

LIBRARY

MAINTENANCE
LIBRARY
DOMESTIC
NO. 17

A
47
276

106

13

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

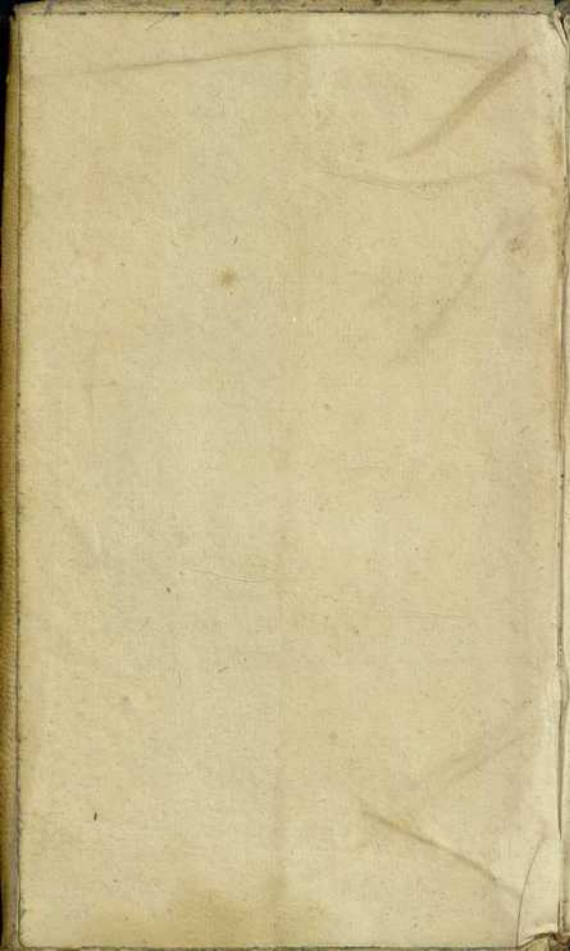
A 087 Mon

G-I-1

1.2

1.01

Exhibit	L. Fiscal
2A	
Serial	A
Page	47
Volume	276

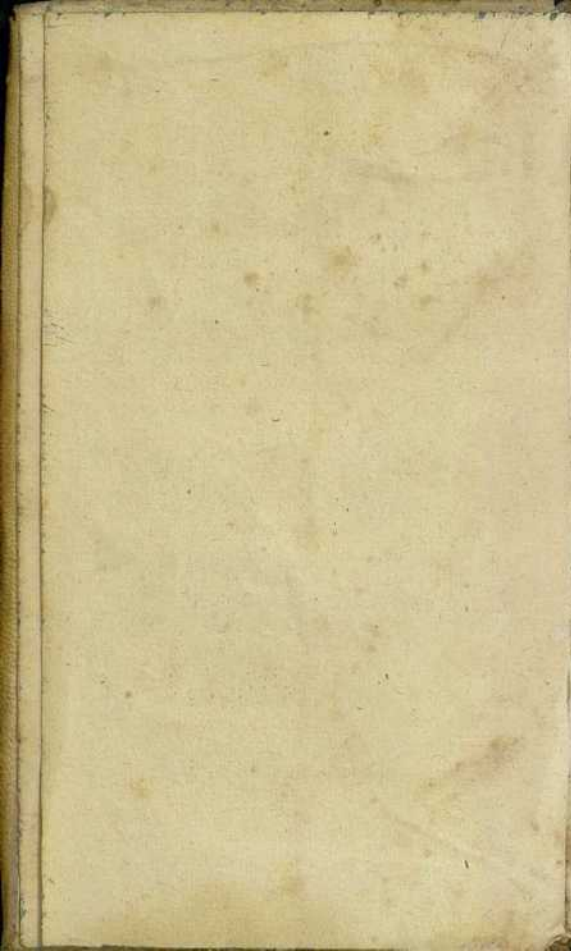
A 087 Malm

G-I-1

1.2

1-01

Brand	L. Fickel
Size	A
Price	17
Total	276

C.D. 081
FRANC. XAV. MANNHART
SOCIETATIS JESU SACERDOTIS

BIBLIOTHECA
DOMESTICA

BONARUM ARTIUM
AC ERUDITIONIS
STUDIOSORUM USUI
INSTRUCTA ET APERTA.

OPUS

SECULI NOSTRI STUDIIS AC MORIBUS
ACCOMMODATUM.

TOMULUS IX.

DE THEOLOGIA SCHOLASTICA,
DOGMATICA ET HISTORICA.

H
1325

SUPERIORUM PERMISSU.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
SUMTIBUS MATTHÆI RIEGER, BIBLIOP.
MDCCLXII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
BIBLIOTHECA
DOMESTICA
FOR ANNUAL
ACQUISITIONS
STATION OF THE
C. B. D. 2
SPECIAL COLLECTIONS
UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
DEPARTMENT OF HISTORY
AND ANTHROPOLOGY

1322

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
DEPARTMENT OF HISTORY
AND ANTHROPOLOGY

LIBER XII.

DE

THEOLOGIA.

CAPUT VII.

OECONOMIA THEOLOGICÆ SCHOLASTICÆ.

LXIX.

Scholastici titulus olim late vagabatur, erantque satis multi, qui cum sibi vendicarunt, eoque sunt gloriati. In primis scholastici nuncupabantur Discipuli, qui scholas frequentabant, atque in illis sese exercebant; unde Disciplina Scholastica nomen suum derivat. Tum etiam Declamatores, qui in causis fictis & otiosis, non in veris litibus versabantur.

F f 2

In

In hunc sensum Plinius (k) ait: *Scholasticus tantum est, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. nos enim qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus. Demum illi, qui sermonis elegantia & nitore præstant, ac diverso eruditionis ac disciplinarum genere exculti e scholis prodierunt. Ita Cicero in Pisonem: Homo inquit ad persuadendum concinnus, perfectus, politus e Schola. & D. Hieronymus in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum testatur Serapionem ob elegantiam ingenii nomen Scholastici meruisse. Theologia vero, de qua loquor, Scholastica dicitur, huncque titulum obtinet jam a quingentis annis non a parergis illis ac phaleris verborum, sed a methodo, quæ in scholis ad tradendam penitus discendamque disciplinam aliquam atque scientiam aptissima solet adhiberi. Consistit autem hæc tum in dicendi genere conciso, simplici, & aperto; fateri enim oportet, hoc dicendi genus amputata omni verborum luxuria veritatem pressius atque magis dilucide mentibus nostris se se objicere ac instillare: tum in explicandi ratione dialectica, quæ terminos clare ac perspicue exponit; subla-*

(k) *Epist. l. 2.*

ta vocum ambiguitate statum quæstionis aperit, ne animus alio distrahatur; definitiones, divisiones statuit; argumenta in medium producit ad sententiam suam tuendam, & quæ in contrariam partem occurrunt, dissolvit, ne circa rem propositam & probatam dubitatio & anxietas in animo remaneat. *Dialectica* enim, inquit S. Basilius, *instar muri est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi, & quorumlibet incurfioni patere.* Atque hujus Scholasticæ Theologiæ Oeconomiam jam nunc palam facere constitui, ea quidem brevitate, quam instituti mei ratio postulat, non tamen ita compendiario, ut non præcipuæ materiæ atque sententiæ singulorum, in quos dividuntur, Tractatum ordine suo compareant velut notis quibusdam & characteribus illustratæ, tum ut facile a quovis Philosophiæ non penitus experte intelligi queant, tum ut illi, qui Theologiam Scholasticam nonnisi inutilibus, jejunis, & inanibus qua quæstionibus qua litigiis occupari omnino perperam existimant, clare videant, & quasi manibus palpent, agi sane de rebus sublimibus, gravissimis, utilissimis, & ad salutem maxime necessariis. Quippe a usim dicere, Theologiam Scholasticam, uti traditur, esse vere Evangelicam. Evan-

gelium enim seu novæ Legis Testamentum potissimum quatuor capita complectitur, videlicet: Myſteria divina, Fidei dogmata, præcepta morum, & Sacramentorum doctrinam. Eadem profecto ratio est Theologiæ Scholasticæ. Nam exponit in Tractatibus de Deo, de SS. Trinitate, de Incarnatione, altissima myſteria divina: in Tractatibus de fide, de gratia, de beatitudine, dogmata fidei: in Tractatibus de humanis actibus, de legibus, de Jure & Justitia, aliisque virtutibus, de peccatis, morum præcepta & disciplinam: demum in Tractatibus de Sacramentis in genere ac specie doctrinam Sacramentorum, quemadmodum jam nunc videre licebit.

§. I.

Tractatus de Deo.

LXX.

Quemadmodum Ethnici a Jove, falso Numine, ita Theologi a Deo vero, uno & Trino principium sacræ doctrinæ sumunt. Ac primo quidem quum *accedentem ad Deum oportet credere, quia est*, uti loquitur Apostolus: *existentia vero Dei*

Dei non sit nobis nota per se, seu non innotescat evidenter ex ipsa terminorum convenientia absque omni probatione, diversas ineunt vias ad hanc demonstrandam; pauci quidem *a priori* vel *quasi priori*, ut vocant, sive per prædicatum aliquod Deo intrinsicum *Entis optimi, necessarii, carentis omni imperfectione &c.* sed non satis feliciter ac firmo pede; quoniam Atheus negat suppositum, quod ratio optimi, necessarii, perfectissimi convenire possit alicui enti. Hinc plerique a posteriori seu ex ordinatissima mundi hujus machina, mirabili symmetria & summe provida ejus gubernatione contra Atheos demonstrant, omnino necessarium esse, ut existat Ens quoddam supremum, a quo hæc omnia tanquam primo fonte, auctore, ac conditore proficiantur & gubernentur, quod Ens supremum Deum vocant; id quod confirmant ex omnium populorum ac nationum consensu, qui fallere non potest, dicente Aristotele (1): *Nemo omnes, omnes neminem, singuli singulos fallunt.* Quapropter Dei existentia ab homine rationis compote, saltem per longius tempus, sine culpa ignorari haud potest. Nefas enim foret consentire Tullio

(1) *Lib. 10. Ethic.*

lio (m) dicenti: *esse gentes sic immanitate
 offeratas, apud quas nulla sit Deorum sus-
 picio.* Stabilita vero Dei existentia ad
 finiendam, vel potius explicandam ejus
 essentiam progrediuntur. Licet enim Ana-
 stasius Synaita (n) scite pronunciaverit:
*Deus est definitio definitionum, cum omnes
 definiat, ipse a nemine definiiri potest, ni-
 hilominus Theologi cum Auctore quæstio-
 num veteris ac novi Testamenti (o) di-
 camus aliquid ajunt de Dei essentia, quod
 licet impar sit, tamen ex aliqua ratione
 convenit iis, quæ deo digna videntur.*
 Quare hanc aliqui eorum in cumulo om-
 nium perfectionum divinarum sitam esse
 contendunt, dicente Deo ipso ad Mosen,
 interrogantem quis esset, aut quod no-
 men illi? *Ego sum, qui sum. Sic dices
 filiis Israel; qui est, misit me ad vos (p).*
 Contra alii, & forte melius ad Dialecticæ
 regulas, quæ in omni definitione genus
 & differentiam requirunt, dei essentiam
 in una sola perfectione, quæ tamen cæ-
 terarum omnium radix est, constituunt,
 brevissime dicentes: Deum esse *Ens a se.*
 quibus paucis vocibus comprehendi exi-
 stimant omnes perfectiones, quas supre-
 mum hoc Ens & sibi & aliis communicat.

Dupli-

(m) *Lib. de nat. Deor.* (n) *cap. 2. ὁδ' ἰϋοῦ.*(o) *Quæst. 1.* (p) *Exod. c. 3.*

Duplicem vero divinarum perfectionum classem distinguunt Theologi, nimirum earum, quas Deo tribuentes aliquid negamus, seu dicimus quid Deus non sit, ut quum Deus appellatur unus, simplex, immensus, infinitus &c. & illarum, quibus aliquid adfirmamus seu dicimus, quid Deus sit, ut quum vocatur Bonus, Sapiens, Justus, Sanctus &c. Inter negantes perfectiones sunt I. *Unitas*, quam qui aufert a Deo, totam sane divinitatem seu summi boni rationem auferre censendus est: *Simplicitas*, quæ omnium quarumcunque demum partium compositionem excludit. Est enim Deus totum id, quod est: *Ego sum, qui sum*. III. *Infinitas*; quis enim terminos ponet illi, *cujus magnitudinis non est finis* (q). IV. *Immensitas*, qua ubique præsens est, nec ullis locorum spatiis circumscriptus, dicente Job (r) *Excelsior celo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura ejus & latior mari*. V. *Æternitas*, quam perfectionem Tertullianus *Dei censum* appellat. *Quis enim alius inquit Dei census quam æternitas? quis alius æternitatis status, quam semper fuisse, & futurum esse*

(q) Psalm. 144.

(r) Cap. II.

esse ex prærogativa nullius initii & nullius finis? VI. *Immutabilitas*; nam ut Augustinus loquitur (s) *Deus nunquam novus, nunquam vetus innovat omnia . . . opera mutat, non consilium*: & Boetius canit, *immotusque manens dat cuncta moveri*. Inter perfectiones divinas adfirmantes recensentur I. *Omnipotentia*, de qua Callimachus apud Plutarchum (t), *si Deum nosti, scito illum posse omnia facere*. & Tertullianus (u) *Non enim vere Deus est qui quod vult, non potest*. II. *Bonitas*: certe Augustinus (x): *ita proprium inquit est Deo, quod bonus est, ut a quodam compellatus ipse filius Dei, cum audiret, Magister bone . . . responderet: quid me interrogas de bono? nemo bonus, nisi unus Deus. Quod quid aliud est dicere, quam si me bonum vis appellare, intellige & Deum*. III. *Providentia*, quæ attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter (y). quæque in magnis æque ac in parvis est maxima, & ita curat singula, ut omnibus sit intenta. IV. *Misericordia*. est enim Deus miserator & misericors, *patiens & multæ misericordiæ* (z).
&

(s) *Lib. I. Confess.* (t) *L. I. de placit. Philos. c. 4.* (u) *L. I. contra Marcion. c. II.*
(x) *In Psalm. 17.* (y) *Sap. 8.* (z) *Psalm. 85.*

& misericordia Dei plena est terra (a).
 V. Sapientia, cognoscens omnia per altissimas causas. Non enim, ut S. Dionysius loquitur (b) ex rebus ipsis discens novit eas divina mens, sed ex se ipsa, secundum causam, omnium scientiam & essentiam præbabet, & ante comprehendit. VI. Veritas, nescia falli & fallere, omnemque in se veritatem complectens: Ego sum via, veritas, & vita. VII. Sanctitas, de qua memoratus Dionysius (c): Sanctitas est, ut more nostro loquar, ab omni sceleve libera, & omnino perfecta, & omni ex parte immaculata puritas: talis autem maxime convenit Deo, qui mensura est totius & ipsius sanctitatis. Hinc Psalmista Regius (d) Justus Dominus in omnibus viis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis. VIII. Justitia; est enim Deus remunerator bonorum, & vindex malorum, unicuique reddens secundum opera ejus. Quare S. Dionysius pronunciavit (e): Justitia Dei celebratur ut omnibus ea, quæ meritis cujusque conveniunt, distribuens, & congruentem naturam & pulchritudinem, & ordinem & dispositionem . . . cuique determinans.

Has

(a) Psalm. 32.

(b) De div. Nom. c. 7.

(c) Ibid. c. 12.

(d) Psalm. 144.

(e) De div. Nom. c. 8.

Has aliasque Dei perfectiones, earumque arcana Theologi tum Scripturæ ac Patrum testimoniis, tum lumine naturæ notis argumentis illustrent non solum ad commonstrandam Dei magnificentiam, & ad ideas summo Deo dignas hominum animis implantandas, verum etiam ad debellandos tam ethnicorum quam hæreticorum falsas de divinis perfectionibus opiniones, quales nunquam defuerunt. Quippe *unitatem* Dei impugnarunt gentiles & idolorum cultores, qui Numinum turmam & polytheismum invexerunt in orbem: Valentinus, Marcion, Cerdo, Manes, unde Manichæi, Trithetæ: *Simplicitatem* Stoici, Antropomorphitæ, Manichæi, & Spinosa. *Infinitem* Pagani, Sociniani. *Immensitatem* Valentiniani, Gnostici, Manichæi, Waldenses, Sociniani. *Immutabilitatem* quidam Stoicorum, & Origenistarum. *Omnipotentiam* Marcion, Manichæi, Saturniliani, Hermiani, Seleuciani. *Bonitatem* ac *Sanctitatem* Luciferiani, Celsus, Calvinus. *Providentiam* Epicurus, Democritus, Gnostici. Gigantes hi fuerunt, & Encelades, qui cælum expugnare, ac Deum ipsum e throno essentiæ, ac perfectionum suarum avita possessione deturbare conabantur, sed omnes demum fulmine tacti perie-

rierunt. Cætera perfectiones hucusque recensitæ, quas *Attributa Dei* vocant Theologi, re ipsa nec inter se, nec ab *essentia divina* distingui docent, sed solum formaliter, seu ratione nostra, quamvis eas distinguendi fundamentum præbeat ipsa perfectio summa *essentiæ divinæ*, utpote quæ longe pluribus rerum creatarum perfectionibus re ipsa inter se distinctis æquivalet, ita ut nos eas, quum unico conceptu nequeamus, per plures exprimere cogamur.

LXXI.

A Deo ita in se & perfectionibus suis constituto ad ejus intellectum & voluntatem altius rimandam se se transferunt, quæ duo amplissimum disputationibus gravissimis campum aperiunt. Et quidem quantum adtinèt ad *divinum intellectum*, perfectissimam in Deo rerum omnium scientiam existere demonstrant, dicente S. Cyrillo (f) *Deum omnia scire docente nullo, ac præ oculis habere nuda & aperta*, simulque enumerant quinque illius dotes ac prærogativas, quarum *prima* est, quod sit simplex; eadem enim in Deo res est cognitio & intellectus, quum nullam compositionem patiatur Ens
sim-

(f) *Lib. IX. Commentar.*

simplicissimum; & quidquid in Deo est, ipse Deus sit. *Altera*, quod nunquam nova sit, nam ab æterno novit Deus, quid facere potest, & quidquid in tempore facturus erat. *Tertia*, quod sit ex pers successione, quum simplici intuitu omnia comprehendat, non transeundo ab una cognitione ad alteram, nec a noto ad ignotum, quemadmodum imbecilli nostro intellectui accidere solet. *Quarta* quod nullis indigeat ad quascunque res intelligendas speciebus, quoniam omnia teste D. Joanne (g) *in eo vita sunt*, id est, omnium rerum vivas perfectissimasque ideas in se habeat, immo ipse sit viva idea omnium rerum. *Quinta* demum, quod sit certa, infinita, æterna, immutabilis, quoniam uti essentia Dei, ita & scientia, quæ eadem cum illa res, nullius defectus capax est, nec ullis aut loci, aut temporis, aut vicissitudinis circumscripta limitibus. Quamvis autem in Deo, ut dictum est, una sit & simplicissima scientia, qua omnia possibile, præterita, præsentia, futura simul & semel ab æterno velut oculo irretorto intuetur, humanæ tamen mentis imbecillitas unius rei simplicissimæ multis diversisque vocibus & modis explicandæ, ac

per

(g) *Joan. c. I.*

per signa rationis, ut vocant, dividendæ necessitatem Theologis imposuit. Hinc primo quidem eam partiti sunt in *scientiam simplicis intelligentiæ*, quæ possibilis, & in *scientiam visionis*, qua absolute futura cognoscit Deus. Quoniam vero alia sunt, quæ sub conditione ac libere futura dicuntur, nec istorum certa scientia Deo negari possit, post Ludovicum Molinam etiam tertia scientiæ divinæ species accessit, scilicet *scientia media*, ideo sic dicta, quoniam hinc aliquid de scientia simplicis intelligentiæ, illinc aliquid etiam de scientia visionis participat. Hæc scientia media magno cum strepitu impugnata, & errorum Pelagii ac Massiliensium accusata, nunquam tamen, etiam post accuratissimum examen Romæ coram Pontificibus institutum, expugnata fuit, sed potius confirmata. Præcipua lis, eaque Thomisticam inter & Societatis scholam in eo versatur, in quo medio res contingentes sub conditione futuras, præcipue liberas, Deus cognoscat. Prior assignat familiare sibi ac famosum *prædeterminans decretum*: Posterior hoc fieri posse negat sine libertatis dispendio, quum illa, quæ Deus decernit ab æterno, quin prævideat, quid creatura libera sit actura, & in quam par-

partem se determinatura sit, necessitate quadam fiant, (& quidem tali, quæ nec impediri nec evitari potest) humanæ libertati oppido fatali. Hinc docet, res tum possibiles, tum absolute futuras, tum etiam contingentes sub conditione futuras (de liberis sermo est) a Deo videri absque alio medio in se ipsis, videlicet per scientiam mediam, licet absolute futura etiam videat in decreto ad scientiam hanc suo modo consequente: unde etiam scientiam visionis causam rerum esse negat. Nec enim ideo, quia Deus videt, hoc fit, sed quia hoc fit, ideo Deus videt, quod axioma est S. Anselmi, quo contra Calvinii sophisma defenditur libertas.

LXXII.

Post Dei scientiam probe perpensam, ad voluntatem ejusdem vestigandam progrediuntur Theologi. Esse in Deo voluntatem proprie dictam, qua in res alias tendit eas amore prosequendo, in alias vero averfando illas (amotis tamen procul iis, quæ nostram voluntatem ejusque actiones ut plurimum comitantur & inficiunt, adfectionibus v. g. odii, iræ, cupiditatis &c.) quaque circa diversas res liberrime ordinat, disponit, atque decernit:

nit: hanc inquam in Deo esse voluntatem e SS. Literis clare ostendunt contra Abaillardum, Wicleffum, aliosque. An vero ad decernendas actiones hominum liberas dirigatur voluntas divina a scientia visionis, an vero a scientia simplicis intelligentiæ ac media, rursus lis est inter scholam Thomisticam, & Societatis: negat enim posterior schola hæc, prius fieri posse absque libertatis everfione, quoniam & scientia visionis est in Deo necessaria secundum systema Thomisticum (utpote causa omnium rerum,) & si hæc nulla præcedente scientia media impedi-ri aut evitari queat, necessario post se trahit actionem humanam. Porro de actibus divinæ voluntatis contingentibus (eadem ratio est de actibus intellectus) an nihil præter Dei voluntatem dicant, & solum per diversum secundum rationem nostram tendendi modum, an per aliquid quod foris adveniat, & compleat illos, explicari debeant, subtilissima est controversia. Non minor est circa Decreta divina, quorum varia considerant Theologi: *absolutum, conditionatum, prædefinitivum, collativum libertatis, permissivum, applicativum omnipotentia ad simultaneum concursum, determinativum ad individuum.* Verior esse videtur illo-

rum opinio, qui nullam in his veram signorum aut decretorum successionem admittunt, sed Deum omnia simul & semel unico decreto, etiam virtualiter indivisibili decernere docent. Illud apud omnes in comperto est, in Deo reperiri seriam voluntatem antecedentem omnes homines, etiam post lapsum Adami, salvos faciendi, nec absque gravi in fide errore cum Luthero, Calvino aut Jansenio negari potest, Christum pro omnibus hominibus, etiam infidelibus ac reprobatis fuisse mortuum, quam benevolam Dei voluntatem etiam ad parvulos sine baptismo decedentes communior Doctorum pars extendit, quum secundum D. Augustinum etiam ad parvulos utpote homines, licet paucorum dierum, pertineat illud Apostoli: *Deus omnes homines vult salvos fieri, & Christus mortuus est pro omnibus.* Interim negari haud potest, multos eorum priusquam ad baptismi gratiam perveniant, absque culpa saltem sua excidere cœlesti beatitudine, Deo cursum relinquente causis, quas vocant, secundis inscrutabili judicio suo. Gravioris momenti quæstiones se se produnt de *Prædestinatione ac Reprobatione*, cauta manu tractandæ. *Prædestinatio* secundum mentem Bellarmini est providen-

dentia Dei, qua homines ex massa perditionis *misericorditer* electi per media infallibilia ad vitam diriguntur æternam: *Reprobatio* autem secundum Magistrum sententiarum præscientia est iniquitatis quorundam hominum, eorundemque damnationis præparatio. Illam respectu salvandorum, hanc respectu damnandorum in Deo dari ex Scriptura, Patribus & ratione satis colligitur. Pessime utramque descriperunt *Prædestinatiani*, qui propterea hæretici audiunt, nempe Deum aliquos ita ordinare ad vitam æternam, ut ad bene operandum, alios ita excludere, ut ad malum faciendum necessitatem inferat. Quæ ipsa est Calvinii & Novatorum pestilens doctrina. Hic enim in tertio Institutionum libro docet, ante omnem meriti & demeriti prævisionem alios in spem vitæ adoptari, alios adjudicari æternæ morti, & causam damnationis reprobatorum non ipsorum culpam sive originalem sive propriam esse, sed solam Dei voluntatem absolutam, qua creare illos statuit in eum finem, ut damnentur, quod decretum *horribile* est, ut adpellat ipse Calvinus. Gravis tamen contentio rursus inter Theologos, an prædestinatio & reprobatio formalis pro priori signo naturæ, ut loquuntur, visionem

meritorum vel demeritorum absolute futurorum requirant : Prædestinationem formalem fieri ante merita absolute prævisa prioritare quadam rationis multi gravesque auctores defendunt : reprobationem vero positivam formalem post demerita absolute prævisa. Ad adultos quod adtinet, prædestinationem eorum secundum consuetum divinæ providentiæ ordinem a Deo certis alligari mediis docent, nec ullum absque eo, quod Deus singulari quodam beneficio id revelet, certum esse posse de prædestinatione sua cum Concilio Tridentino firmissime tenent. Ut autem singularis dei favor erga electos rite explicetur, decreta quæ non a scientia media pendent, non satis apta judicant bene multi.

§. II.

Traëtatus de SS. Trinitate.

LXXIII.

His probe in utramque partem discussis trepido quasi pede procedunt Theologi ad Trinitatis mysterium explanandum, probe conscii, quanta hoc in sacrario arcana, quanta mysteria humanum, immo Angelicum intellectum excedentia
repe-

reperire sit; idcirco timentes, ne dum *scrutantur majestatem, opprimantur ab ea* (h). Hoc in negotio Theologis certum est, *mysterium Trinitatis* sola naturali ratione duce ac magistra demonstrari haud posse, contra quam Raymundus Lullus sensit, qui circa annum 1290. in insula Majorca scholam erexit, docuitque omnes fidei Catholicæ articulos per rationes necessarias & evidentes probari. Nihilominus *mysterium* hoc non est contra, sed supra rationem naturalem, ita ut intellectus humanus suis duntaxat alis & viribus ad ejus cognitionem evehi nequeat, dicente Christo (i): *Nemo novit filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi filius, & cui voluerit filius revelare.* Certe illius notitiam viciniorem non solum gentiles Philosophi non sunt adsecuti, sed nec Judæorum Jurisperiti: solis Patriarchis, Prophetis, & Viris quibusdam sanctitate conspicuis in veteri Testamento apertam hujus mysterii revelationem concessam fuisse legimus: in Novo autem clare revelatum fuit a Christo omnis veritatis Magistro, dum Apostolos conferre jussit baptismum *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* (k):

Quam-

(h) *Proverb. 25.* (i) *Matth. II.* (k) *Matth. ult.*

Quamvis autem mysterium hoc sit articulus, & fundamentum Christianæ fidei, cujus aperta cognitio atque professio post Evangelium promulgatum ad salutem consequendam necessaria est, non tamen defuerunt magno numero hæretici, qui eam impugnarunt. Quidam tres distinctas realiter Personas negarunt, uti Simon Magus, Valentinus, Montanistæ, Praxeas, Sabellius: alii plures admittendo personas plures quoque Deos admisisse visi sunt, ut Apelles, Apollinaris, Cononitæ: aliqui Verbo divino ac Christo divinitatem eripere conati sunt, ut Cerinthus, Ebion, Carpocrates, Theodotus, Paulus Samosatenus, Arius, Photinus, Michael Servetus, Valentinus Gentilis, Sociniani: quidam denique eadem divinitate Spiritum Sanctum exuere tentarunt, ut Sadducæi, Valentinus, Macedonius, Sociniani.

LXXIV,

Porro quinque maximi momenti, & profundissimæ indaginis dogmata in hoc sacratissimo mysterio, quantum humani intellectus imbecillitas permittit, explananda sibi sumunt Theologi, qualia nimirum e S. Scriptura, e Patribus, atque Conciliis, communique Ecclesiæ consensu

sa eruta fuerunt longo studio, & multiplici cum hæreticis certamine. Quippe statuunt intra Trinitatis ambitum quinque contineri: *Primo* unam naturam indivisam, communem tribus personis. Nam secundum D. Athanasii Symbolum ab universa Ecclesia receptum *& unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda est.* *Secundo* duas Processiones: intelligunt autem Theologi per vocem hanc *Processio* universam productionem, emanationem, seu originem unius ab alio. hac ratione Divinus Filius & Spiritus Sanctus procedunt a Patre, dicente apud Evangelistam (l) ipso Dei Filio: *Ego ex Deo processi, & veni.* & de Spiritu S. *Spiritus, qui a Patre procedit* (m). Pater autem a nullo procedit; quare nuncupatur in Scripturis Deus a se, & a Scriptoribus Ecclesiasticis principium sine principio, origo, fons totius divinitatis, quia nimirum ab ipso Filius & Spiritus S. procedunt tanquam a principio & origine: ipse vero nullum agnoscit principium, nullam originem. Porro divini Filii processio per intellectum fit, unde Verbum & Sapia: processio Spiritus S. per voluntatem, unde Charitas & Amor dici-

(l) *Joan.* 8.(m) *Joan.* 5.

dicitur. Discrimen vero inter geminam hanc processionem est, quod filii processio vocetur generatio, non item Spiritus Sancti processio: dein quod filius a solo patre, Spiritus S. autem a Patre filioque procedat, quam ob causam Ecclesia in symbolo Constantinopolitano hac voces *Filioque* provide adjecit ob grassantem in Oriente contra processionem Spiritus Sancti a filio errorem. Tertio, tres Personas in una eademque divina substantia realiter distinctas. Quod plures sint, patet ex S. Scriptura, ubi dicitur: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram* (n). Item: *Venite descendamus & confundamus linguam eorum* (o). His e Scriptura locis Tertullianus Praxeam confutans (p) *Interrogo inquit, quomodo unicus & singularis pluraliter loquitur? . . . fallit aut ludit, ut cum unus & solus & singularis esset, numerose loqueretur.* Quot autem sint personæ, declarat Evangelista (q): *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S., & hi tres unum sunt.* Quod vero tres personæ istæ re ipsa inter se distinctæ sint, e geminis Scripturæ locis non quidem nude sum-

tis,

(n) *Genes. I.* (o) *Genes. II.* (p) *Cap. 12.*(q) *Jean. c. 5.*

tis, sed ut explicatis ab Ecclesia, & ita semper intellectis probatur. Nam (r) Christus ut Deus æterna generatione a Patre exivit: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Spiritus S. autem non tantum a Patre filioque distinctus, sed etiam alius & ab utroque missus dicitur: *Ego rogabo Patrem meum, ait Christus ipse (s), & alium Paracletum dabit vobis, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Quarto, quatuor *Relationes*, seu *Ordinationes* unius ad alterum. Tales sunt 1. *Paternitas* in Patre respectu filii: 2. *Spiratio activa* in Patre & Filio respectu Spiritus Sancti. 3. *Filiatio* in Filio, & 4. *Spiratio passiva* in Spiritu Sancto respectu Patris & filii. Per primam & tertiam ordinantur & referuntur ad se invicem Pater & Filius, per secundam & quartam Spiritus S. ad Patrem & Filium. Quinto, quinque Notiones seu notas, quibus una persona discernitur ab altera, nempe 1. *inascibilitas* seu *improducibilitas*. 2. *Paternitas*, quæ duæ notiones conveniunt soli Patri. 3. *Filiatio*, quæ competit soli Filio. 4. *Spiratio activa*, quæ convenit Patri ac Filio tanquam uni *Spiratori*,
seu

(r) *Psal.* 2.(s) *Joan.* 14. & 15.

seu principio. 5. *Spiratio passiva*, quæ soli tertiæ Personæ, Spiritui Sancto tribuitur. Hæc omnia magna subtilitate, multisque quæstionibus diligentissime examinant, atque ad mentem S. Scripturæ, Patrum antiquorum & Conciliorum dogmata huc pertinentia tradunt Theologi, tum ut veterum hæreticorum errores confutent, tum ut novas hæreses itentidem pullulantes in radice suffocent, tum ut eadem doctrina, eadem loquela, eademque placita, quæ in nascente Ecclesia recepta ac confirmata fuerunt, in ea usque ad finem seculorum illibata perseverent, quæ doctrinæ integritas & perseverantia una est e notis & characteribus veræ Ecclesiæ.

§. III.

Tractatus de Angelis.

LXXV.

Post Deum de Angelis tanquam Dei ministris tractant Theologi. Probabilius est, hos primo statim die una cum cœlo Empyreo (Regia supremi Numinis, cœlestium spirituum patria, & Electorum sede hæreditaria) conditos fuisse, suffragante SS. Patrum, Conciliorum, & Fidelium sen-

sensu; non enim decuisse videtur majestatem divinam, ut prius vilissimis hominibus tam augustam domum, qualis est mundus, strueret se suisque ministris Angelis velut sine tecto relictis. Inter Angelos autem (quorum innumerabilis multitudo) primam divisionem statuunt inter bonos & malos, scilicet eos, qui Deo fideles perstiterunt, æternaque cum ipso beatitudine fruuntur, & illos, qui rebelles facti ad tartara præcipites abiere. Tum vero ipsos bonos & cœlestes Genios in certos ordines distribuunt, nimirum in tres Hierarchias & novem Choros: in prima seu suprema hierarchia Seraphim, Cherubim, & Thronos collocant. In secunda Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertia Principatus, Archangelos & Angelos. Hos ordines Angelorum cum cæteris Patribus agnoscit Antiquissimus illorum S. Dionysius Areopagita (†) asserens, se illos accepisse a Præceptore suo D. Paulo, vel certe Hierotheo. Huic divisioni fundamentum præbuit tum excellentior ipsorum inter se Angelorum natura, tum diversa gratiæ ministeria a Deo ipsis adtributa. Existere autem Angelos fide certum est contra Sadducæos. Nam si sacram Scripturam consulamus, inveniemus
Ange-

(†) *Lib. de cæl. hierarch.*

Angelos Sodomam evertisse, Lothum ab incendio liberasse, Angelum allocutum esse Agarem: Hominem paullo minus ab Angelis minoratum esse, Tobiaë itineris ducem se præbuisse Angelum, dixisse Christum: *Angelos videre faciem Patris sui.* Non minus certum est ex eadem Scriptura, existisse ejusmodi homines, quibus adstitebant mali Angeli, ut Eregumenos, Præstigiatores. Universim dicuntur Angeli esse *substantiæ intellectuales incorporeæ, ac natura sua immortales.* Nec de his dubitare fas est homini Catholico post Lateranense Concilium, sub Innocentio III. celebratum, atque definiens: (u) *Deus sua omnipotenti virtute, simul initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corpoream, Angelicam scilicet & mundanam, quasi communem ex corpore & spiritu constitutam.*

Jam vero inquirunt Theologi in naturam Angelorum, ostendantque eos non esse præditos corpore, sed puros spiritus, contra quam opinati sunt Platonici, & quidam ex antiquis Patribus, ætherea aut ex elementis composita iis corpora tribuentibus. Inquirunt etiam sedulo in cognitionem Angelorum, quæ
latis-

(u) Cap. firmiter.

latissime patet, non tamen ad secreta cordium se se extendit, quum ex una parte Scriptura horum notitiam soli Deo propriam tribuat, & Christo tanquam indicium & argumentum suæ divinitatis: ex altera quivis alius Angelus & homo suorum actuum dominium habeat, ac jus secreti, ne videlicet arcana cordis sui, actusque liberi queant ab alio inspicere, quæ res alias magna foret servitus, & perniciosa humano generi. Nimirum cuiusvis dicere licet: *Secretum meum mihi*; si non Deus pro arbitrio suo ac supremo dominio ejusmodi arcana cuidam Angelo aut homini revelare velit. Porro modum loquendi investigant, quum licet lingua & auribus careant, sacra tamen Scriptura diversis locis Angelos cum Deo, inter se, ac cum hominibus loquentes introducat. Cum Deo loqui dicuntur eo fere modo, quo nos, nempe ordinando conceptus & desideria sua ad Deum; cum hominibus vel formando voces in aere, vel commovendo phantasmata, e quibus oriuntur certæ cognitiones: inter se vero (de qua re quomodo fiat, præcipua quæstio est) Angelos loqui docent communiter Theologi per actum voluntatis, quo Angelus loquens vult suos actus notos esse alteri Angelo, qui audiens

diens dicitur: posito autem hoc consensu Deus ut auctor naturæ vel ipse Angelus loquens (si secundum locum sit præsens) in Angelo audiente producit vel excitat species, quæ repræsentant voluntatem seu actum directivum Angeli loquentis, vel immediate ipsum actum, quem loquens Angelus vult manifestare. Credunt enim hunc & loquendi & audiendi modum esse idioma dignum natura Angelica pure spirituali, esse universale, servire ad locutionem liberam & secretam, esse aptum, ut cum uno vel pluribus, quantumvis distent, colloquium instituat.

LXXVI.

Gravior est quæstio de lapsu Angelorum. D. Augustinus (x) *Deum inquit sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid possent liberum arbitrium, deinde quid possent suæ gratiæ beneficium.* Unde concludunt Theologi 1. Angelos non fuisse creatos in beatitudine supernaturali, sed naturali tantum. 2. omnes Angelos tam bonos quam malos fuisse creatos in gratia habituali sanctificante. 3. Angelos bonos vere fuisse promeritos suam beatitudinem: malos

(x) *Lib. de correct. & grat.*

los vero ea excidisse sua culpa. Viam autem Angelorum (ita vocant Theologi tempus ad merendum vel demerendum Angelis concessum) non admodum diuturnum fuisse satis convenit inter Doctores: quamdiu autem durarit hæc via, oppido discrepant. Verior & expeditior sententia esse videtur, quæ totum negotium sic ait fuisse transactum, ut in primo instanti (per instans autem Angelicum non tam tempus, quam operatio Angeli intelligitur) ut in primo inquam instanti omnes Angeli creati in gratia meruerint beatitudinem supernaturalem; Angeli vero boni aliquamdiu perseverantes in eodem merito denique in secundo instanti adsecuti sint beatitudinem; mali vero dum priores illi meritum continuarent, mox in secundo instanti peccaverint, & demum in tertio damnati fuerint, ac in termino infelici viæ suæ constiterint. Jam vero peccatum Luciferi, rebellium Angelorum velut Ducis supremi, in superbia constituunt plerique Theologorum, cujus superbiæ objectum erat adfectatio similitudinis cum Deo, ut insinuat Isaias Propheta (y), *Detraeta est ad inferos superbia tua . . . qui dicebas in corde tuo : in cælum conscendam, similes ero*
Al

(y) Cap. 14.

Altissimo, dum scilicet ab aliena gratia pendere noluit, sed se solo beatus esse voluit, statuendo ex amore inordinato excellentiæ suæ pro fine ultimo beatitudinem naturalem propriis viribus obtinendam, & avertendo se a beatitudine supernaturali, cujus consecutionem ut quæreret, præceptum illi erat, sed non nisi ex viribus gratiæ per actus magnæ demissionis & subjectionis, inter quos admodum probabile est, fuisse submissionem Christo in carne venturo exhibendam. Pœna vero, quæ tantum scelus e vestigio sequebatur, erat ignis inferni, dicente Scriptura (z). *Discedite a me maledicti in ignem. . . qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Sed qua ratione Angeli mali, utpote Spiritus, ab igne hoc, quem corporeum esse SS. Patres tradunt, & ratio suadet, qua inquam ratione torqueri possint, res est, quæ ipsa Theologorum ingenia torquet, his ad apprehensionem quandam dæmonibus immisam, qua crederent se ab igne torqueri, aliis ad speciem impressam, qua de igne tanquam instrumento iræ diviniæ semper cogitare cogerentur, confugientibus, rursus aliis per alligationem ad ignem pœnam hanc explicantibus:

præ-

(z) *Matth. 25.*

præstantissimi Doctores censent, Angelos malos torqueri ab igne inferni, ita ut hic per potentiam, quam obedientialem vocant, elevatus producat qualitatem spirituales, quæ cum proportione afficiat & cruciet dæmones, uti qualitas urens res corporeas, afficit & cruciat animam corpori unitam.

§. IV.

Traçtatus de Incarnatione.

LXXVII.

Post divinæ majestatis in Deo uno, & tribus Personis, atque Angelis tanquam ministris ejus relucentis contemplationem merito sequitur *Incarnatio* divini Verbi, illud divinæ sapientiæ ac bonitatis mysterium altissimum, dei erga homines amoris pignus certissimum, salutis humani generis ac totius spei nostræ fons ac fundamentum. Variis ad significandum hoc mysterium vocabulis usi sunt SS. Patres. Hilarius *corporationem*, Augustinus *Mixturam admirabilem*, Nazianzenus cum græcis Patribus *Oeconomiam Verbi*, Damascenus *inbumanationem* adpellant. Patres Latini communis

BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Hh sine

sive *Inarnationem* vocant, voce derivata e Verbis Evangelistæ (a) *Verbum caro factum est.* Est autem *Incarnatio* ad mentem Ecclesiæ ac SS. Patrum *Unio hypostatica Verbi divini cum natura humana.* vel ut alii loquuntur: *Assumptio naturæ humanæ facta a Verbo in unitate personæ.* Illius possibilitas quemadmodum cognosci potest lumine fidei, neutiquam naturali, ita impossibilitas ostendi nequit. Nam si potest natura divina esse una in tribus personis in mysterio Trinitatis, quare non poterit una persona esse in duabus naturis in mysterio Incarnationis? Hanc autem Incarnationem factam esse contra Judæos ostenditur tum ex oraculo Jacobi Patriarchæ (b): *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* tum ex vaticinio Danieli facto (c): *Septuaginta hebdomades (videlicet anni) abbreviatae sunt &c. ut deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna . . . & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus & non erit ejus populus, qui eum negaturus est.* Quæ omnia fuisse ad amissum impleta multis ac manifestis argumentis ostendunt Theologi. *Incarnationis* ita descriptæ terminus

(a) *Jean. i.* (b) *Genes. 49.* (c) *Dan. 9.*

nus est Christus seu *suppositum theandricum*, quo nomine in Ecclesia Catholica intelligitur hypostasis seu persona verbi divini, in duabus naturis divina & humana ita subsistens, ut unica persona divina quum sit, verus tamen Deus & homo existat, non confusione aliqua utriusque naturæ, neque conversione divinitatis in carnem, vel contra; sed assumptione humanitatis in Deum, ut loquitur Symbolum S. Athanasii. Est igitur Christus non metaphoricè solum & improprie, ut Sociniani blasphemant, sed vere Deus, ac proprietalis, ejusdem cum Patre divino substantiæ, uti Concilium Nicænum adversus Arium definivit. Idem Christus est verus homo, vero corpore ejusdem cum nostro rationis ac materiæ, non phantastico aut cœlesti, quale affinxerunt illi Simon magus, Appollinaris, alique hæretici, veraque anima, quam impie negarunt Ariani, præditus: Neque humanitas ipsius, priusquam a Verbo assumeretur, jam existit, quemadmodum Nestorius & Eutyches somniabant, ille a Synodo Ephesina, hic a Chalcedonenli damnatus. Porro considerant in hoc Incarnationis mysterio Theologi admirabilem illam unionem, quam *hypostaticam* vocant, & communius docent, eam esse modum substantialem rea-

liter distinctum ab utroque extremo, scilicet a Verbo Divino, & natura humana, ita ut illud *unionem* solum terminet, non vero in se recipiat, nec ab ea perficiatur aut immutetur: natura vero humana secundum partes tam essentielles quam integrantes adsumpta fuerit, uti explicat D. Damascenus (d) *Totus me totum assumpsit, & totus toti unitus est.* Atque hæc *unio*, quæ intercedit inter Verbum & humanitatem, non est extrinseca tantum, adfectiva, & moralis, qualem docuit Nestorius, sed vere intrinseca & physica; & quidem hypostatica, sive in unitate personæ facta, ex quo deducitur contra hunc ipsum Nestorium, B. Virginem vere dici & esse Deiparam: neque facta est in unitate naturæ, prout Eutyches contendit. Quare Catholici omnes profitentur, duas esse in Christo naturas, quin etiam duos intellectus, duas voluntates, duas operationes, quemadmodum Concilium Generale VI. contra Monothelitas definivit: ex qua naturæ utriusque in eadem hypostasi conjunctione oritur aliqua in Christo idiomatum communicatio, id est, proprietatum seu attributorum divinorum & humanorum mutua prædicatio, ita ut vere dici possit:

Deus

(d) *Lib. 3. c. 2.*

Deus est homo, homo est Deus: Deus est mortalis, homo est immortalis: Deus est passus, mortuus &c. (intellige in reâ loquendo de hoc Deo, de hoc homine, scilicet Christo, quamvis dici nequeat in abstracto: humanitas est divinitas, divinitas est passa, mortua &c.)

LXXVIII.

Ab explicata Incarnationis possibilitate, existentia, & modo transferunt se Theologi ad illius necessitatem, causamque finalem, & meritoriam explanandam. Equidem nullam in Deo necessitatem, nec antecedentem ponendam *Incarnationis* agnoscunt, neque ex suppositione mundi creati, uti volebat Lullus, aut elevationis ad statum supernaturalem, vel etiam redemptionis humanæ. *Stulti sunt, inquit Augustinus, qui dicunt, non poterat aliter Sapientia Dei liberare hominem, nisi susciperet hominem.* Necessitatem tamen fuisse fatentur, posito quod Deus voluerit non aliter hominem redimere nisi secundum omnem justitiæ rigorem, ac condignam satisfactionem exigere. Nulla enim pura creatura satisfacere potest pro ullo peccato mortali, (an neque pro veniali, in utramque partem disceptatur) nec illius remissionem mereri,

quidquid contendant aliqui subtiliter magis quam solide. Hinc S. Leo (e) *neceſſe fuit* inquit, *venire e celo Medicum ſingularem, quia nulla ſanctorum merita poterant conditionem illatæ mortis evincere* Hujus autem rei cauſam petunt Theologi quidam ex gravitate peccati, quod contendunt eſſe malitiæ ſimpliciter infinitæ, melius alii partim ex ratione offenſæ gravis, a viliffima creatura adverſus Deum infinitum commiſſæ, partim ex ſatisfactionum noſtrarum ac meritorum tenuitate. At quod purus homo nequit, potuit Deus homo, nimirum condignam pro peccatis humani generis ſatisfactionem præſtare, immo ſuperabundantem per merita ſua, quæ valorem habuerunt non ſolum extrinſecum (uti valor monetæ a voluntate principis pendet) ſed intrinſecum, eumque infinitum, a dignitate & ſanctitate perſonæ operantis derivatum, ex quo tamen neutiquam ſequitur, ſatisfactiones noſtras eſſe ſuperfluas, ut criminantur hæretici, quia ſatisfactionis Chriſti, licet condigna & ſuperabundans, ex Dei ordinatione nobis non applicatur, niſi mediante noſtra coöperatione ſecundum illud Apoſtoli: *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea* (f).

CIR.

(e) Serm. 12. de paſſion. (f) ad Coloff. 1.

Circa causam finalem Incarnationis conveniunt quidem Theologi in eo, quod illius finis & motivum fuerit humani generis reparatio: an autem hoc unicum & adæquatum fuerit, ac ita principale, ut Adamo non peccante Christus non venisset, discrepant inter se scholæ, Scotistis aliisque contendentibus, substantiam incarnationis decretam a Deo necdum præviso peccato, Christumque intentum fuisse tanquam initium viarum suarum, primogenitum omnis creaturæ, & Caput Ecclesiæ: post peccatum vero decretam fuisse solum circumstantiam passibilitatis, seu Christum in carne passibili venturum; contra Thomistis cum longe majori Theologorum parte docentibus, incarnationem fuisse decretam post prævisum peccatum, ita ut ab hoc unico motivo penderet. Et reipsa huic sententiæ (quæ non vana & inutilis est, ut ignorantes blasphemant, sed divinam erga homines misericordiam vel maxime commendat) satis aperte suffragantur S. Scriptura & Patres. *Venit filius hominis querere, & salvum facere, quod perierat* (g). S. Augustinus nulla inquit *caussa veniendi fuit Christo Domino, nisi peccato-*

(g) *Luc. 19. & Matth. 18.*

catores salvos facere; tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicina caussa (h). S. Irenæus: Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum caro factum esset (i). Melius conveniunt Theologi circa caussam meritoriam Incarnationis, ubi docent, unionem hypostaticam cadere non posse sub meritum condignum ullius creaturæ puræ, esseque datam Christo independentem ab omnibus meritis ordine naturæ præcedentibus. Unde rursus Augustinus (k). *Quod ejus bonum qualecunque præcessit? quid egit antea? quid petivit, ut ad hanc excellentiam perveniret?* Nilominus communior Theologorum docet, Incarnationem cadere potuisse sub meritum de congruo quoad circumstantias, immo sic meritos fuisse Progenitores Christi, maxime B. Virginem, ut Christus tali tempore, ac loco, & ex sua ipsorum gente nasceretur.

LXXIX.

Progrediuntur ulterius ad prærogativas ac dotes humanitatis Christi explicandas. Prima est *Sanctitas*, ad quam quod adtinet, ostendunt naturam humanam Christi formaliter fuisse sanctam per sanctitatem

(h) *Serm. 9.* (i) *L. 5. contra hæreses c. 14.*

(k) *L. de prædest. SS. c. 15.*

tem increatam Verbi, quamvis etiam sanctificata fuerit sanctitate creata seu gratia habituali. de priore loquuntur SS. Patres, dum Christi humanitatem predicant *divinitate delibutam unctamque*, non actu tantum & operatione, sed ut D. Nazianzenus inquit (1) *totius unctationis praesentia*: de altera D. Thomas dum ait: *Fuit etiam in Christo gratia habitualis unionem consequens, sicut splendor solem.* Ex hac autem sanctitate creata perperam infertur, quod Christus qua homo sit filius adoptivus Dei, non naturalis, quum secundum jura *adoptivus dici non potest, nisi is, qui qui alienus est ab illo, a quo dicitur adoptatus.* Hinc merito Concilium Francofordense Felicem Urgelitani & Elipandum Toletanum Episcopum loquentes de Christo tanquam de filio dei adoptivo damnavit. Altera prerogativa est *Scientia* rerum omnium supernaturalium aequae ac naturalium, quam triplicem major Theologorum pars humanitati Christi tribuit: beatam, per se infusam, item acquisitam & experimentalem. Habuit itaque Christus scientiam beatam seu visionem beatificam, & quidem in primo conceptionis suae instanti, quum

(1) *Orat. 4. de Theol.*

quum ad eam jus acquisiverit per unionem hypostaticam cum Verbo divino, per quam etiam ut homo fuit filius naturalis Dei, & hæres per Deum, ut loquitur Apostolus. Habuit quoque scientiam infusam per se, qua res creatas non solum in verbo, sed etiam in se ipsis cognovit, quum hæc scientia etiam Angelis concedatur, multo magis igitur illi, quem adorant Angeli, & in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ (m). Habuit etiam scientiam acquisitam & experimentalem, quæ frequenti actuum exercitio comparatur, quia natura humana, quam Christus adsumpsit, cum nostra communis erat: atque ita intelligunt & explicant Patres illud D. Lucæ (n) *Jesus proficiebat sapientia . . . apud Deum & homines*. Rursus illud Apostoli (o) *Didicit ex iis quæ passus est, obedientiam &c.* Tertia dos & prærogativa humanitatis Christi fuit *impotentia peccandi, seu impeccabilitas*. Nam per unionem ad verbum, ait D. Ambrosius (p) *ita deificatam esse voluntatem humanitatis, ut divinæ non posset repugnare*. Et S. Augustinus (q), *Christum non potuisse peccare, dum Christus est*, atque ita repugnare
Chri-

(m) *Ad Coloss. 2.* (n) *cap. 2.* (o) *ad Hebr. 5.*(p) *de Incarn. c. 7.* (q) *In Enchir. c. 36.*

Christo peccatum, sicut repugnat Christo non esse Christum. Hinc quemadmodum hæretici illi, qui Christum omnino peccasse fingunt, summæ ejusdem sanctitati injuriam faciunt, ita minus eidem confulere videntur ii Doctores Theologi, qui tumentur, humanitatem Christi absolute peccare potuisse in sensu composito cum unione hypostatica, vel saltem in sensu diviso. Quarta est *libertas*. de hac fidei dogma est contra Monothelitas, Abailardum, Wicleffum & alios hæreticos, quod Christus liberum habuerit arbitrium, *ut sciat reprobare malum, & eligere bonum: item oblatus est, quia ipse voluit* (r). Et quidem liberum non solum a coactione, ut Jansenius docuit (s) sed etiam a necessitate. Hanc libertatem explicat Doctor Angelicus, dum ait: *Voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum.* Et alio in loco adhuc clarius: *poterat enim hoc vel illud facere, & non facere; & ideo libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad meritum* (t). Difficultas tamen non modica est circa modum, quo libertas Christi circa actus præceptos, maxime circa præceptum moriendi, cum
ejus

(r) *Isai.* 7. & 33. (s) l. 6. de grat. *Christ.* c. 9.

(t) *hic* 9. 18. a. 4. ad 3. & 9. 26. de verit. a. 6. ad 1.

eius impeccabilitate concilietur. Ad hanc difficultatem hæserunt multi, velut ad scopulum. Non pauci expedire se conantur facili via, sed non satis secunda, negando tale præceptum, vel non rigorosum fuisse dicendo: sed hi difficultatem eludunt potius quam solvunt, nec satisfacere videntur S. Scripturæ, pluribus in locis perfectissimam Christi in morte sua obedientiam æterno Patri exhibitam commendanti. alii alias tentant vias, sed salebrosas: optimam tenere videntur, qui docent insistendo systemati scientiæ mediæ, præceptum moriendi Christo impositum non fuisse omnino absolutum, sed suo modo conditionatum, si nimirum Judæi ex obstinata voluntate sua mortem ei inferre vellent: hanc autem voluntatem Christus liberrime absque ulla peccati aut inobedientiæ nota impedire potuisset, manifestando clare Judæis divinitatem suam. Nam si *cognovissent* ait Apostolus (u) *nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* atque ita facere, ut præceptum hoc non transiret in absolutum, nec obligaret in his circumstantiis ad mortem subeundam: quod quum non fecit Christus, nec facturus esse prævideretur, & præceptum obligavit, & simul

Chri-

(u) 1. Cor. 2.

Christus libere obedivit: licet enim necessitatem habuerit moriendi consequentem ad liberam suam determinationem prævisam, non tamen habuit antecedentem. Atque hanc rationem conciliandi libertatem cum præcepto ipse Christus insinuasse videtur apud Evangelistam (x). Nam idem qui dixit: *hoc mandatum habeo a Patre meo*, etiam dixit: *potestatem habeo ponendi animam meam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso.*

Denique concludunt hunc Tractatum Theologi, ostendendo Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, quæ sententia Catholica est: contraria vero falsa, temeraria, & scandalosa; intellectaque in eo sensu, ac si Christus mortuus esset pro solis prædestinatis, hæretica. Mortuus est itaque Servator pro omnibus, etiam pro reprobis, etiam pro interfectoribus suis. Nam ut ait S. Augustinus (y) *confixerunt Salvatorem suum, & fecerunt suum damnatorem*: etiam pro infidelibus. Quippe *omnium cura est Deo*, ait S. Prosper (z), *& nemo est, quem non aut Evangelica prædicatio, aut testificatio legis, aut ipsa etiam natura conveniat,*

(x) Joan. 10. (y) Resp. 6. ad object. 8. Gal-
lorum. (z) L. 2. de vocat. gent.

niant, sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus: etiam pro parvulis, seu paucorum dierum hominibus, ut vocat S. Prosper, qui absque baptismo moriuntur, nam uti D. Augustinus scribit contra Julianum (a): *Unus pro omnibus mortuus: ergo omnes mortui sunt. Conclusio hæc Apostoli invicta est, ac per hoc, quia & pro parvulis mortuus est, profecto etiam parvuli mortui sunt.*

§. V.

Tractatus de Beatitudine.

LXXX.

Post tractatum de Deo & Verbo Dei incarnato merito agunt Theologi de Beatitudine, quoniam solus Deus est bonum illud, quod perfecte beatos nos efficit, & bonum istud, per Christi merita consequi speramus. Graviter hac in re hallucinati sunt Ethnici Philosophi, quorum plurimi relicto veræ beatitudinis fonte rivulos sectati sunt, & *foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas*, ut Jeremias loquitur. Profecto, si Lactantio credimus (b), „Epicurus „ summum bonum in voluptate animi esse „ cen-

(a) *Lib. I. c. 65.* (b) *Lib. 3. divin. Instit. c. 7.*

„ cenſet, Ariſtippus in voluptate corpo-
„ riſ. Calliphon & Dynamachus Cyre-
„ naici honeſtatem cum voluptate jun-
„ xerunt. Diodorus in privatione dolo-
„ riſ ſummum bonum poſuit. Peripa-
„ tetici autem in bonis animi, & cor-
„ poris, & fortunæ. Herilli ſummum
„ bonum eſt ſcientia, Zenonis cum na-
„ tura congruenter vivere. Quorundam
„ Stoicorum virtutem ſequi. Ariſtoteles
„ in honeſtate ac veritate ſummum bo-
„ num collocavit. „ Poſt hos errarunt
quoque nonnulli hæretici, dum regnum
cœlorum, adeoque beatam vitam futu-
ram poſt reſurrectionem in voluptatibus
carnis ſitam eſſe contenderunt, ut de Ce-
rintho refert Dionyſius Alexandrinus. Con-
tra hos omnes invicte demonſtratur, quod
vera beatitudo in nullo bono creato po-
ſita ſit aut eſſe poſſit, ſed in ſolo Deo.
Finiunt autem Theologi cum D. Thoma
beatitudinem, quod ſit ſummum bonum
hominis, quo obtento appetitus ſatiatur
& quieſcit: eamque dividunt in objecti-
vam & formalem, quarum prior eſt bo-
num illud, quod poſſidentem beatum fa-
cit, nec eſt aliud, uti dictum, quam Deus,
qui finis ultimus eſt omnis creaturæ in-
tellectualis: poſterior eſt operatio illa in-
tellectus aut voluntatis, vel utriusque,
per

per quam possidetur hoc bonum. Porro alia est beatitudo naturalis seu felicitas, quæ consistit in possessione dei per actus naturales: alia supernaturalis, ad quam sumus elevati, & quæ consistit in perfecta dei possessione per actus supernaturales intellectus & voluntatis. Beatitudinis naturalis possibilitatem impugnarunt Lutherus, deinde Calvinus, & post hos errorem recoxerunt Bajus & Jansenius. Sed possibilem esse ratio & auctoritas probant, quia certum est, Deum non posse hominem condere, nisi ut sit beatus aliqua beatitudine, & aliunde certum est, illam ad quam nunc sumus elevati, esse omnino indebitam, uti definitum est contra Bajum a Pio V. damnante propositionem ejus vigesimam primam.

De beatitudine autem formali, in quo posita sit, acriter disputant Theologi. Certum est, quod non consistat in aliqua unione physica substantiæ divinæ cum substantia animæ, ut docuit Henricus a Gandavo (c) neque in vera & reali transformatione animæ in Deum, & suum principium, quemadmodum voluerunt aliqui contemplativi, quos redarguit Lessius (d). Quando igitur aliqui Patrum dixe-

(c) *Tr. de Beat.* (d) *De summo bono c. 2.*

dixerunt Beatos in Deum transformari, intelligendi sunt de transformatione morali, qua Beati absorbentur in amore Dei & perfecta conformatione, cum illius voluntate. Num vero consistat beatitudo formalis in solo actu intellectus per visionem, ut vult S. Thomas, aut in solo actu voluntatis per amorem, ut contra docet Scotus, controversia est, quam bene admodum definire videntur illi, qui utramque sententiam conciliant, & cum Doctore Seraphico Bonaventura, pluribusque aliis eam nec in solo actu intellectus, nec in solo actu voluntatis, sed in utroque, nempe visione intuitiva & amore fruitivo Dei constituunt, quoniam S. Scriptura & Patres modo visioni, modo fruitioni, modo utrique rationem beatitudinis tribuunt. Visioni (e): *Beati mundo corde, quoniam Deum videbunt.* in quæ verba S. Augustinus (f). *Et ipsa visio est facie ad faciem, quæ summum præmium promittitur justis.* Fruitioni (g): *intra in gaudium Domini tui, cui consonat illud ejusdem Augustini (h) ipsa est Beata vita gaudere ad te, de te,*

(e) *Matth. 5.*(f) *L. 1. de Trinit. c. 13.*(g) *Matth. 25.*(h) *L. 10. Confess.**c. 22.*

Et propter te. Utrique (i) : Satiabor, cum apparuerit gloria tua. & Irenæus (k) Participatio Dei est videre Deum, & frui benignitate ejus. Et reipsa per hos geminos actus intellectus & voluntatis, scilicet visionem & amorem habetur plena & perfecta possessio summi boni, in qua consistit vera beatitudo & felicitas. ut autem etiam perfecte satiet beatum, cognosci debet ab eo, quod finem nunquam sit habitura.

LXXXI.

Verum ut intellectus humanus ad visionem Dei summi boni pervenire possit, lumine gloriæ illum indigere communissime docent Theologi contra Beguardos & Beguinas, quorum error (scilicet quod quælibet natura intellectualis in se ipsa naturaliter sit beata, quodque anima non indigeat lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum) damnatus fuit in Concilio Viennensi. Hinc non admittunt Theologi, possibilem esse intellectum creatum, cui visio beata naturaliter debeat. *Deus enim lucem inhabitat inaccessibilem (l).* Multo minus favorem hunc oculo corporeo indulgent, quem

(i) *Psalms. 16.* (k) *L. 4. c. 37.* (l) *Ad Trinitatem. 16.*

quem ne elevari quidem posse docent ad videndum Deum, utpote qui neque color est, neque lux. Sperabat quidem Job, in carne aliquando videre Deum, sed incarnatum. Gravioris momenti quaestiones geminas heic excitant auctores: primam, num ulli hominum in hac etiamnum vita, seu in via ut loquuntur, favor ille videndi Deum concessus, fuerit? hunc non pauci indulgent Mose, de quo ipse Deus (m) testatur: *At non talis servus meus Moses. . . Os enim ad os loquor ei, & palam, & non per aenigmata, & figuras Dominum videt.* Item Paulo gentium Doctore, qui de se ipso fatetur (n) quod raptus fuerit in tertium caelum seu paradysum, sive in corpore sive extra corpus, & arcana ibi verba audiverit, quae non licet homini loqui. Paradysus autem hic non fuit ille hortus voluptatis, sed caelum empyreum, Dei & Beatorum sedes. Multi etiam SS. Patrum & Doctorum pro Mose ac Paulo decertant. Verum alii sunt, & forte major Patrum ac Doctorum numerus, qui nemini mortalium in hac vita concessam fuisse contendunt praerogativam visionis, ne ad breve quidem tempus, qua Deum
ipsum

(m) Num. 12.

(n) 2. ad Corinth. 12.

ipsum intueri licuerit; probantque hanc legem cunctis hominibus præscriptam e pluribus S. Scripturæ locis: *Non poteris videre faciem meam. non enim videbit me homo & vivet*, dixit Deus Mosi (o). *Quem nullus hominum vidit, nec videre potest*, scilicet in hac vita (p). & Irenæus (q) igitur ait, *neque Moses vidit Deum, nec Elias, nec Ezechiel* (adde Paulum) *qui multa de cælestibus viderunt; quæ autem ab his videbantur, erant similitudines claritatis Domini.* Altera quæstio est, an Justorum animæ, corporis solutæ vinculis, si nihil luendum post mortem ipsis superfit, quamprimum & ante ultimum illud ac generale Judicium ad claram Dei visionem admittantur. Occasionem controversiæ primus præbuit Cerinthus seculo primo, auctor fabulæ de regno Christi post universalem Anastasin per mille annos continuando inter commestationes, & nuptiarum voluptates: Papias vero, qui discipulus S. Joannis fuisse dicitur, & Chiliastarum Antesignanus, amandatis obscenis Cerinthi deliciis in hoc mille annorum regno duntaxat locum dabat licitis corporis voluptatibus. Denique fuerunt, qui etiam
lici-

(o) *Exod. 33.* (p) *Ad Timoth. 6.* (q) *L. 4. contra hæres., c. 29.*

licitis corporis voluptatibus exclusis solas animi spirituales castasque delicias admittebant : atque hæc ultima opinio etiam Patrum aliquos, ut Irenæum, Apollinarem, Tertullianum, Lactantium &c. & aliquando etiam Augustinum patronos nata est. nam quæstio hæc eo tempore in utramque partem ventilata quidem, necdum tamen ultimo Ecclesiæ judicio decisa fuit. Theologi nunc sequentia hæc in negotio dogmata ordine quodam proferunt. Primo quidem docent, a beatitudine sempiterna excidere omnes illas animas, quæ in statu peccati gravis nondum expiati ex hac vita migrantes justo dei judicio ad inferni supplicia damnantur, quorum æternitatem definiit contra Origenem Synodus Generalis V. Secundo: Illorum animas, qui in gratia quidem decedunt, nondum tamen pro peccatis in vita commissis plene satisfecerunt, in purgatorii pœnis detineri, donec residuas peccatorum maculas penitus expiarint. Tertio: Illos qui post consummatam a Christo redemptionem omni reatu tam culpæ quam pœnæ vacui e vita migrant, non debere expectare in loco quodam tertio generalem corporum resurrectionem, aut post extremum judicii diem per mille annos cum Christo in terris regnatos esse, ut Mil-

lenarii voluerunt : sed mox ab obitu ad visionem Dei intuitivam admitti. Quando autem D. Joannes in Apocalypsi mentionem facit regni Justorum cum Christo per mille annos, loquitur de regno, quod adventum Anti-Christi præcedet, qui multos seducet, donec ipse perdatur.

Hæc autem visio beata non est æqualis respectu omnium, uti post Jovinianum docuit Lutherus; sed est proportioni meritorum commensurata, dicente Apostolo (r): *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* unde D. Polycarpus, quemadmodum legitur in Actis martyrii, Deum judicem ita alloquitur: *Merita mea doloris æstimatione pensabo: quanto graviora pertulero, tanto majora præmia pensabo.* Disputant autem Theologi inter se, quænam causa, quodque inæqualitatis hujus principium sit: num intellectus, magis vel minus perfectus & perspicax? an vero lumen gloriæ magis vel minus vivax & fulgidum? num utrumque simul? pro posteriore parte stat D. Thomas (s), quem sequuntur plures Theologorum. Nam *in tantum, inquit S. Doctor, intellectus creatus divinam essentiam perfectius vel minus perfecte cognoscit, in quantum majori vel minori*

(r) I. Cor. 3.

(s) Hic 9. 12. & 7.

pori lumine perfunditur. Non solum autem lumen gloriæ elevat intellectum ad Deum clare videndum, sed etiam voluntatem ad eum amandum suavissima quadam vi necessitat. hinc a Beatis peccandi potentiam excludunt, docentque Beatos esse impeccabiles contra Origenem cum S. Scriptura, quæ pluribus in locis beatitudinem fore perpetuam asserit, nec eandem posse cum ullo peccato consistere. vocatur enim (t) *hereditas incorruptibilis, incontaminata, immarcescibilis.* quippe clara visio summi boni necessitat illos ad amorem ex genere suo perfectissimum, ac proinde omnem affectum pravum & peccaminosum vel levissimum excludit. Quamvis vero ad essentiam seu perfectionem essentialem beatitudinis ex natura rei non requiratur neque corpus aut perfectio corporis, neque bona externa, neque societas hominum, neque ullus usus aut delectatio sensuum, quum visio & amor dei in patria perfecte, uti diximus, beatos satiet; ad hos autem actus neque corpus neque sensus, aliave bona externa sint necessaria: ad beatitudinem tamen accidentalem requirunt communissime Theologi tum integritatem ac perfectionem corporis suo tempore rursus assumendi,

(t) I. Petr. I.

di, tum bona quædam exteriora, nimirum possessionem cœli empyrei, societatem & consuetudinem amicorum similiter beatorum, tum oblectamenta sensuum purissima. Quare secundum SS. Patres & maxime Augustinum (u) corpora iustorum in resurrectione erunt integra, & omnis defectus ac deformitatis expertia, simulque vigore virilis ætatis prædita, quem circa trigésimum a nativitate annum unusquisque vel habuit, vel habiturus fuisset, si eousque vixisset, id quod colligunt e verbis Apostoli (x) *Donec occurramus omnes . . . in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* De cœli possessione dicit Christus apud Evangelistam: *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Societatem amicorum innuunt ea nomina, quibus Scriptura beatitudinem denotat, vocando *regnum cælorum, novam civitatem, cælestem Hierusalem, item convivium.* Oblectamenta sensuum ostendit ratio: Deus enim post hanc vitam non minus est benignus in dando præmio, quam severus & justus in puniendo peccato: sicut ergo in vindictam peccati omnes sensus damnatorum post *resurrectionem* cruciabuntur, ita par est etiam in

(u) *L. 22. de Civit. Dei. c. 15. &c.* (x) *Ad Ephes. 4.*

in præmium virtutis omnes sensus beatorum oblectari. hinc apud Matthæum (y) dicitur: *Merces vestra copiosa est in cælis.* Quatuor autem dotes beatorum corporum adsignantur, nimirum *impassibilitas, subtilitas, agilitas, & claritas,* quas pluribus explicant Theologi.

§. VI.

Tractatus de actibus humanis.

LXXXII.

Quum beatitudo supernaturalis in hac providentia non gratis a Deo concedatur homini, sed hic suam quoque symbolam per bona opera conferre debeat, hinc transeunt Theologi ad actus humanos rite ordinandos. Tendit enim homo ad felicitatem non passibus, sed actionibus suis, id est, humanis, quas generatim triplici modo heic considerant iidem Theologi, scilicet ut voluntarias, ut liberas, ut honestas. Quippe ad actiones, ut humanæ sint, seu tales, *quarum homo Dominus est* (quemadmodum definit S. Thomas) (z) voluntarias & liberas; ut autem ad finem ultimum conducant, etiam

(y) Cap. 5. (z) I. 2. q. 1. 4. I.

etiam honestas esse necessum est. Quantum jam ad primum adinet, accurate distinguunt inter voluntarium directum & indirectum: inter voluntarium simpliciter & secundum quid: inter liberum & necessarium. Porro disputant subtiliter, an ad voluntarium indirectum requiratur actus voluntatis, docentque communius nullum requiri, atque ita non repugnare puram omissionem liberam: graviter vero, an concupiscentia & metus tollant voluntarium, quod communissime negant. Quapropter metus per se ac ordinarie non excusat a peccato, quum ejusmodi actus e metu proveniens simpliciter voluntarius sit, utpote elicitus ad majus malum vitandum, nisi tamen sit metus admodum vehemens in rebus humana duntaxat lege præceptis; tunc enim non imputatur ad culpam v.g. quando quis metu mortis omittit sacrum die festo, quum hoc præceptum non obliget cum tanto periculo. Concupiscentia vero tantum abest, ut minuat voluntarium ut potius illud interdum augeat, quando est causa, cur voluntas majori conatu actum eliciat: minuit nihilominus liberum, faciendo, ut minus considerentur rationes, ab eo quod concupiscitur, avertentes. Celebris hec quæstio oritur, an vota,
pro-

promissa, donationes, aliique contractus metu gravi ac injusto initi sint jure naturæ irriti ac nulli? pro utraque parte stat gravis auctoritas tum Theologorum tum Jurisconsultorum. qui negant, conituntur fundamento, quod actus illi atque contractus non obstante gravi metu simpliciter voluntarii sint: qui vero affirmant, ejusmodi vota a Deo non acceptari, nec contractibus istis jus naturæ æquissimum adistere censent, utpote cum maxima difficultate vel damno ex parte voventium & contrahentium & cum gravissima injuria ex parte metum inferentium conjunctis: fatentur tamen prioris sententiæ patroni, leges & æquitatem postulare, ut hujusmodi actus per sententiam Judicis irriti ac nulli declarentur. Præterea ad voluntarium vel involuntarium pertinet ignorantia, quam in ignorantiam juris & facti, item in ignorantiam juris positivi & naturalis, demum in ignorantiam vincibilem & invincibilem dividunt Theologi. Circa hanc ultimam acre potissimum cum hæreticis bellum exarsit. Ab ipso nascentis Theologiæ exordio constantissima fuit Doctorum sententia, invincibilem sive juris positivi sive naturalis ignorantiam excusare a peccato, donec Lutherus in aciem processit,

&

& murum hunc suis erroribus obstantem evertere conatus est: idem tentavit Calvinus, idem Jansenius, ut viam sternerent ferreo dogmati suo: *etiam in iis peccare hominem, quæ cavere non potest.* Et aliqua dei mandata esse impossibilia Justis conantibus. Mirum sane, qua ratione audeant isti jactare se discipulos Augustini, cujus notum est principium: *Nemo peccat in eo, quod cavere non potest* (a). Non minus post ipsum S. Thomas hanc statuit regulam: *Ignorantia excusat a peccato, nisi quando ipsa ignorantia est peccatum.* Hinc merito Alexander VIII. damnavit propositionem numero secundam: *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsa operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.* Aliud sentiunt de ignorantia vincibili sive juris sive facti, utpote quam non excusare a peccato eum, qui ex tali ignorantia operatur, docent Theologi omnes. Tunc enim ignorans advertit, se esse in periculo transgrediendi legem per ignorantiam suam, quam tollere & posset & deberet. Estque hæc ipsissima D. Augustini doctrina (b) dicentis; *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus igno-*

(a) L. 3. de lib. arbitr. c. 18. (b) L. 3. de lib. arbitr. c. 19.

ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras. Hæc de actibus ut voluntariis; jam de liberis.

LXXXIII.

Agunt heic Theologi de libero hominis arbitrio, quod a libertate & arbitrando ita dictum est, & quamvis secundum etymologiam suam actum quemdam significet, secundum tamen communem usum loquendi liberum arbitrium dicimus id, quod est hujus actus principium, scilicet quo homo libere judicat, uti docet Doctor Angelicus (c). Ad liberum autem arbitrium requiritur in agendo libertas non solum a coactione, seu ut nulla vis externa inferatur, verum etiam a necessitate, saltem ea, quæ actum antecedit. Et hæc libertas a necessitate est libertas illa, quam *indifferentiæ* vocant Theologi, seu *facultas positæ omnibus ad agendum requisitis agendi & non agendi*; daturque etiam in homine lapsa, estque ad merendum vel demerendum prorsus necessaria, uti contra Lutherum, Calvinum, aliosque errorum magistros ostenditur tum ex Scriptura (d): *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui; adjecit mandata, si volueris ea servare,*

(c) I. p. 7. 83. a. 2. (d) Eccles. 15.

re, conservabunt te. Tum ex Conciliis, præsertim Tridentino (e) : *si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, anathematis sit*: tum ex Patribus, & ipso Augustino, cujus auctoritatem non nisi pessima fide pro se allegat Jansenius, maxime (f) ubi docet quidem contra Calvinum in utroque statu naturæ integræ ac lapsæ homini convenire libertatem, sed in solo statu priorè libertatem indifferentiæ, in posteriore vero, quantum ad virtutes & vitia, solum libertatem a coactione. Sed hanc Jansenii doctrinam tanquam hæreticam damnarunt Innocentius X. Alexander VII. & Clemens XI. Certe D. Augustinus, ut alios taceam (g), ait: *Quæcumque ista est causa voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur . . . quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest?* Pugnatur igitur cum libertate necessitas omnis, sive ab extrinseco veniat, quæ cogat invitos, sive ab intrinseco, quæ trahat volentes, sive ea dura sit, ut Calvini, sive blanda & mollis, ut Jansenii & aliorum, quæ relicta judicii *indifferentia blanditur premendo, & premit blandiendo*, uti placet

(e) *Sess. 6. can. 5.*(f) *L. 6. de grat. Christ. Salvat.*(g) *Lib. 3. de lib. arbitr. c. 18.*

et Vincentio Leni (h). Quidquid autem voluntatis indifferentiam relinquit integram, nihil nocet libertati. Unde nec omnis coactio libertati nocet: ea nimirum, cui resisti potest, nec necessitas consequens, quam ipsa facit libertas. Distingunt autem Theologi cum Augustino diligentissime duas res in libero arbitrio: prima est illa facultas, quæ e duobus utrumvis eligere potest: altera est conditio facultatis illius, antequam homo peccati ac concupiscentiæ jugo erat subjectus, qualis erat in primo parente in statu naturæ integræ. Prima est ipsa libertas a necessitate, quæ post peccatum remansit; altera est ea felicitas, quæ per peccatum amissa fuit, scilicet libertas a lege peccati & concupiscentiæ, quæ in nobis dominatur, ut ait Apostolus. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis* (i). Quare graviter hallucinantur Jansenius & ejus Asserens circa litem, quæ Augustinum inter & Pelagium exarsit. Ea neutiquam fuit, an non in nobis esset prima facultas seu libertas indifferentiæ; tota dissensio erat circa libertatis conditionem, seu illius integritatem ac vires,

(h) *In sua Theriaca l. I. c. II.* (i) *ad Rom. 7.*

res, quas Pelagius sanas, & ad salutari-
ter operandum ex se sufficientes esse con-
tendebat: contra Augustinus ita fractas
& debilitatas fuisse ostendit, ut sibi reli-
ctæ bonum operari non possent, nisi per
gratiam Christi, quæ sanat, quod est lau-
cium, & infirma confortat.

Denique hoc in Tractatu agunt Theo-
logi de actibus humanis ut honestis, at-
que ad omnem actum positive honestum
requiri docent, ut sit conformis primæ
regulæ moralitatis seu mensuræ, secun-
dum quam metiri & judicare oportet no-
strarum actionum moralium bonitatem
vel malitiam. Hæc autem regula duplex
est: objectiva & remota, nimirum lex
æterna Dei, uti communius defendunt
contra illos, qui in natura rationali qua
tali eam constituunt: Formalis & proxi-
ma, quæ est ipsa ratio humana seu con-
scientia dictans hanc actionem esse lici-
tam vel illicitam. Gravis est heic con-
troversia inter Doctores, an dari possit
actus indifferens, etiam in individuo ut
vocant, seu talis, qui nec formaliter ho-
nestus sit, nec formaliter inhonestus. Pars
major & sanior sententiam affirmantem
tenet, quum neque ex Scriptura, nec ex
Patribus, aut ulla alia solida ratione evin-
ci possit, dari obligationem referendi om-
nes

nes actiones ad finem positive honestum. Docent igitur isti, aliam esse legem Dei præcipientem, aliam prohibentem, aliam permittentem, atque ita etiam aliquas actiones præceptas, aliquas prohibitas, aliquas demum permissas, quæ si exercentur solum, uti permissæ sunt, erunt indifferentes, seu nec positive honestæ, nec positive inhonestæ, quemadmodum ambulare, odorari florem, aspicere picturam &c. Et sane, quum similes actiones in humana vita frequentissimæ occurrant, omnes has peccati venialis damnare nimis durum foret. Quapropter illud Pauli (k): *sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, consilium esse asserunt, non præceptum. Quod vero omnes actus nostros ex motivo formali charitatis Dei elicere teneamur, ad Baji & Quesnelli doctrinam damnatam pertinet. Ut autem actio humana sit honesta vel licita, præcedere debet dictamen proximum de honestate illius vel licentia, quod, ut moraliter certum sit, seu tale, quod omnem prudentem formidinem & dubium practicum excludat, sufficit; quum plus justo exigere videantur, qui physicam
aut

(k) *In Corinth. 10.*

aut metaphysicam certitudinem requirunt. Ab his Theologi progrediuntur ad conscientiam, penes quam est sententiam ferre de actionum nostrarum bonitate vel malitia, curatius examinandam, eamque distinguunt in veram & erroneam, in laxam & pharisaicam, in certam, tutam, dubiam, probabilem, & scrupulosam. De opinione autem probabili, an eam sequi liceat, postremis hisce seculis atrox sane bellum inter eos exarsit, aliquibus nonnisi tutum, aliis nonnisi probabiliorem sequi oportere, multis contra opinionem vere ac theologice probabilem sequi licitum esse contendentibus. Rigidioris sententiæ patroni multa Scripturæ, plura SS. Patrum testimonia, integrum Auctorum exercitum pro sua opinione adducunt, conqueruntur per usum opinionis probabilis dissipari leges divinas quamplurimas, viam arctam ad cœlum nimium laxari, seduci conscientias minus cautas, omnique morum licentiæ portam aperiri. At posterioris sententiæ patroni, majori auctoritate freti, jugum Christi suave ac onus leve adductis benignissimi Servatoris exemplis commendant: contra ab adversariis obligationem gravissimam, quam probare nequeunt, conscientias fidelium imponi ostendunt, pleraque argumenta

ia

in ipsos retorquent, ignorantia invincibili, quæ certo a peccato excusat, se tuentur in possessione libertatis, & quum post tot damnatas a summa Sede Apostolica alias propositiones laxas, postque tot prælia & conflictus nunquam & nequam damnata fuerit hucusque hæc propositio: *Licitum est sequi sententiam vere ac theologice probabilem, etiam in concursu tutioris & probabilioris*, (extra Sacramentorum materiam, & ubi non agitur de damno proximi) in sententia sua firmi persistant, sibi que dictum credunt illud D. Bonaventuræ effatum: *Benigna sententia sæpe salvat damnandum, rigida sæpe damnat salvandum*. Duo heic scopuli vitandi sunt: sunt, qui obtrudunt tanquam opiniones probabiles, quæ probabiles non sunt, & hi severius castigandi, quam qui pro numis probis adulterinos in commercium invehunt: sunt, qui omnem, etiam veram justamque probabilitatem tanquam speciem duntaxat & umbram veri aspiciunt, abutunturque hac voce ad calumnias innocentibus struendas. Nemo enim eorum, quos accusant, somniavit unquam, licere sequi quamlibet speciem veri, sed talem tantamque speciem, ut prudens rerum æstimator ea moveri possit ad agendum sine nota imprudentiæ, nec oblectante conscientia.

§. VII.

Tractatus de Legibus.

LXXXIV.

Postquam conscientiam & actiones humanas per regulas generales rite ordinarunt, tractandis variis, quibus homines subjacent, legibus se se accingunt Theologi, quantum scilicet ad illorum forum pertinet, aguntque de lege universæ, de lege naturali, de Mosaica seu lege veteris, de lege Evangelica seu novi Testamenti, de lege humana tam Civili quam Ecclesiastica. Lex naturalis est ordinatio divinæ voluntatis necessaria, quæ per rectam rationem cognoscitur, & versatur circa ea, quæ agenda quæve omittenda sunt, tanquam in se bona, vel mala. In hac lege naturali communissime docent, Deum proprie dispensare haud posse faciendo, ut absque variatione in ejus materia lex naturalis non obliget, quum facere nequeat, ut quod intrinsece malum est, nulla facta mutatione desinat esse malum: posse tamen improprie dispensare concedunt faciendo mutationem in earum materia, v. g. dando alicui dominium bonorum alicuorum, potestatem in vitam innocentis, uti dedit Israelitis, Abrahamo &c. Quod tamen

tamen intelligendum est de quibusdam legis naturalis præceptis, non de omnibus, quum nulla ratione blasphemia aut odium Dei possit reddi licitum, uti nec mendacium, utpote quæ actiones divinis perfectionibus opponuntur. Lex Veteris Testamenti a Deo condita, & per Mosen promulgata populo Judæorum triplicis generis præcepta continebat, moralia, ceremonialia, judicialia: horum duo ultima fuisse abrogata tenent Catholici omnes contra Cerinthum, Ebionem, & Nazaræos: an autem moralia fuerint abrogata, disputant inter se graves Theologi, quorum una pars asserit, totam legem veterem penitus abrogatam fuisse, ita ut Christiani non obligentur ad servanda præcepta Decalogi, uti tradita sunt in lege veteri, vi hujus legis: sed quatenus renovata sunt in Evangelio, vi legis Novæ; quoniam Christiani sunt, non Judæi, nec Moses obligare illos potest, sed solus Christus. Verum altera pars, quæ legem moralem etiam ut per Mosen datam, & in Veteri Testamento scriptam vere Christianos obligare contendit, nititur Christi testimonio, dicentis, *se non venisse solvere legem, sed adimplere*, id est, interpretando perficere, videlicet removendo corruptelas, quæ per falsas interpretationes illi accesserant. Lex

Evangelica, quæ præcepta morum, Sacramentorum, & fidei continet, non alium habet Auctorem, quam Christum; hinc vere lex divina est, & Christus non solum Redemptor, sed & Legislatores dici debet, quod contra apertissima Scripturæ testimonia negant Lutherus & Calvinus, horumque sequaces, quorum impias doctrinas, quod præcepta Decalogi a nobis observari nequeant, baptismus & alia quædam Sacramenta ad salutem non sint absolute necessaria, quod sola fides absque operibus sufficiat ad salutem, has impias inquam doctrinas solidissime refutant Theologi. De Lege humana tum Civili tum Ecclesiastica docent, quod sicut bonum commune rerumpublicarum exigit, ut Reges, Principes, aliique Magistratus politici potestatem habeant ferendi leges civiles, quibus eorum subditi non tantum sub pœna, sed etiam sub culpa obligentur, ita similiter bonum commune Ecclesiæ requirere, ut Prælati Ecclesiastici non solum interpretari latas, sed etiam ferre possint novas leges, quibus subditi fideles parere etiam sub peccato teneantur. Atque hanc potestatem re ipsa concessam illis esse a Christo e sacris Literis perspicue ostendunt contra Waldenses, Wicleffum, Joannem Hufs, Luther-

therum, Anabaptistas & Calvinum, qui libertatem Evangelicam impiæ doctrinæ suæ prætexentes omni morum corruptelæ, ac legitimis Dominis obedientiam negandi, seditionesque excitandi licentiæ portam aperuerunt.

§. VIII.

Tractatus de Peccatis.

LXXXV.

Quoniam peccatum est illud, quod conscientiam lædit, leges transgreditur, Deum offendit, atque hominem ab ultimo fine suo avertit, agunt heic de illo Theologi. Est autem peccatum transgressio legis divinæ: & quidem aliud commissionis, quod fit contra legem aliquam prohibentem, aliud omissionis, quo violatur lex aliqua imperans, ut hoc vel illud fiat. Dividunt vero in *actuale*, *habituale*, & *originale*. Ad omne peccatum *actuale* requirunt advertentiam formalem ad malitiam actionis, & consensum voluntatis in illam, dicente Augustino (1) *quod proprie vocatur peccatum, libera voluntate, & a sciente committi.*

De

(1) *L. 3. de lib. arbitr. c. 19.*

De malitia *formali* peccati in quo consistat, non conveniunt Auctores inter se, Antiquioribus in pura & physica privatione bonitatis ac rectitudinis debitæ, Recentioribus in entitate quadam positiva, videlicet in entitate actus ut libere & cum advertentia ad prohibitionem positi essentiam peccati constituentibus. Porro omne peccatum vel est mortale, sic dictum, quia mortem adfert animæ, separando illam a Deo, qui animæ vita est: vel veniale, quo Deus quidem offenditur, sed non usque ad dissolutionem amicitia. Prius est, quod legi divinæ graviter præcipienti aut prohibenti, alterum quod leviter obliganti opponitur, quæ tamen obligatio non ita pendet a libertate dei, ut non sint aliqua peccata ex se & ex natura sua levia, atque ita exigant prohiberi solum sub culpa levi. Erravit itaque Jovinianus, qui omnia peccata in gravitate æqualia esse contendit: erravit Michael Bajus, qui docuit, nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum de se mereri pœnam æternam: erravit ac turpiter insanivit Lutherus asseverare ausus, omnia opera hominis etiam justii esse peccata, & quidem ex natura sua mortalia. Cæterum est & aliud discrimen inter mortale

rata ac veniale, nimirum quod prius per accidens fieri possit veniale, deficiente plena libertate; & aliquando etiam ex parvitate materiæ: posterius vero nunquam per accidens mortale fiat, nisi accedat nova species aut circumstantia mortifera. Præterea explicant Theologi, quænam peccata specie differant, quæ solo numero: item quando plures actus peccaminosi physice distincti plura numero, aut unum moraliter peccatum efficiant.

His expediti quæstionibus ad alias magni nominis controversias pergunt. Primo quidem, an peccatum mortale sit malitiæ simpliciter infinitæ. Graves Auctores affirmantem sententiam sequuntur, hoc nixi fundamento, quod quo major est personæ offensæ dignitas, eo major sit offensa: quum igitur dignitas Dei offensi sit infinita, oportebit etiam offensam esse infinitam. At alii magno numero negantem amplectuntur; concedunt equidem, quod sicut dignitas personæ absolute est in supremo ordine seu genere boni, ita etiam sit offensa in supremo ordine mali, sic tamen, ut dignitatem Dei offensi malitia sua non perfecte adæquet, quoniam dignitas personæ offensæ est summa non solum ex genere suo, sed etiam in genere suo: offensa autem peccati mor-

talis licet sit summa ex genere suo, non tamen est summa in genere suo, quum qualibet determinate sumta semper inveniri possit alia major. *Major effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum* (m). *Qui me tibi tradidit, majus peccatum habet*, scilicet peccato Pilati (n). Neque inutilis est hæc controversia, uti quidam falso sibi persuadent, quam acute tractant Theologi, quum ex ea patefiat gravitas offensæ Dei, & ingens cujuslibet peccati mortalis malitia, dignaque ut æterno puniatur supplicio, sive finita aut infinita secundum quid, sive simpliciter infinita dicatur. Altera est controversia circa causam peccati. Certum est, solam voluntatem creatam esse causam per se atque auctorem peccati. unde blasphema est Zwinglii, Lutheri, Calvini, aliorumque Novatorum doctrina, qui cum Simone Mago, Marcione, Manichæis, Priscillianistis, Seleucianis &c. aut claris verbis Deum auctorem peccati faciunt, aut ea saltem doctrinæ suæ fundamenta ponunt, e quibus error tam impius facile deducitur. Lis est cum Thomistis non paucis (sunt enim ex horum numero aliqui, qui abhorrent a sententia adeo dura) docentibus Deum præ-

deter-

(m) *Jerem. c. 4.* (n) *Joan. 19.*

determinare ad materiale peccati; sed contra hos invicte ostenditur, materiale peccati non solam esse entitatem physicam actus peccaminosi, abstrahendo an fiat libere & cum advertentia ad prohibitionem, sed esse aliquid vel realiter identificatum, vel saltem essentialiter connexum cum malitia formali; quo posito, si Deus prædeterminaret ad materiale peccati, timendum sane, ne causa & auctor fieret formalis peccati. Hucusque de peccato actuali. De peccato habituali docent, quolibet peccato contrahi reatum pœnæ & culpæ, quorum uterque, etiam postquam actus peccaminosus physice jam præterit, in homine *peccatore* remanet: dari proin peccatum habituale, quod nihil aliud est, quam peccatum aliquando commissum, & nondum remissum. Quare merito damnata fuit Baii doctrina, solum reatum pœnæ post peccatum remanentem admittentis.

LXXXVI.

De peccato originis seu *originali* fide certum est, hoc peccatum ab Adamo in posteros, non exemplo tantum & imitatione, ut subdole explicabat Pelagius, sed propagatione transmissum, ac verum & proprie dictum peccatum esse. Nam
per

per unius inobedientiam vere, non metaphorice peccatores constituti sunt multi (o). Docuit enim inter alia Pelagius, Adamum e statu integritatis & innocentiae dejectum sibi soli nocuisse, atque peccatum originale solum imitatione quadam in reliquum genus humanum propagari, quatenus quando peccamus, primum parentem imitamur, teste quem male adducit D. Augustino (p). Errorem hunc damnavit Tridentinum his verbis (q): *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus posteris nocuisse assèrit, anathema sit.* ait enim Apostolus: *in Adam omnes peccaverunt, in omnes homines mors pertransiit.* Porro fide certum est, peccatum originis distingui ab ipsa concupiscentia, contra quam docuerunt Lutherus, Calvinus, & alii. celebris locus est Jacobi Apostoli: *Concupiscentia quum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem* (r). non igitur ipsa peccatum est. non minus D. Paullus ait (s): *Nibil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, in quibus tamen certum est, remanere concupiscentiam.* hinc Tridentinum

(o) *Ad Rom. 5.* (p) *Lib. 1. de pecc. mer. & remiss. c. 9.* (q) *Seff. 5. in Decreto.* (r) *In Ep. c. 1.* (s) *Ad Rom. 8.*

tinum (t) definit: *in baptizatis manere concupiscentiam, quæ quum ad agonem relicta sit, nocere non valet non consentientibus, simulque declarat, concupiscentiam non esse peccatum, nisi quatenus a peccato est, & ad peccatum inclinat. Quid vero sit, & qua via propagetur peccatum originale, gravis controversia est: Delirant, qui esse dicunt substantialem imaginem diaboli, aut actualem quandam & pravam cupiditatem. Errant, qui in concupiscentiæ sinu id reponunt; nam hæc, etiam culpa originali jam remissa, sub medici manibus naturam adhuc cum suo languore confligentem relinquit, ut scite ait Augustinus (u). Est igitur peccatum originale, quantum ad nos pertinet, ipsummet Adami peccatum præteritum, & moraliter nostrum, & nobis neque remissum, nec condigna satisfactione deletum, atque ita moraliter perseverat in nobis; siquidem secundum Augustinum in Adamo omnes tunc peccaverunt, quando in ejus natura illa insita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille unus fuerunt (x). Propagatur autem in posteros non ex natura rei, sed ex pacto divino, quo voluntates posterorum, modo*

(t) *Sess. 5. can. 5.* (u) *Lib. de Conf. c. 7.*

(x) *L. 3. de pecc. mer. & remiss. c. 7.*

modo naturali ab ipso descendentium, fuerunt moraliter alligatæ voluntati Adæ, tanquam capitis moralis, & in eum velut transfusæ in ordine ad observantiam vel transgressionem præcepti esum fructus vetantis. Neque adeo intellectu difficile hoc est, propter solum parentis peccatum privari posse parvulum bonis sibi indebitis, non minus quam si ipse parvulus peccasset. Verum quomodo peccati originalis labe infecti odio divino digni & iræ filii reddantur, ita ut hac in re peccatum alienum proprio ac personali æquiparetur, hoc profundum, hoc terrore plenum mysterium est, in quo credendo ita sequimur *Literam*, quæ parvulos necdum natos occidit, ut non deseramus *spiritum qui vivificat*, uti præclare dixit Theologorum nonnemo. Atque hinc est, quod de parvulis, qui ad baptismi gratiam non perveniunt, varie sentiant Patres ac Theologi, varie idem Augustinus. S. Nazianzenus eos asserit *nec frui cælesti gloria, nec suppliciis a justo judicio affici* (y). S. Ambrosius dicit, *habituros pænæ immunitatem, sed non regni honorem* (z). S. Augustinus quis, ait, *dubitabit, parvulos non baptizatos*

(y) *Orat. in S. Lavacrum.* (z) *L. de Abraham c. ult.*

zatos in damnatione omnium levissima futuros (a) ? alibi vero (b) fatetur : cum ventum est ad pœnas parvulorum, magnis mihi crede coarctor angustiis. Jam autem post Concilium Florentinum ac Innocentium III. qui definiit : pœnam peccati actualis esse cruciatum gehennæ, pœnam vero peccati originalis esse privationem visionis (c), communissime sentiunt Theologi cum D. Thoma & S. Bonaventura : parvulos solius peccati originalis reos puniri quidem pœna damni, seu privari visione beata, non tamen puniri pœna sensus, sed levissima quadam tristitia affici, videntes quod a summo bono intuendo sint exclusi ; quemadmodum nec lætitia carent, quod æterna supplicia feliciter evaserint. & sane, cur rigidore sententia cum paucis Theologorum insultare velimus calamitati parvulorum, ac divinæ bonitati detrahere ?

LXXXVII.

Ad calcem materiæ de peccato originali tractant Theologi de Immaculata conceptione B. Virginis, quam in suo de peccato originali decreto neutiquam comprehendere se declarat S. Synodus Tri-

(a) *L. 5. contra Julian. c. 5.* (b) *Epist. 28. ad Hieronym.* (c) *In cap. Majores.*

Tridentina (d) & Alexander VII. prohibet, „sententiam *piam* (scilicet quod „in primo jam *instanti* Conceptionis „sue immunis fuerit ab omni macula „& labe originali) quoquo modo, di- „recte vel indirecte, aut sub quovis „prætextu, occasione, scripto, voce „impugnare, „gravissimis pœnis in eos, qui secus faciant, constitutis. Et vero mirabilem illam prærogativam a primis Ecclesiæ temporibus ad nos transmissam agnoscunt Theologi, exceptis si qui sint, paucissimis. Dubium omne tollit universæ Ecclesiæ consensus & cultus, dum festive celebrat Conceptionem B. Virginis ut Sanctam & Immaculatam, quod qua ratione facere posset, si cultus iste, qui sacrificio publico & Canonico exhibetur, de re foret imaginaria aut falsa? Quapropter merito censent Theologi, sententiam *piam*, quamvis nondum definita sit, ad proximum tamen eorum, quæ definitioni Ecclesiæ subjacent, gradum ascendisse. Minus certa & difficilior quæstio est, quam heic movent Theologi, nimirum, an B. Virgo immunis fuerit etiam a debito, ut ajunt, contrahendi peccatum originale? duplex debitum distinguunt, unum *remotum*, quo omnis ille, qui per viam gene-

(d) *Sess.* 5.

generationis naturalis descendit ab Adamo, includendus fuisset eo in pacto, quod Deus cum Adamo iniit circa ipsius posteror, adeoque certo peccasset in Adamo, si non speciali favore ab hoc pacto & debito conditionato peccandi in Adamo fuisset exemptus: atque ab hoc debito remoto Theologi communius non audent absolvere B. Virginem. Debitum autem *proximum* est obligatio illa, quam habent posterii Adam, ut peccante Parente concipiantur in peccato, & cum privatione originalis iustitiæ, orta ex eo, quod in Adamo peccaverint, seu quod per alligationem voluntatum Adami peccatum fuerit etiam moraliter ipsorum peccatum, Ab hoc debito proximo non eximunt B. Virginem graves Theologi, præsertim antiquiores (cujus rei occasio esse poterat, ne illo ipso, quo de B. Virgine a labe peccati originalis eximenda totis viribus certabatur, tempore præjudicium huic certamini fieret petendo quod plus est, scilicet eximendo eam etiam a debito proximo) antiquiores inquam, quamvis & hi doceant, Dei Matrem, licet voluntas ejusdem Adami voluntati fuerit alligata, & ipsa in Adamo peccarit, fuisse tamen in primo *instanti animationis* suæ a divina gratia præventam & præservatam,

tam, ne peccato illo inficeretur: ex quo simul patet, aliud esse B. Virginem peccasse in Adamo, aliud fuisse conceptam sine macula. At Recentiores Theologi complures etiam ab hoc debito proximo liberam pronunciant Virginem, freti auctoritate D. Thomæ dicentis (e): *Omnes peccaverunt in Adam excepta D. Virgine*, quemadmodum in antiquioribus editionibus fuit repertum, & exhibitum Urbano VIII. item S. Alberti M. (f) *Hæc Virgo sola a communi regula illa excipitur: omnes in Adam peccaverunt.* rursus S. Augustini (g) *B. Virgo vicit ex omni parte peccatum.* Nec deunt rationes huic piæ sententiæ, inter quas & illa est, quod non satis decens videatur, ut B. Virgo jam destinata Mater Dei & Regina hominum ac Angelorum, atque in primo conceptionis suæ instanti instruenda tum perfectissimo rationis usu, tum aliis donis naturalibus & supernaturalibus longe majoribus, quam ipse Adam aut alia creatura pura, ut inquam B. Virginis voluntas subiceretur voluntati servi sui, & justitia ejus committeretur alieno minus sapientis, minusque sancti arbitrio. Neque ex hoc

(e) *In cap. 5. Epist. ad Rom.* (f) *Lib. de Laud. Maria.* (g) *L. de nat. & grat. c. 36.*

hoc immunitatis privilegio sequitur, B. Virginem non fuisse redemptam a Christo: erat enim illius redemptio non quidem *reparativa*, ut vocant Theologi, bene tamen *preservativa* per infinita Filii sui merita, propter quæ ab hoc peccato & universali diluvio exempta fuisse pie creditur.

§. IX.

Tractatus de Gratia.

LXXXVIII.

Per peccatum *originale* lapsus est homo, & per *actualia* peccata ab ultimo fine suo recedit: per gratiam vero Christi reparatum est genus humanum, & per eam ad ultimum finem denuo revertitur. Atque ideò post peccatum Theologi merito tractant de gratia, tanquam de præsentis post fatale vulnus medicina. Præmittunt prius aliqua de triplici statu naturæ, quorum primus est status naturæ puræ, seu solis facultatibus & perfectionibus naturaliter sibi debitis ornata, ac originalis peccati expertis, quin tamen ordinetur ad finem supernaturalem per dona supernaturalia: & hunc, licet nunquam existerit, possibilem esse præcipue contra Bajum & Jansenium ostendunt.

Alter est status naturæ integræ, ultra perfectiones naturaliter debitas donis indubitatis cumulatae, scilicet perfecta subjectione appetitus ad rectam rationem, & rationis ad Deum, exemptione ab infirmitatibus corporis, & elevatione ad supernaturalia; qualia dona fuerunt in primis parentibus ante peccatum. Tertius demum status naturæ lapsæ, quando nimirum iustitiam originalem & integritatem, quam in primo parente acceperat, eo peccante perdidit. Atque in hoc ultimo statu, in quo versamur, ostendunt Theologi contra Pelagianos & Semipelagianos, gratiam esse necessariam tum ad ea cognoscenda, quorum notitia per se ad salutem conducit, tum ad salutariter operandum & ad graves tentationes superandas, tum denique ad perseverandum in bono, dicente Scriptura (h), *Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum*, scilicet per gratiæ auxilium. & (i) *sine me, nempe gratia mea, nihil potestis facere*. immo non solum ad consummandam salutem, sed ad ipsum etiam salutis initium sine gratia impotens esse liberum hominis arbitrium contra Massilienses cum S. Prospero demonstrant. Hanc in homine lapsò
impo-

(h) *Joan. c. 6.* (i) *Eccl. c. 15.*

impotentiam agnovere Patres tum latini tum græci ante Augustinum, & post ipsum, qui si aliquando gratiam tribuere meritis videntur, per gratiam non intellexerunt internam, sed vocationem externam (quæ potest esse meritorum naturalium merces) vel gratiam perfectam & salutem ipsam, quæ meritis supernaturalibus tanquam merces respondet.

Post gratiæ notiones Theologi eam sollicite dividunt, potissimum in habitua-lem & actualem, in excitantem seu prævenientem & adjuvantem, in operantem & cooperantem, in mere sufficientem seu inefficacem, & efficacem. Gratiam *actualem* Theologi Recentiores docent consistere in actibus intellectus & voluntatis, id est, in supernaturalibus & piis cogitationibus, quibus *apparet, quod latebat*, & in sanctis inspirationibus seu affectionibus voluntatis, quibus *suave fit, quod non delectabat*, uti ait S. Augustinus. Utrumque probant ex S. Scriptura, in qua auxilia gratiæ passim vocantur tum *illuminatio, auditio, scientia, disciplina*, tum *suavitas, dulcedo, consolatio &c.* Quod si ex iis quærat, quæ ratione contingat motio gratiæ divinæ, explicant hoc fere modo: *Primo* Deus e sola sua misericordia absque ullo præ-

cedente merito nostro, saltem stricte tali, producit in mente sine ulla deliberatione cognitionem salubrem circa res caelestes & pertinentes ad salutem. *Secundo*, producit in anima motum voluntatis quasi primo primum & indeliberatum, quo afficimur ad bonum, nempe simplicem aliquam delectationem & complacentiam, aut displicentiam de malo; & hæc omnia fiunt gratis. *Tertio*, quod si dein ex nostra libera voluntate hanc sanctam cognitionem & delectationem negligimus, hoc pretiosum par actuum non suo sed nostro vitio infructuosum est, & tunc est gratia pure sufficiens & inefficax: quod si vero illa sancta cogitatione & adfectione excitati & adjuti deliberate ac efficaciter pergimus amare & velle illud bonum, dicimur consentire divinis auxiliis, & tunc illa sunt efficacia, & referunt fructum illum, aliud trigesimum aliud sexagesimum, aliud centesimum (k) pro nobilitate, fervore, ac efficacia actuum nostrorum. & hanc ajunt esse præmotio- nem illam, qua Deus verissime præmo- vet & inclinât corda nostra ad actus salutare, ita tamen, ut voluntas ei possit dissentire, si veht, quemadmodum defini- tit Tridentinum (l).

LXXXIX.

(k) *Matth.* 13. (l) *Sess.* 6. *can.* 4.

LXXXIX.

His præmissis accingunt se Theologi ad refellendos hæresum circa gratiam exortarum errores, qui sane multiplices fuerunt. Inprimis Pelagius inter alia docuit, non dari gratiam aliam, quam creationis, liberi arbitrii, doctrinæ bibliorum, exhortationum & exemplorum Christi: per adjutorum Dei solum dari facilius posse bonum agere, & malum vitare, non autem simpliciter posse: gratiam, in quocunque demum consisteret, homini propter merita, quibus eam procurare studet, conferri. Semipelagiani, qui partem aliquam errorem Pelagii veluti furtive retinuerunt, contendebant saltem initium salutis ex solis naturæ viribus & libero arbitrio pendere, neque ad illud opus esse gratia: prædicationis gratiam in quibusdam adultis, & baptismi in quibusdam parvulis ante rationis usum morientibus, uti & perseverantiam atque electionem ad gloriam conferri ex meritis, etiam solum conditionate prævisis, nec unquam exstituris. Lutherus & Calvinus imple docebant: Naturam humanam ita peccato originali esse corruptam, ut ab ea nihil possit procedere, nisi peccatum: liberum arbitrium in natura lapsa esse extinctum: hominem ex necessitate,

non libere agi vel a concupiscentia ad malum, vel a gratia ad bonum. Bajus ejusque discipuli perversas spargebant doctrinas: liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valere: nullam esse Christi gratiam, quæ non per se ipsam efficax foret: nullam esse in hoc rerum statu libertatem, nisi quæ opponitur coactioni. Jansenius denique quinque propositiones famosas vulgavit, ab Innocentio X. & sequentibus aliquot Pontificibus damnatas, inter quas istæ: quod hominibus justis etiam conantibus secundum præsentis vires aliqua dei mandata sint observatu impossibilia, & desit gratia, per quam possibilia fiant: quod in hoc statu homini sufficiat libertus a coactione. Pestilentes Jansenii doctrinas multis novis & æque perniciosis auxerunt ejusdem affectæ, maxime Quesnellus, e cujus libro Novi Testamenti excerptas centum & unam propositiones, inter quas multæ de gratia, Clemens XI. tanquam hæreticas damnavit. Recensitis autem hisce erroribus opponunt dogmata Catholica; & quidem contra Pelagianos docent, gratiam supernaturalem & theologiam esse necessariam ad salutem, nec solis naturæ viribus eam obtineri posse, aut sub meritum hominis

cade-

cadere, dicente Scriptura: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum* (m), scilicet per gratiam; & Apostolo (n) *non est volentis nec currentis, sed miserentis Dei*. Contra Semipelagianos ostendunt, eandem esse necessariam etiam ad initium justificationis, dicente rursus Scriptura (o) *sine me nihil potestis facere*, & eodem Apostolo (p) *qui capit in vobis opus bonum, perficiet*. Adversus alios hæreticos statuunt, gratiam theologiam esse necessariam ad quemlibet omnino actum salutarem seu meritorium vitæ æternæ, uti clare testatur Scriptura (q): *omne datum optimum desursum est, descendens a Patre luminum*. Atque hæc tria dogmata auctoritate Concilii Tridentini confirmant: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus S. inspiratione atque ejus adiutorio hominem credere, sperare, diligere aut pænitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit* (r). Ad vitanda vero omnia peccata venialia per longum tempus, aut per totam omnino vitam cum eodem Tridentino (s) requirunt gratiam singularem, seu specialem Dei favorem,

(m) Joan. 6. (n) ad Rom. 8. (o) Joan. 15.
 (p) ad Philipp. 1. (q) Jacobi c. 1. (r) Sess. 6.
 can. 20. & c. 16. (s) Sess. 6. c. 23.

vorem, quali gaudebat R. Virgo. videtur enim moraliter impossibile, ut natura lapsa tot occurrentibus quotidie occasionibus atque tentationibus minutissimas quasque legum divinarum transgressiones tota vita sua aut per longum tempus evitare queat, dicente Apostolo (t) *in multis offendimus omnes.*

Inde transgrediuntur ad gratiam sufficientem, quæ est illustratio supernaturalis, & inspiratio seu delectatio indeliberata, a Deo benevole ac liberaliter immissa, cum qua homo salutem suam operari potest: huic si cooperetur, erit simul efficax; si minus, erit inefficax & mere sufficiens. Jam vero ostendunt e S. Scriptura & SS. Patribus (præcipue Augustino & Thoma) dari omnibus hominibus gratiam sufficientem ad bonum agendum, & ad pœnitentiam, quamdiu vita hæc durat. *Vult enim Deus omnes homines salvos fieri.* Justis siquidem, aut justificatis non deest gratia, qua possint in ea perseverare, *quia Deus non deserit, si non deseratur, ut pie semper justeque vivatur,* uti loquitur S. Augustinus (u) Neque peccatoribus negatur gratia ad salutarem pœnitentiam, quamvis sæpe negentur in pœnam peccatorum præcedentium auxilia

(t) Jacobi c. 3. (u) l. 2. de nat. Et grat. c. 26.

lia extraordinaria, sine quibus moraliter quasi est ipsis impossibile, ut resurgant; unde oritur formidabilis ille obsecatorum & obstinatorum status, ut *videntes non videant, & audientes non intelligant* (x). Neque infidelibus omnis gratiæ via ad fidem obtinendam est occlusa; quamvis enim sæpissime non habeant gratiam proxime sufficientem, habere tamen possunt, si velint, secundum dogma receptissimum: *Faciendi quod est in se, Deus non denegat suam gratiam*. Secundo loco contra Calvinistas & Jansenistas probant, dari quoque gratiam pure sufficientem seu inefficacem tum exemplo Corozaitarum & Bethsaidarum, quibus exprobravit Christus (y), quod visis signis atque miraculis poenitentiam non egerint; & Judæorum, quibus (z) dicitur: *Vos semper spiritui sancto resistitis*: tum auctoritate Concilii Tridentini docentis (a): hominem posse Dei gratiam abjicere, ac damnantis eos, qui asserunt *liberum arbitrium nil gratiæ cooperari, nec posse eidem resistere, si velit*. Qua vero ratione gratiam sufficientem in tuto collocent, qui ad actus salutares auxilium physice prædeterminans, seu infallibiliter con-

(x) *Matth. 13.* (y) *Matth. 11.* (z) *Act. 7.*
 (a) *Sess. 6. c. 5.*

connexum cum actu salutari requirunt, viderint ipsi. Si enim auxilium hoc aderit, semper aderit quoque gratia efficax: si deficit, nunquam aderit gratia sufficiens.

XC.

A gratia sufficiente transeunt Theologi ad efficacem, circa quam maximi momenti lites occurrunt, quæ non solum Scholas Catholicas contra hæreticas armarunt, sed etiam inter se ipsas colliferunt. Lutherani & Calvinistæ ut explicent certitudinem & infallibilitatem gratiæ efficacis, docent Deum per gratiam intrinsece efficacem necessitare humanam voluntatem ad bonum, ita ut hæc eidem resistere nulla ratione queat. Jansenistæ vero efficaciam gratiæ explicant per gratiam victricem, ut vocant: dicunt enim hominem in statu naturæ lapsæ velut in æquilibrio inter bonum & malum, inter delectationem terrenam & cælestem esse constitutum sic, ut si terrena præponderet, ad peccandum, si cælestis prævaleat, necessario & infallibiliter ad bonum agendum trahatur. Verum utraque hæc gratiæ efficacia, quoniam liberum arbitrium tollit, ac libertatem indifferentiæ pessumdat, & gratiam vere

vere sufficientem eliminat, S. Scripturæ aperte contraria esse ostenditur, & est a diversis Conciliis, præsertim Tridentino, atque a pluribus summis Pontificibus merito damnata. Schola Thomistica, ut gratiæ efficaciam explicet, docet gratiam esse intrinsece efficacem, ac physice prædeterminantem, seu esse motionem (quam in qualitate non vitali constituunt) qua Deus antecedenter ad omnem præscientiam quid creatura esset actura vel non actura, voluntatem humanam movet ad bonum, ita ut infallibiliter & quin possit impediri, post se trahat consensum. Verum hæc sententia graves patitur tentationes (intra limites tamen Scholæ) a multis, qui contendunt, gratiam etiam quæ est efficax, talem esse, ut voluntas ei, antequam efficax fiat, possit resistere ac dissentire, quoniam secundum Tridentinum *liberum arbitrium a Deo motum & excitatum potest dissentire, si velit*; esse autem impossibile, ut voluntas resistere ac dissentire queat gratiæ prædeterminanti, utpote quæ impediri ab homine nequit, quin detur, & simul post se infallibiliter trahit consensum: dein transgredienti præceptum impossibilem fieri observantiam præcepti, quia nimirum ad observantiam præcepti tanquam
actum

actum salutarem indispensabiliter requiritur gratia prædeterminans, quæ in solius Dei potestate est; & tamen hac caret, nec pro libitu acquirere potest, qui præceptum transgreditur: demum quandoque voluntas constituitur sub inevitabili ac metaphysica necessitate ad actum, cessare libertatem indifferentiæ ad illum; quandoque autem physice prædeterminatur ad aliquem actum, constitui eam sub inevitabili ac metaphysica necessitate ad illum actum. Scotistica schola ponit efficaciam gratiæ in speciali quadam congruitate, proportionem, ac contemperatione auxilii divini cum arbitrio humano, seu in decreto condeterminante, ut appellant, sive concomitante determinationem voluntatis per quandam quasi sympathiam. Sed hæc sententia easdem fere difficultates patitur, quas prior: sive enim dicatur gratia prædeterminans, sive condeterminans, si essentialiter & absolute connexa est cum actu, (uti asserunt ipsi Scotistæ) & simul impediri ac evitari non potest a voluntate humana (uti admittere debent, quum immediate post scientiam simplicis intelligentiæ ante prævisionem determinationis creatæ deus decernat hanc gratiam dare) sive inquam dicatur gratia prædeterminans sive condeterminans, liber-

libertas in summum discrimen vocatur. Schola Societatis post Molinam cum plurimis aliis gratiam efficacem docet esse auxilium divinum (seu illustrationem ac inspirationem supernaturalem) collatum in ejusmodi circumstantiis, in quibus præscientiam mediam certo & infallibiliter prævidetur, quod effectum suum sit consecuturum. Ex quo patet, in hoc systemate gratiam non esse intrinsece, sed extrinsece efficacem, quum entitas gratiæ de se non sit conexas cum consensu vel dissensu: interim tamen, si accedat præscientia dei, qua Deus videt, si in his circumstantiis conferatur hoc auxilium, voluntatem non esse dissensuram, licet posset dissentire, & si insuper dependenter ab hac præscientia det hoc auxilium in his circumstantiis, infallibiliter post se trahet consensum & cooperationem creaturæ. Nititur hæc sententia auctoritate D. Augustini (b) dicentis: *etiamsi multos vocet Deus, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quando eis vocari aptum est, ut sequantur.* Et paullo post: *nullius enim Deus frustra miseretur: cujus enim miseretur, eum sic vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Patitur & hæc sententia suam difficultatem; quam-

(b) Lib. i. ad simplic. q. 2.

quamvis enim ex una parte libertatem indifferentiæ sartam tectamque servet, arguitur tamen, quod ex altera parte dominium dei absolutissimum, quod habet in actus nostros bonos, imminuat: sed sententiæ hujus patroni respondent, quum collatio talis gratiæ, cui deus prævidet, humanam voluntatem esse consensuram, atque ita efficacem fore, sit libera soli deo, & in ejus veluti manibus posita, huic dominio dei nihil prorsus decedere, atque sic salvam esse & libertatem hominis, & dei dominium, id quod ad concordiam libertatis cum gratia omnino necessarium est. Præter hæc systema aliud est quorundam Gallorum & Belgarum, qui explicant gratiam efficacem per *prædeterminationem moralem*, id est, per talem gratiam, quæ per se quidem non connectitur physice aut metaphysice cum consensu, sed moraliter, quin ut ajunt, tam apte & suaviter afficit voluntatem, ut moraliter impossibile sit, eam hujusmodi gratiæ dissentire quamvis physice ac absolute possit. Verum efficacia gratiæ debet esse tanta, ut metaphysice infallibile sit, consensum esse secuturum: alias enim deus non haberet medium infallibile obtinendi consensum per gratiam a se collatam; talis autem non est efficacia

cia illa, quam gratiæ tribuit hoc systema: præterquam quod sæpe experiamur, non solum non moraliter impossibile nobis esse, ponere dissensum præsentem gratia, sed etiam non raro arduum nobis accidat conjungere consensum, præcipue si vehemens tentatio urgeat, ut patet in Abrahamo filium immolare jussu. Quamvis autem systematum Catholicorum de gratia hucusque relatorum magna sit discrepantia, & quantumvis inter se pugnent Scholæ gravissimis rationibus Theologicis hinc & illinc adductis, quum tamen nulla in hæc censura hæctenus ab Ecclesia sit lata quodlibet illorum absque nota graviore defendi potest.

XCI.

A gratia actuali ad habitualem, & justificationis negotium pergunt Theologi. Ponunt autem gratiam habitualem sanctificantem in qualitate aliqua spiritali, supernaturali, quæque physice ac stabiliter inhæreat animæ, tanquam specialis quædam participatio naturæ divinæ; unde hæreticorum quorundam doctrinam, qui gratiam sanctificantem solum in externa remissione peccatorum, aut interna quadam imputatione justitiæ Christi constituebant, omnino rejiciunt cum Tridentino,

tino, damnante hanc propositionem. *Si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffunditur atque illis inbæreat, anathema sit (c).* Præterea justificationem peccatoris in hac providentia fieri per gratiam sanctificantem prius descriptam docent cum eodem Tridentino (d), ita ut hæc sit causa unica & forma intrinseca, qua justii reddimur; quamvis communius admittant, non repugnare, ut peccatum mortale (de hoc enim sermo est) per condonationem pure extrinsecam remittatur. Gravis heic controversia occurrit inter Doctores, an gratia sanctificans conjungi possit in eodem subjecto cum peccato mortali habituali aut actuali non remisso: qui affirmant hoc fieri posse, negativo argumento nituntur, quod nulla contradictio hac in re ostendi queat, quo minus peccatum mortale ac gratia sanctificans per absolutam dei potentiam stare possint in eodem subjecto, quemadmodum summus calor & summum frigus in eadem aqua. Qui vero negant, ajunt esse de essentia gratiæ sanctificantis, ut hominem Deo gra-

(c) *Sess. 6. can. II.* (d) *ib. c. 7.*

gratum faciat, sicut unionis hypostaticæ, ut Deum & hominem uniat: esse autem impossibile, ut effectum hunc formalem tribuat subjecto, in quo stat peccatum mortale, quod ex essentia sua hominem reddit deo inimicum, & odio ac abominatione dignum. Ut autem justificationis negotium plenius percipiatur, sequentes ad eam dispositiones requirunt Theologi, suffragante Scriptura & Patribus: Prima est *fides*, quæ vocatur a D. Clemente Alexandrino *prima ad salutem inclinatio* (e). Secunda *timor*; nam secundum Augustinum opus est, ut *intret timor, per quem veniat cbaritas: timor medicamentum, cbaritas sanitas* (f). Tertia *spes* quia quod Ambrosii effatum est, *nemo potest bene facere pœnitentiam, qui non speraverit indulgentiam* (g): Quarta *dilectio* saltem inchoata, spem naturali ordine consequens. Qui enim sperat a Deo *justificationem*, Deum incipit diligere ut justitiæ fontem, ait Tridentinum (h). Quinta dolor seu *tristitia illa secundum Deum*, quæ teste Apostolo (i) *pœnitentiam operatur in salutem stabi-*

(e) L. 2. Rom. (f) Tract. 9. in epist. S. Joan. (g) L. 1. de pœnit. c. 1. (h) Sess. 6. c. 7. (i) 1. Cor. 7.

stabilem. Sexta votum seu desiderium Sacramenti *pœnitentiæ* re ipsa recipiendi. Septima vitæ novæ totiusque legis servandæ *propositum.* Peccatori enim *proji- ciendæ* sunt *iniquitates suæ*, ut fiat in eo spiritus novus & cor novum (k). Ex his facile intelligitur, contritionem aut charitatem actualem non esse ipsam formam justificantem, sed ultimam & completam dispositionem ad formam hanc seu gratiam justificantem. Porro mirabiles sane sunt hujus gratiæ effectus, quos produnt Theologi. 1. vera peccatorum remissio. 2. Interior hominis pulchritudo. 3. Renovatio hominis, qui per gratiam fit justus, rectus, & sanctus. 4. Amicitia Dei, in quam homo restituitur. 5. *Filiatio* Dei adoptiva. est enim gratia charitas illa, quam dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus (l). 6. Jus ad hæreditatem cœlestem. 7. Vita spiritalis. Nam *mors criminum vita virtutum*, inquit S. Cyprianus.

Gratiam proxime consequitur meritum supernaturale, quod definiunt Theologi esse obsequium Deo exhibitum, ex se potens movere ad retributionem doni supernaturalis: dividuntque in *condignum*, quando scilicet invenitur secundum re-

etam

(k) *Ezech. 18.* (l) *1. Joan. 3.*

Etiam æstimationem æqualitas inter meritum & præmium; atque in *congruum*, quando non adest ejusmodi æqualitas, sed solum liberalitati dantis munus commensuratur. Requiritur autem ad meritum conditiones aliquas tum ex parte operis, ut meritum sit actus positivus, libertate indifferentiæ, positive honestus & supernaturalis: tum ex parte operantis, videlicet statum viæ, & statum gratiæ. Dari meritum hominis proprie dictum coram Deo, certum est dogma Catholicorum: *Faciet enim Deus unicuique secundum meritum operum suorum* (m). *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet* (n). Unde Concilium Arausicanum II. *debetur inquit merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, præcedit, ut fiant* (o). Non minus certum est, quod actus supernaturaliter boni, facti ab homine in statu gratiæ sanctificantis, mereantur beatitudinem æternam de condigno, dicente Scriptura: *meritis nostris reddi vitam æternam tanquam mercedem, & Augustino* (p): *merito justitiæ tanquam stipendium respondet vita æterna*. Quamvis vero non sit æqua-

(m) *Eccles.* 16. (n) *I. Cor.* 3. (o) *can.* 18.(p) *Epist.* 105.

æqualitas inter meritum seu obsequium hominis secundum se, & inter vitam æternam, est tamen æqualitas, si meritum per gratiam dignificatum consideretur. Nam homo justus seu in gratia constitutus est filius adoptivus Dei; mereri ergo potest suam hæreditatem, quæ debetur operibus dignificatis a statu gratiæ, in quo fiunt, & conditione filii. Nec obest, quod Regius Vates dicat (q): *qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Quum enim merita nostra valorem habeant a gratia, quæ gratis & misericorditer datur a Deo, præcipue si sit efficax, recte dicimur coronari seu præmiari in Dei misericordia. Hac tamen in re plus quam par est exigunt illi, qui solos actus charitatis, vel certe illos duntaxat, qui a charitate imperantur, gratiam ac gloriam mereri contendunt, sed absque sufficiente fundamento: neque enim Tridentinum, quod meriti rationem ac naturam dilucide explicat (r), plus requirit, ut homo censeatur vere, id est, de condigno promeruisse vitam æternam, quam ut sit justificatus, seu in gratia constitutus, *ut operetur ex gratia seu virtute, atque ut ejus opera sint in Deo facta: quæ omnia habe-*

(q) Psalm. 112. (r) Sess. 6. c. 16.

haberi possunt etiam per alios virtutum actus in gratia elicitos, utpote qui non minus sunt obsequium Deo præstitum, quam actus charitatis, aut a charitate imperati. Quin Christus ipse (s) promittit operibus misericordiae vitam æternam, nulla facta charitatis theologicæ mentione. Quamvis autem homo justus gratiæ ac gloriæ augmentum, ipsamque vitam æternam condigne sibi possit mereri, dicente Apostolo (t): *Reposita est mihi corona justitiæ*; non tamen potest mereri sibi aut alteri merito condigno aut congruo infallibili gratiam perseverandi aut a peccato resurgendi, quoniam de hoc nulla in Scripturis exstat dei promissio, sed potius contrarium indicatur: *Qui stat, videat ne cadat* (u). Denique quærent Theologi, an prima gratia actualis seu prima vocatio, qua excitamur vel ad fidem vel ad dolorem de peccatis, sub meritum cadat? Affirmabant olim Pelagiani & Semipelagiani. his fortiter se opposuit S. Augustinus, & tota Ecclesia Catholica. Et sane res certa est, nos ejusmodi gratiam de condigno mereri non posse. *Non est*, inquit Apostolus (x) *volentis, neque currentis, sed*

(s) *Matth. 25.* (t) *2. Tim. 4.* (u) *1. Cor. 10.*(x) *ad Rom. 9.*

sed Dei miserentis : & (y) vocavit nos vocatione sancta non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora secularia. Hinc natum est illud inter Theologos celebre ac receptum axioma, quod principium meriti non cadere possit sub meritum. Frustra heic objiciunt Adversarii aliud axioma Theologicum: Facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam. Nam a D. Thoma, Bonaventura & aliis axioma istud non admittitur, quod Deus non denegat gratiam facienti, quod est in se, ex solis naturæ viribus, sed in sensu, quod facienti quod est in se ex prima gratia præveniente non neget ulteriorem gratiam.

§. X.

*Tractatus de virtutibus Theologicis,
Fide, Spe ac Charitate.*

XCII.

A gratia divina, a qua initium, medium & finis nostræ salutis pendet, gradum faciunt Theologi ad actus virtutum, quæ ad salutem consequendam vel necessariæ sunt, vel plurimum conferunt.

Inter

(y) 2. Tim. 1.

Inter istas eminent Fides, Spes & Caritas, quas virtutes Theologicas adpellamus. Nam ut ait S. Augustinus (2) *Domus Dei*, seu æterna beatitudo, *cre-
dendo fundatur, sperando erigitur, dili-
gendo perficitur.* Est autem virtus Theo-
logica, quæ tanquam objectum suum
formale immediate respicit Deum, aut
aliquam perfectionem divinam. Fides re-
spicit infinitam Dei sapientiam & veracita-
tem, Spes potentiam & fidelitatem, Cha-
ritas ipsum Deum tanquam summe bo-
num, & omni amore dignissimum. Ha-
rum trium virtutum Theologicarum ha-
bitus supernaturales una cum gratia san-
ctificante homini primo infunduntur;
amittuntur contra charitas quidem per
quodvis peccatum mortale: fides vero &
spes per ea solum peccata, quæ ipsis
directe opponuntur. Incipiunt autem
tractare hoc in loco Theologi de Fide,
quæ inter theologicas virtutes prima est
ordine, non dignitate: major enim om-
nium & nobilior est charitas. Circa fidem
diutius ob gravissimas, quæ occurrunt,
quæstiones detinent se, atque examinant
primo objectum materiale fidei, ad quam
pertinere docent omnia illa, quæ a deo
sunt

(2) *Serm. 22. de verbis Apostol.*

sunt revelata, possuntque, saltem aliquando, fide divina explicite credi, uti sunt ea objecta, quæ implicite tantum & virtualiter sunt revelata. Unde multi contendunt, hanc propositionem: *Clemens XIII. est verus Pontifex & Christi in terris Vicarius* esse de fide divina credibilem, non minus, quam credi potest, quod hoc vel illud Concilium Oecumenicum fuerit legitimum & infallibile, cujus rei rationem dant, quod universalis propositio: omnis legitime electus in Papam est verus Papa & Christi Vicarius ac Caput Ecclesiæ, sit veritas revelata per illa verba Christi: *pasce oves meas: tibi dabo claves: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, non solum Petro, sed in Petro omnibus legitimis successoribus dicta, quum alias male providisset Deus stabili Ecclesiæ suæ regimini. Quare quum omnino certum sit, hunc Clementem XIII. legitime electum esse, utpote quem tota Ecclesia pro legitime electo indubitanter agnoscit, particularis hæc: *Clemens XIII. est verus Pontifex &c.* sub universali contenta, & implicite revelata censetur. Porro statuunt Theologi certas regulas, quandonam conclusio ex præmissis, quæ sunt de fide, deducta etiam

etiam ipsa sit de fide. Cæterum observant heic graves Theologi, in Ecclesia post Evangelicam legem a Christo institutam, & ab Apostolis promulgatam non dari novas revelationes, quæ sint simpliciter novæ, sed solum *secundum quid*, nempe per majorem explicationem & extensionem revelationis alias factæ, ejusque adplicationem ad singula, quæ in ea continentur. Deus enim a mundo condito successu temporis multa revelavit per Patriarchas, per Prophetas, ac denique per Apostolos, præcipue vero per ipsum Christum *Auctorem & Consummatorem fidei*. quare opus esse non videtur novis in Ecclesia revelationibus, quum ad servandum *depositum fidei* sufficiat auctoritas & infallibilitas ad explicandas antiquas revelationes, & interpretandas Scripturas, quam Deus Ecclesiæ concessit, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, simulque habet Spiritus Sancti *ad-fistentiam*, qui spiritus & fons est omnis veritatis. unde præclare dixit Vincentius Lirinensis (a), novas Ecclesiæ definitiones antiqua dogmata explicare clarius; *quod sint eadem gemmæ, sed illis adjiciatur splendor: eadem semina, sed successu temporis latentia germina evolvantur.* Ex quo

(a) *Lib. contra hæres. novit. c. 17.*

quo simul inferunt, nihil esse de fide, præcise quia Ecclesia dixit, sed quia revelatum est a Deo, cujus revelatio nobis proponitur ab Ecclesia.

Examinant secundo *objectum formale* fidei, quod firmissimum atque certissimum esse oportet, ut ei secure possit inniti fides nostra. Communius docent Theologi, illud esse tum auctoritatem Dei loquentis, tum revelationem divinam, ita ut neutra seorsim sit adæquatam formale objectum, sed simul. quippe hoc complexum ex auctoritate ac revelatione essentialiter connexum est cum veritate mysterii, quum metaphysice sit impossibile, ut detur revelatio divina de incarnatione, & simul infallibilis auctoritas Dei revelantis, & tamen incarnatio non existat. Constituunt autem Dei auctoritatem in summa ipsius sapientia, & summa veracitate, per quarum primam intelligitur ad sciendum omnia, ut sunt in se, & ad loquendum omnia, ut scit, summe determinatus. Et quis est, qui non adhibeat fidem tantæ auctoritati? *Revelatio* autem est locutio Dei seu prolatio signi ordinata ad manifestandam veritatem aliquam: atque hæc locutio Dei alia est interna: *loquar ad cor ejus* (b), alia

(b). alia externa : sicut loquutus est ad patres nostros (c). alia publica : Hic est filius meus dilectus (d). alia privata : Factus est sermo Domini ad me (e). Harum quælibet esse potest objectum formale fidei divinæ, quoniam quævis est locutio dei habentis summam auctoritatem. Adplicari vero debet revelatio per iudicium credibilitatis moraliter certum, quodque omnem excludat formidinem, ne non sit locutus Deus. est enim damnata ab Innocentio XI. propositio vigesima prima : *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili, immo cum formidine, qua quis formidat, ne non locutus sit Deus.* Non tamen æquali passa mensurare solent Theologi iudicium credibilitatis in hominibus doctis, & rudi plebecula, de qua Augustinus (f) : *cæteram quidem turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas certissimam facit.* his enim sufficere videtur iudicium credibilitatis, quod æquivalet moraliter certo, quodque fundat testimonium Parochi vel Catechistæ proponentis mysterium fidei aliquod, ita ut excludant omnem formidi-

(b) *Os. 2.* (c) *Luc. 1.* (d) *Matth. 3.*
 (e) *Ezech. c. 16.* (f) *Contra Epist. Juliani
 dam. c. 4.*

midinem, quum nulla dubitandi ratio ipsis occurrat; quamvis dum credunt Parocho dicenti, Deum hoc esse locutum, ultimato credant & credere debeant ipsi Deo loquenti. Qui plus requirunt, videant, ne fidei viam intercludant simplicibus, & injuriam faciant benignitati Dei, cujus est *cum simplicibus sermocinatio* (g).

XCIII.

Majorem difficultatem experiuntur Theologi in ultima, ut vocant, resolutione fidei, id quod examinant tertio loco: nimirum ut ostendant ultimum illud motivum, cui fides ita innitatur, ut non amplius alio opus habeat. Si enim quærat: cur credis mysterium Eucharistiæ? respondebis, quia Deus infinitæ auctoritatis hoc dixit. Sed si ulterius quærat, unde scis Deum esse infinitæ auctoritatis? item, unde scis Deum revelasse mysterium Eucharistiæ? In hac implicata quæstione satis conveniunt primo, fidem non resolvi in testimonium Ecclesiæ, ut præcise cœtus hominum est, ne quid humanum sapiat fides. Secundo, neque in motiva credibilitatis, quæ quidem inducunt voluntatem ad imperandum assensum, sed non sunt rationes credendi formales.

nales. Tertio, neque in propositionem particularem Parochi aut Doctoris tanquam præsentem & mediatam Dei locutionem. talis enim propositio Parochi aut Doctoris non habet characterem vocis divinæ, quemadmodum locutiones Patriarcharum ac Prophetarum. Quarto, neque in revelationem præteritam fide solum historica & motivis humanis vestitam. Ecce ! in quid non resolvatur Fides. Docent itaque graves Auctores, ultimo resolvi fidem tum in auctoritatem dei vel ex terminis vel aliunde notam ; supposita enim existentia Dei tanquam entis infinite perfecti per se clarum est, eum esse infinite sapientem, infinite veracem, nec falli posse, nec fallere, atque ita summæ auctoritatis esse: tum in ipsam dei revelationem suavis propositam lumine supernaturali, ita ut revelatio se habeat tanquam motivum *ut quo*. atque hanc illustrationem requiri a Concilio Arausicano patet, definiente: *Hæretico falli spiritu eum, qui dixerit, Evangelicæ prædicationi consentiri posse absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti.* Extrinsece tamen & dispositive eadem fides resolvitur in argumenta credibilitatis, qualia sunt, quæ veram fidem comitantur, doctrinæ puritas,

tas, propagatio Evangelii, sanguis martyrum, nubes testium, miraculorum copia &c. hæc enim signa moraliter loquendo non nisi a Deo fieri potuerunt, & cum Richardo a S. Victore exclamare possumus (h) *Domine si error est, quem credimus, a te ipso decepti sumus.* Totam hanc doctrinam complectitur paucis verbis Doctor Angelicus (i): *Ille qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim auctoritate divinæ doctrinæ (en! motivum ut quod extrinsecum) & quod plus est, interiori instinctu dei invitantis.* En! motivum ut quo.) Hæc ergo sistitur, nec ulterius pergitur, cessatque circulus ille vitiosus, quem frustra objiciunt hæretici, & Pontificium vocant. Falluntur autem hi ipsi, & fallunt alios, dum pro ultima fidei regula Spiritum privatum, idolam illud suum domesticum, statuunt, nullus enim est hæreticus, qui non jactet Spiritum privatum in sacra Scriptura intelligenda, & fidei articulis exponendis: nullus igitur litium & religionis controversiarum finis erit; nullus hæreticorum ad veram fidem reduci poterit, quovis ad Spiritum privatum tanquam ad judicem adpel-

(h) *Lib. 2. de Trinit. c. 2.* (i) 2. 2. q. 2. 4. 9. ad 3.

adpellante, ac provocante; atque ita Ecclesia & Religio Christiana pessime foret constituta: præterea spiritus hic privatus Spiritus Dei esse non potest, sed potius est spiritus Sathanæ, quum contradictiones suggerat, ut patet vel ex solo Eucharistiæ mysterio, & litibus circa istud, quæ Lutheranos inter & Calvinistas grassantur. Hinc rejecto hoc spiritu invictis argumentis demonstrant Theologi Ecclesiam Romano-Catholicam in decidendis quæstionibus ad fidem & bonos mores spectantibus falli aut fallere non posse propter certam Spiritus Sancti assistentiam, a Christo Domino promissam. Exercet autem Ecclesia infallibile suum iudicium in Conciliis Generalibus legitime convocatis, & a Summo Pontifice approbatis, quorum definitiones, quæ ad fidem & mores spectant, tanquam ultimum & decretorium iudicium ab omnibus agnosci & acceptari debent. Eadem auctoritas & infallibilitas, eadem reverentia & obedientia debetur Romani Pontificis sententiæ, si plurimum per orbem dispersorum Episcoporum consensu firmetur: quin immo quum Concilia Oecumenica non nisi raro & difficillime convocari possint, aut consensus Episcoporum dispersorum expectari nequeat,

emergentibus interea gravibus in Ecclesia controversiis, idcirco ad infallibilitatem decisionis Pontificiæ non est absolute necessarius Ecclesiæ consensus, sive in Concilio congregatæ, sive dispersæ: unde paucis exceptis communissimo suffragio docent Theologi, Pontificem independentem a consensu Ecclesiæ errare haud posse in quæstionibus fidei & morum, in factis dogmaticis, in damnando sensu propositionis alicujus ab auctore intento, in declaranda orthodoxia aut heterodoxia doctrinæ. quare inanis semper fuit & est etiamnum Jansenistarum a definitione Papæ ad Concilium Generale appellatio.

XCIV.

Examinant quarto dotes, quibus instructus est, ac esse debet actus fidei. 1. est discursivus, ut ajunt, saltem virtualiter, asserens unum propter aliud, existentiam scilicet mysterii propter revelationem. 2. est obscurus, quando elicitur ex solo fidei, motivo, tum quia versatur circa mysteria obscura, quæ nulla ratione naturali demonstrari possunt; est enim fides secundum Apostolum *argumentum non apparentium*: tum quia nititur fides revelatione per se obscure proposita. hinc cre-

credendo dicimur *captiveare intellectum*. Nihilominus Theologi longe plures sentiunt, posse actum fidei subsistere etiam cum evidentia seu scientia objecti. Sic existentia Dei, quæ evidenter nota est, debet etiam credi, dicente Apostolo (k): *accedentem ad Deum oportet credere, quia est*. & sane deterioris conditionis forent docti, quibus multæ veritates fidei: existentia Dei, providentia, immortalitas animæ, aliaque principia moralia, sunt demonstratæ, si ab iis credendis ob doctrinam suam tot laboribus & vigiliis partam excluderentur. Fatentur tamen ultro, quod de potentia ordinaria fides stare nequeat cum visione *beatifica: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est* (l). 3. est liber libertate mediata. extollunt enim SS. Patres meritum fidei eo ex capite, quod in captivatem redigat intellectum in obsequium primæ veritatis, quod falsum foret, si liber non esset, saltem mediate, quatenus a voluntate imperatur assensus hic intellectui. 4. est essentialiter verus, ita ut non possit ei subesse falsum, *quum nullus scire valeat, ut ait Tridentinum* (m) *certitudine fidei, cui non potest*

(k) *Ad Hebr. II. c. 9.* (l) *I. Cor. 13.* (m) *Sess. N n 2*

test subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Oritur enim actus fidei a lumine supernaturali seu illustratione S. Spiritus, cui nullum esse potest cum falsitate commercium. 5. Denique est certus tam certitudine infallibilitatis quam adhæſionis, & quidem certior, quam quivis actus naturalis; quod multa cum subtilitate e fundamento primum allato deducunt Theologi.

Examinant quinto loco, in quam Religionem vera fides inveniatur. ad hanc quæſtionem rite tractandam præmittunt diverſitatem Religionum, quæ ad quinque reduci poſſunt, ſcilicet Polytheiſmum, qui multitudinem & turbam Deorum Deorumque admittit: Theiſmum, qui quidem unum fatetur Deum, ſed nihil credendum eſſe contendit, niſi quod ratione naturali aſſequi poſſamus: Mahumetiſmum, qui Machumetem tanquam Prophetam & Legislatorem agnoſcit, ac beatitudinem in voluptatibus & deliciis conſtituit, innumerisque fabulis religionem ſuam conſpurcat: Judaïſmum, penes quem olim vera fuit religio, ſed abnegato Dei filio, qui homo factus eſt, eoque in crucem acto Meſſiam venturum fruſtra exſpectat, & abrogatis Teſtamenti Veteris legibus mordicus adhæret: Chriſtianiſmum,

mum, qui Christum Legislatorem ac novi Testamenti conditorem celebrat, ejusque legem sanctissimam amplectitur. Tum demonstratis gravissimis cæterarum quatuor Religionum erroribus ostendunt imprimis Religionem Christianam esse evidenter credibilem ex summa sanctitate, sapientia, & potentia Christi religionis christianæ auctoris, ex puritate, sanctitate, & efficacia doctrinæ, quam proficitur hæc religio, ex testimonio hominum omni exceptione majorum, Apostolorum, Martyrum, Patrum & Ecclesiæ Doctorum, ex Prophetiis clarissime impletis, & miraculis plurimis ac certis in confirmationem religionis Christianæ patratis. Post hæc ostendunt Religionem Christianam esse etiam evidenter credendam. Est enim aliqua Religio credenda, quum vix ulla gens etiam maxime barbara unquam fuerit absque omni religione, nec genus humanum sine religione aliqua subsistere possit: quoniam igitur omnes aliæ præter Christianam manifeste sunt falsæ, & sola Religio Christiana evidenter est credibilis, evidenter quoque credenda est.

Porro hæc ipsa Religio Christiana quum in diversas sibi que oppositas sectas, ut Catholicam, Lutheranam, Calvinianam,

Zwinglianam, Anglicanam &c. sit divisa, non nisi una ex illis vera esse potest, eaque est Religio Romano-Catholica, quæ quatuor illis notis gaudet, quas ad veram Christi Ecclesiam antiquissimum Concilium & Symbolum Nicænum ab ipsis etiam heterodoxis receptum requirit, dum statuit credendam esse *Unam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam* Ecclesiam. Una enim est unitate doctrinæ ac fidei sub uno Capite supremo, Romano Pontifice; Sancta est sanctitate legum ac morum; Catholica seu universalis propagatione doctrinæ per omnes mundi partes; Apostolica seu antiqua tum ratione doctrinæ ab Apostolis traditæ & in hanc usque diem conservatæ, tum ratione perpetuæ ac nunquam interruptæ successionis Episcoporum, præsertim in cathedra S. Petri.

Examinant sexto necessitatem fidei, docentque *actualement* fidem supernaturalem esse adultis necessariam ad *justificationem* & salutem consequendam, quum *sine fide impossibile sit placere Deo*. Credenda autem necessario sunt necessitate medii 1. implicite omnia revelata. 2. explicite Deus ut unicus, ut existens, & ut bonorum remunerator ac malorum vindex; necessitate præcepti vero Mysteria Trini-

Trinitatis & Incarnationis (si non omnino necessitate medii post promulgatum sufficienter Evangelium) & omnia in Symbolo contenta, & quidem explicite. Præterea ostendunt, præceptum credendi obligare sub gravi culpa 1. pueros, quando usum rationis sunt consecuti. 2. Si urgeat tentatio contra fidem cum periculo consensus, nisi eliciatur actus fidei. 3. in præsentis mortis periculo, & aliquoties vel saltem semel in anno. Denique præceptum professionis fidei per actum externum urgere docent, quando est necessaria ad honorem Dei, ad proximi utilitatem, & ad salutem propriam. De hac professione loquitur Apostolus (n): *Corde enim creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem.*

XCV.

Post expositam late doctrinam de Fide, breviori manu reliquas duas virtutes Theologicas spem & Charitatem attingunt. Actum spei, quam *ædificii spiritualis argumentum* vocat Origenes (o), definiunt quod sit desiderium fiduciale supernaturale beatitudinis æternæ, Deo auxiliatori innixum. *Desiderium* aliud non

(n) *ad Rom. io.* (o) *in cap. 4. ep. ad Rom.*

non est, quam amor concupiscentiæ, siue amor rei ut nobis bonæ cum appetitu eam habendi. *Fiduciale*, quia spes debet esse cum fiducia acquirendi rem. Hæc fiducia excitat ad agendum, quod ex parte nostra est necessarium ad eam rem obtinendam, dum ipsa desperatio vitium spei oppositum est quidem desiderium, sed sine fiducia ac sollicitudine de agendo. *Supernaturale*, quia penèct a præueniente Spiritus S. inspiratione, & ejus adjutorio, sine quo nemo credere, sperare, aut diligere potest, ut definit Tridentinum (p). *Supernæ beatitudinis*, hoc est, Dei per visionem & amorem possidendi. Si enim alia speramus, non referendo ea ad Deum, non est actus spei theologicæ, sed solum spei alicujus moralis: si autem alia speramus in ordine ad Deum, tunc magis hunc ipsum speramus; quemadmodum si diligimus proximum propter Deum, etiam hunc ipsum, & magis diligimus. *Deo auxiliatori inuixum*, quia quum solis viribus naturæ non possimus beatitudinem supernam consequi, debemus iuari a Deo, quumque hic auxilium promiserit, merito nostra fiducia ejus auxilio, seu ipsi auxilium promittenti & certissime collaturo innitur. Habitualis autem spes est virtus

theologica elicitive desiderii fiducialis paullo ante descripti. Porro dividunt theologi scholarum more objectum spei in materiale & formale: Materiale primum est ipse Deus possidendus, sive concretum ex Deo & ejus visione ac amore: alia vero quæ sperantur in ordine ad Deum consequendum, e. g. auxiliantes gratiæ, sunt objectum ut vocant secundarium. Proprietates ac dotes, quæ objectum hoc materiale spei insigniunt, prodit Doctor Angelicus (q), dum ait: *objectum spei est bonum, futurum, arduum, possibile haberi*. Bonum videlicet, quia tendit ad Deum, qui summum Bonum & bonorum omnium fons est: Futurum, nam spes quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, non sperat, ut loquitur Apostolus (r). Arduum, quia requirit animi erectionem adversus difficultates superandas. Hinc Altisiodorus spem vocat *quandam audaciam mentis*: Possibile haberi; nam impossibilis licet *ignoti nulla cupido*. Objectum formale actus spei theologiæ adsignant ipsam bonitatem Dei possidendi, ut bonam nobis, si spes consideretur quatenus est desiderium: si vero quatenus est fiducia spectetur, fidelis-

(q) 2. 2. q. 17. a. 1. (r) ad Rom. 8.

lissimam promissionem Dei, & potentiam ferendi auxilium. Ipse autem actus spei theologicæ est omnino certus & firmus, nimirum certitudine conditionata, (si homo suis partibus non desit, & gratiæ Dei fideliter cooperetur) non absoluta, ut conceptis verbis explicat Tridentinum (s) dicens: *De perseverantiæ munere . . . nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* Demum spem actualem docent adultis esse necessariam necessitate mediæ, cujus præceptum affirmativum per se obligat sub initium rationis, sub vitæ finem, & probabilius aliquoties in vita: per accidens autem variis in casibus, ut in periculo desperationis, & quando urget præceptum cujusdam virtutis, quæ sine spe exerceri nequit.

XCVI.

Præceptum charitatis magnis characteribus ipsum Numen digito suo scripsit in Veteri & Novo Testamento (t): *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & in tota anima tua, & in tota mente tua,* diciturque a Matthæo Evangelista *Primum ac maximum mandatum,* quo

nimi-

(s) *Sess. 6. c. 13.* (t) *Deuter. 6. & Matth. 22.*

nimirum ita appetitative tenemur diligere Deum, ut parati simus omnium rerum jacturam pati potius, quam gravi peccato summum hoc bonum offendere. Atque hoc præceptum sæpius urget in vita, & maxime in mortis periculo. Perplacet illorum sententia, qui dicunt, adultum diutius viventem peccare, si diu differat amare Deum super omnia: hinc damnata est propositio quinta & sexta ab Innocentio XI. *Probabile est, ne singulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.* Huic primo & maximo mandato diligendi Deum super omnia indiffolubili nexu jungitur præceptum diligendi proximum: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum* (v). Propterea merito damnata est ab eodem Innocentio XI. propositio decima: *Non tenemur diligere proximum amore interno & formali.* Ab hæreticis autem & ex hæreticorum fontibus haustum est, quod fidentius quam par est aliqui aſſerunt, omnia hominum opera mala eſſe, quæ non fiunt ex charitate, quaſi vero per ſe bonum non ſit ſubminiſtrare cibum pauperi, iram coercere, juſ ſuum cuique tribuere. Oſtendit errorem hunc ſatis damnata Bajii propositio: *omnium inſidelium opera ſunt peccata, & Philoſophorum*

(v) *Matth.* 22.

virtutes sunt vitia. Jam vero de ipso actu charitatis theologice docent Theologi, quod sit amor, quo diligimus Deum super omnia propter se ipsum, id est, non quia bonus nobis, sed quia sibi ipsi bonus est. Ad hoc requiruntur tria: primo ut amor hic præferat Deum omnibus rebus, & ipsum amet appetitive præ cunctis aliis, etiam seipso amante, & pro nulla re totius mundi aliquid Deo graviter displicens admittat: secundo, amor hic debet Deum amare, seu velle ipsi bonum tam intrinsecum seu perfectiones, de quibus gaudet, quam extrinsecum seu cultum, & adorationem, quod utrumque exhiberi Deo desiderat: tertio, debet præscindere ab omni concupiscentia seu propria amantis utilitate, ut non quærat ullum bonum suum, sed solum Dei bonum. hinc distinguunt Theologi inter amorem benevolentie, & amorem concupiscentie, quorum tamen prior non positive excludit posteriorem, sed præscindit ab eo. Porro objectum materiale charitatis primarium est Deus: secundarium omnia ea, quæ amantur propter Deum. Objectum vero formale est bonitas divina, non ut bona nobis, sed ut bona Deo. Nam *Amicus amico vult bona ejus, ipsius causa,* ut
ani-

animadvertit pridem Aristoteles (x). Unde datur inter Deum & hominem justum vera amicitia, atque adeo actus charitatis est amor amicitia. Quapropter Psalmista vocat homines justos & sanctos Dei amicos: *Mibi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus* (y). Enimvero nec deest jus ad amorem reciprocum: *Ego diligentes me diligo*: nec proportio, quum per gratiam sanctificantem homo fiat filius adoptivus Dei, & sic participet suo modo naturam divinam. Nam etiam secundum Juris placita adoptio est *assumptio legitima naturæ extraneæ*. Sunt heic non pauci magnique nominis Auctores, qui docent, in adultis justificationem fieri formaliter per actum charitatis in contritione perfecta contentum. At alii communius id negant, asserentes actum charitatis non justificare formaliter, quum S. Scriptura pluribus in locis (z) vere pœnitentibus & perfecte contritis promittat remissionem peccati, & admissionem ad amicitiam Dei: quis autem promittit rem aliquam propter se ipsam, & non propter aliam? dicere volo, justificationem propter charitatem, si hæc sit jam ipsa formalis justificatio? nihi-

(x) 8. *Ethic. c. 7.* (y) *Psal. 133.*(z) *Ezech. 18. & 33. Zachar. 1.*

nihilominus facile concedunt hi Auctores, quod actus charitatis quam proxime disponat ad justificationem, id quod colligunt ex Tridentino (a). Cætera non tantum minuitur, sed omnino tollitur & destruitur charitas per peccatum mortale, utpote cum quo componi nequit: *quæ enim societas lucis ad tenebras?* non tamen minuitur per peccatum veniale. Nam ex hoc sequeretur, multiplicatis venialibus tandem destrui charitatem, & hominem damnari propter peccata venialia, quod est in fide erroneum; quamvis aliquo modo, scilicet indirecte, etiam venialia peccata minuunt charitatem, disponendo ad peccatum mortale, impediendo fervorem charitatis, intendendo pravos habitus ad malum. *Qui spernit modica, paulatim decidet* (b).

§. XI.

Tractatus de Jure ac Justitia.

XCVII.

Expedita virtutum Theologicarum doctrina Theologi præcipuam ex iis, quas Cardinales adpellare solemus, explicandam sibi sumunt, nempe Justitiam, quam D. Tho.

(a) *Seff. 6. c. 5.* (b) *Eccles. 19.*

Thomas (c) in toto virtutum moralium choro excellere docet, quaque vel maxime homo ad pie, juste ac sobrie vivendum, atque ita ad finem suum ultimum consequendum disponitur. Quare post Juris & Justitiæ definitionem, divisionem, objectum & subjectum, digrediuntur ad primam rerum divisionem pluribus exponendam. Nosse igitur oportet, spectato tantum jure naturali omnia bona esse communia; nec enim natura humana per se exigit hanc divisionem: immo in statu justitiæ originalis, si nimirum Adam non peccasset, forte haud fieri debuisset ulla bonorum divisio, eo quod in rerum omnium affluentia & dominio humanarum affectionum non erant timenda illa incommoda, quæ modo orientur, si bona adhuc communia forent. Neque etiam divisio hæc facta est jure solum positivo qualicumque, sed tali, ad quod statuendum impellebant rationes adeo graves, tamque universales, ut omnibus gentibus adferrent necessitatem sic statuendi, seu faciendi prædictam rerum divisionem. Negari equidem non potest, perfectius fore, si omnia haberentur communia, uti habebantur initio conditi orbis, quando Deus homini subjecit terram, & maria,
quæ.

quæque in illis reperiuntur: atque etiam uti habebantur initio nascentis Ecclesiæ inter fideles Hierosolymis, sicut refertur in actis Apostolorum (d) & adhuc habentur in Religiosis communitatibus. At tamen ob numerum innumerabilium hominum, nolentium ad perfectionem adstringi, & ob gravissimas causas divisionem suadentes melius fuit res dividi, & privatis bona tanquam propria possidenda relinqui: neque Jus naturale, quo omnia, ut dictum est, sunt communia, præcipiebat, ut hæc bonorum communitas semper observaretur, sed eam solum tamdiu permittebat, donec ex justis causis res privatis dominis legitime adtribueretur. Porro hanc divisionem videtur innuere S. Scriptura (e) dicens: *Natique sunt Heber filii duo: nomen uni Pbaleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra, quamvis non videatur negandum esse, jam ante diluvium aliquam terrarum & bonorum divisionem fuisse factam Præsidente divisionis Adamo, uti post diluvium Præsidente Noemo. His positis concludunt, divisionem primam factam esse jure gentium. Non enim facta est jure divino, quum nullum hac de re præceptum Dei aut traditio de tali præcepto exstet: im-*

mo

(d) Genes. 10. (e) Psalm. 8.

mo Deus subjecit hominibus & volatilia cœli, & pisces maris, & animantia terræ: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves &c.* Neque facta est jure naturali, ut vidimus. Rationes autem cur jure gentium facta sit, sane multas & maximi momenti adferunt, videlicet quia excitanda fuit hominum industria ad conservationem & culturam talium bonorum, tum ut evitaretur rerum confusio, quæ contigisset uno in alterius & plura bona invadente, tum denique ut caveretur innumeris litibus ex communitate bonorum orituris, ac perturbationi societatis humanæ certo certius secutura.

Stabilita sic rerum divisione pergunt Theologi ad Dominium, quod in genere describunt, esse jus reale disponendi de re in proprium commodum vel secundum substantiam, vel secundum emolumenta ipsius, vel secundum utrumque. Facta postmodum divisione domini in varias ejusdem species duo maximi momenti, & ad forum proprium spectantia examinant, nimirum quale dominium competat Clericis, & quale Religiosis. Ad primam quæstionem de Clericis imprimis norant, sub initium Ecclesiæ Christianos plurimos & Clericos omnes communem vitam voto paupertatis obstrictam egisse

(f): unde tunc temporis omni dominio sponte se abdicarunt. Immo primis temporibus nec Ecclesia in communi possidebat bona immobilia, sed fideles agros & similia vendebant, & pretium ad Apostolos deferrebant (g); idque prudenti consilio fecerunt, quum novellæ Ecclesiæ tantas inter vexationes ejusmodi bona non fuissent permessa. Temporibus tranquillis visum est melius provisum iri Ecclesiæ per bona stabilia, eaque sunt admissa (h). Quapropter damnata fuit a Concilio Constantiensi propositio Wicleffi trigesima sexta: *Papa cum omnibus Clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quod possessionem habeant.* Porro Seculo V. Simplicii Papæ tempore facta est reddituum Ecclesiasticorum divisio in quatuor partes, e quibus una cedit Episcopo, altera divisa est inter Clericos, tertia impensa est in eleemosynam, quarta applicata est fabricæ Ecclesiæ. His præmissis docent communius Theologi, Clericos Seculares Beneficiatos dominos esse omnium reddituum, etiam superfluum: indivisim enim & promiscue accipiunt redditus congruæ sustentationi destinatos cum eorum dominio tanquam mer-

(f) C. *Dilectissimis Fratribus* 12. q. 1. (g) *Act. 4.*

(h) C. *Videntes* 12. q. 1.

mercedem: *dignus est enim Operarius mercede sua.* Hinc natum proverbium: *Beneficium datur propter officium.* Nulla igitur ratio subtrahendi superfluos redditus a dominio: immo Clericos seculares docent non teneri titulo justitiae erogare superflua in pauperes vel causas pias, quam sententiam Covarruvia (i) dicit nunc esse communem, & totius orbis consuetudine juvari; quamvis graves aliqui Auctores contrarium sentiant. Inferunt autem priores sententiam suam e Concilio Tridentino (k), scilicet quod Clerici *faciant fructus suos*, adeoque sub eorum dominium cadant. Neque etiam ab Ecclesia urgentur ad restitutionem superfluaorum in profanos usus expensorum, quod tamen fieri deberet, si ex justitia tenerentur. Omnes tamen fatentur, Clericos sub gravi peccato obligari, ut non expendant illa in res profanas, uti docet memoratum Tridentinum (l). Ad secundam quaestionem de Religiosis docent primo: eos in communi, seu communitates Religiosas posse habere dominium & rerum mobilium & immobilium,

ex-

(i) In C. cum in officiis de testamentis. n. II.

(k) Sess. 22. c. 3. & Sess. 24. c. II. de reform. (l) Sess. 25. de reform.

exceptis Fratribus Minoribus, quos de observantia vocant, & Capucinis. quippe Tridentinum (m) omnibus aliis Religiosis, etiam iis, quibus vi Constitutionum suarum non licebat, facultatem concedit, ut *deinceps bona immobilia eis possidere liceret*. Secundo, Religiosos tamen particulares esse incapaces omnis domini, vel juris proprietatis cujus cunque, etiam imperfecti, uti tradit idem Tridentinum (n), quæ incapacitas oritur ex jure Ecclesiastico illam adnectente solemnī Professioni, vel aliis votis Religiosis.

XCVIII.

Circa objectum Domini conveniunt Theologi, hominem esse dominum bonorum externorum, quæ vocantur bona fortunæ: item bonorum famæ propriæ ac honoris, utpote quæ bona suis meritis & actionibus acquirit quemadmodum alia bona, quæ Jurisperiti vocant bona acquisita; unde sine alterius damno infamare se ipsum potest: item esse dominum libertatis suæ: negant tamen hominem esse absolutum Dominum vitæ suæ ac membrorum, sed duntaxat habere usum fructum, quamvis ex justa causa facere aliquid vel omittere possit, ex quo indirecte mors propria vel mutilatio

(m) *ibid.* c. 3. (n) *ibid.* de Regularibus c. 2.

tio membrorum sequatur. Examinant heic Theologi primo, an homo habere possit dominium in alterum hominem? Negant hoc fieri posse jure naturæ, utpote quo omnes sunt æquales; posse tamen acquiri tale dominium jure positivo. Ita constat tum ex S. Scriptura, tum ex jure civili, varia esse servitutum genera: fiunt aliqui servi jure belli, quando sunt in eo capti, a qua tamen servitute excipiuntur Christiani: alii sunt servi a nativitate, qui de matre serva nati sunt, quia partus sequitur ventrem: alii juxta condemnationem & propter delictum libertate exati in servitutem rediguntur. Examinant secundo, an Judex licite possit hominem, quem privata scientia novit esse innocentem, quamvis secundum allegata & probata sit nocens, adjudicare morti? controversia hæc celebris est inter Theologos & Jurisperitos, in utramque partem sese dividentes. Mitior sententia favet innocentiam accusati contra Judicem. Deus enim, qui vitæ ac necis arbiter est, nec Judici nec Reipublicæ ejusmodi potestatem concedit: non Judici, cui dicit(o): *Insontem & justum non occides*; non Reipublicæ; hæc enim ne quidem ad vitandum excidium totius com-

communitatis potest innocentem tradere occidendum hosti, minitanti excidium urbi, nisi caput innocentis tradatur: multo minus igitur censetur Deus concessisse potestatem occidendi innocentem, quem Judex a Republica constitutus certo novit esse talem, ad evitandum damnum, quod fortassis Reipublicæ oriri posset ex sententia, quæ non fertur secundum allegata & probata. Examinant tertio, an licitum sit pro defensione vitæ, honoris, fortunarum aut pudicitia occidere injustum aggressorem? statuuntque cuivis homini licere vim injuste illatam vi repellere, cum moderamine tamen inculpatae tutelæ, etiam occidendo injustum aggressorem: præterea licere quoque pro defensione temporalium bonorum fortunæ magni momenti ac pretii occidere furem vim facientem, si aliter ea bona servari aut recuperari nequeant: porro posse etiam pudicitiam (thesaurum illum incomparabilem, nec ullo pretio resarciendum) defendi servato eodem moderamine, atque occidi eum, qui per vim eripere tentat. Negant vero, licitum esse pro defensione solius honoris occidere injustum aggressorem; idque satis constat ex aliquot propositionibus damnatis ab Alexandro VII, Innocentio XI. & Benedicto XIV.

Neque videtur, qua ratione læsus honor eæde calumniatoris recuperari possit, nisi forte apud homines barbaros aut doctrinæ Evangelicæ prorsus expertes. Et sane si quis privatus in raro aliquo casu deberet innocens perdere honorem, non propterea ad eum servandum licita esse eædes calumniatoris videtur; non enim debuit Jus naturale propter bonum alicujus privati in aliquo raro casu tantum occurrens, permittere hanc defensionem immoderatam, quæ innumeris ob facilitatem lædendi honorem eædibus ansam præberet.

De modis acquirendi dominium dum agunt Theologi, distinguere solent inter modos acquirendi naturales, seu fundatos in jure naturali aut gentium, uti sunt occupatio, nativitas, alluvio &c. & inter modos acquirendi civiles seu introductos a jure civili, uti est præscriptio seu usucapio, donatio, hæreditas, acquisitio per contractus &c. Circa primi generis modos acquirendi tractant Theologi de occupatione ferarum. Has quamdiu sunt in naturali libertate, nullius esse, sed primo occupantis: mansuetas vero vel cicuratas eousque esse in potestate illius, qui mansuefecit, quamdiu habent animum vel consuetudinem revertendi,

satis declarant Jura diversis locis. De venatione autem docent, eam licet jure naturali culque hominum permiffa fit, tamen Rempublicam vel Principem ex justis cauffis fibi vindicare poffe, exclusis fubditis, etiam in prædiis & filvis eorum propriis; non tamen propterea licere Principibus vel Magnatibus, ut prohibeant fubditis, ne arceant vel abigant feras a fatiis aut pratis frugiferis. Non enim cenfendum eft, cum tanto fubditorum damno jus hoc vel primo refervatum ab iis, vel poftea in illos translatum fuiffe. Interea tamen venator feram capiens in loco prohibito fit dominus feræ, utpote quæ in naturali libertate conftituta in nullius eft dominio, fed fit primo occupantis: & quamvis peccet contra jus alterius, non tamen tenetur in confcientia ad refitutionem ante fententiam Judicis. Num autem lex prohibens venationem fit tantum pœnalis, an non, difputant inter fe Theologi & Juriftæ. Doctiffimus Card. Lugo (p) ait, communem effe fententiam, injuftum venatorem non quidem teneri ad refitutionem feræ, bene tamen ad compensationem pro læfo jure venandi, nifi ex magnificentia Domini colligatur, ipfi non effe curæ refitutionem damni,

(p) *De Juffit. Diff. 6. Sect. 7. & 8.*

ni, sed solum statuere pœnas, ut feræ sint tutæ, id quod ordinariè præsumendum esse credit de Principibus & Magnatibus. Hoc certum est, tum ex parte Principum nimia cupiditate vel severitate, tum ex parte subditorum nimia libertate, quam sibi arrogat, malitia, & obstinatione animi non raro graviter peccari cum onere restitutionis. Idem ferme sentiunt Theologi de piscatu. De occupatione rerum inventarum ad thesauros quod adtinet, observanda sunt ea, quæ jura & consuetudines statuunt. Difficilior quæstio occurrit de aliis rebus inventis, ad quem pertineant, si post debitam diligentiam adhibitam dominus non compareat. Obligationem res inventas dandi pauperibus aut expendendi in causas pias communis Antiquiores Theologi adstruebant. At Recentiores, inter quos gravissimi Auctores, absolvunt ab hoc onere inventorem bonæ fidei, remque inventam in propriam utilitatem ab eo converti posse censent. Ajunt enim, gravem hanc obligationem nec probari ex lege naturali, quum passim Viri docti hanc non agnoscant: nec ex positiva, quia hæc solum loquitur de bonis incertis ex delicto, neque ex consuetudine, quæ est contraria: profecto sic neminem fore, qui rem inventam tolleret,

quum teneretur cum incommodo suo conservare ac custodire, usque dum dominus compareat, & eo non comparente sine ullo commodo aliis tradere: atque ita benigniorem sententiam optabiliorem esse non solum inventori, sed & ipsi etiam domino. Circa secundi generis modos acquirendi seu Civiles agunt Theologi primo de præscriptione, quam admittunt efficacem esse non solum in foro interno conscientie, sed etiam pro externo in judicio. Post examinatas quatuor potissimum conditiones ad præscriptionem legitimam requisitas, scilicet bonam fidem, res quæ præscribi vel possunt vel nequeunt, justum titulum, & tempus determinatum, valide inter se disputant de prima conditione, seu de bona fide, conveniunt in eo, quod necessaria sit ad inchoandam præscriptionem: immo etiam ad continuandam ita, ut si interveniat mala fides, præscriptionis cursus interrumpatur. Difficultatem movent nonnulli, an ad inchoandam præscriptionem requiratur fides positive bona, seu conjuncta cum judicio prudenti, quod res sit sua; vel sufficiat fides negative bona, ubi suspenditur judicium, nec habetur sufficiens ratio dicendi, rem potius esse suam, quam non suam. Sed longe communior Doctorum sententia
fidem

fidem positive bonam requirit ad inchoandam præscriptionem. nam qui nondum possidet, & simul dubitat, an res sit sua, & an lædat forte jus alterius, inique agit rem sibi tanquam propriam vindicando, quum in tali dubio non sit melior ipsius conditio quam alterius, seque exponit periculo violandi & s proximi, nec formare sibi potest dictamen practicum, id sibi licere. Aliud est, ubi agitur de continuanda præscriptione, ad quam sufficere fidem negative bonam facile conceditur, quum qui possidere bona fide incepit, possessionis titulo tueri se possit, nec possessione defici, quamdiu non probetur, rem esse alterius.

XCIX.

Alteram Tractationis partem, ad materiam justitiæ pertinentem ponunt Theologi in restitutione, seu reparatione juris læsi ac damni illati. Hujus geminam radicem statuunt, videlicet quod restituere teneamur vel titulo rei acceptæ, vel injustæ acceptionis. Prima potest esse sine culpa, & tamen restitutioni est obnoxia: *res enim*, quamdiu existit, *semper clamat ad dominum*; non item posterior, ubi etiamsi res amplius non existat, si injuste accepta sit, resarciri damnum debet ex æquo

æquo & justo. quippe repugnat juri naturali, ut quis cum alterius detrimento & injuria fiat locupletior (q). Heic magnis studiis in utramque partem agitur quaestio, an bonæ fidei possessor cum re evicta restituere teneatur fructus non solum formaliter, sed etiam virtualiter exstantes, seu bona fide consumptos, ex quibus factus est ditior. Affirmantis sententiæ patroni ajunt, ex una parte certum esse, quod jure naturæ teneatur, quoniam fructus virtualiter seu in æstimatione moralis exstant, & quælibet res fructificat domino suo: ex altera, leges positivas, dum virtualiter exstantium dominium tribuere videntur possessori, intelligendas esse de dominio revocabili. At qui neganti sententiæ ac benigniori adhærent, tuentur se Lege (r), quæ pronunciat *illum, qui bona fide percepit fructus, lucrari oportere, si eos consumpsit.* unde inferunt possessorem bonæ fidei (excepto possessore hæreditatis alienæ, de quo, Jura contrarium asserunt) non teneri restituere lucrum sibi a Legibus justa de causa sine discrimine adjudicatum; ut nihil dicam de gravissimis litibus circa fructus bona fide perceptos orituris, quas

jura

(q) *Leg. 206. ff. de Reg. Jur.* (r) *Sed Et loci 4. §. post litem ff. de fin. regund.*

jura provide in materia de præscriptione evitare voluisse censenda sunt. Contra malæ fidei possessorem communi suffragio condemnant ad omnes fructus, industrialibus exceptis, non solum perceptos & consumptos, sed etiam percipiendos, seu quos verus dominus interea percipere potuisset, restituendos. Porro nulla culpa sive lata sive levi (secluso speciali pacto) induci docent obligationem resarciendi damnum ex delicto illatum ante Jûdicis sententiam, si culpa mere civilis sit, & absit culpa vere theologica ob defectum deliberationis aut advertentiæ. Non enim datur hæc obligatio ex re accepta, quum damnum ponatur esse illatum absque lucro illius, qui hoc intulit: neque ex injusta acceptatione, utpote quæ culpam theologicam supponit. Sufficit ergo, quod post sententiam judicis hæc obligatio detur, quo in sensu legem Aquiliam communior intelligit. Tum late disputant Theologi de furto & restitutionis onere, quod inde oritur. ubi certum est, furem ad restitutionem teneri vel sub levi vel sub gravi pro quantitate vel qualitate rei furto subtractæ. docent autem, quod ad quantitatem determinandam non eadem univèrse materia statui possit, sed diversa
pro

pro diversitate status personarum : unde plurimi Actores sunt, qui mortalis peccati reum agunt, qui tantum furatur alteri, quantum considerando statum ejus pro victu & sustentatione diurna requiritur. Major difficultas se se offert de furtis minutis, quibus si vel habeatur animus ad gravem summam perveniendi, vel si post plura minuta furta advertatur constitui summam gravem, graviter peccatur : Idem dicendum, si pluribus per furta minuta gravis summa fuerit ablata, v. g. per stateras dolosas, vel per mensuras non justas. Circa usuram definiunt, ratione mutui immediate ac præcise nihil exigi aut accipi posse ultra sortem principalem absque usuræ nota : licere tamen ratione damni emergentis aut lucri cessantis secundum prudentem æstimationem, quin etiam ratione periculi perdendæ sortis, quamvis non pauci sint, qui hunc titulum tanquam usuræ pallium rejiciant. Universim docent Theologi, usuram proprie talem prohibitam esse & jure humano, & divino dicente Evangelista (s) : *Mutuum date, nihil inde sperantes*, ubi primum est consilii, alterum præcepti, quemadmodum quando dicitur (t) : *Vovete & reddite* : nec posse pro

(s) *Luc. 6.* (t) *Pfalm. 75.*

pro mutuo quidquam accipi ultra sortem absque justo titulo, in quo inveniendò tam solícite laborant Theologi, quam facile coloratum inveniunt homines avari ac conscientiæ parum studiosi. Demum postquam quid pro injuriis corpori ac famæ illatis restitui debeat, & quænam causæ a restitutione excusent, accurate explicarunt, admittunt quidem licitam esse occultam compensationem, sed non nisi servatis debitis conditionibus, nimirum ut debitum sit certum, ut vel absolute vel non absque gravi difficultate obtineri alio modo nequeat, ut fiat ex rebus quæ sunt debitoris, & ut creditor sufficienter prospiciat, ne debitor bis solvat: quæ conditiones quam raro concurrant, etiam raro hæc occultæ compensationis via uti licebit.

§. XII.

Tractatus de Sacramentis in genere.

C.

Ad doctrinam de Sacramentis denique gradum faciunt Theologi, utpote quæ sunt totidem fontes gratiæ, per quam in præsentí vita ordinamur, juvamus, atque perducimur ad futuram æternamque beatam vitam, & ultimum finem nostrum.

Ac primo quidem tractant de Sacramentis in genere, atque definiunt Sacramentum novæ legis cum Tridentino (u) quod sit symbolum rei sacræ, & invisibilis gratiæ forma visibilis: vel cum Catechismo Romano jussa Tridentini edito, quod sit invisibilis gratiæ signum visibile ad nostram sanctificationem divinitus institutum. quibus verbis præter alia (uti baptismum Joannis, actum charitatis perfectæ, sacramentalia &c.) excludunt a ratione Sacramenti Martyrium, quum hoc non sit ceremonia sacra, & quamvis Martyri vere tali conferat infallibiliter gratiam sanctificantem, non tamen ad hanc significandam est institutum a Deo, qui proprie Auctor martyrii non est, utpote quod peccatum tyranni supponit. Fuerunt autem Sacramenta in omni lege; & quidem in lege naturæ fuit remedium a Deo institutum pro parvulis ad delendum peccatum originale, atque remedium hoc verum fuit Sacramentum, uti S. Augustinus, & post ipsam omnes Theologi docent: *Non est credendum, inquit ille, ante datam circumcissionem famulos Dei, quando quidem illis inerat Mediatoris fides, nullo Sacramento eos opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud sit, aliqua necessaria causa*

(u) Sess. 13. c. 3.

enussa Scriptura latere nos voluit (x). Constituunt autem communiter remedium hoc tum *in fide interna ministri*, quum fidem aliquam in Christum omni tempore ad justificationem nostram fuisse necessariam dogma sit Catholicum, tum *in actione quadam protestativa fidei* ob similitudinem cum aliis Sacramentis, quæ constant rebus sensibilibus: sola enim fides interna, quum sensibus subjecta non sit, externa quadam actione manifestari debebat. Atque hinc natum est axioma illud, in lege naturæ parvulos fuisse *justificatos in fide parentum*. In lege Mosaica plura fuerunt sacramenta, quam in lege naturæ: populus enim jam in unum corpus Religionis adunatus disponi debuit ad adventum Christi venturi ex stirpe Abrahamæ. hæc autem congregatio populi & segregatio a cæteris gentibus facta est per specialem & magis expressam professionem fidei in Deum & Christum venturum, nimirum per circumcisionem Abrahamæ imperatam, quæ simul erat remedium pro peccato originali parvulorum, (nam pro femellis utpote circumcisionis incapacibus remansit remedium legis naturæ) ac verum legis Mosaicæ sacramentum. Præter hoc adsignantur alia hujus
Le-

(x) *L. 5. contra Julianum. c. II.*

Legis sacramenta : Immolatio agni Paschalis , Sacerdotium Legale , varia Sacrificia & Expiationes. Circumcisio erat figura baptismi, Agnus Paschalis Evcharistiæ, Sacerdotium legale nostri sacerdotii, Sacrificia & Expiationes sacramenti Pœnitentiæ. Matrimonium vero in lege veteri sacramentum non fuit, quia nondum erat factum mirabile illud connubium seu conjunctio Verbi cum humanitate. Extrema unctio & Confirmatio non habuerunt proprias figuras teste D. Thoma (y), quia in confirmatione datur plenitudo Spiritus Sancti ; per unctionem vero præparatur homo ad introitum gloriæ. At lex Mosaica erat *egena & vacua*, ut loquitur Apostolus, nec poterat hominem introducere ad gloriam, quum necdum porta cœli aperta staret. Verum de his omnibus veteris legis seu scriptæ seu non scriptæ Sacramentis docent Theologi, quod non contulerint gratiam sanctificantem ex *opere* ut vocant *operato*, seu ipso usu & adplicatione per propriam virtutem citra vel saltem ultra meritum susipientis. Nam si consulamus Apostolum, *quomodo ait iterum convertimini ad infirma & egena elementa (z) ? Quæ utilitas circumcissionis ? multum quidem & per omnem*

(y) 1. 2. 9. 102. 4. 5.

(z) Ad Galat. 4.

binem modum, quia credita sunt illis eloquia Dei (a). Nulla heic mentio fit de virtute justificandi, quæ tamen præcipua fuisset circumcisionis utilitas. Si consulamus Florentinum, hoc conceptis verbis docet (b), Sacramenta antiqua non caussasse gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam præfigurasse. Nihilominus Theologi tribuunt circumcisioni, quatenus involvit fidem ministri & protestationem internam, quæ illam imperabat, tribuunt inquam virtutem conferendi gratiam justificantem ex opere operantis, scilicet intuitu operantis & fidei ipsius, quæ sententia media est, & conciliat Patres, quorum antiquiores cum Augustino docuere, circumcisionem ad consignandum populum electum fuisse institutum; fere omnem tamen vim & virtutem ad justificandum adhibebant: Recentiores vero illam, ut est remedium legis naturæ, extollunt, & vim ad justificationem parvulorum adtribuunt. Hæc de Sacramentis Veteris Testamenti.

At in novo septem præcise Sacramenta esse, & quidem a Christo Domino immediate instituta ostendunt non solum e Conciliorum Florentini & Tridentini definitioni-

(a) *Ad Rom. 3.*

(b) *In Decreto de Sacramentis.*

tionibus, verum etiam solide probantur cum ex ipsis SS. Literis & perpetua Traditione, tum ex Patribus, tum denique ex communi omnium Ecclesiarum consensu. Et sane totidem Sacramenta videri possunt necessaria ad vitam spiritualem tum obtinendam per Christum, tum conservandam. per baptismum enim regeneramur, per confirmationem roboramur in fide, per poenitentiam ad salutem revocamur, per eucharistiam nutrimur, per extremam unctionem in morbis & mortis articulo confortamur ad agonem, per matrimonium propagatur fidelium communitas, per Ordinem spiritualiter gubernatur. Contra hæc sanctæ Ecclesiæ militantis pignora insurrexere Sectarii illi, qui propterea Sacramentarii vocantur. Mirum est, quanta sit hos ipsos inter discordia: Capharnaitæ & Simon Magus, atque Archontici omnia negabant Sacramenta, quem errorem etiam Fraticellis, seu Beguinis adscribit Joannes XXII. atque hunc ipsum instaurarant Schwencfeldiani: Novatiani rejiciebant Sacramentum Confirmationis: Eucharistiam Petrobusiani: matrimonium Encratistæ, Albigenses extremam unctionem: Lutherani negant transubstantiationem in Eucharistia, rejiciunt confessionem auricularem,

&

& e Sacramentorum catalogo expungunt Matrimonium, Confirmationem, & Ordinem: Zwingliani & Calviniani negant realem præsentiam Christi in Evcharistia: Anabaptistæ solos adultos baptizandos esse dicunt, non vero parvulos. Universe autem cum Massilianis, Catharis, Armenis recentiores fere omnes nostrorum temporum hæretici Sacramentis dene-
gant eorum virtutem & efficaciam, ita ut asserere ausi sint Sociniani, Sacramenta aliud nihil esse, quam nudum signum, quo Christianus a Gentili vel Judæo distinguatur: Anabaptistæ ea solum esse allegorias morum & bonorum operum, quibus pie ac religiose vivere admoneamur: Zwingliani Sacramenta duntaxat esse pignus quoddam, quo homines initiantur, & Christo ejusque militiæ se se obsirungunt: Lutherani totam illorum efficaciam constituunt in eo, quod sint testimonia quædam publica divinæ promissionis, quibus certi ac securi reddimur de obtinenda gratia per fidem in Christum, quam solam ad salutem sufficere docent: Calvinistæ contendunt esse symbola externa, & sigilla, quibus Dominus promissiones factas in conscientiis nostris obsignat. Sed contra hos omnes opponunt Theologi dogma Catholicum, quod Sacramenta no-

væ legis contineant & caussent gratiam sanctificantem, ut loquitur Florentinum Concilium, & Tridentinum (c) anathema dicit: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint accepta per fidem gratiæ & justitiæ, & notæ quaedam professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus.* Atque hanc gratiam caussant ex opere operato, ut ibidem can. 8. definit idem Concilium, unde simul patet, fructum hunc Sacramentorum novæ legis non ex probitate aut fide ministri pendere, sed ab ipsis Sacramentis tanquam caussis instrumentalibus: causa enim principalis solus est Deus. Post hæc Theologi examinant essentiam physicam Sacramentorum, & demonstrant, omnia ex rebus & verbis tanquam materia & forma constare, dicente Augustino (d): *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Communius autem negant intentionem Ministri, qua vult facere, quod facit Ecclesia, esse partem Sacramenti, sed duntaxat requisitum aliquod, quemadmodum intentio suscipientis. Porro declarant, qua-

(c) *Seff. 6. can. 6.* (d) *Tract. 8. in Joan.*

qualem materiam & formam cujuslibet Sacramenti Christus instituerit, & quænam mutatio ejusdem materiæ & formæ oblit valori Sacramentorum. Disputant autem divisim agminibus inter se, ac primo quidem, an physice vel moraliter caussent gratiam Sacramenta? videtur conformior Scripturæ ac Patrum doctrinæ sententia illorum, qui moralem solummodo influxum iis concedunt, quum Patres & Scriptura eodem modo de Sacramentis, ac de sanguine & passione Christi loquantur, scilicet, quod *sanguis emundet, lavet a peccatis* &c. non autem potest sanguini ac passioni Christi physicus influxus tribui, alias caussarent physice, quando physice non existunt. Secundo, an æqualiter dispositis Sacramenta conferant gratiam æqualem, id quod longe communior Auctorum adfirmat, nixus auctoritate Tridentini (e) dicentis, *homines justificari unumquemque secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem.* Et lane ordo gratiæ secundum Theologiæ placitum imitatur ordinem naturæ, atque Sacramenta se habent instar caussarum naturalium, quæ in subjectis

æqualiter dispositis æqualem effectum produ-
 ducunt, secus inæqualem.

CI.

Ulterius exponunt Theologi discrimen
 multiplex, quod inter sacramenta inter-
 cedit. Sunt enim & vocantur aliqua sa-
 cramenta mortuorum, uti baptismus &
 pœnitentia, quæ scilicet per se sunt in-
 stituta, ut homini per peccatum mortuo
 restituant vitam spiritualem seu gratiam
 sanctificantem; alia vivorum, uti reliqua
 sacramenta, quæ nimirum per se loquen-
 do administrari debent solis membris Ec-
 clesiæ vivis, id est, existentibus in statu
 gratiæ: per accidens tamen etiam hæc
 sacramenta quandoque producant primam
 gratiam, idque in tribus præsertim casu-
 bus: primo quando quis cum invincibili
 ignorantia se in statu peccati gravis ver-
 sari, accedit bona fide ad hæc sacramen-
 ta: secundo, quando quis confessus cum
 sola attritione non valide absolvitur vel
 ob defectum jurisdictionis vel intentio-
 nis: tertio quando quis conscius peccati
 conatur elicere contritionem, & solum
 pertingit ad attritionem, deestque sacer-
 dos, cui confiteatur. Porro alia Sacra-
 menta sunt, quæ iterari non queunt abs-
 que sacrilegio, & hæc characterem im-
 pri-

primunt, uti baptismus, confirmatio & ordo: alia quæ iterari possunt, ut reliqua Sacramenta, quæque characterem non imprimunt. Est autem character signum quoddam spirituale impressum animæ, per quod homo deputatur speciali modo ad cultum dei, & ab aliis distinguitur, estque indelebilis non solum in hac vita, sed probabilius etiam in altera, ita ut remaneat in beatis ad ornamentum, in damnatis vero ad opprobrium. De Ministro Sacramentorum satis conveniunt Theologi, quod peccatum mortale per se loquendo committat Minister ad id consecratus aut specialiter deputatus, si conficiat sacramentum, sibi conscius gravis peccati, quum maximam sane irreverentiam exhibeat rei sanctissimæ, ad quam rite ac sancte peragendam speciali modo vi Ordinis suscepti est deputatus, quæque moraliter est actio ipsius Christi, cujus sanguinem & merita continet. Sacerdos *omnis, qui accessit ad ea, quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino* (f). An autem Laicus v. g. baptizando in casu necessitatis mortali crimine obstrictus peccet graviter, multi negant, quia Laicus in hoc casu conficit sacramentum

non

(f) *Levit. 22.*

non ut Minister per se & specialiter ad id deputatus, sed per accidens in defectu Ministri ab Ecclesia deputati: affirmant alii, quia sancta sancte tractanda sunt, & Laicus quoque heic agat ut Vicarius & Legatus Christi, eademque moraliter cum Christo persona sit. De Diacono & Subdiacono propria ordinis sui ministeria in statu peccati mortalis exerecentibus rursus discrepant Theologi, quorum aliqui peccatum grave committi asserentes Apostoli verba allegant (g) de hujusmodi dicentis, *ut ministrarent nullum crimen habentes*: Communius vero alii contrarium sentiunt, quia in illorum ministeriis nulla intervenit confectio aut administratio sacramenti, si Eucharistiae distributionem excipias, quæ ab omnibus censetur actio religiosissima & sanctissima, quum ipsum Christum omnis sanctitatis auctorem contineat. Peccare autem graviter per se eum, qui ex officio ministrat Sacramentum illi, quem vere indignum scit accedere, certa est sententia, monente S. Scriptura: *nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas ante porcos* (h). & Apostolo dicente: *Hic jam quæritur inter Dispensatores, ut fidelis quis inveniatur* (i). Quæ-

(g) 1. *Timoth.* 3. (h) *Matth.* 7. (i) 1. *Cor.* 4.

re peccatori publico & notorio, puta usurario, sicariis, publicis meretricibus neganda sunt Sacramenta, etiam publice petentibus: At peccatori, qui privata & occulta notitia indignus esse scitur, si publice petat, nec repelli possit nisi cum gravi infamia & aliorum scandalo, administrandum est Sacramentum; nec enim talis Minister cooperari censendus est alterius peccato, & exemplum Christi sequitur, qui nec proditorem suum a sacra mensa rejecit. Quod autem ad fidem Ministri adinet, hanc in eo non requiri docent, quemadmodum definitum fuit contra varios hæreticos, in quo errore etiam aliquamdiu cum Episcopis Africanis S. Cyprianus versabatur, contendens denuo baptizandos esse illos, quibus baptismus ab hæreticis fuisset collatus; sed meliora edoctus a Cornelio Papa errorem deposuit, ac veræ Ecclesiæ fidem martyrio obsignavit. Multo minus ad valorem sacramentorum requiritur sanctitas aut probitas Ministri quemadmodum docuerunt Donatistæ, Albigenes, & Wicleffus, qui etiam prædestinationis pignus in Ministro necessarium esse duxit. Verum prava istorum dogmata a Conciliis Constantiensi & Tridentino condemnata fuerunt; & merito, quum parum Ecclesiæ

siæ consulisset Christus, si valorem sacramentorum a probitate Ministri voluisset pendere, atque ita innumeris de valore dubiis locum fecisset.

His expeditis pergunt Theologi ad intentionem, qualis in Ministro requiratur, ut Sacramenta rite administret; docentque imprimis contra Lutherum & Calvinum, aliosque, non sufficere ad valorem Sacramenti, si minister ponat materiam & formam, ritumque externum sine intentione faciendi sacramentum, sed quod requiratur seria intentio ac voluntas faciendi quod Christus instituit, aut Ecclesia facere intendit. Hoc enim requirunt Concilia Florentinum ac Tridentinum, & Alexander VIII. damnavit propositionem numero octogesimam octavam: *valet baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit, non intendo, quod facit Ecclesia.* Et revera Minister heic sustinet & agit personam Christi, qui non voluit ponere solas actiones externas ut tales, sed eas ad rationem sacramenti, & ad conferendam gratiam justificantem elevare intendit. Hæc autem intentio non sufficit, ut sit mere habitualis; non tamen est necessaria actualis, dum conficiuntur;

alias

alias ob instabilem imaginationis humanæ conditionem, & frequenter occurrentes animi evagationes sacramenta ut plurimum periculo nullitatis exposita, immo invalida forent. Quis autem cogitare audeat, Christum cum talis intentionis conditione tot periculis subjecta sua instituisse sacramenta? Sufficiet igitur virtualis, quæ tunc adest, quando vi præcedentis intentionis actualis certa actionum non interrupta serie fit id, quod erat intentum.

§. XIII.

*Tractatus de Sacramentis Pœnitentiæ
& Eucharistiæ.*

CII.

A Sacramentis in genere via patet ad Sacramenta in specie. Ex his, dum partim Theologia moralis partim Jus quoque sacrum abunde tractet, duo præcipue pro foro suo examinanda sibi selegit Theologia Scholastica, nimirum Pœnitentiam & Eucharistiam. Ad Pœnitentiam quod attinet, de ejus necessitate ad salutem docent Theologi, quod absolute quidem remitti possit peccatum mortale sine omni pœnitentia, quum non adpareat, cur deus in alia providentiâ non possit cedere jure suo ad hominem
odio

odio habendum ratione peccati præteriti, atque per viam gratuitæ condonationis remittere, quamvis hic illud non retractet per pœnitentiam: de lege Dei ordinaria tamen, & in hac providentia id fieri negant, dicente Scriptura; *si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* (k) ac Tridentino (l) *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se aliquo peccato mortali inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria.* An autem statim (moraliter loquendo) post commissum peccatum agi de hoc pœnitentia debeat, disputant inter se, Recentioribus plerisque negativam sententiam contra Antiquiores tenentibus, quum obligatio ista nimium difficilis esse videatur, quoniam plerumque non datur statim confitendi copia, & extra Sacramentum contritio requiratur, quam elicere confestim peccatori, præsertim inveterato, aut ardente adhuc concupiscentiæ æstu res est omnino ardua: neque etiam pœnitentes de transgressione hujus præcepti se accusant, nec Confessarii interrogant aut monent, quod fieri deberet, quum esset juris divini, & quidem naturalis obligatio: per accidens tamen hanc dari haud negant v.g.

(k) *Luc. 13.* (l) *Seff. 14. c. 1.*

in periculo amittendæ vitæ, aut si Sacramentum sit conficiendum vel suscipiendum. Porro ostendunt relapsis post baptismum pœnitentiæ sacramentum esse necessarium non solum necessitate præcepti tam divini quam Ecclesiastici, sed etiam necessitate mediæ vel in re vel in voto, quando re ipsa suscipiendi occasio non se offert: constat enim posse peccatorem justificari per contritionem perfectam, ita tamen ut justificatio secundum Tridentinum (m) non sit adscribenda *contritioni*, nisi quantum continet votum Sacramenti. Est autem institutum hoc sacramentum a Christo post resurrectionem suam, quando discipulis *insufflavit* dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c.* Neque institutum solummodo est quoad potestatem absolventi, sed etiam quoad ritum peccata distincte confitendi, quem ritum heterodoxi contra fidem omnis antiquitatis asserunt ab Innocentio III. in Ecclesiam fuisse introductum, quod falsum esse luculenter ostendunt Theologi. Partes autem pœnitentiæ non sunt terrores animo a lege incussi, fides, aut omnia opera bona, quæ post justificationem fiunt, uti volunt Lutherani: neque mortificatio & vivificatio

(m) *Seff. 14. c. 4.*

vificatio in sensu Bezzæ & Calvinii acceptæ,
 sed contritio, confessio, absolutio & sa-
 tisfactio. Circa primam partem seu con-
 tritionem imprimis docent Theologi con-
 tra Bajum, Jansenium, Molanum, Est-
 hium, paucosque alios, perfectam con-
 tritionem sive dolorem de peccatis pro-
 pter Deum super omnia dilectum habere
 infallibilem vim remittendi peccata, etiam
 extra Sacramentum. Dicit enim Scri-
 ptura (n) *cum ingemueris, tunc salvus
 eris.* Ubi particula *tunc* sensum facit,
 quamprimum ingemueris, salvus eris. Nam
*justitia justî, ait Ezechiel (o) non libera-
 bit eum, in quacunque die peccaverit. Et
 impietas impii non nocebit ei, in quacun-
 que die conversus fuerit ab impietate sua.*
 Est nimirum omnis perfecta contritio vera
 Conversio ad Deum: omni autem veræ
 conversioni ad Deum promissa est a Deo
 peccatorum remissio. Hinc inter alias
 damnata fuit hæc Bajii propositio: *per
 contritionem etiam cum charitate perfecta,
 & voto suscipiendi sacramentum conjuncta
 non remittitur crimen extra casum neces-
 sitatis aut martyrii sine actuali susceptione
 Sacramenti.* Dein contra Adrianum, So-
 tum, & quosdam Doctores Belgas osten-
 dunt ad contritionem perfectam non re-
 quiri

(n) *Isai. 30.* (o) *c. 33.*

quiri intensionem seu absolute seu compare summam, aut certum intensionis gradum valde magnum & soli Deo cognitum, quum nec Scriptura, nec Tridentinum tale quid requirant, sed tribuant vim justificandi simpliciter contritioni, dum charitate perfecta est, scilicet dum nititur motivo charitatis. Sufficit ergo, si appetitive summa sit, hoc est, detestetur peccatum super omnia mala. Ulterius docent, contritionem perfectam saltem implicite aut virtualiter debere se ad omnia peccata mortalia extendere, eaque efficaciter detestari. Scriptura enim requirit, *ut impius agat penitentiam ab omnibus suis peccatis, & ut convertat se ad Deum ex toto corde*: estque certum Theologorum dogma, nullum peccatum mortale in hac providentia remitti sine altero, quum remissio fiat per infusionem gratiae sanctificantis, quae cum peccato mortali stare nequit. Subtiliter postmodum disputant inter se, num contritio perfecta debeat peccatum mortale magis detestari, quam omnia alia mala? num etiam plusquam malum poenae aeternae seu inferni? & qua ratione hoc fieri possit? utilius vero, an peccata semel per poenitentiam deleta post relapsum, & an merita per peccatum mortificata per poenitentiam reviviscant?

Ad primum respondent, peccata semel remissa nunquam redire sive quoad culpam, sive quoad pœnam, testante S. Scriptura, ea per pœnitentiam *delebari sicut nix* (p), *mundari, deleri* (q), *projici in profundum maris* (r). Certe Synodus Tridentina de peccato originali docet (s) illud per baptismum ita tolli, ut nihil ejus remaneat: & Galasius Papa (t) *Divina clementia, inquit, remissa peccata in ultiorum ulterius redire non patitur*. Quando autem Scriptura dicit, quod *in memoriam redeat iniquitas Patrum ejus in conspectu Domini* (u). intelligunt illud SS. Patres & Interpretes de pœnis quibusdam temporalibus hucusque dilatis. Ad secundum docent, merita per peccatum mortificata (hoc est, impedita a suo effectu, qui est hominem perducere ad vitam æternam) per pœnitentiam reviviscere, & quidem integre ac perfecte ad totum præmium essentialis gratiæ ac gloriæ, ita ut tota gratia per peccatum amissa in instanti justificationis pœnitenti restituatur. Colligunt hoc tum ex Apostolo (x) dicente de iis, qui multa passi sunt, & post baptismum relapsi: *Tanta*
passi

(p) *Isai. 1.* (q) *Psalms. 50.* (r) *Miche 7.*
 (s) *Sess. 5.* (t) *De Pœnit. dist. 4. c. ult.*
 (u) *Psalms. 108.* (x) *Ad Galat. 3.*

passi estis sine causa, si tamen sine causa, quasi diceret secundum Patres & Interpretes, non plane sine causa, quum passionis vestræ fructus redire per pœnitentiam possit: tum ex Tridentino (y), quod sine exceptione nihil amplius ait justificationis deesse, quo minus operibus, quæ in Deo facta sunt (id est in statu gratiæ) vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam vere promeruisse censeantur. Et re ipsa in pœnitentiæ instanti totum tollitur impedimentum gratiæ; cur ergo hæc tanquam causa supernaturalis non exerat totam suam efficaciam, uti faciunt causæ naturales remoto obice? Magnum utraque hæc sententia peccatoribus vere pœnitentibus solatium asserre potest. A contritione ad attritionem divertunt Theologi, quæ est detestatio peccati concepta ex motivo timoris pœnæ æternæ, vel desiderii vitæ beatæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex motivo supernaturali alterius virtutis charitate inferioris: monstrantque primo, attritionem ex metu pœnæ vel desiderio salutis æternæ conceptum esse actum honestum tum ex Scriptura, quæ passim hortatur ad ejusmodi timorem & desiderium, atque exem-

pla

pla proponit eorum, qui vel metu pœnarum vel spe præmiorum inducti sunt ad peccati fugam: tum ex Concilio Tridentino (z), quod contra Lutherum definiit, contritionem illam, quæ ex metu gehennæ & pœnarum concipitur, *non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam dei donum esse, & Spiritus Sancti impulsam, & ad gratiam Dei in Sacramento impetrandam disponere.* Secundo, eandem attritionem excludere posse voluntatem peccandi, uti rursus constat tum ab exemplis in S. Scriptura allatis, tum ex Tridentino, quod loco citato dicit: *attritionem, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, esse donum Dei &c.* adeoque supponit, posse illam excludere voluntatem peccandi. & cur non possit hoc pœnæ æternæ metus, quum metus, pœnarum temporalium hoc queat efficere? Tertio demum ostendunt, attritionem superius descriptam sufficere ad Sacramentum pœnitentiæ valide & cum fructu suscipiendum, esseque sententiam hanc practice tutam ex communissima Ecclesiæ praxi & tacita summorum Pontificum approbatione. Quippe Tridentinum, ubi contritionem esse partem di-

cit

cit hujus Sacramenti, dividit illam in contritionem perfectam ex motivo charitatis, & in attritionem ex consideratione turpitudinis peccati, aut metu gehennæ, & pœnarum conceptam. censet igitur, utramque esse partem hujus Sacramenti: immo subjungit statim hæc verba, *Et quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Quare ad mentem Tridentini homo dispositus per attritionem accedente Sacramento, illiusque virtute justificatur. Quo tamen non obstante dum ajunt sufficere *attritionem* ex metu gehennæ &c. negare non intendunt, tum quod consultius sit, excitare contritionem perfectam, tum quod attritio debeat includere *initialem* aliquem Dei amorem; id solum negant, quod hic amor initialis sit necessario distinctus ab amore concupiscentiæ.

Circa *secundam partem* seu confessionem dogma est Catholicum, quod sit jure divino præcepta, uti constat tum ex Christi verbis: quorum remiseritis peccata, remittuntur illis, quorum retinueritis, retenta sunt. hæc enim potestas remittendi peccata non posset in usum redi-

gi, si non esset necessaria confessio : tum ex Conciliis, & unanimi Patrum consensu, tum ex perpetua praxi Ecclesiæ non solum Latinæ, sed & Græcæ, uti ostendunt Theologi. Quoad modum Confessionis audiendum est Concilium Tridentinum (a), ubi inter alia sic loquitur : „ Unde cum „ a sanctissimis & antiquissimis Patribus „ magno unanimique consensu secreta „ Confessio Sacramentalis, qua ab initio „ Ecclesia sancta usa est, & modo uti- „ tur, fuerit semper commendata, ma- „ nifeste refellitur inanis eorum calum- „ nia, qui eam a divino mandato alienam, „ & inventum humanum esse, atque a „ Patribus in Concilio Lateranensi con- „ gregatis initium habuisse docere non „ verentur &c. „. Materiam confessio- nis necessariam esse omnia & sola peccata gravia post baptismum commissa, & nec- dum in S. Tribunali rite exposita, ea- que ex præcepto divino distincte quoad speciem & numerum exponi debere, conveniunt omnes Theologi. controversia vero magnis partium studiis agitur & circumstantiis intra eandem speciem notabiliter aggravantibus : item de peccatis negative ut vocant dubiis. Quoad circumstantias utraque pars auctoritate Con-
cillii

(a) *Seff. 14. c. 5.*

cilii se tuetur; qui adfirmant, eam in-
quiunt ex mente Concilii confessionem
requiri, ex qua possit Confessarius recte
judicare de criminum gravitate, & pœ-
nas eorum merito proportionatas impo-
nere, quod fieri non posset, si prædictæ
circumstantiæ non declarentur: qui ne-
gant, ajunt non esse credibile, quod si
hæc obligatio daretur, Concilium nullam
de his circumstantiis mentionem fecerit,
quum tamen promiserit in præmio ses-
sionis decimæ quartæ, exactam & ple-
nam se notitiam de iis, quæ ad confessio-
nem requiruntur, daturum esse: cate-
rum absque harum confessione sufficiens
quoad substantiam judicium a Confessa-
rio ferri posse. non minus de peccatis
dubiis controversia est inter Doctores,
utrum si negative dubia sint, hoc est,
si non habeatur positiva & sufficiens ra-
tio in utramque partem, an commissum
fuerit peccatum mortale, aut an quod
commissum est, sit mortale, nec ne, num
exponi de novo debeant. in hac gemi-
na controversia sententia adfirmans dari
obligationem multis probabilior, negans
nihilominus vere ac theologicè probabi-
lis esse videtur: praxis tamen timora-
torum hominum pro confirmante potius
stat, quam pro negante. Præterea do-

cent Theologi, quamvis per se loquendo requiratur confessio materialiter integra, pro casu tamen, quo hæc moraliter aut physice possibilis non est, sufficere ad valorem & fructum Sacramenti confessionem solum formaliter integram: & hinc si moribundus nullum peccatum in specie potest confiteri, satis esse, si in genere dicat, se peccasse.

Quantum ad *tertiam partem*, adinet, scilicet absolutionem, unanimis modo contra quosdam antiquos Theologorum consensus est, per absolutionem sacramentalem vere remitti peccata quoad culpam: immo Tridentinum (b) anathema dicit illi, *qui dixerit absolutionem Sacramentalem esse nudum ministerium pronuntiandi & declarandi, peccata esse remissa.* Quod si moribundus sit sensibus destitutus, dederit tamen aliqua signa doloris, & vel per se vel per alium ostenderit desiderium confessionis vel absolutionis, a superveniente *Confessario* potest ac debet absolvi: si autem nullo signo hoc desiderium suum manifestavit prius, absolutionem huic impertiri non licere communiter docent Auctores, quamvis non audeant in praxi condemnare oppositam sententiam, quæ tenet, talem moribun-

(b) *Sess. 14. can. 9.*

ribundum, dummodo vitæ signum adhuc edat, & aliunde nihil obftet, non videri destituendum beneficio absolutionis sub conditione dandæ.

Ad *quartam partem* seu Satisfactionem respondent, sine manifesto errore negari non posse, sæpe remissa jam culpa remanere adhuc reatum pœnæ temporalis. hinc palam est, rite confessis salubriter imponi opera quædam pœnalia, quibus vere ac proprie satisfieri potest pro reatu pœnæ temporalis, qui expiandus adhuc est. Quare agunt heic Theologi de indulgentiis, quas ad eundem effectum quam maxime conducere contra Montanistas, Waldenses, Lutherum & Calvinum, qui omni potestate indulgentiarum Ecclesiam Christi spoliatum ivere, ex antiquissimo ejusdem Ecclesiæ usu ac traditione perpetua, atque ex Concilii Tridentini doctrina solide demonstrant.

CIII.

A Sacramento pœnitentiæ sic explicato transferunt se Theologi ad Sacramentum Eucharistiæ, quod definiunt esse Sacramentum corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini ad spiritualem animarum refectionem institutum. Hujus partes constitutivas esse docent præter

corpus & sanguinem Christi etiam species panis & vini: unum tamen specie Sacramentum, integrum & completum esse, quemadmodum cibus & potus unam integram corporis refectioem constituunt. Tum ostendunt contra hæreticos, in Eucharistia vere & realiter ac substantialiter contineri corpus & sanguinem Christi Domini, idque ex ipsis verbis Christi, uti ea semper intellexit tota Ecclesia Catholica: neque consistere solum in usu hoc Sacramentum, sed Christum in eo existere etiam ante ac post usum, uti Concilium definierunt, & Patres semper tenuerunt, & a temporibus Apostolorum Fideles semper adorarunt præsentem in hoc Sacramento Christum Deum-hominem. Certe per omnes Ecclesiæ ætates eunti testimonia occurrunt luculenta. In I Seculo S. Ignatius Martyr (c) dicit: *Eucharistiam esse carnem Salvatoris*. In II. (Justinus Martyr (d) asserit: *Christianos nutrivi carne Dei incarnati*. In III. S. Cyprianus: *in Eucharistia porrigi panem non effigie, sed natura mutatum* (e). In IV. S. Hilarius (f) sic loquitur: *Si vere verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo dominico sumimus*. In V. Chry-

(c) *In epist. ad Smyrneses.* (d) *Apol. 2.*(e) *in serm. de cæn. Dom.* (f) *L. 8. de Trinit.*

Chrysoftomus (g) *carnes suas, inquit, nobis tradidit Christus, semetipsum immolandum proposuit.* Hoc eodem seculo multa exstant testimonia Hieronymi, Augustini, Cyrilli Alexandrini &c. Ut taceam reliqua secula, quorum hac de re monumenta late refert Bellarminus (h) a Seculo V. usque ad XI. vix fuit aliquis hæreticus, qui hanc de præsentia Christi in Evcharistia doctrinam ausus sit in dubium vocare; adeo fuit pacifica possessio de fide tanti mysterii usque ad Berengarii tempora. Hic Andegavensis Archidiaconus sub finem Seculi XI. primus omnium Sacramentariis vexillum prætulit, dum corpus & sanguinem Christi vere ac substantialiter in Evcharistiæ sacramento contineri negavit, asseruitque hoc solummodo umbram esse ac figuram, qua corpus Christi & sanguis significaretur. Verum impia hæc doctrina damnata fuit in Concilio Romano sub Leone IX. & in Concilio Turonensi, ac Romano altero an. 1059. ubi Berengarius plene convictus hæresin abjuravit, cujus reliquias postmodum velut e stercore Calvinus collegit. Tum multis probant Theologi dogma Catholicum, scilicet non

(g) *Hom. 5. in Matth. de Euchar.*

(h) *toto libro 2.*

manere in hoc Sacramento substantiam panis & vini, remanentibus licet illarum speciebus; ubi bellum grammaticale movent hæretici circa sensum harum vocum: *Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus.* Sed Catholicorum alii intelligunt & exponunt *Hoc*, id est, quod Christus in manibus habebat, quodque sub panis speciebus delitescerat, quodque porrigebat Apostolis, & antea fuit substantia panis, nunc autem est Christi corpus & panis Eucharisticus secundum illud Joannis (i) *Panis quem ego dabo, caro mea est.* Alii per particulam *hoc* panem verum & materialem indicari volunt, qui vi horum ipsorum verborum actu transit in corpus Christi, non quod sit panis, sed quod fuerit: sicut serpens, in quem virga Moïsis conversa fuit, virga vocatur (k). alii etiam figuram speciemque panis intelligunt, quæ pristinum nomen retinet. Eadem res est & explicatio vocum: *Hic est sanguis meus.* Solutis postmodum reliquis hæreticorum argumentis, expeditisque varijs circa materiam & formam quæstionibus inter ipsos Catholicos controversis, docent cum Tridentino (l) *vi verborum* sub specie panis poni

(i) C. 6. (k) *Exod.* 7. (l) *Seff.* 13.
c. 3.

poni corpus, sub specie vini vero sanguinem Christi: sub utraque autem existere corpus, & sanguinem, & animam *vis naturalis illius connexionis*, ut loquitur Concilium, & *concomitantia*, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: divinitatem vero propter admirabilem illius cum corpore & anima *hypostaticam unionem*. Non minus probant in Sacramento Eucharistiæ dari veram conversionem totius substantiæ panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, quæ *Conversio*, secundum Tridentinum, *convenienter & proprie a S. Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata*. Procul igitur recedat Lutherus cum sua, quam somniavit, famosa *impanatione*, seu præsentia Christi *in, cum, & sub pane*.

Circa Transsubstantiationem communissimus Theologorum & fidelium sensus est, substantiam panis & vini post consecrationem destrui, & in nihilum redigi; de qua re Suavius (m) asserere non dubitat; *pro comperto habuit Ecclesia Dei ab Spiritu S. edocta, simpliciter non manere in rerum natura has substantias, & contrariam opinionem esse valde tenerariam*.

Post

(m) Tom. 3. in 3. p. dist. 49. sect. 3.

Post hæc disputant Theologi de effectibus S. Eucharistiæ: inter alias gravior quæstio occurrit, an duæ species in communione sumtæ plus causent gratiæ, quam una. Plures Doctores inclinant in partem negativam, creduntque sententiam hanc suam valde aptam esse ad refellendos nostri temporis hæreticos, extorquere nitentes etiam pro Laicis communionem sub utraque specie, dantque rationem, quia sub una continetur totus Christus, qui Auctor est & fons gratiæ, non minus, quam sub utraque. Circa necessitatem ejusdem Sacramenti tradunt, eam neque in re neque in voto necessariam necessitate mediæ; non parvulis, quibus gratia confertur, quin Sacramentum hoc suscipiant; non adultis, quia ad salutem obtinendam sufficit status gratiæ, ad quem tamen non est necessaria sumtio Eucharistiæ, quum hoc sit Sacramentum vivorum, atque ita supponat statum gratiæ: esse tamen necessariam necessitate præcepti, ut patet ex Jure Ecclesiastico (n), ubi præcipitur Paschalis communio sub gravissima pœna, videlicet ut transgressores arceantur vivi ab ingressu Ecclesiæ, & mortui priventur sepultura Ec-

(n) *C. omnis utriusque sexus 12. de pœnit. & remiss.*

eleſiaſtica: neque ſolum in Paſchate quo-
vis anno, ſed in articulo mortis quoque
communione eſſe præceptam commu-
niter docent Auctores, quum in eo arti-
culo maxima ſit neceſſitas, ſtatque pro
hac ſententia fidelium ac Eccleſiæ com-
muſſimus uſus. eſt enim hoc Sacramen-
tum inſtitutum tanquam viaticum, &
præfiguratum fuit per agnum Paſchalem
ac manna, quæ data ſunt Iſraelitis in nu-
trimen pro grandi itinere, quo grandius
haud eſt, quam æternitatis iter. Demum
quæſtionem agitant ſatis celebrem, an
ſit neceſſaria communio ſub utraque ſpe-
cie. Hoc aſſerebant Huſſitæ, qui ſumma
importunitate uſum calicis a Sede Apo-
ſtolica ad tempus obtinuerunt, ſed paul-
lo poſt, quum pertinaciſſime propugna-
rent, quod jure divino neceſſarius ſit,
eo ruruſus privati ſunt. Contra hos alioſ-
que hæreticos, nullam dari neceſſitatem
demonſtrant Theologi tum ex verbis
Chriſti, qui vitam æternam promiſit ſu-
mentibus Evchariſtiam ſub ſola ſpecie pa-
nis: *Si quis manducaverit ex hoc pane,
vivet in æternum* (o). Et ruruſus: *panis
quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi
vita.* Videturque ipſe Servator diſcipu-
lis euntibus in Emmauſ porrexiffe Evcha-
riſtiant

(o) Joan. 6.

rismam sub sola panis specie: tum ex Conciliis Constantiensi, Basileensi ac Tridentino: tum ex traditione Ecclesiæ, quæ tale præceptum nunquam agnovit: immo ferventibus in Christianos tempestatibus solebat post sacrificium iisdem tradere Evcharistiam sub sola specie panis domum perferendam, ut opportuno tempore ac instante lucta cum tyrannis ad constantiam ea sumta animarentur: quin etiam primis seculis Evcharistia sub sola specie panis adservabatur pro ægrotis: denique jam tempore Apostolorum ut sub una specie sumeretur a Christianis Evcharistia, in usu positum erat, quemadmodum colligitur ex actis Apostolorum (p): *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus, nulla facta calicis mentione.* Cæterum ad calcem utriusque Tractatus de Sacramentis illud notatu dignum occurrit, quod Theologi in stabiliendis suis doctrinis fere ubique & potissimam partem Conciliorum auctoritati innitantur, quorum est S. Scripturæ sensum interpretari ac declarare. Primis octo Conciliis Oecumenicis Orientalibus debemus fidem SS. Trinitatis & Incarnationis: fidem

vero

vero Sacramentorum ab Ecclesia Occidentali firmiter stabilitam accepimus per multa Concilia, præcipue per Constantiense, Florentinum, ac Tridentinum. Primum damnavit errores Wicleffi, Joannis Hufs, & Hieronymi Pragenfis in materia Sacramentorum Ordinis, Evcharistiæ, Baptismi &c. multa quoque sanxit, quæ Lutheri, Calvinii, & sequentium hæreticorum circa sacramenta doctrinæ præjudicant. Secundum doctrinam Catholicam de numero, materia, & forma Sacramentorum accuratius pertractavit & definivit, nemine præsentium, etiam Græcorum, reclamante. Tertium omnium temporum errores profligavit, præcipue Sacramentariorum, & inconcussa de Sacramentis dogmata tradidit, atque decretis & canonibus editis confirmavit.

§. XIV.

Scriptores Theologiæ Scholasticæ.

CIV.

Supereſt, ut pro inſtituti mei ratione in medium producam Auctores illos, qui Theologiam Scholaſticam, cujus ſynopſin exhibui, doctis commentariis ac libris illuſtrarunt; non quidem omnes,

utpote quorum, præsertim Patrum antiquorum, catalogus vel solus ingens volumen conficeret, sed ex iis duntaxat vel magis notos, vel præstantiores, qui post S. Damascenum & D. Anselmum, ac Magistrum sententiarum, Petrum Lombardum, quos primos Theologiæ Scholasticæ, ut nunc tractatur, fundatores adpellare licet, scriptis suis vel eam universam, vel maxima ex parte complexi sunt. Hos inter primum ac principem locum merito obtinet Seculo XIII. Doctor Angelicus, D. Thomas Aquinas, qui quatuor sententiarum libros, tanquam totidem Magistri sententiarum libris respondentem Commentarios, conscripsit, quos postmodum in breviorum summam omnibus notam redegit. . . . Hunc ætate ac magisterio præcessit B. Albertus M. qui commentarios in quatuor libros sententiarum, & duas partes summæ theologicæ edidit. . . . Alexander Hales, seu Halensis, Ordinis Minorum primus Theologiæ Doctor, qui summam Theologiæ universæ in quatuor partes distributam jussu Papæ Innocentii IV. conscripsit, quam eandem esse cum commentariis in IV. libros sententiarum, qui eidem attribuantur, Natalis Alæxander contra Wadingum contendit. . . . Gulielmus Parisi-

risinus Episcopus, qui de omni fere materia Theologica doctas lucubrationes posteritati reliquit . . . S. Bonaventura Ord. Min. S. R. E. Cardinalis in quatuor libros sententiarum commentatus est.

Seculo XIV. scripserunt: Joannes Duns, cognomento Scotus, Doctor subtilis Distinctiones in quatuor libros sententiarum, quæ opus Anglicum seu Oxoniense vocantur . . . Durandus a S. Porciano Ord. Præd. Commentaria in libros quatuor sententiarum, satis docta, quamvis aliqua in iis a communi Doctorum sententia discedant, aliqua etiam ab Ecclesia improbata fuerint . . . Joannes Baco, Ordinis Carmel. Doctor Resolutus Quæstiones in IV. Libros sententiarum . . . Petrus Aureolus, Ord. Min. Compendium Theologiæ in octo libros partitum, quod Trithemius existimat esse commentarium, quem in IV. Libros sententiarum edidit . . . Gulielmus Ockam seu Ockamus, Ord. Min. sectæ *Nominalium* Auctor, Quæstiones in quatuor libros sententiarum, & Centiloquium Theologicum . . . Gregorius de Arimino Ord. Eremit. S. Aug. Commentaria in I. & II. librum sententiarum.

Seculo XV. scripserunt: Petrus ab Aliaco, Cameracensis Episcopus, dein Cardinalis, commentarios breves in IV. libros sententiarum, & Quæstiones seu principia in eosdem. . . . Joannes Charlierius de Gerson, Cancellarius Parisiensis, compendium Theologiæ. . . . Joannes Capreolus Ord. Præd. commentaria in IV. libros sententiarum. . . . Raynerius Pisanus Ord. Præd. summam universæ Theologiæ. . . . S. Antoninus Ord. Præd. Archiepiscopus Florentinus, summam theologiam in quatuor partes divisam.

Seculo XVI. scripserunt: Thomas de Vio, patria Cajetanus, Cardinalis, Commentaria in totam summam D. Thomæ. . . . Dominicus Sotus, Ord. Præd. commentaria in Quartum sententiarum & libros decem de Justitia & Jure. . . . Bartholomæus a Medina, Ord. Præd. Commentaria in D. Thomæ primam secundæ ac tertiam partem. Tom. duos. . . . Franciscus Victoria Ord. Præd. in universam summam D. Thomæ Relectiones tredecim, in duos Tomos divisas. . . . Melchior Canus Ord. Præd. duodecim libros de locis Theologicis, & Relectiones duas, unam de Sacramentis in genere, alteram de Sacramento pœnitentiæ. . . . Ludovicus Molina S. J. celebrem librum de Concordia

diæ gratiæ & liberi arbitrii præter sex tomos de Jure & Justitia.

Seculo XVII. scripserunt: Dominicus Bannes Ord. Præd. duos Tomos Disputationum in primam, & secundam secundæ D. Thomæ . . . Gregorius Valentia S. J. in summam D. Thomæ Tomos quatuor . . . Gabriel Vasquez S. J. Tomos decem Theologiæ Scholasticæ & Positivæ . . . Franciscus Suarius S. J. Doctor Eximius, & Theologus vix ulli secundus universam Theologiam Scholasticam Tom. octodecim . . . Paulus Nazarius Ord. Præd. Commentaria in D. Thomam Tom. quatuor . . . Petrus Ledesma Ord. Præd. Summam Theologicam, & de divinæ gratiæ Auxiliis . . . Leonardus Lessius S. J. libros quatuor de Jure & Justitia, quatuordecim de perfectionibus divinis, & Providentia, de summo bono, de gratia efficaci & prædestinatione . . . Martinus Becanus S. J. Tom. sex Theologiæ Scholasticæ . . . Didacus Ruiz de Montoya S. J. Tomos quinque de Dei scientia, & voluntate, Trinitate, Prædestinatione, & Providentia. . . Hieronymus Fasolus S. J. tomos tres in primam partem D. Thomæ. . . Adamus Tannerus S. J. in summam D. Thomæ tomos quatuor. . . Ludovicus Mæratius S. J. tria volumina theologica

. . . . Philippus Gamachæus, Doctor Sorbonicus Theologiam universam tomos tres. . . . Andreas Duvallius, Doctor Sorbonicus Theologiam universam Tom. duos. . . . Gregorius Martinez Ord. Præd. commentarios in D. Thomam Nicolaus Yfambertus Doctor & Socius Sorbonicus Theologiam universam, Tomos sex Joannes Ildephonsus Baptista, Ord. Præd. Commentaria in S. Thomam, Tomos tres Joan. Martinon S. J. Tomos quinque Theologiæ Scholasticæ Joannes Poncius Ord. Min. Cursum Theologiæ Scotisticæ Antonius Perez S. J. ob ingenium sublime dictus Doctor mirabilis, varios in omnem materiam Theologicam Tractatus, pluribus tomis comprehensos Rodericus de Arriaga, S. J. Pragæ Theologus & Academiæ Cancellarius universam Theologiam, Tomos octo Gregorius de Rhodes S. J. Theologiæ Scholasticæ Cursum, Tomos duos Joan. Baptista Gonet, Ord. Præd. Clypeum Theologiæ Thomisticæ, Tomos sex Franciscus Amicus S. J. in Collegiis Aquilano, Neapolitano, Græcensi & Viennensi Professor: Tomos novem Theologiæ Scholasticæ Bernardus Aldreti, S. J. Theologiæ cursum, Tomos quatuor Sfortia Pallavicinus S. J. Cardinalis Assertio-
 num

num Theologicarum libros octo in quinque volumina distributos præter tomum unum Disputationum in primam secundæ D. Thomæ . . . Joannes de Lugo S. J. Cardinalis, septem Tomos Theologicæ doctrinæ . . . Theophylus Raynaudus S. J. novendecim Tomos, quorum primi quinque Theologiam continent . . . Dionysius Petavius S. J. Theologiæ Dogmaticæ Auctor primus, Tomos quinque . . . Honoratus Fabri S. J. Summulas Theologicas, earumque Tractatus novem . . . Petrus de Godoy, Ord. Præd. Theologiæ Tomos septem . . . Thomas Comptonus S. J. universam Theologiam, Tomos duos . . . Josephus Zagaglia de Ferraria, Ord. Carmel. Cursum Theologicum ad mentem Baconis, Tomos sex . . . Gaudentius Bontempo Ord. Capuc. Theologiam Scholasticam ad mentem D. Bonaventuræ, Tomos septem . . . Bartholomæus Mastrius de Medulla, Ord. Min. Disputationes Theologiæ Scotisticæ, Tomos quatuor . . . Bernardus Sannius, Ord. Min. Cursum Theologicum scholæ Scotisticæ, Tomos quatuor . . . Cœlestinus Sfondrati, Ord. S. Bened. Cardinalis, e cujus MSS. collectus fuit Cursus Theologicus Sangallensis, tomulis decem, præter alia monumenta Theologica, quæ typis dedit . . .

Richardus Arsdekin S. J. Theologiam tripartitam, Tom. tres. . . Sylvester Maurus S. J. Opus Theologicum distributum in tres Tomos. . . Martinus de Esparza S. J. Tomos duos universæ Theologiæ. . . . Joannes Martinus de Ripalda S. J. Tomos tres de Ente supernaturali, & unum de virtutibus Theologicis. . . Ludovicus Thomassinus, Presbyter Congr. Orat. D. Jesu, Theologiam Dogmaticam de Deo & Incarnatione Tomos duos, præter alios tres de Beneficiis. . . Collegii Salmanticensis FF. Carmelitarum Discalceatorum cursus Theologicus, Tomo duodecim. . . Joannes Baptista Du Hamel, Regiæ scientiarum Academiæ Parisinæ socius Theologiam speculatricem & practicam tom. septem. . . . Bonifacius Maria Grandi Ord. Præd. cursum Theologicum, Tomos tres. . . Josephus Saenz de Aguirre Ord. S. Benedicti, Theologiam S. Anselmi, Tomos tres. . . . Jacobus Granado S. J. Theologiam universam, Tomos quinque. . . . Christophorus Haunoldus S. J. Theologiæ speculativæ totius libros quatuor. . . . Jacobus Platellius S. J. Synopsis Theologicam tom. quinque. . . . Thyrsus Gonzalez S. J. Præpositus Generalis, selectarum ex Theologia universa disputationum Tomos quatuor

tuor. . . . Paulus Mezgerus Ord. S. Benedicti, Salisburgensis Professor Theologiam Scholasticam ad mentem D. Thomæ, tomos quatuor. . . . Joan. Baptista Gormaz S. J. in pluribus Hispaniæ Academiis & Romæ Professor, Cursum Theologicum.

Seculo XVIII. scripserunt: Dominicus Viva S. J. Theologiam universam in octo partes distributam, editionis quartæ. . . . Joannes de Ulloa S. J. in Complutensi & Romana Universitate Professor, Theologiam Scholasticam, Tomos sex. . . . Edmundus Simonet S. J. Universitatis Mussipontanæ Cancellarius, Theologiam universam, Tomos tres. . . . Martinus Grandin, Doctor & Socius Sorbonicus, universam Theologiam, Tomos quinque. . . . Antonius Boucat, Ord. S. Franc. de Paula, Theologiam Patrum Dogmaticam Scholastico Positivam, Tomos quinque. . . . Joannes Marin S. J. Complutensis Primarius Professor, Theologiam Scholasticam, Tomos tres. . . . Franc. Ant. Kamperger S. J. Pragæ & Olomuzii Professor & Cancellarius Universitatis, Quæstiones & Responsta in universam Theologiam, Tomos duos. . . . Josephus Perimezius Ord. Min. S. Franc. de Paula, Dissertationes selectas in S. Scien-

tiam Historicas, Dogmaticas, Theologicas, Tomos octo. . . . Honoratus Tournely, Doctor & Socius Sorbonicus, magnum inter Theologos Recentiores nomen, Prælectiones Theologicas, Tom. quatuordecim. . . . Vincentius Ludovicus Gotti Ord. Præd. postea Cardinalis Theologiam Scholastico Dogmaticam, Tom. sedecim. . . . Josephus de Aravio S. J. Ulyssiponensis Professor, Universam Theologiam, Tomos tres. . . . Antonius Mayr S. J. Ingolstadiensis Professor & Stud. Præf. Theologiam scholasticam universam, Tom. octo. . . . Aurelius Piette, Ord. Erem. S. Augustini, Theologiam, Tom. sex. . . . Fortunatus Venerius, Presbyter Congr. S. Pauli Barnabita, Theologiam universam Tom. octo. . . . Carolus Renatus Billuart, Ord. Præd. summam D. Thomæ Tom. novendecim. . . . Crescentius Crispus Ord. S. Francisci, Theologiam scholæ Scotisticæ, Tomos quatuor. . . . Eusebius Amorth, Can. Reg. S. Augustini Cursum Theologicum. . . . Laurentius Alticotius, S. J. Summam Augustinianam, Tom. sex. Alios, qui magna cum laude ac doctrinæ fama diversa opera Theologica de variis ejusdem materiis in lucem dedere, duobus præsertim ultimis seculis, silentio præterire tum angustia

gustia loci, tum copia Scriptorum nos cogit: e sola Societate Jesu usque ad annum sexcentessimum septuagesimum quintum ultra centum enumerat Sotvellus in Bibliotheca Scriptorum Societatis.

CAPUT VIII.

THEOLOGIA HISTORICA SEU
CONTROVERSIÆ CELEBRIORES
THEOLOGORUM PARTIM CUM
HÆRETICIS, PARTIM INTER
SE IPSOS.

§. I.

Controversia cum Arianis.

CV.

Quemadmodum vastis Imperiis & Provinciis, ita & late patenti regno Literario, præsertim Reipublicæ Theologicæ, nunquam bella defuerunt, partim hostilia, partim civilia. Omni fere Catholicæ Ecclesiæ seculo in armis standum erat Theologis adversus juratos ejusdem hostes, nimirum hæreticos; ultimis etiam inter ipsos lites & discordiæ non levis momenti

menti exarserunt, intra limites tamen veræ fidei, nec rupto pacis cum Ecclesia vinculo. Has omnes controversias in conspectum producere nimis longum foret: præcipuas duntaxat, quas ignorare Theologo fas non est, & in quibus magna Theologorum ingenia vires suas exeruerunt, commemorare animus est. Primum itaque locum controversia cum Ariani sibi poleit. Hæc parvis orta initiis, sed continuis aucta incrementis Orientem & Occidentem late pervagata est, adeo ut teste Hieronymo (q) ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus sit. Auctor vastissimæ cladis erat Arius civitatis Alexandrinæ Presbyter, e Lybia oriundus, peritus Dialecticus, sed Theologus in Christum blasphemus; cæteroquin homo ambitiosus, & mille dolis simulata pietate tectis instructus. Hic e Meletii Lycopolitani Episcopi (quem Petrus Alexandrinus Antistes & Martyr insignis ob varia crimina, præsertim quod idolis sacrificasset, loco moverat) factione prodiens impiam contra Dei Filium hæresin fabricare cæpit, docens, eundem haud esse *ὁμοούσιον*, id est, *Consubstantialem*, sed puram creaturam, Patreque minorem. „ Erat aliquando, blas-

„ phema-

(q) *Dial. adversus Lucifer.*

» phemabat Arius, erat aliquando, quan-
» do non erat; ex non exstantibus fa-
» ctus est, non Patris substantia genitus;
» ex tempore, non ab æterno; haud-
» quaquam Deus verus de Deo vero,
» sed ex nihilo creatus, minor Patre,
» voluntate naturaque mutabilis. » Pe-
stilens hoc dogma cum auctore suo dam-
navit primus Alexander, Patriarcha Ale-
xandrinus in synodo centum Episcoporum:
sed mox Arius aliam suæ factionis
in Bythinia congregatam opposuit, post
quam quum hæresis hæc magnis indies
passibus urbes & provincias Orientis per-
currere visa esset, indictum & convo-
catum est a S. Sylvestro Concilium pri-
mum Oecumenicum, seu Nicænum. In
hoc adesse iussus, ut se purgaret, Arius
quum doctrinam suam pluribus exposuis-
set, ad prolatas ejus blasphemias hor-
ruere Patres, auresque obstruxere: lite-
ræ vero Eusebii Nicodemienensis, præcipui
fautoris Arii, palam fuerunt discerptæ
tanquam plenæ iniquitatis. Tum vero
communi suffragio impium Arii dogma
damnatum, & Dei Filium esse Deum de
Deo vero, ὁμοούσιον, seu *Consubstantia-*
lem Patri conclamatum, fideique Symbo-
lum omnium nomine ab Osio Sedis Apo-
stolicæ Legato conscriptum ac promul-
gatum

gatum fuit. Quievit post hæc tantisper tempestas, Ario e civitate Alexandrina velut in exilium migrante, ac pœnitentiam simulante: quod quum serio agi crederet Constantinus Imperator, Arium in Ecclesiam Constantinopolitanam admitti iussit. Sed hic, dum ad Ecclesiam ovans properat, e via declinans alvum exonerandi causa, repentina effusione viscerum infamem vitam pari morte Judæ Proditoris instar conclusit circa an. 336. vel ut alii censent 340. At non cum Auctore extinctum est ipsum malum, sed post mortem Constantini M. imperante Constantio gliscens sub cineribus flamma in apertum incendium erupit, hæresis favente Augusto larvam detraxit, & Imperatorum aliquot Regumque, quos infecerat, auctoritate fulta totum prope orbem in partes suas, errorisque contagium tractura videbatur. Fautores enim habuit Constantium & Valentem in Oriente, Justinam Imperatricem in Occidente: Reges Vandalorum in Africa, Visigothorum & Suevorum in Hispania, ac denique Longobardorum in Italia. Tristem rerum faciẽ graphice describit Vincentius Lirinensis (r) inquit: „ Venenum non „ jam portulunculam quandam, sed pene

„ 10-

(r) *In Commonit. Arianorum.*

„ totum orbem contaminaverat, adeo
„ ut prope cunctis latini sermonis Epi-
„ scopis partim vi partim fraude deceptis
„ caligo quædam mentis offunderetur,
„ quidnam potissimum in tanta rerum
„ confusione sequendum foret . . . Cum
„ namque profana ipsa Arianorum novi-
„ tas, velut quædam Bellona aut furia
„ capto prius omnium Imperatore (Con-
„ stantio) cuncta deinde Palatii culmina
„ legibus novis subjugasset, nequaquam
„ deinceps destitit universa miscere. . .
„ Tunc temeratae conjuges, depopulatae
„ viduæ, profanatae Virgines, monaste-
„ ria demolita, disturbati Clerici, ver-
„ berati Levitæ, acti in exilium Sacer-
„ dotes, oppleta Sanctis ergastula, car-
„ ceres, metalla : quorum pars maxima
„ interdictis urbibus protrusi atque ex-
„ torres inter desertas speluncas, feras,
„ saxa, nuditate, fame, siti affecti, at-
„ triti, & tabefacti sunt &c. ,

CVI.

Tantum valuit in hac rerum perturba-
tione hæresis istius violentia : sed plus
nocuisse visa est malitia. Quippe Ariani
& Semi-Ariani varias fidei formulas con-
ceperunt edideruntque, tredecim scilicet
aut

aut quatuordecim, nusquam tamen inter se cohærentes, partim ut a molestis, quibus eos urgebant Concilia & Episcopi sincere Orthodoxi, inquisitionibus se se liberarent, partim ut Catholicos, maxime Principes, minus cautos in suas partes traherent. In his Filius modo Deus, modo æqualis cum Patre substantiæ, nunc Patri per omnia æqualis, nunc similis, modo dissimilis, nunquam *Consubstantialis* dicebatur, quam tamen vocem Nicæni Patres tanquam tesseram seu symbolum Catholicæ communionis exigebant, quamque qui nesciret, alienus ab orthodoxia haberetur. Ipsum sane Constantinum M. quamvis nunquam a fide Nicæna defecerit, occultis artibus eo deduxerunt, ut nimium credulas aures præbuerit accusatoribus magni Athanasii, cujus in exilium abeuntis intrepida hæc ad Imperatorem verba fuerunt: *Dominus judicabit inter te & me, quoniam tu consentis calumniatoribus modestiæ meæ*, uti refert Epiphanius (s). Has inter fraudes & simulationes continuo crevit ac latius se se explicavit hæretica lues, atque ex Arianismo tanquam uno trunco tres præcipue rami prodierunt: primus fuit Aetianorum, qui duce Aetio purum Arianis-

num

nūm profitebantur, Filium Dei nec ejusdem cum Patre substantiæ, nec ei similem esse dicentes; in qua etiam hæresi fuerunt Eudoxiani & Eunomiani. Alter fuit Semi-Arianorum, quorum princeps fuit Basilius Ancyranus, qui Filium Dei *ὁμοιόσιον*, hoc est, similem in substantia admittebant, neutiquam tamen *consubstantialem*, seu ejusdem substantiæ. Tertius error inter duos veluti medius erat eorum, qui Filium Dei nec *consubstantialem*, nec similem in substantia vocabant, quamvis Deum esse concederent in sensu quodam minus proprio & allegorico, fere ea qua scriptum est ratione: *Ego dixi, Dii estis vos, & filii Excelsi omnes* (t). Præcipua hujus sectæ capita fuerunt Ursacius & Valens, in Concilio Ariminensi, quod *bono initio, fædo exitu consummatum* scribit Severus, damnati; quorum errores seculo XV. in Polonia renovarunt Joannes Crellius, & Michael Servetus Genevæ comprehensus, & vivus exustus. Nunquam tamen Ariana hæresis plus invaluit, quam post Ariminense, quod dixi, Concilium, quando Occidentis Episcopi quadringenti & amplius, qui Ariminum simul convenere, par-

(t) *Psalms*. 81.

partim Constantii violentia, partim Valentis & Ursacii fraudibus transversum acti omnes tandem externa quadam professionis specie Arianis partibus accessisse visi sunt, suppressa voce ὁμοούσιον, tanquam minus necessaria. jactitabant enim Arianis, (ut versipellis est semper hæreticorum indoles) vocem *Consubstantialis* nec in Scripturis, nec in Patrum commentariis reperiri: indignum esse unius voculæ pretio tot corporum & animarum millia perire, ac religionem civili bello consumi: quid referret, unam vocem & novam, & hætenus inauditam, nec necessariam taceri, si de re ipsa constaret? an religio de vocibus, & non potius de rebus esset &c. Nihil hac oratione speciosius dici legique poterat, ita ut ipse Liberius Papa, acerrimus antea divinitatis Filii Dei contra Arianos vindex, post roleratum exilium tandem partim fraudibus circumventus, partim mortis metu adactus formulæ ab Hæreticis scriptæ, ac propter vocem *Consubstantialis* omissam plane suspectæ subscripserit, quem propterea Ludovicus Maimburgus (u) crilium minus sanarum non raro prodigus Scriptor hæresis arguit, immo

(u) *Traité historique de l'établissement & Prerogatives de l'Eglise de Rome.*

immo Arianam hæresin neminem Liberio altius professum esse contendit, id quod plane nec cum Pontificatus ejus initio, nec cum fine concordat, quem regimini suo imposuit, Nicænam fidem palam professus; cum Athanasio in gratiam rediens, & in epistola ad totius orbis Episcopos data Arianos anathemate feriens. Inter hæc res ita agebantur, ut funditus eversa fuisset fides Catholica, nisi murum pro domo Dei opposuisset se cum paucis M. Athanasius, in cujus perniciem potentissima factio Arianorum totis Imperii viribus per annos quadraginta sex frustra decertavit. Hic sede sua Alexandrina ejectus, mox revocatus, iterum pulsus, denuo restitutus hæresis hujus vires si non omnino fregit, plurimum tamen labefactavit. Hoc stante, cadenteque Constantio; pax & tranquillitas Ecclesiæ rediit, Episcopis exulibus edito novi Principis Juliani ad Ecclesias suas revertentibus. „ Tunc triumphatorem „ suum, ait Hieronymus (x) Athanasium „ Ægyptus excepit: tunc Hilarium de „ prælio revertentem Galliarum Ecclesia „ complexa est: tunc ad reditum Euse- „ bii lugubres vestes Italia mutavit. Con- „ cur-

(x) *Dial. advers. Lucifer.*

„ currebant Episcopi, qui Ariminensibus
 „ dolis irretiti sine conscientia hæretici
 „ ferebantur, contestantes corpus Domi-
 „ ni, & quidquid in Ecclesia sanctum
 „ est, se nihil mali in sua fide suspi-
 „ tos &c.„ Receptis igitur in Ecclesiæ
 sinum iis, qui recesserant, vel recessisse
 visi sunt, aliquamdiu malacia frui licuit,
 cui tamen brevi atrocior quam antea
 tempestas successit sub Valente, qui a
 fratre Valentiniano in consortium Impe-
 rii admissus fuit. Hic Arianorum con-
 suetudine ac conjugis blanditiis seductus,
 addente stimulos Eudoxio, qui Constans-
 tinopolitanam sedem invaserat, crude-
 lissima Neronum ac Diocletianorum tem-
 pora in Orientem revocare visus est,
 Episcopis in exilium pulsis, aliisque Or-
 thodoxis maxime Monachis Ægyptiis va-
 rio mortis genere sublatis. Non minus
 in Occidente Justina Valentiniani Senio-
 ris uxor post mariti Catholicæ fidei te-
 nacissimi mortem Arianum virus disse-
 minavit, vexato crudeliter Ambrosio Me-
 diolanensi Antistite, donec tandem in
 Oriente Theodosius supremam everten-
 dæ huic hæresi manum admovit, impe-
 trata a Damaso Pontifice Synodo Oecu-
 menica, quæ Constantinopolitanarum qui-
 dem prima est, Universalium vero secun-
 da:

da : in Occidente autem Valentinianus Junior, Princeps animo & exemplo vere Catholicus. Ita grande hoc hæresis monstrum annis fere sexaginta & octo postquam exortum fuerat, denique prostratum fuit, modicis omnino reliquiis post se relictis. Contra hoc animo non fracto præditi, & armis sacræ doctrinæ instructi in aciem prodierunt antiqui Patres ac Theologi, quorum dux erat S. Athanasius, extrema quæque pro fide Catholica perpeffus, variis orationibus, epistolis, & disputationibus contra Arianos & Arianam hæresin editis. De symbolo fidei, quod Athanasio passim tribuitur, dubitant nonnulli, nec sine omni fundamento, eo quod Auctor symboli ipso velut in limine aggrediatur hæresin Nestorii, in Christo naturas confundentis, qua tamen hæresi orta mortuus jam erat Athanasius, nec quisquam symboli hujus ante Hincmarum, qui seculo nono vixit, meminere. Præter Athanasium strenui pugiles fuere D. Hilarius Pictaviensis Episcopus, libris duodecim de Trinitate scriptis : S. Phæbadius, secundus in Aquitania Aginensis Episcopus, uno in Arianos edito de Trinitate libro : S. Gregorius Nazianzenus orationibus variis : S. Ambrosius libris quinque ad Gratianum Imperato-

rem exaratis, & S. Augustinus, qui in Concione ad Catechumenos contra Judæos, Paganos & Arianos mirum in modum exagitat Arium ipsum, contendentem Filium Patre minorem esse ex illis Christi verbis: *Pater major me est* (y). Locus Augustini memoratu dignissimus est: alloquens Arium ita inquit: *Ipse dixit, Pater major me est: quia non intelligis, ideo tibi male sonat, quod bene dixit. Vide quando hoc dixit: in susceptione humanæ naturæ positus hoc dixit; tunc dixit: Pater major me est, quando dixit: tristis est anima mea usque ad mortem: tunc dixit, Pater major me est, quando flevit, quando lassatus est, quando esurivit, quando sitivit . . . in susceptione hominis minor est non solum patre, sed & Angelis; æqualis in forma Dei, minor in forma servi; æqualis cum Patre, creans Angelos; æqualis cum Patre homines faciens; æqualis cum Patre novum constituens mundum: minor Patre perditum reparans mundum; æqualis cum Patre vitam largiens æternam, minor Patre mortem suscipiens nostram. Hæc omnia si paucis complecti velimus, aliud non indicant, quam Christum æqualem esse cum Patre ut Deum, minorem Pa-*
tre

(y) Conc. ad Catechum.

tre ut hominem. Profecto hoc ipsum est testimonium omni exceptione majus, quod ipse Dei Filius præbuit de se quidem ut Deo, dum dixit: *Ego & Pater unum sumus* (z). de se autem ut homine, dum ait: *Pater major me est* (a).

§. II.

Controversia cum Pelagianis, & Semi-Pelagianis.

CVII.

Pelagius e majori Britannia oriundus (quem S. Prosper *Britannia colubrum* vocat) professione Monachus erat, non eorum e numero, qui vel in cœnobiiis aut eremo, sed qui religiosam in suis ædibus vitam agebant. *Suum, ut Lindanus loquitur, diu coxit sub Monachali pallio venenum.* Ejus indolem versipellem vivis sane coloribus depingit Joannes Garnerius S. J. (b) „ Hæc, inquit, „ Pelagio erant artes hæresin disseminanti. Nihil de suis mysteriis aperte „ vulgo credere, sed fidei tantum auri- „ bus. Si quid dogmatum emanasset in „ publicum, negare palam, quod in cu- „ bicu-

(z) *Joan. 10.* (a) *Joan. 14.* (b) *in Commentario.*

„ bicultis doceret, Si aperte proponen-
 „ dus error, alienam induere personam,
 „ si suo nomine loqui cogeretur, dubi-
 „ tantis more, timideque afferre, de
 „ quo simularet, se velle doceri. Si ex
 „ libris argueretur cujusdam assertionis,
 „ libros causari vel non esse suos, vel
 „ prius subreptos, quam emendarentur.
 „ Si ex confessis urgeri contingeret, sen-
 „ tentias interpretari verbis perplexis,
 „ & in speciem Catholicis. Si necessi-
 „ tas foret Ecclesiæ nonnulla damnanti
 „ consentire, damnare omnia libenter,
 „ sed ut agebat, Ecclesiæ sensu, id est,
 „ eo quem postea fingeret ad arbitrium.
 „ Si aliquando fidem exponere deberet,
 „ copiose profequi plurima, de quibus
 „ non interrogaretur: de re vel nihil
 „ vel ambiguum quiddam loqui. Imitari
 „ serpentes, qui ut ait Orosius (c), cum
 „ tuendi solius capitis causa reliquum
 „ concisioni atque injuriæ corpus oppo-
 „ nunt, nihil damni arbitrantur, ea tan-
 „ tum sui parte a periculo libera, quæ
 „ multimedias venenatasque in se obti-
 „ net linguas, etiamsi membris omnibus
 „ amputentur. „ Eadem de indole Pela-
 „ gii mens erat D. Hieronymo & S. Pro-
 „ spero, quorum prior (d) *salam hanc scribit*

(c) *Apolog. c. i.* (d) *epist. ad Cresiphont.*

bit hæresin esse, quæ publice loqui erubesceret, quod secreto tradere non timeret. Posterior autem (e) ait:

Ore malam extinguens sobolem, quam protulit ore.

Ingenium itaque Pelagii non minus fraudum quam errorum ferax erat, qui sane multiplices fuere: Primo enim docuit, ad obtinendam salutem naturam hominis sibi soli sufficere absque omni gratia. Quum vero hoc dogma offenderet aures omnium Catholicorum, qui propterea Pelagium accusarunt in Concilio Diospolitano, citatus ac doctrinæ postulatut ut meritas pœnas atque censuras declinaret, publice in eo professus & necessitatem gratiæ; atque ita absolutus & liber dimissus fuit velut negotio peracto. At discusso periculo brevi ad genium rediit. Nam domesticos intra parietes quatuor libros de libero arbitrio elucubravit, in quibus secundum errorem docuit, quod gratia non sit aliquid ab ipso libero arbitrio hominis distinctum, & hanc solam gratiam esse necessariam, nempe liberum arbitrium, quo solo benigne collato in plena dein hominis potestata

(e) *Carm. de ingratis.*

testate collocata sit ejus salus, quin ulla alia gratia requiratur. Quum vero rursus ob sequiorem hanc doctrinam a Patribus graviter corripere, tandem admisit gratiam aliquam a libero arbitrio distinctam, huicque superadditam. Verum mox in tertium errorem prolapsus est, dum hanc gratiam nihil aliud esse docuit, quam doctrinam, legem Evangelicam, & exemplum Christi: legem esse lucernam lucentem foris ad ineundam viam mandatorum dei, doctrinam autem seu institutiones Evangelicas depellere tenebras ignorantiae nostrae. Sed quum ne sic quidem acquiescerent Catholici, cum Augustino ceterisque Patribus asserentes: Evangelium, legem, & exemplum Christi non sufficere ad salutem hominis, si abesset gratia, qua ista cognoscere, atque amplecti posset, ulterius progressus fraudum artifex admisit denique etiam *revelationem*, & peccatorum remissionem: praeter haec autem nihil, quod rationem gratiae haberet. Atque hic proin quartus error erat Pelagii, mox rejectus a Concilio Milevitano (f) in quo damnabantur dicentes, quod *gratia Dei praecise valeat ad remissionem peccatorum commissorum, non autem*

(f) Can. 3.

tem valeat in adiutorium aliquod, ne committantur. Videns itaque omnes circa gratiæ explicationem vias sibi esse præclusas, tandem in eam, quam Patres adstruebant, consensit, non tamen absque novo, id est, quinto errore, dum illam non esse simpliciter ad salutem hominis & actus salutares necessariam asseruit, sed duntaxat ad melius esse, seu ad bonum facilius operandum. Paulo post quinto etiam sextum errorem superaddidit, omnium gravissimum, docens gratiam in quocunque demum consisteret, homini intuitu meritorum suorum conferri, eamque ab his pendere, ita ut homo gratiam sibi suis quasi sumptibus procuret. Atque hæc vera effigies est perversæ de gratia doctrinæ, quam Pelagius sparsit, nec non errorum illius series. Non solum autem in gratiæ negotio, sed in aliis quoque Catholicis dogmatibus graviter hallucinatus est Pelagius cum suis, quemadmodum patet ex Augustino (g): „ Tria sunt, inquit S. „ Doctor, quæ maxime adversus eos „ (nimirum Pelagianos) Catholica de- „ fendit Ecclesia, quorum unum est, „ gratiam Dei non secundum merita „ nostra dari, quoniam Dei dona sunt, „ &

(g) *L. de dono persever. c. 2.*

„ & Dei gratia etiam conferuntur me-
 „ rita universa justorum. Alterum est,
 „ in quantacunque iustitia sine qualibus-
 „ cunque peccatis in hoc corruptibili
 „ corpore neminem vivere. Tertium
 „ est, obnoxium nasci hominem pecca-
 „ to primi hominis, & vinculo damna-
 „ tionis obstrictum, nisi reatus, qui ge-
 „ neratione contrahitur, regeneratione
 „ solvatur „. Ex quibus palam fit, do-
 cuisse Pelagium cum asseclis suis non
 solum, gratiam Dei haud esse necessa-
 riam ad salutem, eamque homini non
 gratis, sed ob merita sua conferri, ve-
 rum etiam Adamum a Deo creatum sibi
 soli nocuisse per peccatum: posteris vero
 non propagatione peccati, sed malo dun-
 taxat exemplo; ac proinde infantes sine
 baptismo decedentes non privari æterna
 vita: porro, tantas esse liberi arbitrii
 vires, ut homo iis solis instructus possit
 omnia dei præcepta implere, justus per-
 manere, ac sine gratiæ auxilio salutem
 consequi. Paucis alio in loco verbis rem
 totam complexus est idem Augustinus,
 dicens sententiam Pelagij fuisse: *naturam*
hominum neque in parvulis egere medico,
quia sana est; neque in adultis gratia
adjutorio, quia sibi sufficiens est ad salu-
tem. Cætera propugnatores perversorum
 dogma-

dogmatum habuit Pelagius in paucis strenuos, scilicet præter Anianum, quem Origenes *Pelagii Armigerum* vocat, Cœlestium & Julianum. Prior incertæ gentis ac patriæ, primum Causidicus, dein Monachus & Pelagii discipulus, sed Magistro audacior non clam, sed palam & aperte hæresin docuit, & dum Pelagius per Asiam, iste per Africam venenum sparsit. Alter Julianus de prosapia Æmiliorum Capuanus, vel ut alii scribunt, Eclanensis Episcopus, teste Gennadio vir fuit ingenio & eruditione magnus, sed Pelagianæ doctrinæ veneno ita plenus, ut contra Augustinum & Catholicam fidem pro tuendis Pelagii placitis varios in lucem dederit libros, quibus *velut alter David adversus Goliath in aciem egressus est, ut pugnas omnium utriusque contentio dirimeret.* Hæc quam superbe jactabat Julianus, tam modeste Augustinus *Abfit, respondebat, ut mihi apud Catholicos arrogem, quod tibi apud Pelagianos arrogare non pudet. Unus sum e multis, qui profanas vestras novitates, ut possumus, refutamus.* Verum duos pariter Oppugnatores acerrimos Pelagiana hæresis nacta est, Hieronymum, & hunc ipsum Augustinum, qui doctissimis voluminibus conscriptis, susceptisque cer-

certaminibus ejus vestigia ubique premebant simul & opprimebant. Ut de Augustino duntaxat loquar, (qui eodem die natus in Africa fuit, quo Pelagius in Britannia) scripsit adversus Pelagianos primo tres libros de peccatorum meritis & remissione ad Marcellinum: secundo librum de spiritu & litera, longamque epistolam ad Hilarium: tertio post Concilium Diospolitianum librum de gestis Pelagii. Hoc vero per Papam condemnato librum unum edidit de natura & gratia, alterum de peccato *originali*, ac tertium de nuptiis & *concupiscentia*, quem quum libris quatuor refelleret Julianus (in occidente alter Pelagius) totidem illi libros opposuit D. Augustinus. Non minus in Conciliis male mulctata est hæresis isthæc, quorum viginti quatuor ante Ephesinum Oecumenicum contra errores Pelagii atque Cœlestii celebrata fuisse asserit Granerius. Inter hæc eminuerunt Carthaginense unum anno 416. celebratum, eodemque Milevitanum, cujus utriusque Concilii gesta ad Innocentium I. Pontificem fuere delata probataque, ita ut Augustinus (h) exclamare auditus fuerit: *Jam de hac causa duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam,*
inde

(h) *Serm. 2. de verb. Apost.*

inde etiam rescripta venerunt : causa finita est : utinam aliquando finiatur error. Sed ut varfabilis est in omnem partem hæreticorum indoles, Pelagiani singularia duntaxat fuisse Concilia, nec aliunde satis libera questi, inaudito ad hæc postrema usque tempora exemplo octodecim Episcoporum suffragiis ad Oecumenicam Synodum provocarunt. At clamores eorum contempsit Ecclesia. Ubi-que terrarum Ecclesiastica simul & Imperatoria sententia percussis, ab urbe ac communionē fidelium extorres facti sunt; quamvis nec eorum damnationi defuerit Concilium quoque Oecumenicum, scilicet Ephesinum; celebratum an. 431. contra Nestorium, in quō ejusdem Amicorum Pelagii ac Cœlestii errores simul fulmine vaticano percussis fuerunt.

CVIII.

Ex hac hæresi Pelagiana velut ex ovo male fausto alius non impare partu pul-
lus prodiit, nimirum hæresis Semi-Pelagiana, exorta Massiliæ, atque aliis in Gallia Narbonensi locis vicinis; unde Semi-Pelagianis nomen Massiliensium ad-
hæsit, quia Massiliensis Ecclesiæ Presbyteri fuerunt, primusque illorum dux Massiliæ Episcopus. Venenum hauserunt
e li

e libro D. Augustini *de Correptione & Gratia* ad Monachos Adrumeticos scripto, e quo hæresis suæ antidotum promere debuissent. Putabant scilicet Augustinum nimium tribuere virtuti gratiæ, contra nimis extolli a Pelagio vires liberi arbitri. Mediam igitur ineuntes viam cum Pelagianis initium salutis, justitiæ, ac fidei e solis naturæ viribus pendere docuerunt; cum Catholicis vero facti sunt, reliquum salutis non soli naturæ, sed gratiæ adscribendum. Subtrahant hac ratione homines nefarii aliquid gratiæ Dei, nec totum quod debuerunt, illi tribuebant, uti observat præclare D. Prosper (i) inquitens: *ubi non aliud habet summa, quam portio, non est devotionis dedisse prope totum, sed fraudi retinuisse vel minimum.* Atque hic primus error illorum fuit, ac fundamentum cæterorum. Alter erat, quod dicerent, Deum quidem velle omnes salvos fieri, & Christum pro omnibus mortuum esse, tamen illos solum salutem consequi, qui ex viribus naturalibus sui proprii arbitrii crediderunt in Deum, eumque invocaverunt, atque ita ex merito proprio sibi debitam fecerunt ulteriorem gratiam justitiæ ac salutis. Quam
 vero

(i) *Contra Collatorem.*

vero urgerentur a Patribus, cur Evangelium prædicatum fuerit potius his gentibus quam aliis, licet ad hanc prædicationem nullius gentis merita præcessissent, in tertium errorem lapsi sunt respondentes, hoc inde fieri, quod Deus prævideret has gentes, si audirent Evangelium, illud recepturas ex naturalibus viribus sui liberi arbitrii, sicque merituras esse suam salutem & gratiam: alias vero gentes Evangelium repudiaturas &c. Displicuit merito doctrina hæc Patribus, ac denuo instabant: quare aliqui ex parvulis morirentur sine baptismo, alii cum baptismo, quamvis neutri haberent aliquid meriti vel culpæ e naturalibus liberi sui arbitrii viribus? reposuerunt ad dentes quartum errorem: hoc inde proficisci, quod Deus prævideret, aliquos ex hoc parvo grege si supervixissent, maleacturos, & virium propriarum conatu sibi gratiam & salutem non fore comparaturos. Hinc permittere Deum, ut baptismi expertes ex hac vita subito migrarent: alios vero conaturos fuisse viribus suis naturalibus, ut gratiam & salutem sibi debitam facerent, atque hos mori prius baptismi sacramento expiatis. Quare tam quod ad parvulos, quam quod ad adultos adinet, initium salutis in meritis solum naturali-

bus constituerunt, non autem in gratuita dei benevolentia, & gratiosa liberalitate. Errores hos occulte grassantes datis literis Augustino paucis ante obitum annis significarunt Prosper Aquitanus, & Hilarius Arelatensis (quos Viros *Laicos* sed eximie doctos fuisse sentiunt Eruditi) his verbis conquerentes: *In istis Pelagiana pravitate reliquiis non mediocri virulentia fibram nutrivit, si principium salutis in homine collocatur, ut ideo quis adjuvetur, quia voluit, non ideo quia adjuvatur, velit.* Nec moras traxit Augustinus, sed re intellecta quantocius calammum arripuit, geminosque libros de *prædestinatione sanctorum*, & de dono perseverantia in ultima senectute conscripsit, quibus Massiliensium errores debellasse videri poterat: sed illi magis efferati Viro tot trophæis claro inter ipsas victoriarum coronas gravissime ac palam detrahere auli sunt, & invictum veræ fidei defensorem hæresis postulare. Dormit autem illos post mortem Augustini S. Prosper ita, ut demum in Synodo Arausica II. Sub Felice IV. Pontifice celebrata damnati fuerint, quam sententiam Felicis Successor Bonifacius II. Apostolica auctoritate confirmavit, Tridentina Synodus vero (k) renovavit.

(k) *Sess. 6. can. 2. & 3.*

gnisque viris graviter imposuerunt hi Massilienses, quos errorum suorum fraudibus circumvenere, aut saltem circumvenisse visi sunt. Inter hos numerantur Vitalis Carthagenensis, Joannes Cassianus *Collator* dictus, Faustus Rhegiensis, Vincentius Lirinensis, Genadius, Arnobius, & Severus Sulpicius, de quibus tamen omnibus non constat, eos re ipsa fuisse semipelagianos. Certe Faustus Rhegiensis his erroribus eo tempore necdum damnatis aras & sacros honores in Ecclesia Rhegiensi obtinuit, & Cassianus Monachus erat sanctitatis fama celebris. Male fide autem aliis quoque Pelagianismus aut Semi-Pelagianismus fuit obiectus. Primo quidem Græcis Patribus & præcipue D. Chrystomo ab aliquibus prioris seculi hæreticis: dein S. Prospero qui semipelagianismum tribuerent, non defuerunt. Ipsos etiam Patres Tridentinos cum Bellarmino ut Pelagianos diffamarunt Calvinistæ, quemadmodum constat ex Actis pseudo-synodi Dordracensis, ac si per primam gratiam seu prævenientem non aliam intelligerent, quam suasionem quamdam moralem foris oblatam. Demum etiam Societatis Doctoribus, qui Molinam sequuntur, antiquiores quidam Thomistæ liberaliter Pelagianismi

invidiam imposuere: sed postquam quæ hæreticorum istorum circa gratiam doctrina, quæ mens fuerit, melius edocti fuerunt tum ab Adversariis, tum a Domesticis, præsertim a Natali Alexandro, vix modo aliquos reperire est, qui hanc dicam scribant, nisi illi, qui novi quid, quod solide opponant, non inveniunt antiquatas ex antiquis auctoribus suis nãnias exscribunt.

§. III.

Controversia cum Nestorianis, Eutybianis, & Monothelitis.

CIX.

De primis canit S. Prosper:

Nestoriana lues successit Pelagiana.

Natale solum fuit Nestorio Germanicia Syriæ oppidum, professio autem vitæ Monasticæ in cœnobio S. Euprepîi, cujus tunc temporis Antiochiæ celebre nomen erat: ibi bonis artibus piisque moribus informatus eloquentiæ laude florebat, peregrinus tamen in sacris Scripturis, & SS. Patrum placitis. Inde eductus primum ad Presbyterii, tum etiam Clero in partes divisio ad Patriarchæ Constantino-

poli

politani sublimen gradum adnitente Theodosio Juniore euectus Sisinnio successit, vultus pallore, corporis macie, & vestium neglectu sanctitatis Apostolicæ mentientem imaginem præferens. Principio quidem auctor fuit Theodosio, ut hæreticos, aliosque homines nefarios novis legibus proscriberet, sic eum adloquens in sua, quam habuit, prima oratione: *Da mihi Imperator puram ab hæreticis terram, ego cælum vicissim dabo; evertite mecum hæreticos, ego tecum Persas evertam.* Sed quod hominum arrogantium esse solet fatum, paullo post ipse hæresiarcham induit. Quatuor præcipue pestilentis, quam disseminavit, doctrinæ capita fuerunt. Primum, *Incarnationis* mysterium aliud haud esse, quam ut ita dicam, habitationem Dei in homine. Alterum, cum Theodoro Mopsuesteno, ac Diodoro Tarsensi, vel ut aliis placet, Paulo Samotsetano duas in Christo personas esse docuit, eumque velut divisit in Filium Dei, & hominis filium: ambos hos autem non vera & *substantiali unione*, sed morali aliquo secundum dignitatem nexu, & participatione nominis a persona Verbi derivata copulatos esse. Tertium, negavit Deum passum esse aut mortuum, *Redemptionis*

nostra, ut ait Cyrillus, *mysterium evacuans*. Quartum, Beatam Virginem Mariam non Dei, sed hominis matrem esse asseruit, noluitque eam dici Θεοτόκον sed Χριστοτόκον sive Christiparam. Ad novum hunc hæresis partum, quem enixa est imperitia Nestorii, & superbia fovit, horruerunt insuetæ fidelium aures, insurrexerunt Clerus & populus, & res prope abfuit a seditione, quam tamen non solum non suppressit, sed novo auxit scandalo Nestorius, dum publicis privatisque suis suorumque sermonibus impiam hanc doctrinam & confirmavit & explicavit, Clericis qui obsistere ausi fuerunt, crudelem in modum vexatis multatissime. Excitavit tamen Dei providentia D. Cyrillum, Præsulem Alexandrinum, qui ut recens natam hæresin in cunis opprimeret, literas primum dedit ad Nestorium, tum quoque ad Pontificem Cœlestinum, qui probe inspectis utriusque partis documentis in Synodo Romæ congregata Nestorianum dogma damnavit, & auctori anathema minitatus est, ni errorem suum intra decem dierum spatium agnosceret ac ejuraret. Igitur Cyrillus, cui vices suas ad ferendam sententiam Cœlestinus demandavit, celebres duodecim Anathematismos (id est

Cano-

Canones anathemate sub finem armatos, quibus Catholica doctrina Nestorianis erroribus opposita continebatur) a Nestorio subscribendos edidit, quibus tamen spretis rejectisque insigni audacia totidem alios ille opposuit. Ad sedandas istas, quibus Ecclesia conflictabatur procellas, Imperator Theodosius, dum interea Cyrillus tribus libris ad hunc ipsum & ad Reginas Eudoxiam & Pulcheriam missis grassantem hæresin egregie confutarat, de Concilio Universali celebrando apud Cœlestinum egit, hocque consentiente istud Ephesi coactum fuit, Cyrillo Præsidente a Papa constituto, & missis a Theodosio Comitibus Iræneo & Candidiano tanquam Legatis, qui Synodum defenderent, ea tamen conditione, ne fidei ac Ecclesiæ negotiis sese immiscerent: Ter citatus Nestorius quum nil nisi convicia reponeret, rebus probe discussis in contumacem ab Episcopis plusquam ducentis, qui eo convenerant, *depositionis* ut vocant sententia lata fuit, cui Apostolicæ sedis Legati tardius adventantes suum quoque calculum addidere. Verum Nestorianis partibus addicti legitimo huic Concilio aliud spurium opposuerunt, & Ephesinos Patres velut jure talionis condemnarunt, duce Joanne Antistite

Antiocheno, & adjutoribus Iræneo ac Candidiano Comitibus, qui parum memores mandati, & Nestorianis supra modum addicti maxime turbaverunt Concilium Ephesinum, cujus auctoritatem tueri debuissent. Horum fraudibus circumventus ipse Princeps tum Nestorium, tum Cyrillum ac Memnonem in custodiam tradi jussit, utpote quos omnes in utraque Synodo legitime damnatos credidit. Sed fraude detecta adnitente Pulcheria Sorore, eximie pietatis ac prudentie foemina, Theodosius ex errorum tenebris, quibus eum Comites involverant, ad lucem veritatis emerfit. Ergo Nestorianæ factionis Legati dimissi: Episcopi eidem faventes ad suam quisque Ecclesiam abire jussi: Iræneus & Candidianus exauctorati: Nestorius Antiochia relegatus mitiori tum quidem exilio, verum quod hæresin adhuc docere tuerique pergeret, quadriennio exacto in Oasim, oppidum Lybiæ, locum exilii teterrimum, migrare jussus est, ubi fato incerto sed miserrimo periit, blasphema lingua post obitum vermibus scatente reperta. Divino sane consilio factum fuisse creditur, quod per Virginem Augustam Pulcheriam Deipara Virgo a Nestorii blasphemis vindicaretur. Sunt, qui credunt, in Ephesina, de qua dixi

dixi Synodo ad reparandam injuriam Dei-
paræ a Nestorianis illatam definitum fuisse,
ut salutationi Angelicæ verba hæc: *Sancta
Maria Mater Dei &c.* adjungerentur.
Non tamen extincta statim fuit cum Au-
ctore suo hæresis: reliquæ per totum
Orientem diffusæ ad Indos usque pene-
trasse dicuntur, tamque altas ibi radices
egisse, ut multi etiamnum reperiantur
ibi Nestoriana profitentes dogmata; quam-
vis non desint eruditi, qui Nestorianum,
quod apud nonnullos Orientales vigere
adhuc fertur, nomen alio e fonte deri-
vari existiment.

CX.

Interea charybdim, ad quam naufragium passus est Nestorius, vitare volens Eutyches, in scyllam incidit. Hic celeberrimi in Urbe Constantinopolitana Monasterii Archimandrita, dum unam in Christo personam profitebatur, naturarum in eo discrimen tollere aggressus est, unam uti personam, ita & naturam unam illi tribuendam esse ratus. Itaque docuit primo, duas equidem ante unionem in Christo fuisse naturas. Nam hæc duo distinguebat, *Inarnationem & unionem*. Secundo, mox autem post unionem ex utraque natura, divina & hu-

mana, unam coaluisse substantiam, unamque factam esse Christi naturam, quæ ex duarum commixtione ac confusione, absorpta scilicet per divinitatem humanitate, resultasset. Tertio, addebat alium absurdissimum errorem, nimirum, Christum non habuisse carnem a Maria, sed carnem illam e cœlis venisse, ac proinde Beatissimam Virginem nec Deiparam, nec Christiparam dicendam, utpote per quam duntaxat verbum transiisset. Præcipuam hæresis hujus partem in compendio exhibet S. Leo Papa, ad quem scribere ausus est Eutyches, Constantinopoli Nestorianam revixisse hæresin adstruendo duas in Christo naturas, dum hunc in modum illi respondit (1): „ Quid pro-
 „ dest impudentissimo seni (Eutycheti)
 „ Nestorianæ hæreseos nomine eorum
 „ lacerare opinionem, quorum piissimam
 „ convellere non potest fidem? cum
 „ quantum Nestorius a veritate discessit,
 „ divinitatem verbi ab assumpti hominis
 „ substantia separando, tantum a recto
 „ tramite iste desciscat, qui Unigenitum
 „ Dei Filium sic de utero Beatæ Virgi-
 „ nis prædicat natum, ut humani qui-
 „ dem corporis speciem gesserit, sed hu-
 „ manæ carnis veritas verbo unita non
 „ fue-

(1) *Epist. ad Julianam.*

„ fuerit? de quo prodigio falsitatis quis
„ non videat, quæ opinionum monstra
„ nascantur? Negator enim Mediatoris
„ Dei & hominum, Hominis Jesu Chri-
„ sti, necesse est, ut multis impietatibus
„ implicetur, eumque aut Apollinaris
„ sibi vindicet, aut Valentinus usurpet,
„ aut Manichæus obtineat, quorum nul-
„ lus in Christo humanæ carnis credi-
„ dit veritatem „. Hæresi huic Euty-
chianæ ore ac calamo bellum indixere
Viri graves ac sanctitate conspicui, inter
quos Boetius, philosophiæ ac martyrii lau-
rea insignis, edito libro, quem de dua-
bus naturis inscripsit: S. Prosper Aquita-
nicus exaratis contra Eutychetem diversis
epistolis: & memoratus S. Leo Pontifex
Romanus, qui his in epistola ad Flavia-
num verbis utitur: *Salva igitur proprie-
tate utriusque naturæ & in unam coeunte
personam suscepta est a majestate humilitas,
a virtute infirmitas, ab æternitate mor-
talitas; & ad persolvendam conditionis
nostræ debitum natura inviolabilis naturæ
est unita passibili, ut quod nostris remediis
congruebat, unus atque idem Mediator Dei,
& hominum Homo Christus Jesus & mo-
ri posset ex uno, & mori non posset ex al-
tero. Integra igitur veri hominis perfe-
ctaque natura verus natus est Deus: totus*
in

in nostris. Omnibus vero in damnanda hæresi Eutychniana palmam præripuit S. Flavianus, Antistes Constantinopolitanus. Hic ea ipsa in urbe synodum celebravit, ad quam triginta & duo Episcopi, Abbates viginti tres convenerant. In hac Eutyches ter citatus nunquam comparuit: tandem monachorum & militum armis stipatus quum adesset, & frustra de revocandis erroribus admonitus in hæresi sua contumax persisteret, communi Patrum suffragio damnatus & sacerdotii honore privatus fuit. Hoc irritatus dedecore Eutyches aliam vindictæ sumendæ viam inivit, ac Dioscori Patriarchæ Alexandrini, alias Flaviano graviter infensi opem implorat: nec spes fefellit. Quippe Dioscorus Theodosio Imperatori suggestit, rem tanti momenti Concilio indigere Oecumenico, quod etiam repugnante licet Flaviano, & reclamante primum Papa Leone ab Imperatore Ephesi indictum, consentiente tandem, ut aperti schismatis malum evitaretur, Leone, ac Legatos & Epistolas eo mittente celebratum fuit, funesto tamen exitu. Nam Theodosius Barsumam Archimandritam Dioscoro familiarem, & Elpidium Sacri Consistorii Comitem ad Concilium illud protinus delegavit, illum ut Monachorum

omnium nomine contra Orientales Episcopos, qui Eutychetem damnarunt, ageret: istum ut synodi defensor esset & custos, ac iis, qui Eutycheti non faverent, judicandi facultatem adimeret. Hac male data potestate pejus adhuc usi sunt. Nam Dioscorus & Barsumas militum manu in synodum irrumpunt, Notariis acta scribentibus digitos fœdum in modum lacerant, tabulas publicas frangunt, Episcopos in vincula conjiciunt: Dioscorus vero homo impotens ut præclaro facinori coronam imponeret, in Flavianum ad Apostolicam Sedem provocantem involat, & inaudito hæctenus scelere non tantum iniqua damnationis sententia ferit, sed etiam calcibus & pugnis sanctum Præsulem ita contundit, ut post triduum plagarum dolore oppressus obierit. Divina humanaque jura in hac synodo, quam *prædatorium & latrocinium Ephesinum* scriptores vocant, pessum data fuerunt; Episcopi sævissimis minis territi novæ hæresis adfertione præstita, Eutychete per summam injuriam absoluto, restitutoque in pristinum gradum, Catholicorum dogmate condemnato, quasi Christo ter negato ex atrio Pilati sunt egressi: respiciente tamen eos Domino amare coeperunt fieri, quo in luctu biennio fere Orientalis Ecclesia

mersa

mersa jacuit. Interea Leo tum a Flaviano prius, tum postea ab Hilario Diacono, qui e Legatorum Pontificiorum numero fuerat, quos nulla vis transversum agere potuit, fuga elapso rem totam edoctus, coacta Romæ Synodo Acta Conventus Ephesini rescidit, gravissimis literis tam suis, quam Imperatoris Valentiniani ad Theodosium datis, ut Concilium Oecumenicum convocetur, in quo eorum, quæ perperam Ephesi gesta fuerunt, palinodia caneretur. Sed nihil a Theodosio Eutychanis fabulis ac dolis irretito nec literis nec precibus impetratum. Æquiorum se præbuit fratre e vivis sublato Soror Pulcheria, Princeps religiosissima, cum conjugè Marciano Viro avitæ pietatis studiosissimo, quorum opera Synodus universalis Chalcedone coacta fuit sexcentorum & amplius Episcoporum, cui Augustus ipse & Augusta interfuerunt. Inter prima Concilii Decreta illud fuit, quo Legatis Apostolicis flagitantibus Dioscorus Alexandrinus Antistes prolatis per Alexandrinos testimoniis devastatorum ab ejus satellitibus & ministris agrorum, incensarum ædium, abreptarum per vim uxorum & virginum violatarum postulatus, non Episcopatu tantum dejectus, sed Sacerdotii quoque ministerio exutus fuit: deinde in

Barfumam Archimandritam, qui maturandæ Flaviani necis auctor erat, conclamatum: Eutyches denuo fulmine anathematis percussus, totumque latrocinium Ephesinum diris devotum: Flaviani Sanctissimi Episcopi, & inter Martyres postea recensiti memoria honorificè restituta, cujus exuviæ jam antea Constantinopolin translatae fuerunt: recitata Episcoporum prope centum suffragia in Conciliabulo Ephesino ab ipsis lata, quæ licet vim metumque caussati non tamen sine ignominia nota, ruboreque suffusi audivere; lecta demum celeberrima Leonis Papæ epistola, quam ut inviolabilem Orthodoxi dogmatis normam Patres omnes summa veneratione exceperunt, exclamare auditi: *Petrus per Leonem locutus est.* Ut autem dogma fidei contra Eutychetis hæresin fidelium mentibus nunquam excideret, Ecclesia memoriam ejusdem renovat in Symbolo fidei, quod D. Athanasio adscribitur, dum profiteatur: *Unus non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ.*

CXI.

Sepulta videri poterat hæresis Eutychiæna, quum ex illius cineribus nova Monothē-

thelitarum, ut vocant, surrexit. Rei series hæc est: Quum Heraclius Orientis Imperator e bello Persico victor Hierapolin venisset, accessit eum Anastasius, quem Jacobitarum Patriarcham dixere, homo admodum vaser & perniciosus, motisque cum Imperatore fidei sermonibus multa de Nestorio duas in Christo personas, uti & naturas esse docente, multa de Eutychete, unam quidem personam, sed unam quoque duntaxat naturam admittente differuit, quum velut improvise ad aliam delapsus quæstionem interpellavit Heraclium, an una vel duæ voluntates ac operationes in Christo essent statuendæ? hæsit ad interrogationem minime expectatam Imperator, & nescius quid responderet, remisit Anastasium admonitum quidem, ut Concilio Chalcedonensi duas in Christo naturas esse contra Eutychetem definiendi firmus insisteret; interea vero super proposita quæstione Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, & Cyrum Phasidis tunc Episcopum consuleret. Qui quum pro unica starent voluntate, collatis consiliis & studiis Triumviri hi persuaserunt Heraclio minus caute ac temere sacris se negotiis immiscenti, ac oblito Imperatorem se esse, non Pontificem, ut edictum *Ethesium*

adpellatum publicaret, quo omnibus præcepit unicam in Christo profiteri voluntatem. Rebus ad votum succedentibus ultra progressi Sergius Constantinopoli, & Cyrus Alexandria, ad quam Sedem Patriarchalem tanquam pro mercede iniquitatis promotus est, coactis Conciliis Monothelitarum hæresi portam aperuerunt, non tam cito claudendam. Illorum dux erat, ut multi tradunt, Theodorus Pharanitanæ Ecclesiæ Episcopus, qui cum Sergio, & Cyro communi consilio fidei formulam edidit, quæ novem continebat articulos, Catholicos omnes, si unum excipias, quo dicebatur: *sicut in Christo est unus operator & unus volens, ita unam esse voluntatem, unamque operationem.* quemadmodum enim instrumenti, ut agebant, unica eaque communis est operatio, cujus principium est in artifice, ita dicebant in Christo, in quo anima rationalis, corpus, aliæque corporis facultatis instrumenti instar se haberent, ejus divinitatem tanquam artificem principium esse omnium operationum. Verum perspecta doctrinæ hujus novitate Sophronius, primum Alexandria Monachus, postea Hierosolymorum Episcopus omni qua potuit vi obstitit nascenti errori, qua lingua qua calamo, datis etiam literis tum ad Ser-

gium & Cyrum, quibus male facti dogmatis falsitatem demonstravit, tum ad Honorium Papam, quibus eum sollicitavit, ut tantæ perfidiæ quamprimum occurreret. Suspicatus rem ut erat, Sergius vir sagacissimus, & in omnem nocendi occasionem intentus, literas & ipse nihil cunctatus ad Honorium exaravit, fraudibus & mendaciis refertas, quas ex actis Concilii excerptas exhibet Ludovicus du Mesnil S. J. in sua doctrina & Disciplina Ecclesiæ (m). In his Pontificem certio-rem reddit, Ægypti, Lybiæ, & finitimarum provinciarum populos omnes Chalcedonensis Concilii decretis, quibus tamdiu restiterunt, facillime victas manus duros esse, modo temperentur unius in Christo voluntatis & operationis professione: unum fuisse Sophronium, qui Patrum quorundam obscura satis auctoritate fultum dogmati huic, simul & concordie pertinaciter obstitisset: nunc tamen & istum, quum discordias in apertum schisma degenerare perspiciat, cervicem inflexisse pacis studio, ita ut contentus omnino videatur fore, si salva in cæteris fidei substantia „ vox tam unius quam duplicis „ voluntatis silentio premeretur, quum „ vox quidem unius operationis, licet di- „ cta

(m) *Tom. 3. l. 31. n. 32.*

» cta sit a nonnullis SS. Patribus, sit
» nova & aliena, & conturbentur aures
» aliquorum existimantium, ea proferri
» ad tollendas duas naturas, quæ in Chri-
» sto Deo nostro unitæ sunt confuse. . . .
» similiter autem duarum operationum
» vox multos offendat, ut quæ dicta
» sit a nullo divinorum Mystagogorum
» &c.», Addit denique doctrinam hanc
excerptam esse ex libro dogmatico a Men-
na Patriarcha Constantinopolitano ad Vi-
gillum PP. transmissio de una operatione
& una voluntate, cujus exemplar prope-
diem Imperatori esset exhibiturus. Frau-
dulenti his litteris circumventus Hono-
rius Sergio, ut videbatur, viro in spe-
ciem bono & sincero rescripsit, adpro-
bavitque, quod ab eo proponebatur, silen-
tium sperans fore pacis vinculum. Præ-
terea animadvertit, has voces publice pro-
latas infirmos posse in periculum erroris
conjicere, ac si duæ in Christo voluntates
sibi ipsis contrariæ forent, quod tamen a
fide alienum esset: quin timendum esse,
ne voce unius voluntatis & operationis
ocasio præbeatur quibusdam suscitandi
hæresin Eutychetis de Christi naturæ divi-
næ ac humanæ in unam permixtione,
contra quam definiisset Concilium Chalce-
donense; voce autem geminæ voluntatis

& operationis detur aliis anſa ſuſpicandi, duplicem eſſe eodem in Chriſto perſonam, ut perperam docuit Neſtorius, a Concilio Ephefino I. damnatus. Nihilominus monuit, profiteri oportere duas in Chriſto naturas, divinam & humanam absque ulla confuſione aut diſiſione, & unicuique earum proprias operationes eſſe tribuendas. Poſtremo mandavit, ne ſublato vocis novellæ, unius vel geminæ voluntatis, ſcandalo quiſquam aliquid circa unam vel duas operationes definiat. Hæc eſt ſynopſis epiſtolæ ab Honorio ad Sergium miſſæ. Acquievit quidem Romanæ ſententiæ Sophronius, ut tempori cederet, non item Sergius, qui cum ſuis palam jaçtare auſus eſt, ex Honorii Pontificis ſententia nonniſi unicam in Chriſto voluntatem ab Orthodoxis eſſe admittendam. Atque huic calumniæ, quam abſens diluere ſatis haud poterat, præpropere immortuus eſt Pontifex, antequam cauſa penitus examinata perſpectaque Monotheſitas damnare potuerit. Interea per annos quadraginta ſemper latius ſerpere cæpit peſtilens dogma ſub Pyrrho & Paulo in Conſtantinopolitano Patriarchatu Sergii ſucceſſoribus; Conſtans quoque Imperator edictum nomine *Typi* promulgavit, quo unius aut duarum voluntatum profes-
ſio

sio peræque vetabatur : nec tamen defuerunt, qui toto virium ac ingenii robore contra hæresin hanc decertarunt, scilicet Sophronius de quo dixi, S. Joannes Eleemosynarius, Alexandrinus Patriarcha, & Arcadius Cyri Archipræsul insignis, qui e variis Scripturæ Sacræ locis Christum ipsum docuisse duplicem in se voluntatem esse, divinam unam & humanam alteram, invicte demonstrarunt : *Pater si possibile est, transeat a me calix iste : verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat* (n) *Descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus, qui misit me Patris* (o) quibus verbis innuit Servator, habere se duas voluntates, humanam, quam per obedientiam subiciebat divinæ, & non solum divinam, quæ suppleret humanam, uti Monothelitæ contenderunt. Præ reliquis autem S. Maximus Monachus & Martyr claruit in hoc sacro contra hæreticos hoc prælio, in quo nedum de Pyrrho illorum heroe præcipuo triumphavit, & ad ejurandum errorem devictam compulit, sed etiam variis ipse contumeliis, verberibus, & opprobriis, exilio triplici, dexteræ manus & linguæ amputatione pro fide Ca-
tho-

(n) *Luce. 22.*

(o) *Joann. 6.*

tholica vexatus infracto semper animo perstitit. Placuit tandem divinæ Providentiæ malis his finem imponere convocato Constantinopoli Concilio Oecumenico sexto, Agathone Ecclesiam, Constantino Pogonato Imperium gubernante. Celebrabatur illud in Palatii Imperatorii *Secretario* ut vocant, *Trullus* dicto: est autem *Trullus* seu *Trulla* sublimis fornix in altum porrectus, & in rotundum concomeratus. Interfuit omnibus fere actionibus Cæsar ipse, eminentiore quidem loco conspicuus, quamvis ultimus subscripserit: a sinistris tanquam digniore in Ecclesia loco confedere Sedis Apostolicæ Legati Theodorus & Georgius Presbyteri, Joannes Diaconus, & ut refert Anastasius in Agathone, Constantius Subdiaconus: a dextris vero Patriarchæ Constantinopolitanus, & Antiochenus, ac vacantium Alexandrinæ & Hierosolymitanæ sedium legati: Patrum præsentium numerus erat ducentorum octoginta & novem. In hac Synodo perinde Honorio ac cæteris Monothelitis Sergio, Cyro, Pyrrho & Paulo anathema dictum est, ut palam faciunt Acta hujus Concilii (p). Equidem heic Baronius (q) Bellarminus, Binius,

(p) *Actione 13.*(q) *Ad annum 681.*

Binius, Marchesius aliique ut Honorium ab hæresis nota eximant, in suspicionem vocant Acta sextæ Synodi, ac si a Græcis corrupta fuissent, nomenque Honorii per nefas insertum loco Theodori (Pharanitani) ab iisdem expuncti; quamvis id nihil novi apud Græcos, quum & Acta quintæ Synodi vitiantur testibus Patribus (r): nihilominus melior videtur esse illorum opinio & epicrisis, qui Honorium a sexta Synodo damnatum fuisse asserunt, non quod hæresin re ipsa tenuerit aut docuerit, uti satis ex allata ejusdem epistola ad Sergium patet, sed quod tam sancto munere suo non rite functus justo indulgentior fuerit non sine fidelium scandalo, & ambiguis loquendi formulis Monothelitarum errori plus æquo faventem se exhibuerit, nec licet gravissimis Sophronii literis admonitus, nascentem hæresin Apostolica auctoritate, ut decuisset, in cunis oppresserit. Clarissime huic sententiæ suffragatur Leo II. epistola ad Episcopos Hispaniæ data, accusans illum, *quod flammam hæretici dogmatis incipientem, non sicut debuit, extinxit, sed negligendo fovit.* & episto-
la

(r) *Act. 12. & 14. Synodi sextæ.*

la ad Imperatorem Constantinum: *Ec-
clesiam Apostolicæ traditionis doctrina il-
lustrare neglexit, fidemque immaculatam
maculari permisit.* Cætera Monothelita-
rum secta cum auctoribus suis in hoc
Concilio Constantinopolitano Oecumeni-
co post octodecim actiones, & anni unius
decursum solemniter damnata fuit, uni-
verso Patrum cœtu acclamante: *Omnes
ita credimus, hæc est fides Apostolorum,
hæc est fides Patrum, hæc est fides Ortho-
doxorum: Petrus in Agathone locutus est:
& Constantino subscribente: Constantinus
in Christo Deo Rex ac Imperator Roma-
norum legimus & consensimus.*

§. IV.

Controversia cum Græcis.

CXII.

Græcorum schismatis Seculo IX. exorti
originem ac progressionem exhibere
licet, non item invenire finem. Græcos
inquietae indolis homines, & ad res no-
vas turbasque semper pronos immani
fastu replevit Imperii Romani sedes Roma
Byzantium translata: majores animos ad-
didit

didit ejusdem imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc superbia inflati, & Imperatorum suorum potentia freti non cives modo Constantinopolitani, verum etiam Antistites sacri ac Patriarchæ Romani Pontificis auctoritatem paullatim infringere, jugumque excutere tentarunt, Quatuordecim vicibus ab Ecclesia Romana scissos & ad eandem toties reverbos prodit Hosius (s). Prima velut femina jacta fuerunt sub duobus Leonibus, Isauro & Armeno Iconoclastis; nunquam tamen res in apertum schisma erupit, usque dum pertinacioris ambitus homo latam illi januam aperuit. Photius is fuit, in quo cum natalium splendore ac eruditione profana ambitio, perfidia & crudelitas de palma certabant. Hic Bardæ supremi in Aula Michaelis III. Imperatoris Satrapæ machinis ad Sedem Patriarchalem Constantinopoli evectus est, per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui Bardæ iram in se concitavit, dum eum ob incestam cum nuru consuetudinem fidelium communionem privavit, & a SS. Mysteriorum consortio repulit. Sed mutata brevi scena a Basilio Macedone Michaelis

(s) *Lib. de Sacerdot. conjug.*

lis successore Ignatius ab exilio revocatus pristinae sedi restituitur expulso inde Photio, qui & ab Hadriano II. Pontifice in octava Synodo Oecumenica Constantinopoli coacta e Catholicorum coetu submotus est, atque a Basilio totaque Synodo damnatus tum ob seditionem, quam inter Episcopos adversus Romanum Pontificem excitavit, tum ob audaciam, qua in eundem sententiam dicere non dubitavit. Ita sopitum credebatur incendium: sed fatis erepto Ignatio, & Basilio ab Ecclesia Romana multum postea alienato Photius denuo Imperatoris gratiam & Sedem Constantinopolitanam occupat, firmatus in ea armatis vix non precibus extorto consensu Joannis VIII. Papae, non praevidentis, quam funestum id Ecclesiae toti futurum esset. Verum simulationis ac perfidiae praemio diu frui non licuit Photio, utpote quem perspecta ipsius indole Leo IV. cognomento Philocephus, Basilii filius, dignitate pristina exutum intra coenobii parietes conclusit; quo autem anno, quoque mortis genere diri schismatis auctor extinctus sit, incertum est. Varia tunc belli hujus facti fortuna: Photiana factio recrudescere coepit sub Sissinio Patriarcha, vehementius adhuc sub Michaelae Caerulario, qui
ambi-

ambitione stimulante eo vesaniæ processit, ut insignia Summi Pontificis usurpare ac Oecumenici Patriarchæ titulum arrogare sibi ausus fuisse dicatur. Nihil equidem Leo IX. Papa in hoc rerum articulo reliquum fecit ad concordiam utrinque renovandam scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Imperatorem Legatis: sed hic vulpem indutus primum quidem paci favere visus est, mox tamen Cæularii defectionem calculo suo probavit. Major spes affulsit post ducentorum fere annorum turbas & vicissitudines, Imperium Orientis moderante Michaelæ Palæologo, & ad Ecclesiæ clavum sedente Gregorio X. Hic enim Concilium Lugduni indixit, quod inter Oecumenica decimum quartum erat, & Lugdunense secundum. In hoc coram summe conspicuo plusquam mille Patrum confesso Legati Imperatoris Michaelis Palæologi, ac Metropolitanorum tam suo, quam illorum nomine schisma ejurarunt, publice professi Ecclesiæ Romanæ fidem, & primatum Papæ agnoscentes addito etiam alio juramento, quo nunquam posthac a Romanæ Ecclesiæ obedientia recessuros se sancte pollicebantur. Ita plaudentibus universis, Deoque gratias solemnes agentibus finis impositus est Concilio, non item schismati.

Equi-

Equidem Michael Palæologus fidem datam constanter tenuit, & orthodoxiam Romanam per totius vitæ reliquæ decursum professus est, cæteris tamen Græcis brevi ad ingenium & vomitum redeuntibus,

CXIII.

Verum Eugenius IV. Papa post elapsos centum & sexaginta fere annos denuo viam concordie ineundæ aperuit, dum dissoluto graves ob causas per decretum Romæ a se editum Concilio Basileensi aliud Ferrariæ indixit pro stabilienda cum Græcis concordia, ubi in sessione tertia producti fuerunt articuli quinque præcipui, in quibus Ecclesia Græca dissidebat a Latina: primo, quod Spiritum S. a Patre Filioque procedere negaret. Secundo, quod Evcharistiæ Sacramentum non in pane azymo, sed in solo *fermentato* confici posse diceret. Tertio, quod Purgatorium nullum esse teneret, quamvis non desint, qui putent, ignem duntaxat purgatorii negasse Græcos. Quarto, quod justis æternam felicitatem conferri, vel damnatis æternum infligi supplicium ante diem iudicii abnueret. Quinto denique, quod Pontificem totius Ecclesiæ Caput, Beati Petri Successorem, totiusque

que Ecclesiæ *Primates* esse fateri nollet. De his articulis acriter disputatum est per breves syllogismos, uti placebat Græcis, prolixitudinem Latinorum accusantibus, hancque viam brevissimam certissimamque qua veritas erueretur, amplectentibus: Seni autem ex Latinis, & totidem ex Græcis delecti fuerunt, uno disputationis thema proferente, respondente altero, & interpretibus utrinque adhibitis. Quum vero Ferrariam pestilens lues invalisset, Synodus Florentiam est translata, ubi eadem capita uberius discuti cœperunt. Maxime fervebat controversia circa Spiritum sanctum, qui quod a solo Patre, non autem a Filio procedat, Græci ut probarent, verba illa Christi apud Joannem (t) in medium adduxerunt: *Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Quibus e verbis demonstrare se credebant Græci, Spiritum sanctum a Filio non procedere, quoniam solum mentio fit, quod *a Patre procedat*, hocque ipsa Veritas Dei filius asserat. Verum Latini Patres his ipsis Christi verbis usi sunt ad Græcos erroris sui convincendos. Agebant enim,

con^o

(t) *Cap. 15.*

conceptis verbis dixisse Christum: *quem ego mittam vobis a Patre.* Si autem mitteretur Spiritus S. a Filio, etiam ab illo procedere, quia ut optime advertunt S. Hilarius (u) & S. Augustinus (x) in divinis nulla persona mittitur ab alia, nisi procedat ab ea; unde Pater nunquam dicitur, mitti, quoniam a nulla persona procedit: Filius vero dicitur mitti a Patre, non a Spiritu sancto, quia a Patre procedit, non a Spiritu S. quare concludebant Latini, quum in hoc Evangelistæ loco dicatur Spiritus S. a Patre & Filio mitti, eum quoque a Patre Filioque procedere. Porro in rei hujus confirmationem adduxerunt aliud Christi testimonium (y): *Omnia quaecunque habet Pater, mea sunt: propterea dixi, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis,* scilicet Spiritus sanctus. Si enim omnia, quæ Pater habet, habeat & filius, habebit iste eandem virtutem, quam *Spirativam* vocant, per quam procedit a Patre Spiritus S. igitur hic non solum a Patre, sed etiam a Filio, procedit. Hæc tanti momenti visa fuerunt, ut Græci victas manus dederint, & Concilii Florentini Patres in literis *unionis* hæc verba inseri decre-

(u) L. 8. de Trinit. (x) L. 4. de Trinit.

(y) Joan. 16.

decreverint: Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Primogenito Filio suo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus S. procedit ex Filio, ipse filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus est. Tum vero in sessione decima octava Florentiæ habita examini subjectum fuit additamentum illud *Filioque*, utpote quam particulam Nicænæ fidei Symbolo male additam fuisse a Latinis criminabantur Græci; & re ipsa vox hæc scintilla fuit, e qua tantum incendium est excitatum. Quo tempore factum sit additamentum istud, non satis pro comperto est. Peritiores Critici hoc tribuunt Nicolao I. Pontifici circa an. 858. eo videlicet tempore, quo apud Græcos Photii schisma cœpit. Nam Photius hic in encyclica quadam Nicolao exprobrat, quod addendo particulam hanc *Filioque* anathema incurreret ab Ephesina Synodo latam contra quoscunque, qui Nicænæ fidei Symbolo quidquam adderent. Huic querelæ satisfacere Latini, demonstrantes imprimis, hoc additamentum jam reperiri in literis Papæ Damasi, cujus opera Concilium Constantinopolitanum I. circa annum 381. celebratum fuit, ipsumque Gennadium Patriarcham Constantinopolitanum, virum doctissimum,

mum, qui floruit circa an. 490. Damasi
 locum e puris Græcorum formulis eru-
 tum citare his verbis: *Credimus Spiritum
 sanctum neque esse Patrem, neque Filium,
 sed ex Patre procedentem & Filio.* Dein
 usurpasse hanc particulam *Filioque* suo in
 Symbolo Concilium Toletanum VIII.
 circa annum 553. ante ortum schisma
 Græcorum, utpote acceptam a Leone I.
 Papa: huic symbolo Toletano adhæsisse
 Episcopos Hispaniæ Visigothorum tem-
 pore, quin & Episcopos Galliæ sub Ca-
 rolo M. uti constat ex Concilio Arela-
 tensi. Demum, quod ad Nicolaum I.
 adtineret, eum quidem fortassis primum
 fuisse, qui auctoritate Pontificia addita-
 mentum hoc in Symbolo fidei stabilivit,
 licet jam plurimis ante se annis usurpa-
 tum, & a Damaso ac Leone PP. profes-
 tum, erasum autem a Græcis e multis
 Conciliis. Præter hæc Cardinalis Julia-
 nus fuse doctæque explicavit, prohibitum
 duntaxat fuisse in Concilio Ephesino, ne
 fidei Nicænæ symbolo vel unus apex adde-
 retur, scilicet contra veritates revelatas,
 ibique definitas, nequiquam vero, si hoc
 fieret veritatis alicujus magis declarandæ
 causa. Perrupto hac ratione erroris cir-
 ca Spiritum S. muro Græci in cæteris
 quoque capitibus controversis facile con-
 vene-

venere cum Latinis. Itaque feliciter tandem conclusum fuit, & Decretum *unionis* (seu *Literæ unionis* utriusque Ecclesiæ, Græcæ ac Latinae, continentes definitionem a duodecim selectis viris Græce simul ac latine conscriptam) conditum, & a Synodi Patribus subscriptum adprobaturumque solemniter est promulgatum, cujus initium: *Lætentur cæli & exultet terra: sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax atque concordia rediit.* Quatuor autem in eo continentur synodi decreta: Primum est, quod Spiritus S. a Patre filioque procedat, atque particula *Filioque* veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate non sine consilio addita sit Symbolo: secundum, quod sive in Azimo sive *fermentato* pane triticeo Corpus Christi vere conficiatur, ita ut Sacerdos in alterutro consecrare teneatur, unusquisque scilicet secundum suæ sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiæ morem: Tertium, quod animæ in charitate decedentes ex hac vita, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis peccatis satisfecerint, pœnis *purgatorii* post mortem expientur, eisque prosint vivorum suffragia: Quartum, quod Romanus Pontifex in universum

orbem teneat primatum, quodque sit verus Petri Successor, & Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput. Accesserunt triumpho huic Armeni quoque ac Jacobitæ, similiter cum Ecclesia Catholica reconciliati. Ita pax diu desiderata coaluit, sed quæ brevi post tempore rupta est per Marcum Ephesinum; quo instigante Græci vix domum reversi ad ingenium græcamque fidem redierunt, in antiquum chaos & schisma relapsi, cujus criminis severas non multo post pœnas dederunt divinæ Nemesei, capta a Turcis an. 1453. Imperii sede Constantinopoli, injectoque servitutis durissimæ jugo, sub quo etiamnum hodie ingemiscunt.

§. V.

Controversia cum Lutheranis, & Calvinianis.

CXIV.

Priusquam ad hæresis Lutheranae ac Calvinianæ dira prælia, & clades funestissimas Germaniæ ac Galliæ illatas descendam, visum est pauca præmittere de Wicleffiana & Hussitica secta, tum ob affinitatem errorum, tum ob vicinitatem, qua una hæresis alteri viam stravit,

vit, portamque aperuit. Joannes Wicleffus, Presbyter ac Theologiæ Doctor, in Academia Oxoniensi, homo acris ingenii, sed pertinacis, & ambitioni supra modum deditus, quum præfecturam Cantuariensis Collegii invadentis ausibus vehementer obsisterent Archipræsul primum, mox & Urbanus V. Papa, furorem omnem in Ecclesiasticum Ordinem effudit. Favebant viro seditioso, & Propter aures mulcere sueto Joannes Dux Lancastriæ, & Joannâ Princeps Walliæ. Non parum quoque impiis conatibus serviebant tum ingens schisma, quod post Gregorii XI. obitum Ecclesiam in partes distraxit, tum res Angliæ id temporis oppido perturbatæ. Quare his tutus præsidii nefaria dogmata sua palam spargere non est veritus. Præcipui fuere pestilentis doctrinæ articuli: „ Omnia „ absoluta necessitate evenire: Sacramen- „ torum vim ac virtutem a Ministri san- „ citate pendere; proin Episcopum vel „ Sacerdotem in peccato mortali exi- „ stentem nec rite ordinare, nec conse- „ crare, nec baptismum conferre: sacra- „ mentorum administrationem etiam Lai- „ cis, modo justis & probis, competere: „ Substantiam panis & vini post conse- „ crationem in Evcharistia remanere:

„ Episcopum quin & Regem peccati le-
 „ thalis reum omni potestate privari:
 „ penes Principes Laicos esse facultatem
 „ sacra divinaque definiendi: Imperato-
 „ res, Principes diabolo manus dedisse,
 „ quum Ecclesias prædiis & facultatibus
 „ ditarent; has illis confestim auferendas
 „ esse, quum sine injuria Evangelio irro-
 „ gata possideri ab iis nequeant, immo
 „ Papam & cæteros Ecclesiæ ministros
 „ talia bona possidentes contra jus divi-
 „ num agere, ac hæreticos esse: Religio-
 „ sis institutis homines ineptos fieri ser-
 „ vandis Dei mandatis: Academias, stu-
 „ dia, Gradus diaboli negotium esse &c. „
 Hæc aliaque nefanda dogmata execraban-
 tur boni omnes: eorum viginti quatuor
 Wilhelmus Cantuariensis Antistes in nu-
 merosa Episcoporum Synodo Londini ce-
 lebrata proscripsit, Concilium vero Con-
 stantientis sessione octava quadraginta
 quinque ex ipsius libris depromta dam-
 navit: solum vulgus turbarum studio-
 sum, & potentes quædam bonorum Ec-
 clesiasticorum harpyæ probabant. Com-
 pressus tamen est furor hic a Richardo II.
 Anglorum Rege ac successoribus, quorum
 jussu flammis absurti sunt, quos scrip-
 sit Wicleffus, libri. Ipse Auctor apo-
 plexia correptus misero interiisse fato di-
 citur

citur an. 1384. Nec mitius actum cum mortuo: divinam Nemesein secuta est humana, dum Concilii Constantiensis decreto defuncti ossa e tumulo eruta, & in cineres redacta fuerunt, pœna in hæresiarchas pridem constituta.

E cineribus Wicleffi prodiisse visus est Joannes Hufs, natione Bohemus, Presbyter & Academiæ Pragensis Rector, vir inter suos ingenio & eruditione clarus. Hic e libris Wicleffi in Bohemiam delatis venenum hausit, jamque discipulus Magistro non inferior cœpit eandem hæresin profiteri, novis erroribus auctam. Præterquam enim quod quadraginta quinque articulos Wicleffi injuste ac inique damnatos assereret, docebat Ecclesiæ corpus non aliis gaudere membris quam electis ad vitam æternam: Caput ejusdem fuisse D. Petrum negabat: præcipue vero in mensa Evcharistica calicis usum etiam *Laicis* omnino necessarium esse contendebat. Missæ tamen sacrificio nunquam abstinuit, quod adeo abominantur Calvini & Lutheri asseclæ, quamvis Hussium Doctorem suum, Prophetam, immo Martyrem profiteantur. Non erat difficile homini scelerato tam impia dogmata spargere sub Wenceslao similiter impio Rege, ac inter turbas Academicas ab eo-

dem concitatas. Totam brevi Bohemiam seditiosis concionibus commovit, suasque in partes traxit. Quare ad causam dicendam a Joanne XXIII. Romam vocatus quum obsequi detractaret, Concilio Constantiensi sistere se cum discipulo suo Hieronymo Pragensi iussus est a Sigismundo Imperatore. In eo errorum convictus, & ut palinodiam caneret, a Cæsare monitus fuga sibi consuluit, e qua retractus & contumacior factus Patrum sententia sacerdotali officio exiit, & Judicum profanorum potestati traditur, qui eum rogo addixerunt. Itaque ductus est redimitus mytra papyracea, pictis in ea dæmonibus, hac cum epigraphe: *Hæresiarcha*, & extremo ignis supplicio affectus, Hieronymo eandem paulo post sortem subeunte. Extincta tamen non est cum parentibus suis secta Hussitarum. ex arbore infausta pullularunt infelices rami, qui eidem licet trunco insiti, sed inter se divisi per totum se regnum propagarunt, & plurima bellorum & calamitatum semina post se reliquerunt. Præ reliquis memorandi veniunt Thaboritæ & Calixtini, illi a castro Thabor sic adpellati, quod colli imminens seditionis arcem constituerant duce Joanne Ziska, homine truculento,

&

& jurato Catholicorum, maxime Sacerdotum hoste ac carnifice: hi a Calice nomen adepti, cujus pertinaci desiderio flagrabant, ita ut suis in templis, domibus, vexillis & armis calices pinxerint. His Concilium Basileense, communionem sub utraque specie indulgit, ea tamen conditione, ut liberam nec necessariam faterentur; (Nihil enim hoc fidei substantiæ officiebat, quum constet, antiquioribus Ecclesiæ temporibus modo sub una, modo sub utraque specie sacram Synaxim *Laicis* fuisse distributam) Fassi sunt aliquamdiu: sed mox ad ingenium & arma redierunt, quibus totam vastarunt patriam, nonnisi octodecim annorum ancipiti bello a Sigismundo Imperatore tandem vindicatam.

CXV.

Grandi periculo defuncta sibi videbatur Ecclesia profligata, quas dixi, hæresibus, & Occidentali schismate per Concilium Constantiense sublato. Funestæ tamen hujus reliquiæ paullatim graviori malo viam straverunt, Germaniam fere omnem ac Galliam pessumdaturo. Sacerdotio & Imperio inter se toties graviter colliso, & trium Pontificum pro iisdem aris & focus pertinaciter certantium diuturnis factionibus Sedes Apostolica &

Cleri dignitas contemptui esse cœpit: Leges Ecclesiasticæ passim & impune violatæ, *Dispensationes* quæ vulnera legum sunt, temere concessæ, privilegia immoderatus collata, Pastorum in administrandis & ovium in frequentandis fidei Catholicæ mysteriis oscitantia, rerumque sacrarum neglectus supinæ ignorantia junctus Ecclesiasticam disciplinam sensim vehementer enervarunt, & præluserunt ingentibus malis, quibus secta Lutherana & Calviniana cum reliqua appendice nobiliores Europæ nationes Seculo XVI. & succedentibus inundavit. Primus fuit Martinus Lutherus, qui Ecclesiæ subvertendæ manus admovit, quem Islebia oppidum Saxonie edidit in lucem an. 1483. Hic morte sodalis, quem fulmen cœlo lapsum a latere suo abstraxit, vehementer commotus Ordinis Eremitarum S. Augustini nomen dedit, & Wittenbergam missus in ea Academia recens condita Philosophicam Theologicamque Lauream est adeptus. Ibi sacram e cathedra professor doctrinam homo vanus & ambitione flagrans, sed ore ac eloquentia potens primum vehementer indignari cœpit, quando a Leone X. potestas promulgandi Indulgentias, pro ædificanda Vaticana Basilica Germaniæ populis

pulis concessas, Joanni Tezelio Ord. Præd. commissa fuit: id enim muneris Ordini suo sibi que nescio quo jure arrogavit. Sed repulsam passus ab Archiepiscopo Moguntino, contra Indulgentias declamare ausus est cum pro Concione, tum propositis palam thesibus, exordio ab abusi- bus ducto, mox rem ipsam evertere co- natus. Atque hæc modica scintilla sub invidiæ cineribus gliscens incendii latissi- me sparsi origo fuit. Certior factus de re tota Pontifex diem dicit Luthero, Romamque venire jubet ad causam di- cendam: sed agente Friderico Saxonæ Duce, cujus favorem propinata molli doctrina sua est aucupatus, declinat iter sibi periculosum, & Thomæ de Vio, Cardinali Cajetano, Apostolico per Ger- maniam Legato Augustæ sistitur a Joanne Staupizio, qui tunc supremi Ordinis to- tius Antistitis vices gerebat, comitanti- bus scriba publico, & quatuor urbis il- lius Senatoribus. Hoc in congressu mul- tis in utramque partem disputatis erro- rum suorum satis convictus tandem pro- fitetur, statutum se decretis præcipua- rum Academiarum, maxime Parisiensis, & Romanæ Ecclesiæ oraculis fore ut ac- quiesceret. Sed paullo post cum Stau- pizio fuga se subducit, adpellat ad Pon-

tificem, mox ab hoc ad Concilium Oecumenicum. Leo Papa vero nihil jam cunctandum ratus Lutherum diris Ecclesiasticis devovet, & anathemati subjicit, qua re in tantam actus est rabiem, ut Pontificium Decretum & Corpus Juris Canonici, ut vocant, spectante Wittenberga ultricibus flammis exusserit. Crescente in dies singulos per Germaniam tumultu a Carolo V. Imperatore data fide publica vocatus ad Comitiaz Wormatiensia, proscriptus quidem, non tamen emendatus, immo pervicacior abiit, & quo securior esset, a Friderico Duce in arcem Thuringiæ Wartburgam (quam Patmon suam novus hic Evangelista nuncupare solebat) subductus est. Ibi per decem omnino menses velut parturiens tandem sectam suam novam, vel potius ex antiquis erroribus male confarminatam infausito partu in lucem effudit. Præcipui ejusdem characteres & articuli sunt:

„ Liberum hominis arbitrium Adami peccato extinctum fuisse, nec superesse nisi illius titulum, nullumque ejus obsequium ad salutem promerendam satis virium habere, sed sola fide sine bonis operibus hominem reddi justum;

„ Romanum Pontificem esse Antichristum, Imperatorem vero, Reges &

„ Prin-

„ Principes Catholicos Antichristi Sattras : solam Scripturam esse fidei regulam,
„ nec quidquam credendum , nisi quod
„ conceptis verbis in ea luce meridiana
„ clarius continetur : cultum SS. Iconum, ipsorumque quos exhibent Cœlitum esse superstitiosum, & idololatriæ affinem : Decalogi mandata hominibus observatu impossibilia esse :
„ Sacramenta novæ legis nec gratiam conferre, nec characterem imprimere, immo quatuor aut quinque ex eorum numero esse expungenda ; confessio-
„ nem ad aures sacerdotis factam humanum esse inventum : in Evcharistiæ sacramento Christi corpus solo usu adesse ; privatas Missas eliminandas : (id quod longa disputatione a diabolo didicisse se professus est) Indulgentias esse meras fraudes ad fideles decipiendos, & pecuniis emungendos fabricatas : Sacerdotum cœlibatum & vota religiosa, jejunia, & pias corporis castigationes ad superstitiones diabolicas pertinere : purgantes flammæ non esse nisi commentum ad terrorem incutiendum : sacros hominum Religiosorum cœtus per orbem universum esse abolendos : opera bona ad salutem noxia potius quam utilia, immo peccata esse. „

Hæc

Hæc Lutherus : his plura adjecerunt cum tempore ejusdem aſſectæ , truncarunt , mutarunt , usque adeo ut confusum chaos errorum plusquam Babylonicum Ecclesiæ suæ invexerint , cui nec mederi potuit liber ille symbolicus , *Augustana Confessio* adpellatus , quem in Comitibus Augustæ Vindelicorum celebratis Carolo V. Imperatori Philippus Melancton , mitigatorum Lutheranorum dux obtulit. Lutherus vero sectam suam recens natam magnis quotidie incrementis latissime propagari cernens (Principes enim objecta Ecclesiarum & Monasteriorum præda , plebeios vero vitæ mollis , & fidei morumque libertas inescavit) in majores ausus exsurrexit : Sacerdotes enim , & Cœnobitas utriusque sexus soluto fractoque castimonie voto ad ineunda connubia pellexit exemplo suo , dum Leonardum Koppum , Achatem suum , sacram si superis placet expeditionem suscipere jussit in Parthenonem Nimicensem , e quo tria Monialium plaustra fuerant avecta , inter quas fuit Catharina de Borret. hanc pridem Deo sacram Virginem Lutherus spectante frementeque orbe Christiano , sacrilego sibi conjugio copulavit , facem præferente Caroloſtadio provectæ ætatis Presbytero Apostata , sequentibus exemplum

plum Oecolampadio & Bucero, Monachis simul & Sacerdotibus. Tandem post vota calcata, postque fidem & Scripturam sacram corruptam eo ipso anno, quo Principes Schmalcaldici fœderis, cujus iste classicum dudum cecinit, in Cæsarem insurrexerunt, e vivis excessit, relicta posteris sui imagine in libris ac sermonibus, præsertim super mensam institutis & typo impressis. Tempore procedente Lutheranis nomen *Protestantium* adhæsit, & adhæret etiamnum a factis, quo in Comitibus Spiræ coactis Carolo Cæsari cæterisque principibus Catholicis *executionem Banni*, ut vocant, in Lutherum ejusque partiaros dudum decreti, unaque postliminium bonorum Ecclesiasticorum urgentibus se se opposuerunt ac protestati sunt Joannes Dux Saxonie & Elector, Philippus Hassiæ Landgravius seu Marchio, alique Lutherane sectæ Principes. Cæterum Lutheri dogmata vel ex toto vel ex parte amplexi sunt, atque singularium sectarum auctores existerunt 1. Carolostadius Canonicus Wittenbergensis, qui post sacrilegas nuptias Missæ sacrificium abrogavit, templis & aris bellum indixit, & sepultam Sacramentatorum hæresin excitavit. 2. Zwinglius in Helvetia natus, urbis Tigurinae Pastor,

Pastor, qui Ecclesiæ ritus & SS. Imagines evertit, latreviticum Evcharistiæ cultum proscripsit, & gratiam per sacramenta conferri negavit. 3. Melancthon in Palatinatu ortus: hic fuit Lutheri discipulus, & apologiam pro ipso scripsit: ejus tamen errores, præcipue circa libertatem & Cœnam Domini, emollivit auctor Augustanæ Confessionis, cujus sectatores *Confessionistæ* adpellantur. 4. Martinus Bucerus, Apostata, & dein Argentinæ Minister, quo adnitente Hermannus Colonienfis Archiepiscopus turpiter a Catholica religione defecit. doctrina sua multum accessit Calvinio, cui admodum familiaris erat, ut ex epistolis mutuo ad se datis constat: & pravæ *Reformationis* in Anglia posuit fundamenta. 5. Osiander, Brandenburgicus in Porussiam schisma Lutheranum intulit; hominesque ipsa dei justitia justos fieri docuit. 6. Brentius, Sacerdos Wittenbergensis & Apostata, qui Corpus Christi ubique, atque ideo in pane ante consecrationem esse docuit, eo quod sit unitum Verbo: ejus sequaces *Ubiquistæ* dicuntur. 7. Matthæus Flaccus Illyricus, rigidorum Lutheranorum Coryphæus & Confessionistarum adversarius acerrimus, qui peccatum originis ipsam hominis substantiam esse

esse voluit, fuitque præcipuus Centuriarum Magdeburgensium Compiler.

CXVI.

Eodem Seculo XVI. dum Lutherus Germaniam, erroribus suis Galliam infecit Joannes Calvinus, Novioduni in Picardia natus an. 1509. Humanioribus literis & Philosophicis artibus Lutetiae imbutus Jurisprudentiae operam dedit, doctrinae Theologicae expertus, ut Beza fatetur ejusdem fursutis homo. Aris quidem adhuc adolescentem destinavit parens, sed ille post hujus fata venditis duobus sacerdotiis liberiori vitae totum se dedit. Ferunt hominem ad quævis facinora pronum ob luxuriae crimen candente lilio seu stigmatate notatum fuisse. Virus autem hausit a Melchione Wolmaro natione Germano, qui occulte Lutheri sectam profitebatur, quoque Calvinus in lingua Graeca addiscenda Praeceptore usus est. E discipulo brevi factus errorum Magister doctrinae suae semina spargere coepit in variis Galliae provinciis & oppidis, Pictavii, Neraci, ubi Margaritae Reginae Navarrae patrocinio tutus aliquamdiu degebat, & Lutetiae, ubi tamen rogam vix effagit. Inde Basileam petiit, qua in civitate quatuor Institutionum libros

bros in lucem dedit, eosque Francisco I. Galliarum Regi dedicare ausus est. Mox in Italiam profectus Renatam Ludovici Francorum Regis Filiam, Ducis Ferrariensis uxorem, sectæ suæ conciliavit, sed metu sacræ quam vocant *Inquisitionis* percussus in Galliam rediit, ac tandem Genevæ sedem fixit, quæ civitas jam a fide Catholica defecerat. Quum vero Sorbona viginti quinque articulos edidisset de quæstionibus fidei controversis, Calvinus scripsit Antidotum adversus illos, aliosque libros de *servo arbitrio*. In his & prioribus non tam suam, quam ex Lutheri, Zwinglii, Melanchtonis & Oecolampadii scriptis maxima parte depromptam doctrinam complexus est, styli elegantia, qua pollebat, exornans fœda dogmata, quibus aliqua e suis adjecit, ut novi systematis auctor haberetur, id quod ipsi ex voto successit. Præcipua, quibus a reliquis se distinguit, errorum capita sunt : „ Filios fidelium nasci san-
 „ ctos, nec baptismo indigere, infide-
 „ lium vero filiis baptismum non pro-
 „ desse : plenam & absolutam fidelibus
 „ omnibus consequendæ salutis certitu-
 „ dinem esse, cujus pignus foret vel
 „ modica fidei portio : justitiam semel
 „ adeptam prorsus amitti non posse :
 „ nul-

„ nulla hominem libertate præditum
„ esse, nec integrum ei, ut peccet, sed
„ ad peccandum cogi: liberum arbitrium
„ divinæ gratiæ motione tolli, gratiam-
„ que semper ex se efficacem esse: in
„ Evcharistia Christum plane non con-
„ tineri, sed eam esse nudam ejusdem
„ Christi Domini figuram: nec Confir-
„ mationem nec extremam Unctionem
„ esse Sacramenta: Missam nec a Chri-
„ sto institutam, nec sacrificium, nec
„ bonum opus esse: nullum esse mor-
„ tale peccatum præter incredulitatem:
„ nullum esse opus hominis vitæ æter-
„ næ meritorium. &c. „ Ad blasphemias
vero Calvini pertinet: Dei Filium non
pro omnibus, sed pro solis ad gloriam
prædestinatis mortuum esse: Eundem in
cruce desperasse: Deum auctorem pec-
cati esse, ejusque mandata observari non
posse. Mors Calvini vitæ similis erat;
nam quum ad extrema deduci se videret,
natalibus suis ac studiis male pre-
catus vitam miserrime finiit. Equidem
Franciscus I. & Henricus II. Galliæ Re-
ges severissimis edictis errores hos toto
regno proscribere, ac ultricibus etiam
flammis vindicarunt. At Francisco II.
vita functo Condæus Regii sanguinis Prin-
ceps, regniq[ue] Administer magnopere se-

ctæ novæ, ac palam favit, quæ adnitente
 Henrico Navarræo, connivente etiam Ca-
 tharina Medicæa Regia Matre altas radi-
 ces egit. Eversa passim templa ab Hu-
 gonotis (ita in Gallia Calvinistæ vocari
 cœperunt incerta origine) prostratæ ima-
 gines, conculcata sacra religionis instru-
 menta, & ubique in avitæ pietatis monu-
 menta sævitum. Tandem in apertam re-
 bellionem erupit Hugonotorum furor,
 quem Gallia sensit, quadraginta fere an-
 nis ingentibus belli civilis tumultibus agi-
 tata. Hanc ut incendio eriperet, nihil
 non egit Carolus IX. consiliis & armis
 usus, ut ab impia hæresi lubditos sibi
 populos ac Proceres in Ecclesiæ Catho-
 licæ gremium revocaret. Margaritha Ca-
 roli sorore Henrico Navarræo in matri-
 monium collocata nuptialis dies D. Bar-
 tholomæo sacer cruenta cæde funestatus
 fuit. Nam condicta opera, ut ferunt,
 Regisque mandato ingens toto regno Hu-
 gonotorum strages edita est, cui nomen
 carnificinæ S. Bartholomæi adhæsit. Aliis
 quoque præliis commissis attriti potius
 quam domiti fuerunt rebelles: Henrico
 tamen Navarræ Rege, cui Galliæ regnum
 hæreditario jure obtigit, ad Ecclesiæ Ca-
 tholicæ castra redeunte Galliæ ac reli-
 gioni serenior tempestas redire visa est;
 quam-

quamvis tempori adhuc cedendum fuerit, & Hugonotis indulgendum celebre Edictum Nannatense, quo religionis suæ exercendæ copia ipsis fiebat. Tandem rem Catholicam restituere Ludovici duo, XIII. & XIV. Ille Henrico IV. Patre tragica morte sublato Rupellam rebellionis arcem ingenti molimine expugnavit: Hic eam penitus excidit, & abolito fatali Edicto Nannatensi Calvinianæ sectæ *exercitium* omne toto regno proscripsit. Qua re factum est, ut plurimi ejuratis erroribus ad sinum matris Ecclesiæ redirent, alii vero partim in Hollandia & Anglia, partim in Helvetia & Borussia asylum quærentes Galliam purgarent. Reliquit tamen secta ista tanquam *mali corvi malum ovum* copiosam progeniem sequacium in diversas partes abeuntium, 1. quidem Puritanos seu rigidos Calvinistas, qui firmissime premunt Calvini vestigia, docentes cum ipso, Deum esse auctorem peccati, reprobare homines ante *demerita*, & reprobos impellere ad peccatum. 2. Arminianos, qui a Calvino in quæstionibus de gratia desciverunt. 3. Gomaristas, qui priorum doctrinæ circa *prædestinationem* & gratiæ auxilia refragantur. 4. Genevenses, qui nullos agnoscunt Episcopos, nec alia festa celebrant,

brant, quam diem Dominicam; negant cum Calvino, Regem esse Caput Ecclesiæ; quibus tamen contrarium dogma tenent s. Angli Calvinistæ contendentes, Reges jure divino in suis dominiis esse prima Ecclesiarum capita, illisque licere subditos adstringere jurejurando ad agnoscendum, ut vocant, *suprematum*.

CXVII.

Contra utramque hanc sectam insurrexere Viri doctissimi clarissimique, qui calamo & manu fortissime impiis conatibus restiterunt, & labantem Ecclesiam sustentarunt, avitæ fidei vindices gloriosi. Inter scriptores numerandi veniunt Joannes Eckius, Theologus gravissimus, qui contra Lutherum, Carolo stadium, Oecolampadium, Melanctonem aliosque scripsit Enchiridion, omnium fere controversiarum vindicem: Joannes Fischerus, Rochesterciensis Episcopus & Cardinalis, qui in diro Angliæ schismate pro fide gloriosum sanguinem profudit, scripsitque multa contra Lutherum: Joannes Cochlæus Canonicus Vratislaviensis plurima opuscula contra Lutherum, Bulingerum, Osiandrum, Melanctonem, Bucerum & Calvinum edidit: Stanislaus Hosius Cardinalis Pii IV. in Concilio Tridentino
Legat-

Legatus, a Pio V. & Gregorio XIII. Ecclesiæ columna adpellatus, scriptis contra Confessionem Augustanam & hæreses sui temporis inclaruit: Joannes Faber Episcopus Viennensis primus e Catholicorum numero Lutherum aggressus est calamo, & publicis disputationibus: Jacobus David Perronius abjuratis Calvinii erroribus factus primum Episcopus, dein Archiepiscopus, ac demum Cardinalis, acerrime infectatus est Calvinistas, pluresque disputando triumphos de illis retulit: Benignus Bossuet, Doctor Parisiensis, & Meldensium Episcopus, Malleus hæreticorum in Gallia, qui mirabilem illam eruditissimamque fidei Catholicæ expositionem scripsit, aliudque opus contra Novatores religionis falsi nominis *Reformata* edidit: Antonius Possevinus, Martinus Becanus, Franciscus Costerus, Laurentius Forerus, Ven. Petrus Canisius, Jacobus Gretserus aliique quam plurimi e Societate Jesu tam in Gallia quam in Germania doctissimis libris, concionibus, disputationibus tum Catholicam rem conservarunt, tum hæreticorum istorum errores debellarunt. Quod hi calamo & ore, præstiterunt auctoritate, consiliis & armis Carolus Quintus, Ferdinandus I. Matthias, Ferdinandus II. Romanorum

Imperatores: Franciscus I. Henricus VI. Carolus IX. Ludovicus XIII. & Ludovicus XIV. Galliarum Reges, Guilielmus & Maximilianus, Bavariæ Duces &c. Præ omnibus tamen maximam triumphi partem sibi merito vindicat incomparabile illud, ac postremum inter Oecumenica Concilium Tridentinum, cujus notitiam Theologo summe necessariam non ita pridem subministravi.

§. VI.

Controversia cum Jansenianis.

CXVIII.

Supereſt, ut extremorum temporum seu Seculi XVII. Controversia gravissima conspectui ſiſtatur, quando nimirum Janseniana ſecta atrox bellum Eccleſiæ intulit, eo nocentior quo ſubtilior. Fundamentum illius poſuiſſe viſus eſt Michael Bajus, natus Melini an. 1513. Regius ſacrarum Literarum Profeſſor Lovanii. Hic varii generis errores diſſeminare cœpit inter diſcipulos ſuos, qui nullam Chriſti gratiam eſſe contendebant, quæ non per ſe ipſam efficax foret: unde concluſerunt, eos qui Dei mandata violant, licet non potuerint illa obſervare

re (quippe auxilio ad id necessario destituti) peccati tamen reos se facere, quia ob culpam in Adamo contractam in istum inexcusabilis infirmitatis statum incidere: contra vero justos efficacibus præventos auxiliis, quamvis ita obediant legi, ut omnino nequeant non obedire, præmium tamen æternum promereri, ac libere agere, quia sponte agunt & voluntarie, licet antecedenti necessitate restricti; nullam enim in hac rerum providentia libertatem aliam admittebant, quam quæ coactioni opponeretur. Rursus quum gratia *medicinalis*, uti nuncupant, & efficax, præsertim perseverantiæ in bono, fructus sit mortis Christi, inde colligebant, eum sane pro illis, qui perseverant & gloria donantur, mortem obiisse, at non pro illis, qui gloria excidunt, quosque sufficientibus ad eam consequendam auxiliis carere censebant. Hæc præcipua fuerunt Bajanæ doctrinæ capita, quæ subinde aucta & interpolata patronos nacta sunt illustriores. Inde virus manavit in Academiam Lovaniensem, & aliquot ejus doctores afflavit. Alii contra Catholicæ veritatis in eadem Academia defensores Bajum ejusque discipulos insectari non cessabant, ipsisque germanam cum Lutero & Calvino affinitatem:

objectare: Bajani vicissim illos Pelagianismi damnabant. Hinc assiduæ & molestæ in scholis Theologicis lites, a quibus quum impendere mali plurimum cerneret sanior Academiæ illius pars, dedit operam, ut a Sorbonicis Lutetiæ Doctoribus an. 1569. octodecim capita doctrinæ Baji configerentur. Censuram hanc Bajus contempsit, ac pristina dogmata venditare cœpit ambitiosius, quin & libellis editis vulgare. Id ubi Romæ innotuit, rotius rei judicium ad Pium V. Pontificem delatum est, qui contra Baji errores sententiam tulit Bulla ut vocant privata. Quum vero ea tempestate Belgium armis circumsonaret, & inter arma leges etiam sacræ silerent, a Baji gregalibus audita non est. Hinc nova Constitutione Gregorius XIII. Publicam fecit, misitque Lovanium ad eam promulgandam Franciscum Toletum S. J. postea sacra ornatum purpura, cujus opera & industria Michael Bajus dogmata sua publice, & submisse recantavit. Ambas porro Constitutiones Pontificias Lovaniensis Academia subscripsit, & adstricti jurejurando singuli Doctores sancte confirmarunt, se nihil ejusmodi unquam tradituros. Sed Magistrum peccantem, non item pœnitentem secuti sunt discipuli satis multi,
ut

ut locum etiam heic habere possit illa Vincentii Lirinensis admiratio: *O rerum conversio! Auctores ejusdem opinionis Catholici, consecratos vero hæretici indicantur: absolvuntur magistri, condemnantur discipuli.* Inter hos facile eminebat Jansonius Amstelodamus, cui instituendum se tradidit Cornelius Jansenius, Leerdamensis, quemque ut parentem observabat. Hic Jansenius natus an. 1585. primam Lovanii Philosophiæ lauream consecutus, & Theologici Doctoris insignibus ibidem ornatus sacras literas publice profitebatur. Inde Bajonam discessit, ubi Joannis Vergerii, Abbatis San-Cyrani, hominis æque novitatum cupidi, familiaritate usus cum eodem operis quod meditabatur rationes diligentissime contulit. Iprensibus postmodum infulis decoratus Augustinum studiorum suorum ducem ac magistrum sibi delegit, cujus operibus, præsertim libris de gratia evolvendis noctes diesque consecravit. Quam longe autem a tanti Magistri doctrina aberrarit, satis prodidit Opus posthumum, quod reliquit improbo viginti duorum annorum studio elucubratum, clam tamen, & solo fere conscio quem dixi Vergerio. Nomen illi imposuit: *Augustinus Jansenii*, ac si diceret, doctrinam

de gratia in his libris comprehensam esse doctrinam Augustini a Jansenio explicatam & declaratam. Volumen hoc satis vastum in tres Tomos distinxit Auctor, quorum primus octo libros continet de hæresi Pelagianâ agentes: Secundus quatuor partes complectitur: prima uno libro absolvitur de ratione & auctoritate in rebus Theologicis, altera uno similiter libro de gratia primi hominis & Angelorum, tertia numerat quatuor libros de statu naturæ lapsæ, quarta tres de statu naturæ puræ: Tertius demum Tomus in duas dividitur partes, in quarum prima decem libri agunt de gratia Salvatoris, videturque pars hæc esse finis & scopus totius Operis; secunda continet unicum librum, qui parallelum erroris Massiliensium, & opinionis quorundam Recentiorum inscribitur. Hæc operis totius Oeconomia; cætera magnus in eo alienas opiniones vilipendentis, proprias multum extollentis animi fastus, & apertus Scholasticorum omnium contemptus elucet. Ad extrema deductus (fertur contracta lue a subditis suis, quibus ægrotis adstitit, correptus obiisse an. 1638. 6. Maji) ad extrema inquam deductus partem hunc suum sollicitè commendavit suo in sacris Administro, ut
ami-

amicissimo sibi Liberto Fromondo, Doctori Lovaniensi, traderet typis mandandum: Superos tamen hominesque testatus est, ut si quid unquam scripsisset Catholico dogmati adversum, pro suo non haberetur: *Sentio*, inquebat Henrico Caleno Archidiacono Mechliniensi, *difficulter aliquid mutari posse: si tamen Romana sedes aliquid mutari velit, sum obediens filius, & illius Ecclesie, in qua semper vixi, usque ad hunc lectum mortis obediens sum.* Varie sentiunt de hac Jansenii declaratione; ejusque mente scriptores. Fortasse melius eam deprehendere licebit e verbis quarundam familiarium epistolarum, quas Jansenius ad Vergerium exaravit: *Epistola* 63. Tantum, inquit, circa istud negotium incommodi ac periculi exponere mihi non potes, quantum ego vel ab initio subodoratus sum. *Epist.* 131. Se adduci non posse ait, ut credat opus suum a Judicibus (Romano Pontifice) approbandum unquam fore. *Epist.* 16. non audeo dicere, quid sentio de prædestinatione & gratia, ne forte antequam omnia parata & matura sint, mihi quod aliis accidat, Romæ damner, sicut damnatus fuerat Bajus. *Epist.* 63. Daturum se operam dicit, ne se vivente liber suus in lucem prodeat, quo vitæ suæ

suæ tranquillitas posset turbari. *Epist. 21.* se in suscepto opere continuo incumbere profiteretur, atque eo magis terreri, quo plus progrediretur. *Epist. 13.* doctrinam quam in S. Augustino referavit, omnibus stuporem incussuram esse scribit. *In alia epistola*, si contingat meam doctrinam revelari, futurum est, ut tanquam delirus & somniator insignis audiam. *Epist. 16.* Augustinum degusto, fastidit Thomas. *Epist. 21.* rogat Sancyranum, ut sibi de Potentum ac Nobiliorum, maxime Religiosorum cætuum favore ac patrocinio prospiciat, quia inquit hoc necessarium prævideo ad libri mei successum.

CXIX.

Vix lucem aspexit *Augustinus Jansenii* duobus ab Auctoris morte annis, mox sequente ad tenebras damnatus est ab Urbano VIII. quoniam errores Baji instaurare visus fuit. Excitavit fulmen hoc Vaticanum magnas in Gallia & Belgio contentiones, quibus per octoginta & quinque Episcopos Gallia ad Innocentium X. delatis causa hæc magnis utrinque studiis Romæ integro biennio discussa fuit. Venerunt illuc una ex parte a quibusdam Gallia Episcopis missi pro tuendis quinque famosis propositionibus
e Jan-

e Jansenii libro extractis duo Theologiæ Doctores, & unus Licentiæ gradu insignis, quibus postea duo alii accesserunt: ex altera vero tres Theologiæ Doctores ad promovendam & urgendam propositionum dictarum censuram ablegati fuerunt. Innocentius vero ad causam discutiendam constituit Cardinales quidem Julium Roma S. Collegii Decanum, Bernardinum Spada, Martinum Ginnetum, Dominicum Sechinum, & in hujus paulo post defuncti locum Fabium Cighium, quibus subinde additus est Card. Pamphilius: Consultores vero tredecim designavit, Theologos e Religiosis Familiis doctiores, scilicet duos Dominicanos, duos Augustinianos, duos Minores, duos Carmelitas Discalceatos, unum Capucinum: item duos Theatinos, unum e Servis Mariæ, seu Servitam, alterum e Societate Jesu. Inter hos aliqui libro Jansenii favebant, duo nimirum Dominicani Vincentius Candidus Magister S. Palatii, & Vincentius de Pretis Commissarius S. Officii: unus Augustinianus Visconti Præpositus Generalis, unus e Minoribus Lucas Wading, Albizius vero Congregationis Secretarius est nominatus. Verum hunc, uti & P. Pallavicinum Jesuitam, tanquam sibi merito suspectos a Congregatione removeri im-

importune postularunt Jansenii defensores; quamvis incassum: pari enim ratione, respondebat illis Card. Spada, illi qui ex altera parte starent, recusare possent Dominicanos vel Franciscanos (2). Sub initium quidem Jansenii Patroni totis viribus insisterunt ad obtinendas Congregationes seu Conventus publicos, in quibus causa hæc ultro citroque ventilaretur, quemadmodum in celebri controversia de auxiliis gratiæ sub Clemente VIII. & Paulo V. factum esset. Sed responsum tulere: Satis de rei summa constare tum ex ipso Jansenii volumine, tum e literis Episcoporum Gallicanorum, tum e tot libris & scriptis hac de re in utramque partem editis, atque de sola propositionum censura ut agatur, superesse: publicas autem illas congregationes de Auxiliis institutas fructu caruisse, quum nihil de re ipsa decisum fuerit. Hac spe dejecti Janseniani aliam inivere viam, ut vel imminens fulmen alio deflecterent, vel saltem prolongarent iudicium; atque per Oratorem Regis Christianissimi scriptum (Memoriale adpellant) Pontifici obtulerunt, quo declarabant imprimis, se solummodo versatilem illam & libero

arbi-

(2) *Vid. Tournelii Praelect. Theol. de Grat. Tom. 1. Quest. 3. de Jansenio.*

arbitrio subditam in Molinæ sensu gratiam impugnare: dein nihil eorum, quæ in quinque Jansenii propositionibus continerentur, se defendere præter gratiam efficacem: demum nullam se de Jansenio curam gerere, neque libri ipsius defensionem in se suscipere. Ita satis callide illi; sed rursus frustra. Quippe quæstio haud erat de gratia sufficiente Moliniana, neque de gratia efficaci Thomistica, sed de efficaci in perverso sensu Jansenii, quem toto conatu tuebantur. Denique rebus omnibus rite discussis post celebratas duorum annorum spatio triginta sex Congregationes an. 1653. ultima die Maji Innocentius X. Constitutionem edidit, cujus initium: *Cum occasione impressionis libri &c.* in qua singulas quinque propositiones variis affectas censuræ notis eodemnavit. Sunt autem sequentes:

I. *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, quæ possibilia fiant.* Censura: *Temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

II. *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Censura: *hæreticam*

reticam declaramus, & uti talem damnamus.

III. *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in hominibus libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione. Censura: hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

IV. *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiam talem esse, cui possêt humana voluntas resistere, vel obtemperare. Censura: Falsam & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

V. *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. Censura: Impiam, blasphemam, contumeliosam, Divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaramus, & uti talem damnamus.*

Heic enimvero omnem in partem instar colubri torquere se visi sunt Jansenii Affectæ, quos vulgus modo Jansenistas appellat. Ac primo quidem, quum palam huic judicio Sedis Apostolicæ necdum auderent contradicere, negarunt, has propositiones contineri in Augustino Jansenii: paullo post, ubi positus ante oculos Jansenii verbis palam id demonstra-

tum

tum ipsis fuerat, asserebant *secundo* eas
sensa a mente Auctoris prorsus alieno
proscriptas fuisse, atque in eo sensu, in
quo damnatæ sunt, a Jansenio esse de-
fensas negarunt. Verum & hoc effugium
sustulit Innocentii successor Alexander
VII. edita an. 1656. 16. Octobr. Bulla,
quæ inter alia sic loquitur: *Cum sicut ac-
cepimus, nonnulli iniquitatis filii prædi-
ctas quinque propositiones vel in libro præ-
dicto non reperiri, vel non in sensu ab
eodem intento damnatas fuisse asserere non
reformidant, nos qui omnia sufficienter
& attente perspeximus, quinque illas pro-
positiones ex libro præmemorati Jansenii
excerptas, ac in sensu ab eodem Corn.
Jans. intento damnatas fuisse definimus
& declaramus, ac uti tales iterum dam-
namus.* Non minus idem Pontifex ut
alias præcluderet Jansenianis evadendi
vias, edidit postmodum formulam jura-
menti, ab omnibus in Gallia quibuscun-
que Ecclesiasticis præstandi in hæc verba:
*Constitutioni Apostolicæ Innocentii X. &
Alexandri VII. me subjicio, & quinque
propositiones ex Jansenii libro excerptas
in sensu ab eodem Auctore intento, prout
illas Sedes Apostolica per prædictas Consti-
tutiones damnavit, sincero animo rejicio,
ac damno, & ita juro &c.* Post hæc
BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Zz ter-

tertio quum Janseniani prætenderent, triplicem sensum propositionum illarum esse posse, nec satis constare, qualis damnatus sit, qualisve fuerit inter tres illos Jansenii, Innocentius XII. an. 1694. 6. Febr. dato in lucem Decreto vetuit dicere, alium sensum a Jansenio intentum, aut a Pontificibus damnatum esse, quam obvium: Sensus vero obvius, ait Decretum, est ille, quem verba cuique statim offerunt in ea significatione, quam ex institutione habent, quique quasi prædominans est, ac statim se legentibus ingerit. Sic equidem causa finita est, ut loquitur Clemens XI in Bulla *Vineam Domini Sabaoth*, non tamen sicut par erat, finitus est error Apostolico toties mucrone percussus. Quippe *quarto* asserere ausi sunt Janseniani, juramentum illud præstari quidem posse, non tamen necessarium esse, ut animus verbis conformetur, & interius ita quis sentiat, uti enuntiat exterius, sed satis esse *respectuosum & obsequiosum silentium tenere*, ne publice contradicatur illi, quod Ecclesia decidit. Sed hæc doctrina tanquam omnis perjurii ac perfidiæ asylum, qua vulgata exhorruit Ecclesia, illico damnata fuit a memorato Clemente XI. in citata Bulla *Vineam Domini Sabaoth* an. 1705.

16. Jul. promulgata, in qua Antecessorum suorum hac de re Constitutiones adprobat, confirmat, & innovat, simulque declarat: *Obedientiæ, quæ prædictis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præferunt, ab omnibus Christi fidelibus ut hæreticum non ore solum, sed & corde rejici ac damnari debere, nec alia mente, animo, aut credulitate superadictæ Formulæ subscribi licite posse.* Verum hujus quoque fulminis ictum ut a capite suo averterent Janseniani, confugerunt denique quinto ad subtilem admodum distinctionem inter *quæstionem juris & facti*: quæstionem juris in præsentī calū esse posse, an aliqua dei præcepta hominibus justis &c. sint observatu impossibilia, uti asserit prima propositio damnata: an interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistatur, ut docet secunda &c. Quæstionem vero facti esse, an quinque illas propositiones eo in sensu, in quo damnatæ sunt, defenderit, & an in sensu, in quo Jansenius defendit, sint damnatæ. Hac distinctione freti asseriebant: quidquid demum sit de quæstionibus juris, saltem in quæstionibus

bus facti Pontificem ut quemvis alium hominem aut doctorem errori obnoxium esse, ac nequam *infallibilitatis* dono præditum. Verum quam inane sit effugium istud, a causæ desperatæ defensoribus inventum, ut alia taceam, facile patet cuius vel obiter consideranti, si errandi periculo obnoxia foret Ecclesia vel Pontifex in decidendis facti dogmatici quæstionibus circa sensum librorum aut propositionum quarundam ad religionis doctrinam pertinentium, nullus esset hæreticus, qui aperte convinci & hæresis damnari posset: Semper enim scuto isthoc se ac prava dogmata sua tueri posset asserens, alienum esse sensum, longeque a mente sua remotum, quam Ecclesia vel Pontifex illis affinxit, dum proscripsit. Quis enim est, qui propriam adlegat turpitudinem? Sic igitur oppressa videri poterat seditiosa Jansenii factio, nisi novum ducem & caput nacta fuisset Paschasium Quesnellum natum Parisiis an. 1634. Oratorii Gallicani a Cardinale Berullo instituti Presbyterum, qui libro quodam Considerationum moralium in Novum Testamentum gallico idiomate in lucem edito prava dogmata instauravit, & novus in ausus Jansenianam sectam erexit. Liber

hic

hic eo majorem animarum stragem Ecclesiæ intulit, quo venenum occultius & sub splendida pietatis imagine latens in intima fidelium, etiam Religionis vinculo constrictorum, præcipue sacrarum Deo virginum in cœnobiis viscera penetravit. Quare Clemens XI. piis ac sæpius repetitis tum Ludovici XIV. Galliarum Regis, tum majoris longe ac sanioris Cleri Gallicani & Antistitum partis precibus ac votis adductus novam an. 1713. 8. Septembr. Constitutionem universæ Ecclesiæ proposuit, cujus exordium: *Unigenitus Dei Filius.* quaque centum & unam propositiones e libro Quesnelli depromptas debita censura notavit, scilicet omnes & singulas *tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ & ejus praxi injuriosas, neque in Ecclesiam solum, sed etiam in potestates seculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemias, suspectas de hæresi, ac hæresin ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variasque hæreses, & potissimum illas, quæ in famosis Fansenii propositionibus, & quidem eo in sensu, in quo*

hæ damnatæ fuerunt, acceptis continen-
tur, manifeste innovantes. Bullam hanc
 tota Christi Ecclesia ea, qua par est,
 veneratione excepit, paucos novatores
 si excipias, qui non solum illam perverse
 interpretari ac errorum gravium insimulare,
 verum etiam ad Concilium Generale
 provocare ausi sunt, quorum impietatem
 ac seditionem egregie sustentabat
 Quesnellus tum in Belgio, ubi aliquam-
 diu delituit, tum Amstelodami, quo se
 receperat, donec an. 1719. senio æque ac
 pertinacia gravis vivendi nocendique
 finem fecit, pacem tamen turbatam nec-
 dum Ecclesiæ morte sua restituit. Beni-
 gniores non nihil Antecessore suo Cle-
 mente XI. præbuit se Benedictus XIV.
 in Epistola Encyclica ad Episcopos Gal-
 liæ an. 1756. 16. Octob. data, Ecclesia-
 sticæ tranquillitatis restituendæ studio
 inductus. Sed zelo huic fructus ex
 æquo respondisse visus haud est. Quippe
 paullo post declaratum fuit in publico,
 quod Galli vocant, Justitiæ tribunali,
Bullam Unigenitus haudquaquam *fidei*
Regulam esse (qualis tamen conceptis ver-
 bis vocatur a Benedicto XIII. in Con-
 cilio Romano Lateranensi *Tit. 1. cap. 2.*)
 sancte nihilominus observandam tanquam
Regni Legem, qualis esse jam nunc decer-
 nere.

neretur. Modicum tamen temporis intercessit, quum Sorbonæ perpetuum circa Bullam hanc silentium fuit impositum. Verum Sorbona dignitatis officiique sui probe memor tanto tamquam sacro Collegio dignum responsum dedit: silere se haudquaquam posse de memorata Clementis Bulla, utpote quæ tanquam Constitutio in re Dogmatica pridem a se, quin ab universa Ecclesia fuisset recepta.

§. VII.

Controversia circa Pontificum infallibilitatem in fidei negotio.

CXX.

Priore & hoc seculo, ubi Criticæ studium invaluit, a quibusdam partim Hæreticis, partim Catholicis ipsi quoque Pontifices ad illius tribunal, & in jus vocati sunt, atque in rebus fidei errorum insimulati, diversa tamen ratione; nimirum ab Hæreticis, ut Pontificum auctoritatem & infallibilitatem in fidei negotio subruerent, a Catholicis vero, ut eos a privato circa res fidei errore immanes haud esse contenderent. Præ reliquis famosa est contentio D. Petri cum Paulo Apostolo, & lapsus Marcellini Papæ.

Ad primum quod spectat, criminationis argumentum promunt ex epistola Paulli ad Galatas (a): *Cum venisset, inquit Paulus, Cephas Antiochiam, in faciem ei resistit, quia reprehensibilis erat.* Prius enim, quam venirent Judæorum quidam a Jacobo missi, cum gentibus edebat; quum autem hi venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos, qui ex circumcissione erant. *Et simulationi ejus consenserunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur in eam simulationem.* Quod quum intellexisset Paulus videns, *quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, & non judaice, quomodo gentes cogis judaizare?* Hæc sunt verba Paulli, quæ ut rite intelligantur, nosse oportet, magnam Judæos inter & Gentiles recens Christi ecclesiæ aggregatos æmulationem exarsisse, Judæis quos magnum Abrahamæ nomen adhuc inflatos tenebat, Gentiles contempnentibus, & legem Moysis non abrogatam, sed necessariam esse ad salutem contendentibus: Gentilibus vero, qui agerime ferebant se contemni, Judæorum gloriam in Christo fuisse sepultam, legemque Mosaicam malam & a malo ortam

(a) Cap. 2.

tam principio respondentibus. Pagnæ hujus ardorem, ne limites Christianæ veritatis, charitatisque transgrederetur, ut temperarent Apostoli, Concilium illud Hierosolymis convocarunt, cujus alibi mentionem feci, atque in eo, ut parti utrique aliquid concederent, statuerunt quidem, grave nimis jugum legis Mosaicæ Gentilibus ad Christi ecclesiam accedentibus imponi non debere: a sanguine tamen & suffocato, ut Moses præcepit, iis esse abstinendum. Acquievere tum omnes Apostolicæ sententiæ, lisque finita videri poterat. Sed aliquanto post quum Petrus venisset Antiochiam lustrandi novi gregis causa, ut suo roboraret exemplo, quæ definierat Concilium, gentium more aliquamdiu vivere cœpit: mox tamen ubi Judæorum nonnulli Hierosolymis a Jacobo missi venissent, clypeum mutavit, & relictis Gentilibus Judæorum mores est æmulatus, cibum discernens a cibo, & legis Mosaicæ ceremonias religiose observans. Pastoris exemplum secutæ sunt oves, non solum Judæi, sed & Gentiles, judaicos ritus postliminio revocantes, quibus socium se quoque junxit Barnabas. Verum res hæc Paulum summopere offendit, vehementer timentem, ne quam hæresin seu schisma

Petri sententia in Concilio Hierosolymitano jam jam extinxit, exemplum ipsius denuo resuscitaret. Quamobrem palam illi se se opposuit, nec ulla dignitatis habita ratione coram omnibus eum reprehendit. Hæc rei actæ series, hoc discordiæ pomum Petrum inter & Paulum; immo & inter præcipuos Ecclesiæ Doctores, Hieronymum & Augustinum, quos difficillimæ hujus controversiæ explicatio per quatuordecim annos vix non in civile bellum præcipites egit, dum prior ut excusaret utrumque, non veram inter eos discordiam, sed discordiæ solum simulationem intercessisse contenderet; posterior vero Hieronymum accusaret, quod hac expositione sua in Sacram Scripturam mendacium invehere videretur. Hinc (b) sic eum alloquitur: *Arripe, obsecro te, ingenuam, & vere christianam cum cbaritate severitatem: Palinodiam, ut dicitur, cane. Incomparabiliter enim pulchrior est veritas, quam Helena Grecorum.* Cui tamen aculeo alium opposuit Hieronymus (c) ita scribens: *Neque me putes magistrum esse mendacii, qui sequor Christum dicentem: Ego sum Via, Veritas, & Vita: neque fieri potest, ut veritatis cultor mendacio colla submittat.*

Aliis

(b) Epist. 9.

(c) Epist. II.

Aliis longe oculis, nimirum livore plenis, rem hanc aspexere heterodoxi quidam, inter quos præcipuum Magdeburgenses locum obtinent, detorquere volentes hoc Petri Paullique factum ad scandalum & hæresis invidiam: quin & Nilus veritatis alveum egressus in suo, quem de primatu Romani Pontificis scripsit, libro Petrum errasse in fide contendit, & ex hoc Petri errore invictum, ut sibi quidem videtur, argumentum cudit adversus falli nesciam Romanorum Pontificum potestatem. *Nam si Petrus errare potuit, quis inquit adeo bonus sit, ut credat Successores Petri errare non posse.* Verum his respondeo cum Tertulliano hac ipsa in causa: *Mibi non tam bene est, immo non tam male est, ut Apostolos committam.* Quis est, qui ignoret, etiam Viros sanctitate conspicuos non raro bellum utrinque iustum exercere, ita ut quod unus prudenter facit, reprehendatur prudenter ab altero? Hoc sane vel maxime locum habere videtur in præsentis negotio. Judæi enim in lege nova Christi recens enutriti non tam cito a lege veteri Mosaica ablactari se patiebantur, quam Sanctam & a Deo ipso inter tonitrua & fulgura in monte Sinai Mosi traditam esse sciebant. unde sparsa in vulgus

gus opinio, ac si lex hæc tanquam ma-
 la repudiaretur, scandalum ipsis erat:
 dein gentis suæ contemptum interpre-
 tabantur, Gentilibus se suamque gentem
 postponi, a Deo electam, & tot olim
 beneficiis ac prodigiis honoratam. Vi-
 dens itaque Petrus ac probe perspicuens,
 periculosam admodum æmulationem hanc
 inter Gentiles & Judæos excitatam, pru-
 denter timere potuit, ne si ultra Genti-
 lium partibus pertinaciter adhæreret, con-
 temni se crederent Judæi: satius ergo
 duxit, si ad tempus Gentiles, prioris ad-
 huc conversationis probe memores, &
 quibus non ita metuebat, relinqueret ac-
 cederetque Judæis, ne forte irritati per-
 petuo a fide deficerent; minorique cum
 damno Ecclesiæ fieri posse existimavit,
 si lex Mosaica aliquamdiu necessaria, quam
 si mala esse crederetur. Hinc Magistri
 sui exemplo convertit se potius *ad oves,*
quæ perierunt, Domus Israel. Sed for-
 tassis dum Petri factum excuso, vel ab
 errore absolvo, Paulo reprehendentis ze-
 lum damnare videbor. Neutiquam: ne-
 que enim Porphyrio philosopho versipelli
 ac apostatæ consentior, qui teste Hiero-
 nymo blasphemare ausus est, exarsisse
 Paullum in invidiam virtutum Petri, &
 obtrectandi stimulo agitatam eo devenis-
 se

se ut Petrum reprehenderet. Neque Paulo defuerunt rationes, cur id faceret. In recenti adhuc memoria & velut ante oculos obversabatur illi Concilium Hierosolymitanum, in quo legis Mosaicæ jugum Gentilibus imponi non debere definitum fuit. Ne igitur Gentiles Petri exemplo potentissimo seducti sibi persuaderent, se lege Mosaica teneri, contra quam sancitum erat, necesse judicavit, Petro in faciem resistere, ut scilicet, quod Chrysostomus dixit (d): *Objurgato & obtuscescente Magistro facilius discipuli sententiam mutarent, ac judaizare dediscerent.* Præterea quum in memorato Concilio Gentiles quidem ad fidem conversos legis onere non gravari debere præciperetur, nulla mentione facta de Judæis, ne offenderentur paternarum traditionum æmulatores tenacissimi, Paullus præclarum modo nactum se occasionem arbitrabatur, palam faciendi, neque illos neque hos legis antiquatæ jugo subjici oportere. Hinc publice Petrum reprehendit, non tam quod Judæis accederet ipse Judæus, sed ne tam Judæi exemplo ipsius in sua opinione firmarentur, quam Gentiles perperam in eam inducerentur. Quare bono uterque zelo flagrasse censendus

(d) *In cap. 2. ad Gal.*

dus est, Petrus judaizando, & Paullus reprehendendo, tantumque abest, Petrum errorem in fide commisisse, ut si etiam offendisset ad lapidem hæc petra, potius cum Tertulliano (c) dicendum sit: *Quare si quod ejus vitium fuit, conversationis vitium fuit, non prædicationis.* Certe Petrum Mosaicæ legis ceremonias sectantem insimulare commissi in fide erroris non bene potuit Paullus, utpote qui Timotheum ex matre christiana & patre Gentili natum circumcidit, eo consilio, ut teste Chrysostomo gravior Judæis Magister & Doctor circumciscus accederet. Nunquid enim cum Hieronymo (f) alloqui Petrus Paullum potuisset: *O Apostolè Paulle! qui in me reprehenderas simulationem, qua segregabam me a gentibus propter metum Judæorum, qui a Jacobo venerant; cur Timotheum filium hominis gentilis, utique & ipsum gentilem contra sententiam tuam circumcidi coegisti?*

Certius vestigium erroris in fide invenisse se existimant heterodoxi: Catholici vero nonnulli *fallibilitatis Pontificiæ* in Marcellino Papa, quem quarto ineunte seculo, seu anno Christi circiter CCCII. dum Diocletianus Ecclesiam persecutus est,

(c) *Lib. de Præscript.* (f) *Epist. II.*

est, thura idolis adolevisse in templo Isis & Vestæ referunt. Rei gestæ seriem his fere verbis producunt Acta Concilii Sinuessani: „ Concilium Sinuessanum a „ Clero Romano in causa de lapsu Marcellini convocatum. Cum enim de „ lapsu accusaretur Romanus Pontifex „ Marcellinus, nimirum quod Diocletiani sæviente persecutione omnium maxima ad gentium sacrificia ductus, ibique minis perterritus Deos adorasset alienos, in templo scilicet Isis & Vestæ, gentium idolis sacrificando & thrurificando, ad convocatorias Cleri Romani literas convenerunt diversarum provinciarum Episcopi trecenti in civitatem regni Neapolitani, nomine Sinuessam, de hoc prætenso Marcellini Romani Pontificis lapsu sententiam dicturi: ubi in crypta Cleopatrensi post causam mature discussam, & post nonnullos alios Presbyteros damnatos Marcellinus ipse sacco indutus, conspersus cinere, humi prostratus pœnitentiam agens publice suum fatetur lapsum, pœnamque sibi imponi rogat. Quumque e tot Concilii Patribus sententiam in eum ferre auderet nullus, & dicerent omnes: Prima sedes a nemine judicatur: tu te ipsum „ sum

„ sum judica; se ipsum re ipsa judica-
 „ vit & condemnavit: tum suum con-
 „ fessus lapsum dixit: peccavi coram
 „ vobis, & non possum esse in ordine
 „ Sacerdotum. Quæ cum audisset Dio-
 „ cletianus, iratus multos jussit ex Con-
 „ cillii Patribus ad Martyrium trahi, quos
 „ inter fuit & ipse Marcellinus,,. Hanc
 ipsam de lapsu & damnatione Marcellini
 historiam exhibet Nicolaus I. Pontifex,
 qui anno 858. ad Petri sedem evectus
 est, in epistola ad Michaellem Imperato-
 rem, ut probet, non posse quemquam
 ab his, qui dignitate sunt inferiores, ju-
 dicari: *Tempore Diocletiani, ait, &*
Maximiniani Augustorum Marcellinus
Episcopus urbis Romæ, qui postea insignis
martyr effectus est, adeo compulsus est a
Paganis, ut in templum eorum ingressus
grana thuris supra prunas poneret, cujus
rei gratia collecto numerosorum Concilio
Episcoporum, & inquisitione facta hoc
se idem Pontifex fecisse confessus est. Nul-
lus tamen eorum in eum sententiam pro-
ferre ausus &c. Idem factam recentent
 Pontificale Damasi, Anastasius Bibliothecarius,
 Cardinales Petrus Damiani, Cæsar Baronius,
 & Robertus Bellarminus, ut nihil dicam de Breviario Romano, ut
 vocant, quod ad diem 26. Aprilis Le-
 ctione

Stione 5. eandem historiam refert, atque huic, ut cum Baronio loquar (g), tot monumentis testatæ, tabulis Ecclesiasticis signatæ, plurimorumque testimoniis confirmatæ, totque testibus obniti temerarium esse existimari posset. Verum non desunt hodie auctores gravissimi, qui causam hanc ad sanæ Criticæ tribunal postliminio revocantes historiam totam inter fabulas recensendam esse judicant, & Marcellinum a lapsu ac crimine invitis etiam Actoribus absolvunt. Nam imprimis Concilii Sinuessani Acta, quin & ipsam Synodum multa sunt, quæ merito suspectam reddunt, si non omnino fictitiam esse demonstrant. Quomodo enim sæviente Diocletiani persecutione omnium crudelissima trecentorum Episcoporum cogi potuisset conventus, paullo minor illo, qui in maxima Ecclesiæ pace totis viribus adnitente Constantino Imperatore Nicææ in Bythinia fuit postea congregatus? Incerta etiam & admodum dubia apud Scriptores sive sacros sive profanos Sinuessanæ civitatis & Cleopatrensis cryptæ, in qua celebratum dicitur Concilium, occurrit memoria. Quod autem Marcellinus in istius Concilii actis

affera-

(g) *Tom. 2. Annal. de annis Christi.* 302.

asseratur fuisse introductus a Diocletiano in templum Vestæ ac Isidis, ibique Herculi, Jovi & Saturno sacrificasse, hoc profecto verosimile non est, quum cuique Numini proprio in templo nuncupata fuisse vota, & oblata sacrificia doceant cuncta antiquitatis monumenta. Præterea fertur Marcellini condemnatio ad Diocletianum esse perlata, bello cum Persis tunc detentum, quum tamen constet, Imperatorem hunc eo ipso anno, Imperii sui vigesimo, eodem sese abdicasse, atque ante biennium de prostratis Persis cum Maximiano Collega suo Romæ triumphum egisse. Porro in iisdem etiam actis memorantur ad templum idolorum accessisse Christiani, sacrilegi sacrificii testes futuri, quum e Tertulliani libro de spectaculis liqueat, Christianis neququam usitatum, immo nefas fuisse, sacrificia falsis Numinibus exhibita coram spectare. Denique vix quidquam eorum, quæ in illis actis recensentur, veritati cohærere videtur: insuetus tunc erat septuaginta duorum testium numerus, quum & tunc in ore duorum aut trium steterit omne verbum: extra morem positus purpuræ usus, qui nondum in Ecclesiam illa ætate invecus erat: Marcellino tamen ab Actis tribuitur: *quo die exuisti purpuram,*

& induisti coccum &c. Episcoporum quoque omnium nomina in iisdem actis silentio involvuntur, quod & a perpetuo Synodorum more & stilo alienum est. Hæc aliaque sane argumento esse possunt, Concilii Sinuessani Acta figmento esse propiora, quam historiæ. Neque majorem res hæc fidem accipit ab epistola Nicolai Papæ, quem bona fide populari opinioni, nec satis firmæ aliquid tribuisse malo, ut Sedis suæ auctoritatem coram Michaelæ Imperatore tueretur, quam Marcellinum horrendi idololatriæ sceleris reum egisse. Quid de Pontificum epistolis hujuscemodi, quæ nec articulum fidei, nec dogma Ecclesiæ, sed privatam duntaxat narrationem in se continent, sentiendum sit, Card. Baronius (h) his verbis prodit: *Auctoritatem illarum Epistolarum usque ad Siricium Papam baud adeo constantem esse, sed nutare admodum.* Verum obstat Brevisarii Romani auctoritas? respondeo, hanc tantam non esse, ut sufficiat fidei indubitatae actis Sinuessianis asserendæ, quum similiter aut etiam diutius tolerata in eo S. Sylvestri acta, aliorumque nonnullorum nunc sine piaculo examinentur, & fide non satis digna judicentur: neque Ecclesia unquam fidem suam interposuit,

aut onus in se suscepit standi pro veritate illorum omnium, quæ in historiis Sanctorum, aut vitis Martyrum ibidem narrantur. Certe permittit Ecclesia, quæstionem agitari de S. Dionysio Parisiensi Patrono, an scilicet idem sit (quod Breviarium Romanum asserit ad diem 9. Octobris) cum Areopagita, an vero diversus ab isto. Permittit in examen vocari, num missus fuerit S. Clemens in Galliam seculo primo, vel potius tempore Decii seculo tertio. Permittit etiam (ut plura alia missa faciam) contra S. Jacobi in Hispaniam adventum ad 26. Julii a se adfertum, rationibus in utramque partem pugnari. Scriptoris aliis Scriptores oppono, æquali vel majori fide dignos. Imprimis S. Augustinus, qui totam hanc thuris a Marcellino idolis oblatis historiam tanquam commentum Donatistarum, quodlibet subdole ad criminandos Romanos Pontifices fingentium, e veritatis finibus proferibit libro de unic. Baptis. adversus Petilianum Donatistarum Episcopum (h). *Quid jam opus est inquit ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & Presbyteri ejus, Melchiodes & Marcel-*

cellus, & Sylvester traditionis Codicum divinorum, & tburificationis ab eo crimine arguuntur: sed nunquid ideo convincuntur? aut convicti aliqua tormentorum firmitate demonstrantur? ipse sceleratos & sacrilegos fuisse dicit: ego innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meam, quum ille nec tenuiter probare conatus sit accusationem suam. Atque hæc scripsit præstantissimus Ecclesiæ Doctor seculo duntaxat uno post synodum sinuessanam trecentorum, si superis placet, Episcoporum. Ignoravitne igitur Augustinus tantæ auctoritatis Concilium, aut forte contempsit? Cur autem Donatistæ accusationis probationem rogati (integerrimum enim Pontificem sacros Codices gentilibus tradidisse sunt criminati) non adduxerunt Concilii auctoritatem? Respondet Christianus Lupus in notitia Conciliorum versatissimus (i) fabulosam de Concilio Sinuessano historiam postea primum fuisse convictam, nempe a pseudo-Isidoro, cujus merces adulterinas illi non viderunt, atque ideo nulla unquam ipsis fuit de Marcel lini lapsu vel suspicio ex Actis Concilii Sinuessani tunc colligenda. Augustino ad.

(i) Tom. 5. Synod. p. 228. & seq.

addere liceat Eminentissimum purpura & scientia Cardinalem Bellarminum, qui suam hac in re sententiam, quam tomo primo (k) tradidit, postmodum (l) his verbis correxisse viderur: *Concessimus S. Marcellinum idolis sacrificasse, sed non videtur id esse omnino certum.* Suffragatur Bellarmino, quem defendendum suscipit (m) eruditissimus Gretserus ita scribens: *Marcellinum sacrificasse idolis communis & trita est hæreticorum objectio... At si quis neget id unquam factum, deerit hæreticis, quo probent, non deerit insipientibus, quo suam opinionem stabiliant.* Apertius, & magis animose loquitur de hoc negotio Daniel Papebrochius in Propyleo ad acta Sanctorum mensis Maji (n): *Hæc autem, inquit de lapsu Marcellini & Actis Concilii Sinuessani, narrantur cum circumstantiis & formulis tam peregrinis, ne dicam, fatuis, ut nequeam animo comprehendere, qua ratione potuerint ista acta in compilationibus Conciliorum absque debita censura tolerari.* Subscribunt quoque mitiori huic sententiæ, ac Marcellinum a lapsu absolvunt Theophilus Raynaudus, Tillemontius, Natalis Alexan-

(k) c. 8. de Sum. Pont. n. 25. (l) recogn. 30. ad Tom. I. (m) Tom. 9. l. 4. c. 8. (n) Dissert. 7. n. 7.

xander, & uterque Pagius. Verum esto, concedamus aliquid adversæ partis auctoritati sane gravi, quod neutiquam inficias eo: admittamus factum quod factum esse non credimus, quid inde contra Pontificis falli nesciam potestatem hæretici, aut male feriat Critici demum eruent? Lapsus est Marcellinus urgente gravissimo mortis metu, thus adolevit idolis: ergo Pontifex e Cathedra, ut dicimus, loquens, ac supremi Pastoris & Christi in terris Vicarii munere fungens, quando universæ Ecclesiæ fidei dogma credendum proponit, errorem in fide committere potest, quis est, qui non videat, quam male concludat argumentum?

§. VIII.

*Controversia circa Immaculatam
Deiparæ Conceptionem.*

CXXI.

Hucusque controversias exposui, quæ Patribus & Theologis intercessere cum diversis diversorum temporum sectis, & erroribus fidei Catholicæ dogmata infestantibus. Sequuntur nunc illæ, quæ salva fidei *unione* inter ipsos Doctores Catholicos exortæ fuerunt, e quibus ce-

lebriores solum in medium producam. Primum facile locum obtinet controversia circa Immaculatam Deiparæ Conceptionem. Origo illius hæc erat: Piam opinionem de Immaculata & labis *originalis* experte Beatissimæ Virginis Conceptione jam ab ipso Apostolorum tempore inter Fideles communissimam fuisse satis demonstrat Liturgia D. Jacobi Apostoli, qui Frater Domini adpellatur, primi Hierosolymorum Episcopi circa an. Chr. 60. quam exhibet Bibliotheca Maxima Patrum (o). Hæc ita loquitur: *Commemorantes Sanctissimam, Immaculatam, Gloriosissimam Dominam nostram, Matrem Dei & semper Virginem Mariam. Rursus: Commemorationem agamus sanctissimæ, Immaculatæ, Gloriosissimæ, Benedictæ Dominæ nostræ. Et iterum: Dignum est, ut te vere Beatam dicamus Deipavam, semper beatam, & omnibus modis Irreprehensam seu Immaculatam, & Matrem Dei nostri honorabiliorem quam Seraphim &c. Atque Apostolicam hanc D. Jacobi Liturgiam constanter imitatæ sunt in hujuscemodi Sanctissimæ & Immaculatæ Dei genitricis Commemorationibus reliquæ Orientalis Ecclesiæ Liturgiæ, quemadmodum de celeberrimis SS. Basilii & Chrysostomi testatur Proclus Episcopus Constantinopolita-*

(o) *Init. part. 1. Tom. 2.*

mus. Non equidem me latet, præfatam S. Jacobi Liturgiam editam nunc græco nunc latino idiomate, nunc utroque, ab hæreticis velut prolem supposititiam repudiari, utpote aliis suis erroribus, maxime circa missæ Sacrificium & implorationem Sanctorum, contradicentem: quin etiam inter Catholicos scriptores esse quosdam, licet paucissimos, inter quos Natalis Alexander, (p) qui eam tanquam apocrypham rejiciunt. Egregie tamen illam vindicant Leo Alleatius græcæ eruditionis scientificissimus (q), Card. Bona in rebus Liturgicis adprime versatus (r), & novissime Honoratus a S. Maria, Carmelita Discalceatus, in suo moderamine Intemperantis criseos (s) ubi ait: *Inter viros doctissimos receptum esse debere, Liturgiam Jacobo adtributam in more fuisse primorum seculorum.* Præterea piæ opinionis hujus antiquitati suffragatur Typicum S. Sabæ (seu ordo recitandi Officium per totum anni tempus) quod a Guilielmo Cupero S. J. celebri Historiographo profertur in Actis Sanctorum (t). In hoc Typico die

IX.

- (p) *Tom. 3. Hist. Eccles. Secul. l. c. 12.* (q) *Epist. l. ad Barthol. Nibustum.* (r) *L. X. de reb. Liturg. c. 8.* (s) *Tom. 3. Observ. l. 5. dissert. 3.* (t) *Tom. 6. Julii in Comment. ad vitam S. Annæ. num. 46.*

IX. Decembris in ordine Festorum signatur *Conceptio S. Annæ Matris Deiparæ*, quo nomine Græci intelligunt conceptionem *activam* S. Annæ, & *passivam* Mariæ Virginis; ut adeo Festum Conceptionis B. V. jam seculo V. (claruit enim S. Sabas circa an. 484.) a Græcis celebratum fuisse videri possit. Non minus seculo VII. S. Andreas Cretensis Episcopus, qui circa an. 636. vixit, Canones & Trinodia composuit, Ecclesiasticis Græcorum Officiis servitura. Primus istorum Canonum novem Odis conspicuus hunc titulum præfert: *Die IX. Decembris. Conceptio Sanctæ ac Christi Aviæ, Annæ.* Conceptio videlicet *activa*, ut dictum est S. Annæ, qua B. V. Maria est concepta, uti initio hujus Canonis exponitur his verbis: *Tuam hodie Religiosa Anna celebramus Conceptionem, quod absoluta sterilitatis vinculis eam utero conceperis, quæ eum potuit capere, qui nusquam capi possit.* In hoc Canone multa relucet, quæ sanctam & Immaculatam Dei Genetricis conceptionem manifeste produnt. Ode I. *Puram sive Immaculatam hodie Anna gloriosa concepit.* Ode III. *Concepit puram seu Illibatam Dei Genetricem.* Et in eadem Ode Tom. IV. *Chorus olim Prophecticus eam prædicavit, quam Anna sterilis in-*

in-

infœcundaque Intemeratam, Puramque, ac Dei filiam concepit. Hanc hodie ceu solam ex omni parte Immaculatam, omnes nos per eam salutem consequuti, cordis exultatione Beatam dicamus.

Ecclesiam Græcam in cultu Immaculatæ Conceptionis splendidius, licet non nihil serius secuta est Latina celebrando Festum Conceptionis: pia enim opinio a primis jam temporibus in hæc quoque Ecclesia communis erat. Prima Officii forma, quam observare cœpit, fuit illa, quæ Helsingo seu Elphino, Abbati Monasterii Ramesiensis, cœlitus præscripta fuit. Rem ita narrat S. Anselmus Archiepiscopus Cantuariensis, qui vixit circa an. 1081. in epistola, quam scripsit *ad Coepiscopos suos, & omnes B. V. mysteria recolentes*, ut videre est in Parte prima Operum S. Anselmi, Lugduni editorum. Narrat inquam sanctus hic, memorato Abbati, dum e Dania in Angliam rediret, in mari cum sociis periclitanti adparuisse Virum Pontificali Infula decoratum, (hunc antiqua exemplaria dicunt fuisse S. Nicolaum) qui a Dei Genitrice ad opem ipsi ferendam se missum esse asseruit, si Deo & sibi promitteret, quod diem Conceptionis ejusdem Dei Genitricis deinceps solemniter celebraturus & celebrandum

præ-

prædicaturus esset sexta Idus Decembris, quod quum voti religione spondisset Helsingus, anxius tamen hæreret, quoniam Officio quove ritu uti deberet, reposuit Vir ille conceptis his verbis: *Omne Officium quod dicitur in ejus Nativitate, dicitur in Conceptione, excepto quod nomen Nativitatis mutabitur in nomen Conceptionis.* Hucusque quidem Anselmi epistola, cui tamen fidem derogat Gerberon Benedictinus, & post ipsum Alexander Natalis Dominicanus; sed integram ei restituit Benedictus Piazza S. J. in præclaro eruditissimoque Opere, cui titulus *Causa Immaculatæ Conceptionis*, Panormi an. 1747. edito. Quapropter merito dici potest, Conceptionis Immaculatæ solemnitatis ritum & rationem in Anglia (ipsa enim solemnitas festiva jam antea ibidem invaluit, uti colligitur e Martyrologio V. Bedæ, qui vixit circa annum 700. in quo ad diem 8. Decembris notatur: *Conceptio S. Mariæ perpetuæ Virginis*) ritum inquam & rationem in Anglia ortum habuisse, e qua postmodum in Normandiam, Galliam, Navarram, Belgium & Germaniam aliasque mundi occidentalis plagas propagatus fuit. Quippe Officium, quod his in Ecclesiis recitabatur, erat illud ipsum quod Abbati Helsingo

sino cœlitus fuerat præscriptum. Ipse D. Bernardus in epistola sua (si tamen ipsius est) rei hujus mentionem fecisse videtur, dum ait, Lugdunenses *scripto supernæ revelationis* permotos fuisse ad celebrandum publice Conceptionis festum.

Ex his aliisque satis constat piam opinionem de Immaculata Conceptione primis jam Ecclesiæ temporibus insedisse fidelium animis, quin & in utraque Ecclesia Græca & Latina festivæ lucis & Officii divini honore dudum decoratam fuisse, atque ad usque duodecimum fere seculum in pacifica, ut ita dicam, possessione substituisse. Primæ autem controversiæ ansam dedisse videntur circa annum 1136. Canonici Lugdunenses in Gallia, dum solemniter hoc festum celebrare cœperunt. quippe re hac cognita D. Bernardus gravem ad eos epistolam (ordine centesimam septuagesimam quartam) dedisse, eosque ob novum hunc in ea Ecclesia cultum reprehendisse fertur. Verum Joannes Perlinus S. J. (u) epistolam illam ad Lugdunenses non a S. Bernardo, sed a Nicolao quodam ejus olim familiari, postea vero, ipsi offenso, confictam fuisse contendit. & vero, quomodo

(u) *In Apolog. Scholast. de Concept. Virg. dist.*
12. tota capite 5.

modo ignota esse potuit Viro tam erudito quam sancto utriusque Ecclesiæ tum Græcæ tum Latinæ consuetudo? Si autem hæc nota erat, cur reprehenderet fieri in Ecclesia Lugdunensi, quod in tot aliis fieri non ignorabat? Eminentissimus autem Sfondrati (x) solidissimis rationibus epistolam, de qua loquor, ab omni sinistra opinione vel sensu contrario purgat, atque *evidenter ostendi ex hac ipsa epistola Bernardi de Immaculato conceptu B. V. sententiam.* Card. Baronius vero (y) ex epilogo memoratæ epistolæ colligit mentem & finem, quem sibi S. Doctor in ea scribenda præfixit, nimirum ut Canonicos illos induceret ad consulendam prius Ecclesiam Romanam, antequam novum in suam Ecclesiam festum introducerent. claudit enim epistolam his verbis: *Quæ autem dixi, Romana Ecclesiæ auctoritati & examini totum hoc reservo: ipsius si quid aliter sapio, iudicio paratus emendare.* Quidquid autem sit de mente D. Bernardi, certum est, Canonicos Lugdunenses nequam a celebrando deinceps hoc festo absterri se passos fuisse. Interea temporis occasione ista sensim orta est disputatio,

nec

(x) *Innocentia Vindicata pag. 101. an. 1136. num. 14.*

(y) *Ad*

nec minor inter partes dissensio de re ipsa, scilicet an Beata Virgo sine labe peccati *Originalis* concepta fuerit, nec ne. Sententiam negantem defendit schola Thomistica (quamvis non pauci ex ea & ore, & calamo pro Immaculata Conceptione fortiter dimicarent) docens B. Virginem in ipsa Conceptione sua *originalis* peccati labe infectam fuisse, non minus quam alii omnes homines naturali generatione ab Adamo descendentes, utpote *in quo* dicente Apostolo (2) *omnes peccaverunt* nulla facta exceptione: licet speciali favore Dei postea labe illa fuerit absterisa, idque credidit Doctorem suum Angelicum variis in locis satis aperte docuisse. At schola Scotistica cum innumeris aliis affirmantem amplexa est sententiam, ac B. Virginem ab hac labe prorsus & in primo jam Conceptionis suae momento eximiam pronuntiavit, cum Assuero ad Esther Reginam dicente: *Non enim pro te, sed pro omnibus lex haec* (videlicet contrahendi peccatum originis) *constituta est* (a) atque famoso utens argumento: Potuit Deus hoc facere, decuit Deum hoc facere, ergo fecit, nempe ut Mater Divini Purissimique Filii sui a mancipatu diaboli & ab inimicitia Dei, quam

(2) *Ad Rom. 5.*

(a) *Cap. 15.*

originale peccatum contrahendo incurrisset, omni temporis momento immunis foret: cætera D. Thomam, quando negare videtur Conceptionem B. V. fuisse Sanctam & Immaculatam, intelligendum esse de Conceptione pure materiali, quando semen concipitur, & ex eo efformatur embryo, non autem de Conceptione formali, quando primo animatur corpusculum, de qua Conceptione formali quæstio heic est: atque de hac D. Thomam (b) egisse, ubi Dicendum ait quod puritas intenditur per recessum a contrario, & ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit: & talis fuit B. V. qua peccato originali & actuali immunis fuit: fuit tamen sub Deo, in quantum erat in ea potentia ad peccandum. Quæ verba S. Doctoris etiamnum leguntur in Exemplari Romano anno 1570. edito (quam editionem omnibus aliis præfert Joan. Franc. Bernardus de Rubéis Ord. Præd. in Dissertationibus criticis de gestis, scriptis & doctrina D. Thomæ, Venetiis an. 1750. in lucem datis) & in alio priorè Exemplari Venetiis anno 1515. literis Gothicis impresso, quod utrumque consului

(b) *In 1. Sent. dist. 44. a. 3. ad 3.*

sului. Ita sonante classico velut dato signo initium prælio huic factum est. Refert Wadingus (c), Mauritium Episcopum Parisiensem an. 1175. publico decreto præcepisse, ne deinceps in illa Universitate defenderetur Conceptio Virginis Immaculata, durasseque hoc decretum usque ad annum 1346. quo tempore Facultas Theologica Parisiensis accersivit Subtilem Doctorem Duns Scotum, qui in solemnî disputatione ducentis argumentis sibi propositis e memoria tanta verborum & sententiarum ubertate satisfecerit, ut omnes in suam sententiam pertraxerit, & exinde retulerit nomen *Victoris*, atque hac ratione decretum illud Mauricii fuisse abrogatum. Sed Alexander Natalis disputationem hanc tanquam nullo antiquo & authentico testimonio comprobata fabulosa censet (d). Fide dignior est narratio, quam Joannes Lannoïus, Parisiensis Theologus (e), profert, nimirum an. 1387. a Facultate Theologica Parisiensi condemnatas fuisse quatuordecim propositiones, quibus Joannes de Montefono Ord. Præd. suam de peccato *originali*

(c) Tom. 3. *Annal. Ord. Min. ad an. 1304.*

(d) Tom. 7. *Hist. Eccles. c. 5. a. 1.* (e) *Lib. de celebrioribus Scholâ c. 40. art. 8.*

nali B. Mariæ doctrinam explicavit ac confirmavit, hancque damnationem postea ab Universitate tota & Parisiensi Episcopo largissime adprobatam fuisse. Idem refert Spondanus ad an. 1387. Recruduit tamen controversia seculo XV. circa annum 1431. in Concilio Basileensi, ubi continuos octo dies hac de re disputatum fuit a Joanne de Monte negro Dominicano, & Doctore Joanne de Contrera Segoviensi, tandemque in Sessione XXVI. sententia asserens Conceptionem Immaculatam tanquam pia, fidei rectæque rationi consona fuit adprobata, quamquam postmodum alias ob causas Concilium istud ab Eugenio IV. fuerit dissolutum circa an. 1432. Eodem seculo Trithemium Abbatem piæ sententiæ adsertorem strenuum acriter aggressus est Lector quidam Francofordiensis, nomine Wigandus Cauponis, Ord. Præd. qui tamen post velitationem duorum annorum Rectore Universitatis Coloniensis, aliisque Doctoribus adnitentibus sententiam suam retractare compulsus fuit, uti refertur in Chronico Monasterii Spanhemienensis ad annum 1495. Increcente indies bello isthoc nonnullos reperire fuit, qui publice pro concione dicere non sunt veriti, peccatum esse; immo hæresin sapere, si quis asserat Deiparæ

Conceptionem esse Immaculatam, quæ voces temerariæ ubi ad Sixti IV. Pontificis aures pervenere, hanc illorum Prædicatorum propositionem damnavit an. 1483. quemadmodum videre est in Extravagante *Grave nimis* (f). Idem Sixtus IV. Missam & Officium proprium ac peculiare Devotis Mariæ servitutum instituit, uti constat ex Constitutione, quæ incipit: *Cum Præcelsa* &c. Consideratione digna heic est Oratio, quæ in antiquis Missalibus & Breviariis tum Romanis tum Gallicanis ante *Reformationem* editis etiamnum reperitur: *Deus, qui per Immaculatam Virginis Conceptionem dignum filio tuo habitaculum præparasti, concede quæsumus, ut sicut ex morte ejusdem Filii tui prævisa eam ab omni labe præservasti, ita nos quoque mundos ejus intercessione ad te pervenire concedas.* Dicitur enim 1. *Immaculata ipsa Conceptio.* 2. *Dignum filio tuo habitaculum præparasti.* ecce fundamentum sententiæ, quare Immaculata censeatur ejus Conceptio, quia nimirum decuit matrem Dei esse Immaculatam, ut sic dignum filii habitaculum fieret. 3. *ab omne labe:* utique peccatum originale labes est. 4. *præserva-*

(f) *Tit. de reliquiis & veneratione Sanctorum.*

servasti, non dicitur, deterfisti labem in ipsa Conceptione. Post fatum Sixti IV. assultum aliquem tentavit Card. Cajetanus, dum Lateranense Concilium sub Leone X. Romæ celebraretur anno 1512. nam Tractatum de Conceptione Virginis magno studio compositum Pontifici huic obulit eo fine, ut contrariam sententiam non quidem definiret, sed *tantumquam probabiliorem & sanctorum dictis consonam* eo in Concilio adprobaret; sed spe sua excidit: contra vero Ambrosius Catharinus, Compsanus Archiepiscopus, ejusdem Ordinis, editis quatuor doctis Disputationibus Immaculatam Conceptionem acerrime defendit. Subsequentes quoque Pontifices Innocentius VIII. Alexander VI. alique plures piam sententiam diversis Constitutionibus confirmarunt usque ad tempora Concilii Tridentini.

In hoc autem Concilio rursus prædicta sententia disputationi tam acri quam memorabili subjecta fuit hac occasione, quam ex Actis ipsius Concilii refert Velasquez S. J. (g) ubi definitum erat a S. Synodo circa peccati *originalis* ad posteros transmissionem, & Episcopis visum fuerat, id generali oratione proponendum esse, plu-

res

(g) *L. de Immacul. Concept.*

res Concilii Patres & Theologi ex Ordine D. Francisci, atque Didacus Laynez, supremus Præpositus Soc. Jes. generalem hanc adfirmationem, videlicet, *quod peccatum Adami in totum genus humanum transfierit*, nulla facta exceptione, minime probaverunt, asserentes hac ratione futurum esse, ut D. Virgo quoque comprehensa censeretur, id quod Ecclesiæ sensui & fidelium consensui contrarium foret. Verum huic exceptioni intercessere Theologi quidam e Familia D. Dominici, in oppositam partem adferentes verba D. Paulli aliorumque Patrum, a quibus omnes in Adamo peccasse, per peccatum in omnes homines mortem pertransiisse &c. sine ulla exceptione pronunciat. addebant: quantumvis contrariam opinionem Ecclesia toleraverit, eum tamen, qui rem penitus introspexerit, facile deprehensurum esse, Virginem nihilo plus aliis communi contagione exemptam. Sed acrius instante cum aliis Laynio, dicentibus hac ratione palmarem injuriam fieri Ecclesiæ, utpote quæ Conceptionem Deiparæ non minus quam Natalem D. Joannis Baptistæ, quem proin absque peccato *originali* natum fuisse omnes profitentur, solemniter colit, celebrando festum hoc magna populi Christiani con-

spiratione, factum est, ut controversia
 de Immaculata Conceptione, quæ obiter
 duntaxat & veluti per transennam hu-
 cusque agitata fuerat, in quæstionem
 principalem excreverit. Certatam igitur
 est utrinque magnis studiis opponendo
 Scripturas Scripturis, Patribus Patres:
 inter alia Fr. Joannes de Udine Ord.
 Præd. hoc dilemma proposuit: „ D. Paul-
 „ lus & Patres aut crediderunt totam
 „ vestram D. Virginis a communi mor-
 „ talium lege exemptionem, aut non cre-
 „ diderunt? Si crediderunt, neque ta-
 „ men unquam nisi universe locuti sunt,
 „ nulla facta exemptionis hujus mentio-
 „ ne, cur non nunc eorum exemplum
 „ imitami? Si non crediderunt, tunc
 „ vestra opinio novitatem redolet. „ At
 contra insurgentes Laynius & Fr. Hie-
 ronymus Lombardellus Ord. S. Franc.
 facile diluerunt dilemma istud „ non mi-
 „ norem, affirmantes, Ecclesiæ hujus
 „ temporis auctoritatem esse, quam fue-
 „ rat primitivæ, eodem videlicet Dei
 „ Spiritu ductæ, ab ejusdemque Christi
 „ Vicario gubernatæ. atque ideo, si Ec-
 „ clesiæ veteris consensu factum est, ut
 „ Patres sine exceptione tunc loqueren-
 „ tur, consensionem universalem, quæ
 „ hisce temporibus celebratione festivitatis
 „

„ tis illius a Romana Sede institutæ se
„ se prodit, ad Deiparam a communi
„ sorte excipiendam fortiolem esse, va-
„ lidiolemque ab ea argumentationem
„ desumi. „ Inter hæc dies illuxit, qua
Laynius de Immunitate Deiparæ in con-
fessu Patrum palam differere iussus est,
quumque eum ipsum in diem febris quar-
tana, quæ Laynium corripuit, consueto
circuitu esset reditura, decreverunt Pa-
tres, ut Concio in sequentem differretur:
sed dilationem hanc recusavit Laynius
tum Deiparæ patrociniò tum causæ bo-
nitati confisus, atque per tres integras
horas magna virium & animi contentio-
ne peroravit, dumque Virginem a pec-
cati *originalis* labe immunem esse gra-
vissimis rationibus demonstrabat, se quo-
que a febre deinceps penitus immunem
sensit atque servavit. Denique Patribus
Dominicanis arena excedentibus ac con-
sistentibus, Patrum voluntate Decreto
de peccato *originali* in sessione V. anni
1556. die 17. Junii celebrata constituto
hæc sub finem verba fuerunt adjecta:
*Declarat tamen hæc ipsa S. Synodus, non
esse suæ intentionis comprehendere in hoc
decreto, ubi de peccato originali agitur,
beatam & Immaculatam Virginem Mariam
Dei Genitricem, sed observandas esse con-*

*stitutiones felicitis recordationis Xysti Pa-
pa IV. sub panis in ejus Constitutionibus
contentis, quas innovat.* Quibus verbis
dum S. Synodus B. Virginem hoc decreto
de peccato *originali* comprehendere no-
luit, profecto arguitur, illam ab ipso hoc
peccato Dei Matrem eximere voluisse.
Unde Vincentius Justinianus Antist seu
Antistius Ord. Præd. SS. Theol. Magi-
ster, dum circa annum 1580. Tractatum
insignem de Immaculata Conceptione
(cujus synopsis monumenta literaria Tri-
voltiensia ad an. 1709. exhibent) in la-
cem dedit, in hæc verba prorupit: *Jam
contrariæ sententiæ desunt cathedræ, sug-
gesta, libri, Pontifices, & ipsamet Con-
cilia, quando Tridentinum omnino prote-
statur, non esse suæ intentionis &c.*

Finito hoc Concilio Pius V. ut quod
Tridentinum decreverat, effectui da-
ret, *Missale* ut vocamus ac *Brevia-
rium* Romanum in meliorem redacturus
formam inter alia statuit, ut officium de
die Conceptionis celebraretur, quem-
admodum officium de ipsius Nativitate,
retentis omnibus, solo nomine *Nativi-
tatis* in vocem *Conceptionis* mutato, ex
quo adparet, traditionem illam de reve-
latione Helsingo facta (de qua initio di-
xi) in Ecclesia Latina ad hæc usque tem-
pora

pora fuisse custoditam, atque a Pio V. renovatam. Adhuc tamen (mirabile dictu) fervebant lites ac dissensiones non sine Fidelium scandalo. Quapropter Paulus V. an. 1617. peculiari sanctione vetuit, contrariam sententiam in publicis cathedris doceri, quam sanctionem Gregorius XV. an. 1622. ad scripta quoque & colloquia privata extendit, prohibens ne etiam in his a quoquam asseratur sententia opposita, donec aliter a S. Sede definitum fuerit. Tandem an. 1661. Alexander VII. die 8. Decembris, seu ipso Immaculatæ Conceptionis festo, dolens summopere (ut ipse ait in Bulla, quæ incipit: *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*) necdum sublata esse scandala, quæ ex opposita sententia orirentur, omnia præcedentium Pontificum decreta confirmavit, innovavit, atque ita declaravit, ut nullus jam videretur locus superesse ulteriori disceptationi. Quippe in hac declarat Pontifex. 1. Veterem sane fuisse Christi fidelium erga ejus beatissimam Matrem Virginem Mariam pietatem sentientium, ejus animam *in primo instanti creationis atque infusionis in corpus* fuisse speciali Dei gratia & privilegio intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii humani generis Redemptoris a macula peccati

Originalis præservatam immunem. Atque in hoc sensu 2. Sanctam Romanam Ecclesiam Festum de Intemeratæ Virginis Mariæ Conceptione, quin & peculiare ac proprium de illo officium jam olim ordinasse (nimirum illud Sixti IV. de quo dixi, & in quo centies repetitur conceptio ut Immaculata). 3. Declarat hoc festum atque hunc cultum Conceptionis jam olim exhibitum in Ecclesia Romana post sui institutionem nunquam fuisse immutatum. 4. Sanctam Apostolicam sedem per Prædecessores suos sensui & cultui Conceptionis Immaculatæ favorem & tutamentum constanter præstitisse. Porro subjicit Pontifex in hac Bulla gravissimis pœnis ac censuris ipso facto incurrendis 1. omnes, qui deinceps ausi fuerint, innovatas Constitutiones & Decreta sic interpretari, ut favorem cultui Immaculatæ Conceptionis enervare ac irritum reddere velint. 2. Qui sententiam piam, festum, seu cultum in disputationem revocarent, tanquam rem dubitationi subjectam: vel 3. qui contra piam sententiam directe vel indirecte, scripto vel voce loqui, concionari, tradere quidquam determinando vel asserendo, vel argumenta contra asserendo, eaque insoluta relinquendo veriti non fue-

fuerint. 4. Qui vel alio, quicumque excogitari potest, modo contra eundem pium sensum ac cultum differere tentarint, declaratque illos nullo excusari prætextu eam ob rem, quod necdum de illo definitum fuerit, aut non defini possit. 5. gravissime vetat libros omnes imposteros quacunque ratione edendos, quibus in dubium pia sententia vocatur, aut contrarium defenditur. Hac gravissima Constitutione pia opinio de Immaculata Conceptione veluti in *rem judicatam*, ut Jurisperiti loquuntur, transit, & nec jam opinio, sed sententia, *moraliter* certa audire cœpit, ita ut nihil deesse videatur, quin sit articulus fidei, quam sola Ecclesiæ definitio. Qui post Alexandrum VII. secuti sunt Pontifices, vix non singuli præclaro quodam aut monumento, aut nova Constitutione Fidelium devotionem & cultum Immaculatae Conceptionis stabiliverunt ac promoverunt. Unum præterire nefas foret, proxime defunctum Pontificem Benedictum XIV. Hic non solum *Immaculatae Conceptionis* titulum, toties ab Adversariis impetum ab omnibus & ubique libere usurpari posse mandavit, immo in ipsis etiam Ecclesiasticis Edictis, suisque & sacrarum Congregationum Decretis emi-

emicare voluit, sed etiam peculiari Edicto *Capellam* ut vocant *Pontificiam* in Festo Conceptionis B. V. quot annis solemni ritu celebrari constituit. Verba Edicti sunt:

Decretum editum in Consistorio die XXVI. Novembr. An. 1742.

In quo solemnī die (VIII. Decembr. Dei Genitricis Conceptioni sacro) Nos *Capellam Pontificiam* in *Libertiana Basilica* haberi volumus. Quod quidem non hoc anno tantum, sed singulis quibusque annis fieri mandamus: ac præcipimus, ut *Capella hæc Pontificia* in honorem *IMMACULATE VIRGINIS* quot annis celebranda cæteris annumeraretur, ut nimirum ipsa *Beatissima Virgo* a Deo Nobis implorare dignetur quod petimus, suæque patrocínio non minus *Catholicam Religionem*, quam hanc *Apostolicam sedem* benigne regere velit, ac fovere.

Memorable illud est, ac *Annalibus dignum*, quod hac occasione accidit: inter alios *Eminentissimos Cardinales*, qui consilium rei adeo præclaræ *Pontifici* suggererunt, fuit *Card. Ludovicus Belluga*,
qui

qui post institutam Capellam votum quo se obstrinxerat, exolvens argenti laminam aurata inclusam corona, qualem ipse vidi, ad aram S. Aloysii Gonzagæ in Romani Collegii templo suspendi curavit cum hac epigraphe:

D. O. M.

Impetrato S. Aloysii ope Immaculatæ
Conceptioni

Matris Dei novo atque Illustri Pontificiam
per Capellam

Cultus incremento, Ludovicus Cardinalis
Belluga, Aliique supplices, ex Voto

VIII. Decembris MDCCXLII.

Appendicis loco ad celeberrimam hanc controversiam serviet alia paullo minor, quæ tamen totam priorem jam debellatam, nisi mature silentium foisset impositum, resuscitare potuisset. Prodiit anno 1712. liber, cui Titulus *Lamindi Pritanii de ingeniorum moderatione in religionis negotio*, qui Auctorem habet virum alias de re literaria bene meritum, (an alieno consilio, an propria quadam eruditionis ambitione calamum strinxerit, non constat) certe meliorem Philologum quam Theologum, & apud pios ac doctos de Immaculata Conceptione male
meri-

meritum. Ut silentio præteream alia non levia sphalmata Critices non satis moderatæ, graves simul ac iniquas censuras in eo ingenii sui partu inussit voto a multis edi solito, nimirum defendendi ad sanguinem usque Immaculatam Conceptionem. Hoc ipse *sanguinarium votum* adpellat, & piam pervicaciam: sententiam vero de Immaculata Conceptione, post tot annorum conflictum totque victorias tanta in luce positam, *meram* vocat *opinionem* & *errori obnoxiam*, pro qua vitam velle prodigere *stultum sit*, *zelum sine scientia*, *prudentiæ monitis injurium*, *imprudens ac superstitiosum sacrificium*. Non modice insolens hæc crisis pias Italorum, Hispanorum ac Germanorum aures offendit, quumque anno 1729. Theologus quidam Italus nomen Candidi Parthenotimi adsumens acri scripto in Lamindum invecus esset, eumque merito castigasset, inter alia ipsi objectans, quod piissimas nationes honori ac cultui Deiparæ tantopere addictas a ferventi in illam studio avertere conetur, ille errorem suum majore emendaturus edidit in lucem sub nomine Antonii Lampridii latens alium librum Apologeticum, cui titulus: *De superstitione vitanda, sive Censura voti sanguinarii in*
bono.

*honorem Immaculatæ Conceptionis Dei-
paræ emissi*, in quo multis argumentis
parum felicibus, & Alexandri VII. Bullæ
injuriolis prius temerarium adfertum suum
stabilire contendit. Verum ex iis, quæ
non ita pridem adtuli e variis Pontifi-
cum Bullis, præsertim Alexandri VII. de
perpetuo & communi fidelium sensu, de
instituto Festo ac Officio Immaculatæ
Conceptionis, de gravissima interdictione,
ne contraria sententia doceatur, neque
in dubium, seu publice seu privatim vo-
cetur, certum est *primo*, sententiam de
Immaculato conceptu non esse meram
opinionem, aut pietatem mere *opinati-
vam*, ut loquitur Lamindus, ac errori
obnoxiam, quod tamen pro fundamento
ille ponit ad evertendum votum sangui-
narium. Si autem fundamentum tam
male materiaturum est, quale erit ædifi-
cium huic superstructum? Certum est *se-
cundo*, pium esse ac virtutis opus, co-
lere Immaculatam Conceptionem. Licet
igitur dubium esset id quod colitur, an
pro pietate certa, & virtute minime du-
bia sanguinem fundere ac mortem oppete-
tere non licebit? Si hoc ita est, neque
licet fuso sanguine virginitatem nullo
præcepto sancitam defendere: non lice-
bit mortem oppetere in charitatis offi-

cio & obsequio peste infectorum: non
 licebit propria morte vitam patris aut
 matris tueri. Quis sanæ mentis hæc in-
 ficiari ausit? Certum est *tertio*, quoniam
 ista, de quibus dixi, licita sunt, etiam
 licitum esse votum de sanguine fundendo
 pro virginitate tuenda, mortem oppetendi
 ex charitate in obsequio peste infectorum,
 moriendi ad servandam patris vel matris
 vitam. Et credamus impium, nefarium
 ac superstitiosum esse votum defendendi
 etiam ad sanguinem usque Immaculatam
 Virginis Conceptionem, Dei ac nostræ
 Matris amantissimæ honorem, ac vitam
 prodigere in obsequiam tantæ Dominæ
 ac cœli Reginae quum quivis miles pro
 Principis ac Regis sui honore atque
 salute in mortem certam ruere gloriosum
 sibi ducat? magna sane audacia est, unum
 hominem plus sapere velle, quam tot
 Academias, tot Principes, & urbes, tot
 Ecclesiasticos & Equestres Ordines, qui
 voti religione se obstringunt, Immacula-
 tam Conceptionem, donec aliter defini-
 tum fuerit, constanter defendendi, &
 non pauci ex ultimis etiam conceptis
 verbis *usque ad mortem*. Sed satis re-
 pressa fuit Viri hujus cæteroquin multum
 eruditi hac in re ultra spheram progressa
Censura ab aliis præstantissimis Viris, qui
 cala-

calamum strinxere, ac doctissimis lucubrationibus & libris editis eam profligarunt: quemadmodum post Candidum Parthenotimum Laurentius Migliacius Panormitanus an. 1741. in *Lampridio detecto & castigato*: Josephus Ignatius Milanese S. J. SS. Theol. Professor an. 1742. in *Lampridio ad trutinam revocato*: & postquam his epistolas quasdam sub ficto nomine Ferdinandi Valesii primus auctor & semper idem Lamindus opposuit an. 1743. Benedictus Piazza S. J. in laudato volumine *Causa Immaculatæ Conceptionis dicto & quasi Decretorio*, an. 1747. vulgato. Quare tota hæc controversia eum denique finem nata est, quod una ex parte Marianæ erga Immaculatum Dei-paræ Conceptum devotio magis fuerit illustrata, ex altera factum sit palam, in quæ præcipitia deducat homines alias claros & eruditos nimia eruditionis arrogantia, critico quodam spiritu in sacra & profana promiscue involare adsueta.

§. IX.

Controversia de Auxiliis Gratiæ.

CXXII.

Antequam in ipsa celeberrimæ hujus controversiæ quæ præcipuas duas
BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Ccc Sche-

Scholas Thomisticam & eam quæ Societatis est, dudum inter se collisit, penetralia ingrediamur, juvat paucis occasionem illius primam in conspectum dare, Hæc non alia erat, quam *Scientia Media*, ideo sic dicta, quod inter scientiam *simplicis intelligentiæ*, & scientiam *visionis* velut intercederet. Hanc e SS. Literarum & SS. Patrum auctoritate depromptam quasi ex tenebris in lucem protraxit in suo *de Concordia gratiæ & liberi arbitrii* libro Ludovicus Molina S.J. Hispanus, magnum inter Theologos, quin & Jurisconsultos nomen tam ob doctissimos *in 1. p. D. Thomæ* Commentarios, quam ob sex Tomos *dè Jure & Justitiâ* summo semper in pretio a profundis Jurisperitis habitos. Animadvertit enim sagacissimus in literis Divinis Vir, & tum ante ipsum Petrus Fonseca ejus Magister in rebus Theologicis, tum post ipsum plurimi non solum e Societatis Jesu scholis, verum etiam ex aliis præcipuis Europæ Academiis Doctores nominatissimi, præter objecta, ad quæ duplex scientia illa Theologis notissima, videlicet simplicis scientiæ & visionis sese extendit (nempe partim possibile, partim quocunque demum tempore existentia) alia quoque reperiri, admirum *conditionalia* seu sub

con

conditione duntaxat futura, quorum non minus certa scientia Deo concedenda esset, ac priorum. Rei hujus manifesta e SS. Literis testimonia in medium protulerunt de Tyriis & Sidoniis (h) de Davide commorante in urbe Ceila (i); de Elisæo ad Regem Joas misso; (k) de raptu animæ (l); de Jeremiæ vaticinio (m); &c. Ex his & similibus S. Scripturæ effatis legitime ac solide demonstrarunt cum Molina Doctores isti; certam veritatum etiam *conditionalium* scientiam Deo inesse, & non tantum *conjecturalem*, quam solam tum temporis Deo concedebant Thomistæ; uti constat ex Petro Ledesma Ord. Præd. Tractatu de Auxiliis (n) ubi referens sententiam de notitia divina horum *objectorum* solum conjecturali ait: *hanc sententiam sequuntur omnes discipuli S. Thomæ, qui hac tempestate interpretantur illum, & omnes, qui sequuntur ejus doctrinam in auxiliis gratiæ.* Immo ipse, tanquam cæterorum Antesignanus (o) conclusione quinta: *Secunda*, inquit, *sententia* (nempe quod Deus non habeat certam & *infallibilem* cogni-

(h) *Luc. 10.* (i) *l. i. Reg. c. 23.* (k) *l. 4. Reg. c. 13.* (l) *Sap. c. 4.* (m) *Jerem. 38.*
(n) *edito 1611. pag. 580.* (o) *pag. 390.*

cognitionem horum futurorum *conditionalium* natorum) est certissima taliter, ut opposita non sit mihi probabilis. Verum post Molinæ aliorumque nostrorum de certa *conditionalium* scientia, quam ille *Mediam* vocabat, doctrinam publici juris factam non facile quisquam Thomistarum hac in parte eam inficias ivit. Interea tamen scientiæ huic certæ ac *infallibili* sub nomine *Mediæ* nullum in scholis theologicis locum concedere volebant, sed antiqua partitione scientiæ divinæ in duas classes, videlicet *simplicis intelligentiæ & visionis* standum esse acerrime contendebant, non jam rem ipsam, sed nomen innocens impugnantes. Verum impedire non potuerunt, quin plurimi alii in cathedris & scholis suis scientiam mediam in consortium reliquarum admitterent, ac civitate donarent, qua etiamnum hodie fruitur. Igitur aliam ingressi viam validissime illam oppugnare cœperunt eo ex capite, quod ejusdem Patroni doceant, scientiam ejusmodi *conditionalium* seu mediam non *supponere* decretum divinum, quod re ipsa in Deo absolute existat, totisque contendebant viribus, ea quæ sub conditione futura sunt, certo ac citra omne periculum errandi a Deo cognosci non posse, nisi in *Decreto prædeter-*

determinante, quod subjective absolutum, & terminative conditionatum dicebant. Hujus decreti prædeterminantis subjective absoluti & terminative conditionati inventorem fuisse satis constat Didacum Alvarez, Magistrum & Regentem Mineritanum; ipsius vero Prædeterminationis seu Præmotionis Physicæ Dominicum Bannez, celebrem in Academia Salmanticensi Theologum, utramque Ord. Præd. Certe D. Thomas non fuit, teste Reverendissimo Turco, totius Ordinis Prædicatorum Generali, qui uti legere est apud Gabrielem Henao (p) & Dominicum Viva (q) cuidam ad mentem D. Thomæ Præmotionem hanc esse asseveranti publica in concertatione respondit: Ostende mihi locum D. Thomæ, in quo Physicam Præmotionem propugnavit, & creabo te Magistrum adversus constitutiones tuæ Provinciæ. Cui simile quid, si non idem Joannes Bagotus Theologiæ Claromontanæ Parisiis Professor apud Platelium (r) refert, nimirum eundem Reverendissimum Turcum in publica disputa-

(p) *In scient. Med. Theologicæ defensata sect. 176. num. 1869. & part. 2. lib. cit. sect. 498.* (q) *Part. 3. Diss. 3. q. 2. n. 1.* (r) *Part. 1. c. 3. §. 2. n. 107.*

tatione Parisiis an. 1664. instituta palam edixisse: *S. Doctori immerito adscribi Prædeterminationes Physicas, ejus Principiis evidenter contrarias.* Illud negari haud potest, in Indice Generali super omnia D. Thomæ Opera edito Romæ an. 1570. qui vastissimum volumen conficit, nullibi nomen ac mentionem *Prædeterminationis* aut *Præmotionis*, multo minus *Physicæ* reperiri, ne quidem in adjecto ad calcem *Breviculo* seu *Reperitorio* omnium dictionum Principalium, inter quas utique locus fuisset concedendus *Prædeterminationi Physicæ* adeo famosæ, si eam S. Doctor vel invenisset, vel tradidisset, aut propugnasset. Quapropter Bannesius præcipuus belli hujus scholastici ac totius controversiæ Auctor frustra tam amaris quæstibus fatigare aures videtur, clamareque, incognitam toti venerabili antiquitati, atque inauditam ad sua usque tempora in scholis fuisse hanc divinæ scientiæ partitionem, uti & vocem *Scientiæ Mediæ*, quum æque parum aut minus cognita Antiquis & D. Thomæ fuerit *Prædeterminatio* seu *Præmotio Physica*, aut *Decretum Prædeterminans*, utpote eodem tempore vel paullo ante in hortis Alvarezii & Bannesii velut heri primum nata. Hæc de scientia Media.

CXXIII.

Jam vero Controversiæ de Auxiliis Gratiæ vera & genuina origo hæc est : Negavit Calvinus cum aliis hæreticis libertatem humanæ voluntatis, ut efficaciam gratiæ divinæ explicaret, cui vim quandam necessitantem tribuit. Detestati sunt omnes Catholici pestiferum hoc dogma quumque tunc temporis melior via non occurreret, adhæserunt plurimi doctrinæ Thomisticæ, quæ libertatem hominis fortissime propugnavit : gratiæ vero efficaciam credebat explicare se quam optime per virtutem eidem *intrinsecam* atque innatam, sine ulla vi cogente humanas mentes, & in quamcunque partem vellet, certissimo inflectentem. Videns autem Molina cum aliis e Societate Doctoribus, quod hac ratione libertati necdum satis cautum esset, asserendo quidem fortiter, dari omnino in homine libertatem, quam *Indifferentiæ* vocant, gratiam vero vim ac necessitatem nullam libero arbitrio inferre : tribuendo tamen gratiæ talem virtutem *intrinsecam & essentialem*, cui humana voluntas resistere non posset, vel certe nunquam restituta esset, quamque ut acquirat, vel declinet, neutiquam esset in hominis potestate, sed in solius

Dei concedentis vel negantis voluntate seu Decreto, omne liberi arbitrii *exercitium* antecedente: videns inquam hoc Molina cum aliis, credensque eadem manu, qua periculo subduceretur libertas nostra, rursus in illud conjici, aliam ineundam sibi viam esse putavit, ut hæreticis os obstrueret, clamantibus Catholicos verbis quidem a se dissentire, non re ipsa, & gratiam quam ipsi vocarent *necessitatem*, dici ab illis *prædeterminantem*. Itaque quum systema suum de scientia media in publicam lucem produceret, ratus medium hoc fore optimum conciliandi libertatem humanam cum efficacia gratiæ divinæ, docuit & post ipsum docuerunt quamplurimi, docentque etiamnum impune: gratiam quidem secundum se non esse connexam cum consensu; ubi tamen Deus præviso per scientiam mediam (quod hujus proprium est officium) hominis consensu eam confert, & hac voluntate confert, quod præviderit cum consensu fore conjungendam, ejusmodi gratiam omnino esse efficacissimam, & certissime post se consensum re ipsa trahere, quin ulla ratione lædatur humana libertas, utpote cujus liberum *exercitium* *supponeret* scientia media, & a quo ipsa sua modo penderet, possetque impediri

ac evitari ab arbitrio creato. Atque hac ratione censebat Molina cum Societatis Theologis iniri posse *Concordiam gratiæ cum libero arbitrio*, quem etiam titulum libro suo præfixit. Quippe hoc modo intactum relinquitur supremum & absolutissimum Dei in omnes actiones, etiam liberas, Dominium, simul & libertas humana facta tectaque servatur: dominium quidem Dei, quum penes Deum sit in hoc systemate conferre ac conservare potentiam libere agendi; subministrare gratiam excitantem & adjuvantem, sine quibus nullum opus bonum, neque ipse in bonum consensus effici potest; flectere pro sua lubidine arbitrium humanum in quamcunque partem conferendo talem libertatem & gratiam, quam per scientiam mediam videt fore conjungendam cum consensu: Libertas vero humana, dum penes ipsam sit, Deo sic decernente, ut gratia collata vel conferenda uti possit, vel non uti; eidem resistere vel consentire potentia saltem antecedente; facere ut Deus prævideat hanc gratiam efficacem fore, illam inefficacem. Hæc, quæ sane nemo vel levissime tinctus in rebus theologicis negare potest, non doctrinæ novæ cudendæ gloria, ut perperam adversa pars suspicabatur, sed veritatis in

lucem producendæ, hæreticique dogmatis
 penitus profligandi studio incitatus Mo-
 lina, cæterique ipsius doctrinæ adhæren-
 tes docere ac palam exponere cœperunt
 difficillimis illis temporibus, quibus Ca-
 tholicos inter & A catholicos gravissimum
 circa gratiam divinam & libertatem hu-
 manam bellum exarsit. Profecto hac in
 re non egerunt aliud, quam quod Insti-
 tuto suo, & præclaræ S. Fundatoris sui
 doctrinæ ac monitis erat conforme, con-
 tra quam nonnulli ad invidiam facien-
 dam criminantur, dum asserere non du-
 bitant, brevi tempore degenerasse filios
 a S. Patris sui præscripto gravissimo, ut
 maxime in tradenda Theologia a S. Tho-
 ma non recederent. Audire juvat S. Igna-
 tium ipsum, quæ hoc in negotio illius
 mens ac sententia fuerit. Hic in Aureo
 suo Exercitiorum Spiritualium libro, quan-
 tum ad singula pertinet, oraculo Sedis
 Apostolicæ solemniter adprobato, dum
 regulas quasdam statuit, *ut cum Ortho-
 doxa Ecclesia sentiamus*, inter alias de-
 cima quarta sic loquitur: *Advertendum
 est; quamquam verissimum sit, nemini con-
 tingere salutem, nisi prædestinato, cir-
 cumspicte tamen circa hoc loquendum esse,
 ne forte gratiam seu prædestinationem Dei
 nimis extendentes, liberi arbitrii vires,*

Et operum bonorum merita excludere velle videamur: vel e converso, ne plus æquo huic tribuentes illis interim derogemus. Eodem in libro Exercitiorum paullo infra, regula decima septima, præscribit: Neque itidem prædicandæ & inculcandæ gratiæ Dei usque adeo insistendum, ut serpere inde possit Auditorum animis lethalis error, negata liberi arbitrii nostri facultate. De gratia ergo ipsa diffuse quidem loqui fas est, Deo inspirante, sed quatenus in gloriam ejus uberiolem redundat, idque juxta modum convenientem nostris præsertim temporibus tam periculosis: ne liberi arbitrii usus, & operum bonorum efficacia tollatur. Atque, in has Ignatii sapientissimas regulas dum commentatur Eximius Doctor Suarius (s) occasionem inquit summo advertendi, zelum quem nunc habet Societas recte explicandi concordiam gratiæ cum libero arbitrio, & convenienter loquendi, & accommodate ad resistendum Lutbero aliisque hujus temporis hæreticis, eundem fuisse in Patre Nostro Ignatio, ut vel ab illo in Societatem manasse, vel eundem Spiritum, qui banc Religionem movet ad resistendum hæreticis, hujus esse Doctrinæ Auctorem.

Cæte-

(s) *Tom. 4. de Relig. Societ. in particulari l. 9. c. 5. dub. 12.*

Cætera voluit equidem S. Ignatius, ut filii sui non facile discederent a doctrina S. Thomæ, non autem, ut semper accederent doctrinæ Interpretum Thomistarum, quæ duo admodum diversæ res sunt.

CXXIV.

Verum *Concordia* hæc, seu liber, quo inter gratiam & liberum arbitrium concordiam stabilire conatus est Molina, pomum illud *Discordia* fuit inter scholam Thomisticam, & eam, quæ Societatis est, atque *lapis offensionis*. Quippe Dominicus Bannez, de quo dixi, Vir acer ingenio, Commentariis in S. Thomam editis celebris, magnæque inter suos auctoritatis: usus Magistro Melchiorre Cano, ejusdem Ordinis homine doctissimo quidem, sed nescio quam ob æmulationem Societati qua dictis qua scriptis palam offenso, circa annum 1588. vix perlato ad se rumore, Molinam librum *Concordiæ* prælo in Lusitania commissurum, mox occultis cuniculis scientiæ mediæ propugnaculum subruere tentavit. Igitur ipse, ejusque familiares collatis inter se consiliis librum *Concordiæ* necdum typis editum, necdum a se visum, multo minus perlectum privato suo judicio damnant,

nant, atque ad Cardinalem Archiducem Albertum, & quam dicunt Inquisitionem Generalem Lusitaniæ, cujus Præsidentem agebat Albertus, tanquam propositionum damnatarum & Pelagianismi resuscitati reum deferunt. Ita fatetur ipse Augustinus Le Blanc seu latens sub hoc nomine Fr. Hyacinthus Serry, Ord. Præd. in Historia de Auxiliis (1): *Vix absoluta erat editio, & necdum venalis prostabat, cum Fr. Fr. Prædicatores injecta suscitati Pelagianismi accusatione publicationi ejus intercesserunt.* Sed primus hic assultus nequaquam ad vota successit. Quippe provido Numine sic disponente factum est, ut liber Molinæ a Viro ex Illustrissimo Prædicatorum Ordine, doctissimo æque ac religiosissimo, primum dignumque testimonium ferret. Nam sacre Inquisitionis Lusitanicæ Senatus librum Concordiæ ad se delatum publico librorum Censori Bartholomæo de Ferreira examinandam dedit. hic illustre profecto elogium in approbatione sua contexuit, in fronte libri positum, in quo 1. ait, *ea qua potui diligentia hunc librum examinavi.* 2. vocat auctorem *Doctorem eruditissimum, virum in divinis scripturis studiosissimum, juxta ac Religiosissimum.* 3. addit, *Quapropter*

(1) *Lib. I. c. 12.*

pter valde dignas arbitror has lucubrationes, quæ in publicam totius Ecclesie utilitatem excudantur. Huic simile testimonium tulit idem liber Molinæ in Regiis Castellæ & Arragoniæ Tribunalibus, in quibus eum vulgandi potestas fiebat, munita non solum ad probationibus luculentis, verum etiam amplis & honorificis encomiis Petri Loppii de Montoya, & Joannis Villæ Theologorum, quibus excutiendi libri cura demandata fuerat. Quare cadentibus in irritum cunctis Bannesi sociorumque machinationibus qua occultis qua manifestis, tandem Inquisitionis Generalis Lusitaniæ solemnni judicio, accedente Archiducis tanquam Præsidis consensu, permissum est, ut Molinæ liber *de Concordiâ gratiæ & liberi arbitrii* sub initium Julii an: 1588. omnium victor difficultatum in lucem prodiret, adjecta appendicè, qua respondit auctor ad ea, quæ ab Adversariis suis objecta sibi fuerunt. Neque solum libri editio permessa fuit, sed etiam S: Senatus hujus judicium gravissimum accessit, nimirum, quod doctrinam valde utilem, sanam, & conformem Scripturæ, Conciliis, & SS. Patribus contineat, quemadmodum ipse tunc temporis supremus ejusdem Præses Archidux Albertus in suis ad Clementem

tem VII. literis testatur. Rebus ita, ut exposui, in Lusitania pro Molinæ libro feliciter gestis, in Hispaniam bellam hoc literarium est translata. Displicuit nimirum honor ille, qui paullo post publici juris factam Molinæ concordiam libro huic in præcipuis Hispaniæ urbibus & Academiis habitus est, ut ingenue fatetur acerrimus Adversarius, rei credo evidentia convictus, Thomas de Lemos Ord. Præd. qui (u) in hunc modum loquitur: *Liber ille novam (ut videbatur) continens doctrinam a compluribus acceptatus fuit, & ejus dogmata amplexata, ita ut in communibus disputationibus, publicisque congressibus, immo & in scholis nihil aliud audires, quam hanc Molinæ doctrinam.* Et vero in Hispania à plerorumque Ordinum Religiosorum Viris doctissimis, quique Theologiam publicè professi sunt, Molinæ doctrina passim tradebatur in scholæ cathedris. Ex his omnium primi fuerunt Patres de Familia S. Francisci in Conventu Ubicensi circa an. 1592. horum vestigia secuti sunt eodem tempore Augustiniani, Benedictini, Cistercienses, Carmelitæ, iique quos Minimos vocant. Neque solum Ordines Religiosi, verum etiam præcipuæ per Hispaniæ

(u) In Panoplia Tom. I. Tract. 6. c. 3.

niae Regnum Universitates Complutensis, Hispalensis, Vallisoletana, quorum omnium insignia, & pro doctrinae Moliniana innocentia authenticis quas vocant tabulis comprobata testimonia exhibet Eleutherius (x). Quare ad S. Inquisitionis per Hispaniam supremum Tribunal Molinam cum libro suo deferunt, tanquam doctrinae in fidei dogmatibus erroneae ac haereticae reum. Ab hoc igitur liber memoratus Academiae Complutensi, quae reliquis fere tota in Hispania commendatior & illustrior est; atque in ea insignioribus octo Doctoribus & Theologiae Magistris per annum integrum severo examini subijciendus traditur. Sed & heic superior evasit, & ab omni censura immunis prodiit. Testantur id literae Cancellarii Universitatis Complutensis ad Cardinalem Pompejum Arragonium datae. in his ait: *magna & accurata diligentia per longum tempus, maturo consilio, me praesente id praestitum est (scilicet examen) non sine libri approbatione.* additque: *Doctissimorum Virorum, qui huic examini interfuerunt, placita si ii, qui hunc librum perlegunt, attenti audirent, non dubito, quin libenter acquiescerent.* Con-

(x) In Hist. Controv. de Auxil. l. 2. c. 11. 12.
 & 12.

Confirmarunt hæc omnia iidem Doctores Complutenses exaratis ad ipsum Pontificem Clementem VIII. literis, asseverantes insuper, Universitatis suæ iudicium a magno Doctorum numero totius Hispaniæ peritissimorum comprobari. Quumque Petrus Michael, Doctor Complutensis, qui tunc Romæ agebat, certiores redderet Collegas suos, adversam partem omni industria conari, ut persuadeat Pontifici, Complutensem censuram a Patribus Societatis dictatam fuisse, illi alteram ad Pontificem epistolam scribere in qua inter alia sic loquuntur: *Cum vero indignum sit quæ nobis examinanda proponuntur, alieno calculo judicare, eorum præsertim, quorum res agebatur & causa . . . de integro libro judicavimus, prout in instrumento a nobis confecto, & propria manu subscripto continetur. . . . Reliquis omnibus tam sæcularibus quam Religiosis ignorantibus prorsus non modo censuram iudiciumque nostrum; sed etiam quidquid in tam frequenti Conventu nostro versaretur. Integras epistolas legere licet apud Eleutherium (y).*

CXXV.

(y) *L. 2. c. 13. de Auxil. grat.*

CXXV.

Nihil jam spei reliquum videbatur Adversariis tum in Lusitania, tum in Hispania. Igitur omnem operam suam in id contulerunt, ut causa tota ad Romanæ Inquisitionis Tribunal pertraheretur. Id effectui dederunt, potentum in Urbe amicorum suffragiis consili anno 1596. quo Bannesius victoriæ certius obtinendæ spe illectus Didacum Alvarez, cum privatis libri Molinæi accusationibus ac censuris Romam ablegavit. Hic quamprimum ad Cardinalem Alexandrinum, Ordinis Prædicatorum, e quo ad purpuram adsumtus erat, *Protectorem* se contulit, ejusque in re tanti momenti auxilium implorans supplicem libellum porrexit, Pontifici si videretur exhibendum. In isto autem decem propositiones continebantur, novem e libro Molinæ, decima vero e Francisci Suarli, Molinæ defensoris, operibus collectæ una cum censuris cuius propositioni subjectis, quibus titulus erat præfixus: *Apologia Fr. Fr. Prædicatorum in Provincia Hispaniæ, SS. Theologiæ Professorum &c.* Nec mora: Apologiam hanc Card. Alexandrinus Clementi Pontifici clam obtulit, & adnitentibus Cardinale Asculano, priusquam
ad

ad purpuræ sacræ honorem eveheretur, Dominicanæ Familiæ Alumno, atque Francisco Pegna Rotæ Decano, rem eo deduxit, ut quamprimum litis cognoscendæ initium daretur, quod etiam factum est 2. Jan. an. 1598. coram octo vel potius novem Consultoribus a Pontifice designatis, quibus Alvarez cum suis jam antea persuadere conatus est, id unum Molinæ propositum fuisse, ut novam de gratia & prædestinatione Theologiam cuderet, deserto antiquitatis tramite, contemptaque SS. Augustini ac Thomæ auctoritate. Res maxima cum festinatione peracta est. nam vix mensium trium spatio post undecim conventus celebratos Consultores isti 13. Martii ejusdem anni judicium decretorium pronunciarunt in hæc verba: *Censemus e re Catholica esse, ut liber qui inscribitur Concordia liberi arbitrii cum gratiæ donis, compositus a Ludovico Molina, & ejus doctrina omnino probibeatur &c.* Verum Pontifici merito suspecta fuit tanta in re tanti momenti, cui examinandæ plures integros annos Lusitanix ac Hispaniæ sacra Tribunalia impendissent, festinandi judicandique ratio. Quare telam retexere jussit, causamque majori cum circumspectione ac diligentia, actisque controversiæ in Hispania inchoa-

tæ (quæ Consultoribus expectare non
 libuit, donec adveherentur) inspectis ad
 incudem revocari. deprehensum enim
 fuit, damnatas fuisse ab iisdem propo-
 sitiones quasdam Molinæ, quæ vel erant
 certæ, vel communiter in Theologia re-
 ceptæ, & quidem non audita parte al-
 tera: præterea non æquitatem arbitrorum
 sed adversariorum acerbiter præfere-
 rebant, quum unus eorum Gregorius Co-
 ronellus singulis fere paginis censuræ in
 Molinam uti hæreticum & Pelagianum
 inveheretur. Sed post multos alios con-
 ventus nequidquam meliores Clemens
 una ex parte justis contra Consultores
 querelis fatigatus, ex altera inspectis tot
 Academicarum & Theologorum testimo-
 niis, quæ ex singulis Europæ partibus
 interea Romam transmissa Molinæ doctri-
 nam magnopere commendabant, ipse ad
 causæ cognitionem se accinxit partium
 congressibus coram se indictis, monitis-
 que duorum Ordinum, Prædicatorum &
 Jesuitarum supremis Rectoribus, ut quos
 vellent Theologos in amplissimam Dispu-
 tationis arenam secum adducerent: Spe-
 ctatorem se fore ac Arbitrum universi
 certaminis. Huic initium datum est an-
 no 1602. 20. Martii in Vaticano Palatio,
 in quo prima Congregatio celebrata fuit
 coram

coram Summo Pontifice, cui assidebant Cardinales duo, Pompejus Arragonius, & Camillus Burghesius, qui postmodum sub Pauli V. nomine toti Ecclesiæ diu præfuit. Episcopi aderant complures doctrina præstantes & eruditione. Partes Dominicanorum sustinebat Didacus Alvarez Magister & Regens Minervitanus, postea Archiepiscopus Tranensis, Prædicatorum Theologus, qui præter Commentarios in Isaiam Prophetam de Auxiliis gratiæ, & humani arbitrii viribus scripsit: Molinæ vero ac Societatis causam tuebatur Gregorius de Valentia, qui per annos viginti tres Theologiam Scholasticam & docuit, & Tomis quatuor illustravit. Ubi Pontifex pauca præfatus erat de natura & momento negotii, omnesque paterne adhortatus, ut suo quisque munere sedulo & fideliter fungeretur, quæstio agitari cœpit: Quis majores vires ad bonum libero arbitrio tribuat, S. Augustinus, an Molina? respondit Valentia, Molinam non majores tribuere quam tribuisset Augustinus, nec ullas eidem negare, quas idem Augustinus concesserit. Utrumque hoc assertum prolixa doctaque oratione probavit adductis tum Augustini tum Molinæ testimoniis clarissimis, & visus est etiam Ad-

versariis non dissidentibus palmam in hoc omnium primo congressu retulisse, Didaco Alvarez arena excedente, cujus in locum successit Thomas de Lemos Theologus Prædicatorum, in disputando vehementior priore. Tenuit autem hæc disputandi ratio inter utrumque Ordinem in hoc literato Almæ urbis theatro summa cum Orbis Christiani expectatione per quatuor fere annos usque ad annum 1606. Congregationes universim quadraginta septem institutæ fuerunt, nempe triginta septem Clemente VIII. hoc autem e vivis sublato præsentente Paulo V. decem reliquæ. Causam intervallo temporis hujus egerunt e Familia Dominicana Didacus Alvarez, & Thomas de Lemos: e Societate Gregorius de Valentia, Petrus Arrubal, & Ferdinandus Bastida. quid in singulis Conventibus istis actum fuerit, e publicis monumentis fide dignissimis exponit Theodorus Eleutherius, & ex Actis nomine Francisci Pegnæ & Fr. Thomæ de Lemos in lucem datis Augustinus le Blanc. Initio quidem multum temporis in eo rerum articulo absumptum fuit, num propositiones e Molinæ libro extractæ censuram jure mereantur, & vel Pelagianismo affines, vel omnino essent Pelagianæ. Paulo post
ven-

ventilata fuit quæstio, an Molina sentiat cum Cassiano; tum ejus doctrina cum Augustini doctrina conferebatur, expendebaturque num ei conformis sit, nec ne. Sub initium quidem controversiæ Clemens parum favere Molinæ, quin etiam nescio quibus præjudiciis occupato animo ad disputantium cœtus accedere videbatur, sed perceptis, quibus accusationum torrens sistebatur, responsis, licet jam adversa valetudine tentaretur, Codicem Molinæ magna attentione ipse legit, & notis propria manu adscriptis a Pelagianismo & Semipelagianismo vindicavit, quibus illustratus hic ipse Codex etiamnum in Tabulario Romano Societatis asservatur. Sed hos pios doctosque Pontificis conatus gravis morbus, morsque an. 1605. secuta subito evertit.

CXXVI.

Huic qui successit Paulus V. diversam hoc in negotio viam inivit: hauserat enim perfectissimam rei totius notitiam e tot illis, quibus interfuerat sub Antecessore suo concertationibus. Quare quum probe animadverteret, tempus teri vanis Pelagianismi ac Semipelagianismi objectionibus, utpote quibus pars altera æquali

vel majori jure affinitatem cum Lutheri ac Jansenii doctrina opponeret, præter omnem Accusatorum spem & expectationem in examen vocari permisit *Prædeterminationem* physicam Bannesianorum, quod ne fieret, toto auctoritatis pondere sub Clementis Pontificatu amoliti fuerant, prætexentes nolle se ex Actoribus Reos fieri, nec passuros sese, ut qui Molinianæ doctrinæ Accusatores venerunt, propriam (tanquam aliquid in ea periculi lateret) tueri cogerentur. Coacti sunt tamen. Itaque rejectis ambagibus denique ad ipsam controversiæ radicem de gratiæ efficacis natura, & physiciæ *prædeterminationis* indole perventum est, propositaque hæc Pontificis voluntate quæstio: *An Deus sua efficaci gratia moveat hominis voluntates ad actus liberos bonos non solum intus suadendo, invitando, excitando, aut alias moraliter attrahendo, sed etiam vere, & active proprie, salva tamen humana libertate? & an talis efficax gratia convenienter ab aliquibus scholasticis physice prædeterminare dicatur?* huicque rei ventilandæ fere omnes reliquæ Congregationes maximo utriusque partis conatu impensæ fuerunt. Lemos quidem adductis Scripturæ ac Patrum, præcipue D. Augustini

ac S. Thomæ locis bene multis id, quod caput rei erat, evincere conabatur, violari supremum dei in omnes actiones humanas dominium, dum gratiæ *intrinseca & essentialis* efficacia, visque *prædeterminandi* voluntatem denegatur, & tribuitur libero arbitrio virtus se ipsam in hanc vel illam partem, seu ad bonum seu ad malum inflectendi. At Bastida prolixè demonstravit, non minus a Scriptura & Patribus supremum dei in omnes res creatas dominium extolli, quam humanæ voluntati concessam a Deo libertatem commendari: utrique quod suum est, esse tribuendum, ne fidei dogma hoc in negotio evertatur: jam vero supremum dei dominium intactum relinqui, si dicatur, Deum dando gratias non quidem in se efficaces, sed tales, quibus per scientiam mediam (quæ Deo negari non potest) prævidet voluntatem humanam in his vel illis circumstantiis positam esse consensuram, quemlibet actum bonum obtinere posse, quum penes ipsum solum sit dare hujusmodi gratias, vel non, salva interim hominis libertate, utpote a qua consensus ejusque *prævisio* suo modo penderet: verum dando gratias in se efficaces, & quæ ex natura sua *infallibiliter* cum consensu essent

connexæ, nec quo minus efficaces sint, ulla ratione impediri aut evitari ab homine possint, tollere libertatem *indifferentiæ*, contra quam novissime Tridentinum Concilium, cujus utique auctoritas cuicumque auctoritati & rationi prævaleret (z), conceptis verbis definierit: *liberum hominis arbitrium a Deo motum posse dissentire, si velit*; cum qua definitione systema Molinæ ac Societatis de gratiæ efficacia optime convenire, contra systema Thomistarum *Prædeterminantium* conciliari non posse palam foret. Multa heic, ut fieri amat reposuit Lemos, multa replicavit Bassida. Gravissimum pondus addiderunt Acta Concilii Tridentini in Arce S. Angeli adservata, e quibus Cardin. Bellarminus in scripto Pontifici oblato (quod adhuc in Tabulario Societatis Romæ adservatur) hæc illi retulit: *In Actis Concilii, quæ habentur in arce S. Angeli, refertur, quod cum in disputatione Theologorum, quæ habebatur ante sessionem sextam, duo Religiosi protulissent sententiam istam de prædeterminatione liberi arbitrii, fuit male acceptum a cæteris, eo quod non videretur valde Catholicum, & propterea Decretum formatum est, juxta communem*

alio-

(z) Sess. 6. Can. 4.

aliorum sententiam. His omnibus coram Tribunali suo diu multumque agitatis, Paulus V. Pontifex Maximus anno 1606. ut tandem controversiæ huic finem imponeret, rem post collecta Judicum suffragia cum solis Cardinalibus contulit, matureque expendit. Quid in eo congressu decretorio actum fuerit, inter arcana nemini adhuc pervia referri debet. E nullis enim monumentis certo resciri potuit hucusque, an aliquid conclusum fuerit pro hac vel illa seu damnanda seu publice adprobanda sententia. *Fuere*, inquit Adversarius le Blanc (a), *qui dicerent, Pontificem & quinque Cardinales pro Apostolica definitionis promulgatione pronunciasse, quatuor intercessisse. Verum quid certo rei fuerit, probavit eventus.* Quinam illi fuerint, non refert hic Auctor. Sed fuerunt etiam alii, qui assererent, uti Spondanus ad an. 1606. Joannes Martinez de Ripalda (b), atque ut nihil dicam de Petro a S. Josepho e Congreg. Fuliensi, de Paulo Leonardo Ibero, Manapiensi S. Theol. Professore, Gabriele Henna, & Francisco Annato &c. Eleutherius seu Livinus de Meyer: notum esse orbi, Pontificem cum Cardinalibus
Per-

(a) *L. 4. Hist. c. 18.* (b) *Hist. Controv. de Auxil. Vindic. l. 1. c. 6.*

Perronio & Bellarmino, & aliis pronun-
 ciaſſe, *ut omnis doctrina Molinæ indem-
 nis conſiſteret, & ut utriusque Familie
 ſententia in Scholis Catholicis tuto &
 impune doceretur, donec aliud a S. Sede
 decerneretur, ea tamen lege, ut neutram
 quisquam carpat, injuriisque laceſſat.* Ve-
 rum quum certis omnino publicisque
 Tabulis iſta non conſtent, optimum erit
 (uti nec diffidetur le Blanc paullo ante
 citatus) rem *ex eventu* metiri, & cum
 ipſo, licet Adverſario acerrimo, e cauſæ
 exitu *probare*, penes quam partem vi-
 ctoria tot tantisque conatibus quæſita
 ſteterit. Igitur lite primum in Luſita-
 niæ ac Hiſpaniæ regnis apud S. Inquiſi-
 tionem ab æmulis mota Molinæ ac So-
 cietatis doctrina illæſa & ab omni erro-
 ris ſuſpicionem libera ut vidimus prodiit:
 tum Romæ in conſpectu Sedis Apoſtoli-
 cæ, ſupremoque in rebus fidei ac mo-
 rum Tribunali graviffimorum errorum
 Pelagianismi & Semipelagianismi innu-
 meris adverſæ partis machinis & artibus
 poſtulatur: Primi in Luſitania, Hiſpania
 & Romæ Banneſiani fuerunt, qui eam
 in jus vocarunt, qui accuſarunt licet tot
 Academiis & Religioſis Ordinibus pro-
 batam, qui Actoris partes ſuſtinuerunt,
 & damnationem ac extra fines orbis li-

terati proscriptionem illius modis omnibus urserunt. Nihilominus post tot Congregationes, Examina, & contraria etiam Consultorum plurium suffragia a summo in terris Judice Sacro summo Pontifice concessam est, ut omnis doctrina Molinæ (atque ita etiam Societatis, quamvis hæc non omnem Molinæ doctrinam, prout ipse explicat, propriam sibi fecerit) indemnis persisteret, & Societas in possessione dogmatum suorum quieta permaneret, eximereturque ab omnibus sinistris censuris atque injuriis. Jam vero certa est, & apud omnes civitate donata Juris Regula: *Actore non probante reus & vincit & absolvitur.* Quis autem sanæ mentis ab Actoribus Bannesianis in Judicio probatum fuisse credat, doctrinam Molinæ ac Societatis S. Scripturæ contrariam esse, SS. Patribus præsertim Augustino & Thomæ aperte contradicere, Pelagianismum & semipelagianismum sapere; immo hæreticam esse; & nihilominus a Summis Pontificibus Clemente VIII. Paulo V. & Successoribus non tantum non fuisse damnatam & proscriptam, sed impune ac centum & quinquaginta annis ad hæc usque tempora doceri permissam? Audire juvat satis recens documentum. Benedictus XIII. ex Illustrissimo Prædicato-

catorum Ordine ad Pontificiam sedem
 euectus Decretum edidit an. 1724. quo
 Thomistas laudabiliter hactenus sententias
 suas de gratia per se & ab intrinseco
 efficaci ac de gratuita prædestinatione
 ad gloriam sine ulla prævisione meritorum
 docuisse asserit utpote, quas ab ipsis San-
 ctis Doctoribus Augustino & Thoma se-
 baufisse, & Verbo Dei, summorumque
 Pontificum & Conciliorum decretis &
 Patrum dictis consonam esse ipsorum scho-
 la commendabili studio gloriatur. Aliquot
 annis post fata Benedicti, videlicet 1733,
 2. Octobr. Clemens XII. aliud Breve Apo-
 stolicum in lucem dedit, quod videre est
 in Bullario Romano (c) quodque incipit:
Apostolicæ providentiæ beneficio. In hoc
 ita loquitur: *Mentem tamen eorundem
 Prædecessorum nostrorum (scilicet Cle-
 mentis XI. & Benedicti XIII.) compertam
 habentes nolumus aut per nostras, aut
 per ipsorum laudes Thomistica scholæ de-
 latas, quas iterato iudicio nostro com-
 probamus & confirmamus, quicquam esse
 detractum cæteris Catholicis Scholis di-
 versa ab eadem in explicanda divina gra-
 tiæ efficacia sentientibus, quarum etiam
 erga hanc sedem præclara sunt merita,
 quo minus sententias ea de re tueri per-
 gant,*

(c) Tomo XIII. pag. 362.

gant, quas hætenus palam & libere ubique, etiam in bujus Almæ urbis luce docuerunt & propugnarunt. Igitur ex eventu, ut dixi, optime & citra omnem dubitationem probatur, immo patet, in hac summi momenti controversia victoriam penes Molinæ Concordiam & Societatis doctrinam absque omni adulatione, aut inani jactantia stetisse ac stare etiamnum. Atque hæc, quæ hucusque commemoravi, qua potui fide collegi e vastis duobus Tomis Historiæ Controversiarum de Divinæ gratiæ auxiliis a Theodoro Eleutherio seu Livino de Meyer S. J. Theologo conscriptis, non inconstitata tamen adversarii Augustini Le Blanc, seu Fr. Hyacinthi Serry Ord. Præd. Theologi Historia. Meretur autem Livinus apud quemvis æquum rerum æstimatorem fidem profecto maximam, in primis enim, quæ ipse in medium profert, tum e Tabulis Authenticis tum e Criticæ placitis manifeste probat. Dein Adversarium in historia sua concinanda commercii cum Jansenistis & præcipuis eorum Capitibus, ex literis jussu Regio Bruxellis interceptis in Præfatione sua aperte convincit. Denique ostendit, eundem scriptorem pleraque historiæ suæ documenta desumpsisse ex actis nomine Francisci Pagnæ,

gnæ, & Fr. Thomæ de Lemos in lucem datis, quibus tamen Innocentius X. Pontifex edito die 23. April. 1654. decreto *nullam omnino fidem* adhibendam esse declaravit. Plura de tota Controversia ex Instituto in lucem protuli alio in libro, cui titulus: *Ingenua Indoles Scientiæ mediæ, Probabilismi, & Gratiæ efficaciæ, cum animadversionibus Historicis, Criticis & Theologicis*, typis vulgato anno 1759.

§. X.

Controversia de Probabilismo.

CXXVII.

Nefas foret dissimulare hanc Controversiam, quæ jam olim, & nunc vel maxime, tantis partium studiis, tantoque strepitu est agitata, ut totam Europam, & quod ultra est, velut immani terræ motu concussam crederes. Ut rei totius, de qua agitur, cardo ante oculos ponatur, reflectendus est animus ad geminas propositiones a Summis Pontificibus circa morum doctrinam damnatas, e quibus intelligere licebit, quis hoc in negotio Ecclesiæ Catholicæ sensus sit. Alexander VIII. an. 1690. 8. Decembr. damnavit

navit hanc propositionem numero tertiam: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Innocentius vero XI. an. 1679. 2. Mart. Istam itidem numero tertiam: *Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca, quantumvis tenui, modo probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* En! duo velut extrema, duosque cardines in opinionum probabilium usu. Quidam quos *Rigoristas* aut *Tutioristas* adpellant, ab omni specie probabilitatis quantumvis magnæ aut etiam maximæ abhorrentes ubique id, quod tutius est, sequi oportere, quantumcunque probabilis foret opinio contraria, magno cum strepitu contendunt. Alii quos *Benignistas*, aut *Laxos* seu *Laxones* dicunt, nimium quam par est fræna laxantes conscientiæ ad actionis licentiam plus non requiri docuerunt, quam opinionis probabilitatem aliquam, licet tenuem & exiguam, unde unde demum illa accerferetur, sive ab auctoritate sive a ratione, verbo probabilitatem adparentem. Priores peccarunt rigore, posteriores benignitate: utrique a via media ceu regia, quam omnis virtus moralis tenet, seu aberrarunt ad dextram, seu ad sinistram declinarunt: utrorumque do-

BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Eec stri

Ætrina a summis Pontificibus tanquam
 noxia, & disciplinæ morum inter Chri-
 stianos inimica damnata fuit. Præter hos
 aliæ sincerius opinantium classes in lucem
 prodire: una est *Probabilioristarum* seu
 illorum, qui non quidem tutiora ubivis
 eligenda esse censent, bene tamen ea,
 quæ sunt probabiliora: altera est *Proba-
 bilistarum*, quæ omni probabilitati, mo-
 do vere ac theologice, & comparate
 talis sit, & intra debitos constricta limi-
 tes (e. g. ne sententia legi certæ, aut
 principio certo, pacto, vel censuræ pu-
 blicæ &c. adversetur) locum concedunt
 tunc, quando solum de actionis licentia
 agitur. Prima classis aliquantum defle-
 scere videtur ad unum rigoris extremum,
 de quo dixi; secunda vero ad alterum
 benignitatis extremum: in æquilibrio ta-
 men, uti ita dicam, posita neutra iste-
 rum sententia a Summis Pontificibus cen-
 sura est unquam notata, aut Vaticano
 fulmine tacta, quamvis teste P. Gabriele
 Daniel (d) Innocentius XI. fere toto, quo
 Ecclesiæ clavum tenuit, tempore opportu-
 ne importune urgeretur, ut doctrinam &
 propositionem istam: *Licetum est sequi
 opinionem minus probabilem, quæ vere
 sit probabilis*, condemnaret, nunquam
 tamen

(d) In epist. 3. ad Alexandrum Natalem.

tamen audita litigantium utraque parte, omnibusque probe discussis exorari se passus est, ut id ageret, & adversantium zelo patrocigaretur. Neque ullus hucusque Pontificum fuit, qui posterioribus etiam & nostris temporibus, quibus ad summum fastigium pervenisse visa est hac in re quorundam criminandi libido, eo induci se permisit, quamvis plurimas alias propositiones singulares, ac opiniones seu justo rigidiores seu laxiores jure merito e regno conscientiæ ac morum doctrinæ proscripserint & condemnarint. Non equidem me latet, esse Thomistas aliquos, præcipue Fr. Danielem Concina, Ord. Præd. qui dicere non vereantur, sententiam benignam fuisse sæpius a Summis Pontificibus damnatam. Sed ubi testes, ubi tabulæ? Forte, quia damnarunt aliquas propositiones, quæ circa singulares casus versantur? (ecce artem satis illiberalem argumentandi a specie ad genus) vel quia damnarunt propositionem aliquam generalem, in qua continetur probabilismus? (ecce crimen falsi) Non primum. nam ex eo, quod aliqui ex principio vel male intellecto, vel perperam applicato opiniones & scientias quasdam minus sobrias & censura notatas protulerint, nulla ratione sequitur, ipsum prin-

cipium & fundamentum esse damnatum, nisi velimus ipsam S. Scripturam & SS. Patrum doctrinam circa multa damnare, quum iis abusi quamplurimi vel per malitiam vel per ignorantiam damnatas propositiones & integras hæreses inde derivarint. Non secundum: adferant enim in medium, si talem aliquam propositionem generalem sciant, ubi damnatus sit probabilismus genuinus & hæc propositio: *Licitum est sequi opinionem minus tutam & minus probabilem, quæ tamen vere, theologice ac comparative probabilis est, relicta tutiore ac probabiliore?* Duas propositiones generales, ut dixi in negotio hujus controversiæ damnatas est invenire: Formemus ex illis hoc enthymema: *Non licere sequi opinionem inter probabiles probabilissimam: &, generatim licere sequi opinionem quantumvis tenuiter probabilem, utraque propositio est damnata: ergo opinio minus quidem, vere tamen, theologice ac comparative probabilis est damnata.* negabunt omnes Logici consequentiam, utpote plus in conclusione, quam in præmissa positum erat, inferentem. Longe melius & scholæ placitis conformius licebit sic argumentari: *Secunda propositio damnata dicit: generatim,*

ratim, & propositionem *quantumvis tenuem* sequi licere: at genuinus probabilismus neutiquam docet, generatim licere, dum excipit Judicem, Advocatum, Medicum, Ministrum Sacramentorum &c. neque docet, propositionem *quantumvis tenuem*, sed vere, theologice, ac comparate probabilem sequi licere: ergo genuinus probabilismus per hanc damnatam propositionem non est damnatus. Conclusio est in forma. Ex his, ut opinor, fatis clare patet inprimis: æque in Ecclesia Catholica tolerari doctrinam illam, quæ ut licite agatur, opiniones probabiliore, *quamvis minus tutas*, amplecti nos posse docet, quam eam, quæ opiniones etiam minus probabiles, *modo vere tales sint*, sequi nobis licere profiteatur, quum utraque in præcipuis Scholarum exedris, & a Theologis præstantissimis impune nec reclamante Ecclesia tradatur, quam utique non conficiunt ii soli, qui tam aperta licentia, nec ad aliud, quam ad fidelium scandalum serviente, in partem sibi adversam declamant.

CXXVIII.

Jam ut ad originem hujus controversiæ deveniamus, post Dominicum Soto

& Bartholomæum Medinam, gravissimos Theologos ex Ordine Prædicatorum, qui seculo XVI. floruerunt, quique præ cæteris doctrinam probabilitatis cœperunt excolere (antiquiores enim plerique datis ad singulares casus responsis contenti erant) cuncta integro pene seculo satis pacate ac quiete agebantur, dum eam multi alii gravissimique Theologi pluribus annis, uti postmodum patefaciam, impune cum sancta quadam simplicitate professi sunt. Verum ubi Jansenistica secta in Gallis potissimum & Belgio caput extulit, magnum in discrimen adducta fuit. Quum enim Jansenistæ probe cernerent, quin & sentirent, Societatis Theologos eorum conatibus se velut murum pro Ecclesia Dei opponere, atque e latibulis perversa eorum dogmata magis magisque in lucem protrahere, odium ac furorem diu animo conceptum tandem in universæ Societatis nomen, famam, ac doctrinam pleno alveo effuderunt. Quare quum ipsi magni cujusdam rigoris externi, ac sacræ Disciplinæ Ecclesiasticæ pallio gravissimos errores suos obtegerent, ut his apud vulgus reverentiam conciliarent: nostri vero præter alios Viros & scientia & dignitatibus Ecclesiasticis summe conspicuos latens vi-

rus & hypocrisin detegerent, id consilii Jansenistæ inierunt, ut multorum e Societate benigniorem doctrinam noxiæ libertatis & morum corruptelæ palam accusarent, atque convitiis, cavillationibus, contumeliis, omnique confictarum criminationum genere in Orbis Christiani conspectu qua libris qua schediasmatis male cohærentibus sine fronte ac sine pudore proscinderent. Inter hos facile eminebat Blasius Paschalis qui nomen Ludovici Montaltii sibi adsciscens *Literas Provinciales* male fausto partu in lucem edidit, quas amici ejus, ut Jesuitarum nomen & doctrinam latius adducerent in invidiam, Jansenioque simul & Arnaldo gratiam facerent, in varias linguas, nempe præter Gallicam, in Latinam Hispanicam & Italam transfundendas curarunt. Sunt illæ ad histrionicæ artis apices omnes elaboratæ, facetiis & salibus non minus quam innumeris mendaciis refertæ, quibus in morum doctrina gravissimis piissimisque Auctoribus absurdissimas & abominandas sententias ac opiniones velut ab iisdem prolatas adtribuunt, de quibus ne cogitationem ullam in mentem suam illi admiserunt. *Jesuitas igitur scribit Montaltius (e) quam*

E e e 4

pri-

(e) *Epist. 5. Edit. Colon. pag. 98.*

primum adito me Auctore : hoc spondeo futurum, ut in illorum morali Disciplina tam corrupta, tamque lutulenta Molinistica de gratia doctrina fontem reperias. Videbis stupendam Christiana virtutis ignorantiam; videbis pro vera solidaque virtute nescio quae tantum circumferri simulacra virtutum, spiritu ac sensu, id est, charitate carentia, videbis innumera crimina quaesitis praetexti coloribus : videbis innumeras morum labe ignava quadam indulgentia tolerari &c. Caro tamen stetit Montaltio & Sociis labor iste. nam liber Epistolarum tum ob cavillandi impudentiam, tum ob contentos in eo Jansenianos errores damnatos auctoritate Ludovici XIV. Galliarum Regis ac Regii Senatus Consulto an. 1660. 14. Octobr. publice carnificis manu Parisiis Vulcano traditus est, quod Senatus Consultum integrum refert Alphonsus de Sarasa (f) Romae vero ab Alexandro VII. 6. Septembr. 1657. condemnatus est, & legi ac retineri prohibitus, eodem teste Auctore Synchrono. Hunc ipsum librum seu literas Provinciales notis illustravit, si fas est ita loqui, Guilielmus Wendrochius, sub ficto hoc nomine latens Petrus Nicole Theologus Gal-

(f) Tom. 2. Tract. 4. §. 3.

lus, Montaltii familiaris, sed fere audacior. Hic in memoratis notis (g) *probabilitatis doctrinam inanes cavillationes esse asserit; flagitiose ac audacissime eam defendi; hoc probabilitatis dogma tantum virus esse, ut omnem pene Theologiam infecerit.* alibi (h) *Tam late fundantur ait scelerati dogmatis rami, ut in totius religionis aperte grassentur exitium, & in omnium denique religionum horrendam permixtionem tendant.* Verum hæ Wendrochii notæ parem cum Montaltii literis sortem ac pœnam Parisiis sublere, nempe quem merebantur, rogam. Elevare quidem conatur Montaltii & Wendrochii probrum, & Tribunalis Regii iudicium Fr. Daniel Concina, nescio qua ductus miseratione, certe more suo satis artificiose, contendens epistolas illas anathemata & flammæ fuisse expertas solum propter Jansenii doctrinam in iis contentam, cætera immunes ab aliis criminibus esse deprehensas. ait enim (i): *Janseniano fermento potissimum quatuor primas (epistolas) inquinatas esse compertum. Violatæ quoque sinceritatis in casui-*

(g) *Ad Epist. 5. Sect. 1. §. 1. & Sect. 2. §. 3.*

(h) *Sect. 3. §. 5.* (i) *Theol. Christ. Tom. 2. Dissert. 1. c. 3.*

casuistarum textibus refellendis postulatus Paschalis fuit; at peracto per mensem examine nihil imposturæ, ad hoc quod attinet, repertum est. Ita rotunde Fr. Concina. Sed aliud loquitur Senatus Consultum, quod ut dixi, Sarassa integrum refert. Inter alia, inquit illud, damnatas ab Ecclesia hæreses sustineri ac defenditum in prædictis Montaltii literis, & notis Guilielmi Wendrocbii, & Paulli Irenæi; detractionem vero & petulantiam adeo familiarem esse tribus illis Aucto-ribus, ut non parcant ulli hominum generi, non ipsi supremo Pontifici, non Regibus, non Episcopis, non præcipuis regni Ministris, non facultati Theologicæ Parisiensi, non Familiis Religiosis, & prædictum librum dignum esse pœna a jure decreta in libellos NB. infamatorios, & libros hæreticos. Nihil heic legitur de examine per mensem peracto circa malam fidem in referendis Casuistarum textibus: geminæ adducuntur causæ damnationis, gemina delicta, scilicet quod contineant hæreses Jansenii, & quod adeo petulantes sint in infamandis summis Principibus & aliis, atque etiam Religiosis Familiis: quam ipsam ob causam novissimo decreto Romæ anno 1761. ad ignem damnatæ fuerunt. Primum negare non potuit

potuit Concina; alterum fateri non erat e re sua & aliorum, pari licentia in Probabilismum & Jesuitas, ut videbimus, declamantium. Quid igitur consilii? aliud quid substituit, de quo nulla mentio facta est; qua fide? parum refert. Cætera egregiam Montaltio & Wendrochio operam navavit Theologus quidam Hibernus, & Doctor Lovaniensis Joannes Baptista Sinichius in libro, cui titulus: *Saul Ex-Rex* (k) ubi probabilismi doctrinam *Libertinis summopere arvidentem, Ecclesiasticæ disciplinæ non tam insidiantem quam insultantem* proclamat: *Auctores vero eam docentes laxitatum præcones & buccinatores, cæcos & duces cæcorum, denique seductores Christianorum esse* criminatur. Ita in benignam sententiam ejusque patronos desæviunt Jansenii discipuli, hisque affines, e quibus tres solum heroes, ac tria specimina heic produxi: sunt alii plurimi, sunt plurimæ aliæ calumniæ, toti orbi literato notæ. Quid mirum?

CXXIX.

Sed quod mirere, non defuerunt nec defunt etiamnum Doctores quidam Catholici, qui omnia undique corradunt ad
detur.

(k) *Lib. x. c. 94. & 98.*

decurpandam probabilismi doctrinam, & famam ejus fautorum denigrandam. Audiemus Vincentium Contensionum Ord. Præd. (1) de doctrina probabilitatis ita loquentem: *Manifestum esse, ait in Proœmio, advenisse tempus illud ab Apostolo prænuntiatum; quo hominibus sanam doctrinam non sustinentibus, & ad sua desideria magistros prurientes auribus sibi concervantibus fons Probabilismi apertus est: unde tot aberrationes, tot doctrinæ moralis flagitia scaturierunt, & innumera indies scaturiunt.* Nominat ibidem corruptelam, pestiferum venenum, licentiam paucis lustris invec̄tam, sed indies ad Christianæ pietatis excidium & Catholici nominis dedecus grassantem. Porro capite primo pergit: *at contra veri S. Thomæ discipuli, tanti Doctoris vestigiis a SS. Patribus designatis inbaerentes huic novitati capitaliter adversantur; quin credunt, hoc novo probabilitatis commento lascivientibus ingeniis ad depravandam Evangelii castimoniam laxissimas habenas remitti, ruinam Ecclesiasticæ disciplinæ imminere, tantamque in Theologia stragem edi, ut quomodo cum eo Romanæ Ecclesiæ fides, pietas, disciplina consistere possint, omnino non videant.*

(1) *In Theol. mentis & cordis lib. 6. Dissert. 2.*

deant. Alloquens subin Probabilistas cum gemitu exclamat: *Cur novellæ probabilitatis contagio non jam portiunculam tantum, sed totam pariter Ecclesiam commaculare conati estis? ad delendam Prælatorum potestatem tollitis peccata mundi; ad invebendam & firmandam vestram auctoritatem nova in dies peccata in mundum invebitis, Confessarium vestris probabilitatibus adversantem sine misericordia damnatis - - - & alibi: Probabilismus est omnium fons peccatorum, Ecclesiæ & Evangelii dogmata evertit, & est horrori; hæresi favet &c.* Eodem in Opere suo Theologico idem Auctor (m) cum arbor bona, inquit, non possit malos fructus facere, tunc incipiunt homines cordati de probabilitatis nedum veritate, sed etiam probabilitate dubitare; cum ex ea illas videant spurcicias sine modo defluere, ad quos infernus borrescat. . . . Quis non abhorreat a prætensa probabilitatis securitate, qua admissa innumera nefandorum scelerum immanitates, infinitæ spurciciarum turpitudines honestantur? . . . una probabilitate freti (scilicet probabilistæ) sanctissima quæque Evangelii dogmata perverterunt, eamque morum
disci-

(m) In Novello Probabilitatis commento c. V. Specul. 2.

disciplinam in Ecclesiam invehere conati sunt, quæ Turcis & Ethnicis non omnino corruptis offensionem foret Nec sine singulari Dei providentiæ judicio Probabilistæ in tam horrenda inciderunt opinionum portenta, in quibus tam manifesta rationis depravatio apparet, ut omnes non omnino stupidi monerentur &c. . . . quam demum periculose se turbidis Probabilismi committant fluentis, quamve temere se horum Rectorum permittant ducatum, quibus rustici & mulierculæ judicii in corruptione præstant. . . . Nam ut elegantibus Tullii verbis utar, prorsus consequentia tenetis, Probabilistæ, sed ita falsa sunt ea, quæ consequuntur, ut illa e quibus nata sunt, vera esse non possint. Et quia de Tullio mentio occurrit, erubescant Probabilistæ ethnice loqui, postquam Tullius Christiane & Theologicæ locutus est Qui enim, ut ait Augustinus (n) ista non dolent, non est in eis charitas Christi, qui autem etiam de talibus gaudent, abundat in eis malignitas Diaboli. Mirabuntur hanc, quotquot legent, hominis Religiosi declamationem adversus probabilismum, quem tot insignes ejusdem secum Ordinis Theologi docuerunt & cum Soto ac Medina probabilismi fontem aperuerunt, totque alii etiamnum do-

(n) Epist. 137.

cent permittente Ecclesia, immo prohibente omnes censuras, cavillationes, & convitiâ. Ne autem forte credamus, eam ita detonare in probabilismum vagum & exlegem, qualem & Schola Societatis semper detestata est cum præclaris illis, de quibus dixi, Thomistis, e quibus illum hausit, capite secundo conceptis verbis loquitur de doctrina Jesuitarum, quin & (o) *laxissimam*, inquit, *illam modernorum Casuistarum sub specie probabilitatis licentiam e fontibus Scientiæ Mediæ (cur non etiam Prædeterminationis Physiçæ? quum tot sint Thomistæ, qui probabilismum sunt professi?) pomanare, nec esse mirum, quorundam Etbicam & Theologiam moralem dissipare legem Christi, quorum Theologia speculativa gratiam Salvatoris evacuat. Hactenus Contenson.*

Huic non multum inferior est Joannes Baptista Gonetus Ord. Præd. dum (p) Probabilismum novorum Casuistarum dogma adpellat, *cujus tantum est virus (recoquit crambem & verba Wendrochii) ut omnem pene Theologiam Moralem infecerit: appellat intolerabiles novorum Casuistarum laxitates: vocat probabi-*

(o) L. 2. c. 2. (p) in Clypeo Thomistico. Dissert. Theol. 4. 2. §. 4.

*babilitatum monstra: meram divinorum
 praeceptorum elusionem: vocat artem cum
 Deo cavillandi: probabilitatum praestigias
 &c. & ut intelligamus, contra quos agat
 Gonetus, citat fere solos Jesuitas praeter
 Caramuelem. Natalis Alexander Ord.
 Praed. ut videre est apud Gabrielem Da-
 nielem (q) passim traducit probabilitatis
 doctrinam, & aliorum Theologorum no-
 mine (quinam illi?) quasi rogatus erum-
 pit in amarissimas contra illam querelas,
 quod sit falsa, perniciofa, certissimus fons,
 unde crimina omnia scaturiunt: plenam
 doloris rem esse, videre Suarezios, Vas-
 quezios, Azorios, Laymannos, Soc. Jes.
 Antesignanos Doctores hanc doctrinam la-
 bem pestemque defendere. Ut alios praeter-
 teream, Fr. Daniel Concina Ord. Praed.
 paucos ante annos in Probabilismi nego-
 tio tantum excitavit strepitum per Ita-
 liam, quantum nec Hannibal ante por-
 tas. Nolim heic excutere omnes illius
 Tomos, quos scripsit, ubique refertos
 cruentis indigne lacerati Probabilismi ve-
 stigiis. Duo duntaxat specimina in me-
 dium adferam. Tomo secundo (r) ait:
*Demonstratum est, quod novum ac va-
 gum istud systema repugnet rationi ac*
*ser.**

(q) *Epist. 2. (r) Dissert. 5. c. 5. della Storia
 del Prob. e del Rig.*

sensui communi, nocivum sit sacerdotio, & Imperio, infallibilitati Pontificiæ, auctoritati supremorum Principum ac Theologorum: quod sit vicinum Jansenismo, quod reddat Jansenistas obstinatos, uti & alios hæreticos: quod aperiat viam ad omnes sectas, atque omnes homines in quacunque religione salvos faciat: quod constituat bonestatem morum, & malitiam non in aliqua realitate, nec in difformitate aut conformitate cum lege æterna, sed in meris opinionibus mentalibus, & virtutes faciat esse nonnisi entia rationis: quod tollat e mundo peccata ignorantia, atterat fundamenta timoris & humilitatis, & fovendo ambitionem ac superbiam disponat ad tremendam quandam cæcitate: quod exaltet hominem ad dignitatem supremi Legislatoris, in gradu libertatis a Deo independentis collocet, immo illum reddat ipso Deo potentiolem. (adeoque pejorem Lucifero, qui solum similis Altissimo esse cupiebat) Atque has pulcherimas, quibus probabilissimum hic Auctor insignit, notas vocat sincera & nativa hujus doctrinæ lineamenta. Alterum specimen exhibet Tomo primo Christianæ Theologiæ suæ, e quo brevitatis studio solum refero, quæ habet in Indice

(s) *Probabilismus a via Evangelica abdu-
cit ; Probabilistæ cum hæreticis conve-
niunt : Theologiam corrumpunt suis di-
stinctionibus : suis principiis morum Theo-
logiam evertunt : adversa sunt eorum prin-
cipia principiis Christi ; novum genus
beatitudinis extra legem Dei comminiscun-
tur : omnem regulam justæ interpretatio-
nis S. Scripturæ violant &c.* Et ne du-
bitare possimus, in quorum gratiam hæc
scripserit, ipse digito monstrat passim in
suis libris præter Caramuelem & pau-
cissimos alios non adeo magni nominis
Auctores, fere solos Jesuitas, certe ultra
triginta, quorum doctrinam moralem
cynice traducit, neque ipsi Suario, Tho-
mæ Sanchezio, Lessio, Azorio, Card.
Lugoni, Vasquezio, Valentia, Segneri,
doctrinæ ac virtutis spectatæ Viris atque
Theologis parcat, quorum uti & aliorum
Auctorum sententias (quemadmodum
ipse fatetur, vel potius fateri coactus est
in Declaratione ac sincera Protestatione)
falsas, scandali plenas, erronea commen-
ta, paradoxa immania, anti-Evangelica
passim adpellat. Deus bone! quæ tem-
pora vivimus, an Cyclopia? an talia,
quibus in arena literaria stipitibus duris,
sudibusque præustis certatur?

CXXX.

(s) *Verbo Probabilismus.*

Quod Montalcus, & Wendrochius, alique Jansenistæ, & his affinis Sinnichius tam contumeliöse scripserint, non miror, partim quia hic omnium sectarum semper genius & spiritus fuit, partim quia male secum fuisse actum a Jesuitis credebant, extrahendo e latibulis eorum errores, technas, & frudulentas doctrinas, ex quo fonte, scilicet odio plus quam vatiniano, manarunt pene innumeri centones contumeliis ac mendaciis pleni, quin integri libri adversus Molinistas, ut vocant, vix unus adversus Thomistas. At quod quidam, in eodem S. Matris Ecclesiæ gremio quiescentes, & quidem nullis læcessiti injuriis nec provocati talia scribant, & publicis typis vulgent diversis in regionibus, etiam in Almæ Urbis conspectu, hæc sane non tam indignationis, quam doloris res plena est, quin & scandali apud bene moratos, qui majorem charitatem Christianam, non dico Religiosam, desiderant. Sed quo jure hæc fiant, modo quam brevissime examinandum est. *Primo*, Callidum non minus quam iniquum est partis adversæ artificium, quo in libris & scriptis suis adversus Probabilismum omnem fere hujus doctrinæ invidiam in Jesuitas exonerant, ac si propria & domestica

foret, itaque per eos propagetur, ut totus mundus subito Probabilistam se miretur, velut olim Arianum. Quam autem a veritate alienum hoc sit, facile colligi potest ex responso, quod teste Gabriele Daniel (t) Patres Societatis in Generalibus Comitibus Romæ Congregatis Innocentio XI. Pont. Max. dederunt. Hic enim, quem aliqui vehementer & importune urgebant, ut benignam sententiam proscriberet, sciscitatus est ab his Patribus, verane esset fama, quæ circumferretur, eam doctrinam a Societate velut propriam haberi ac propugnari? At illi protinus communi suffragio responderunt, tantum abesse, ut doctrinam istam sibi propriam existimet Societas, ut potius plena Theologis suis libertas concessa sit, contrariam quoque sententiam amplectendi, aliarumque scholarum & Doctorum Catholicorum placita sequendi: cætera paratos se esse, ut quamprimum S. Sedes decideret quidpiam hoc in negotio, in ejusdem verba jurarent. Qua de re existat in Instituto S. J. typis impresso Decretum 18. Congregationis XIII. sub eodem Pontifice convocatæ: *Cum relatum fuisset ad Congregationem, aliquos in ea esse persuasionem, quod Societas communibus quasi*

(t) in Epist. 2. ad Nat. Alexandr.

quasi studiis tuendam sibi sumpisset eorum Doctorum sententiam, qui censent in agendo licitum esse sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore stante pro præcepto, declarandum censuit Congregatio, Societatem nec prohibuisse, nec prohibere, quo minus contrariam sententiam tueri possint, quibus ea magis probaretur. Et reipsa fuerunt ac sunt non pauci e Societate nostra, qui rigidiorē sententiam libris in lucem datis publice profitentur: *Antonius Celladeus* seu *Michael Elizalde* Hispanus de recta morum doctrina, qui hinc & inde vehementius quam par erat, benignæ sententiæ irascitur: *Ignatius de Camargo* Doctor Salamanticensis in Regula honestatis moralis: *Paullus Comitolus*, Italus in Consiliis seu Responsis Moralibus: *Andreas Blancus* sub nomine *Candidi Philaleti*, Tractatu de Opinione probabili: *Joannes Baptista Taberna*, Belga in Synopsi Theologiæ Practicæ: *Thomas Muniessa*, Hispanus in stimulo conscientiae: *Thyrus Gonzales* S.J. Generalis Præpositus in Fundamento Theologiæ Moralis: *Casparus Kümet*, Germanus in Magisterio Conscientiæ: *Paullus Gabriel Antoine* in Theologia Morali Univerſa: aliqua parte etiam *Christophorus Raslerus* in Norma Recti: *Antonius Mayr*, Germanus

nus in Theologia Scholastica &c. Inter aniles igitur fabulas recensendum est, memoratam doctrinam adscivisse sibi Societatem tanquam communem & propriam: magis autem illud, quod alii e Nostri illud probabilismi genus profiteantur, quod homines isti tanquam monstrum immane ingens ad invidiam faciendam depingunt, sed probabilismum sobrium, gravi auctoritate ac ratione vere Theologica nitentem, qualem *recentiorum omnium calculo & universali fere populorum usu confirmatum esse* tradit Stephanus Spinula Congr. Somaſch (u). qualem *etiam a sanctissimis & eruditissimis Doctoribus* teneri ait Joan. Gabriel Bovyn, Minorita (x). qualem *doceri ab omnibus, & in toto orbe Christiano nihil magis decantatum* dicit Joannes Angelus Bossius Cleric. Regul. de sui temporis Doctoribus loquens (y). qualem *communissimam esse & receptissimam sententiam in omni schola in hoc currenti seculo* testatur Maſtrius magnum scholæ subtilis lumen (z). qualem in Schola D. Thomæ floruisse affirmat Stephanus de Champs S. J. spectata.

(u) In pref. opusc. de prud. & liber elect. (x) in Theol. Quadripart. p. 3. D. 3. c. 1. q. 5. (y) in Tomo Moral. Varior. ad tit. 1. n. 2377. (z) Disp. 5. q. 2. 4. 1.

Statæ fidei & eruditionis Auctor (a), ita ut post Bartholomæum Medinam ex omnibus Thomistis, qui de hac materia egerunt, nullum vidisset sive in ipsorum libris sive in aliorum opinionibus citatum, qui negaverit fas esse opinionem sequi minus probabilem relicta probabiliore: qualem in Academiarum facile principe Sorbona Isambertus (b) Gammachæus (c) Duvallius (d) Baillius (e) grandia Theologiæ decora publice professi sunt. *Secundo*, Fidem omnem excedit, qua fide quave fronte tam immanibus opprobriis & calumniis onerare probabilismi doctrinam audeant memorati Theologi, quum probe sciant, nec possint nescire, primos illius ut ita dicam Fundatores fuisse Ordinis sui Viros doctissimos Dominicum Sotum & Bartholomæum Medinam: fuisse ejusdem fautores itidem Ordinis sui præstantissimos Theologos, qui conceptis verbis docuerunt: *Licitum esse sequi opinionem probabilem, licet opposita probabilior sit: licere sequi opinionem præctice probabilem relicta probabiliore; Confessarium*
absol-

(a) *In Quest. Facti.* (b) *in 1. 2. q. 19. Disp. 9. a. 4.* (c) *in 1. 2. q. 19. p. 155.* (d) *Tract. de Act. hum. q. 4. a. 12.* (e) *in Trip. Exam. Ex. 3. in Pref.*

absolvere posse penitentem sequentem opinionem probabilem relicta sua opinione probabiliori. Ita Medina, qui gravissimo urgente præcepto, quod illi Generalis Magister Ordinis Seraphinus Cavalli imposuit, *aureas*, ut vocant, in 1. 2. D. Thomæ Expositiones in lucem edidit (f). Ita Didacus Alvarez (g). Ita Petrus Ledesma (h). Ita Dominicus Bannez (i). Ita Gregorius Martinez (k). Ita Vincencius Candidus S. Palatii Magister (l). Ita Joannes Ildephonsus Baptista (m), cum plusquam viginti aliis ex Ill. Ordine Prædicatorum. Quis obsecro inspectis his authenticis testimoniis non illico secum statuere, probabilissimum, quem olim & nunc defendunt plurimi e Societate cum aliis gravissimis Doctoribus variarum scholarum & Academiarum, velut ovum ovo simillimum esse illi (si laxiora aliqua Thomistarum excipias) quem antiqui & clari Magistri Ordinis palam docuerunt ac propugnarunt? Porro provocavit jam olim Gabriel Daniel (n) ad Natalem Alexandrum scribens: nullum Jesuitam

Theo-

(f) *Tom. I. q. 19. a. 6.* (g) *ad 1. 2. disp. 80. n. 9.* (h) *Theol. Mor. p. 2. Tract. 7. c. 22. dub. 2.* (i) *in 2. 2. q. 10. a. 1.* (k) *Tom. I. q. 19. a. 6. D. 6. c. 1.* (l) *Tom. I. Disp. 3. a. 30.* (m) *Tom. 3. de Consc. Disp. 208. dub. 7. n. 640.* (n) *in Epist. 2.*

Theologum posse ostendi, qui mendosam in re morali decisionem procuderit, ita ut non habuerit Ducem fere aut Comitem Doctorem aliquem Thomistam: provocavit inquam, sed responsum non tulit. Simili ratione Carolus Noceti Theologus Romanus in *Veritate vindicata*, ubi Propositiones Theologorum Societatis facile triginta partim mutilatas partim corruptas a Concina, integritati suæ restituit, in Parte secunda operis ad finem producit centum & sexaginta novem propositiones, Dominicanorum, quas ipsas idem Concina tam acriter reprehendit in Jesuitis, atque in morum Republica igne & aqua interdicit. *Tertio*, aliud occultum sub his omnibus artificium latet. Ajunt, se hisce suis declamationibus solum persequi, & merito detonare in vagum illum probabilissimum, qui quidquid opinabile est, modo speciem aliquam probabilitatis præferat, licitum esse vult, qua doctrina nihil magis abominandum, nullaque satis censurarum hecatombe expiandum. atque hinc injuriam sibi fieri, si Societatis auctores in se suamque doctrinam hæc fulmina fabricata jaculataque conquerantur. Sed non patiar, quo minus larva detrahatur latenti sub hæc

Fff 5

in-

inepta excusatione nocendi consilio. Quæro, si quis gravissime inveheretur in vagum quoddam & nullius frugis Religiosorum genus, adpellando illos, uti tales re ipsa sunt, Religionis dedecus, morum pestem, pietatis excidium, Ecclesiæ Dei corruptelam, Evangelium evacuantes, abundantes malignitate diaboli, & quæ sunt alia. Post hanc autem præfationem longa serie, & bene multos adduceret certi Status Religiosi Alumnos, nomine suo quemque compellaret, & ipsorum facta, quamvis nihil horum mereantur, & nequam talia esse probentur, allegaret tanquam absurda & absurdissima: an talis censeretur solummodo in vagum quoddam genus Religiosorum, tam sancto nomine indignorum, an vero ex professo in certi cujusdam Ordinis Religiosi viscera grassari? Si quis Scriptorum hunc in se laborem susciperet, & Theologiam Christianam conscriberet, atque singula morum doctrinæ capita tum austeris Patrum antiquorum sententiis, tum lepidis admirationum, exclamationum, episodiorum, interrogationum, apostropharum & subinde ironiarum figuris exornaret: postmodum vero præter paucorum aliquot laxiores doctrinas e triginta Dominicanorum antiquiorum libris propositiones

nes probabilissimum aperte sonantes, aut omnino centum & sexaginta novem, de quibus paullo ante dixi, reprehensione dignas subjungeret; demum adderet Dedicacionem magnificam, qua supremum Ecclesiæ Caput gravissimis verbis adhortaretur, ut cæteris suis ornamentis hoc denique addat velut coronidem, & christiana republica istam morum corruptelam, & abominanda doctrinæ portentosa, has damnabiles sententias proscribat, evellat, & penitus eliminat; si quis inquam Scriptorum hunc in se laborem susciperet, (suscepit contra Jesuitas Fr. Concina) quid diceret adversa pars? an contenta foret, si responderet ille, se vagum duntaxat & perniciosum probabilissimum calamo suo persequi? sed parum solliciti esse videntur illi, qui talia, quæ palam feci, scripserunt, de Fratrum & Doctorum ac Magistrorum suorum antiquiorum doctrina & fama: his tergum obvertunt, ut cum Jansenistis plurimum Jesuitarum doctrinam blasphemare queant. Verum heic ingens clamor exoritur: amare conqueruntur cum Concina, eos, qui probabiliora sequi oportere contendunt, ab adversa parte confestim Jansenistis per summam injuriam accenseri, ad quam propulsandam calamum stringe-

re ipsis necesse fuerit. Obsecro, quis grande hoc crimen commisit? quis Probabilistarum aliquem, qui probabiliorismum defendendum suscepit, *propterea* Jansenismi postulavit? palam faciant illum, si possint. Putidum hoc figmentum est ad invidiam conflandam. Hoc tamen ausim profiteri: si quis dixerit, ipsos hac in re scribendi methodo, stylo, & spiritu Jansenistis adprime familiari fuisse usos (ut cuilibet palam erit, si verba, sensus, expressiones &c. Scriptorum ex utraque parte conferat) eum a veritate parum vel nihil aberrare. Quis sibi persuadeat, in tam exulceratis animis veritatis, sanæ doctrinæ ac zeli bene ordinati studium habitare? quis fidem adhibeat, strictiorem ubique viam sectari oportere afferentibus, & simul adeo dissolute acerbique scribentibus? *Quarto*: Non minori artificio Adversarii doctrinam hanc, quam toti Societati perperam tribuunt tanquam propriam, tam dire exagitant, ac si Jesuitæ suaderent, & fidelibus persuadere totis viribus adlaborarent liberrimum benignæ sententiæ usum: quod quam a veritate alienum sit, testantur sacræ exedræ, in quibus Oratores sacri in vitia & pravos mores perpetuo detonant, viamque ad cœlum sane arctam demonstrant,

stant, ita ut adversus eos vix major querela sit, quam quod severe nimis cum Auditoribus agant, & conscientias eorum in angustias & scrupulos, plusquam par est, conjiciant: testantur tot libri spiritu pleni, de vita & moribus ad leges Evangelicæ perfectionis conformandis: testari possent sacra tribunalia, si loqui liceret ipsis, quam fortiter urgeantur pœnitentes, ut non solum peccata, sed & peccandi occasiones devitent, ut injuste accepta vel ablata missis inanibus excusationum titulis ac moris restituant, ut scandala & morum corruptelæ procul sarceantur: verbo, ut non solum probabiliora, sed & tutiora sequantur. Hæc suggeruntur fidelibus consilia, hæc suadentur a Probabilistis. Aliud longe est, si vel e scholæ cathedra, vel in libris scholasticis docendum ex officio, quid liceat, vel non liceat: si determinandum, an his vel illis in circumstantiis peccatum, & quidem non raro grave, committatur nec ne. Hac in re etiam Societatis Doctores Scriptoresque insignem D. Thomæ doctrinam sequuntur, quam tradit (o), ubi agit *de pluribus præbendis, num eas habere sine dispensatione sit peccatum mortale*, & sic ait:

Respon-

(o) *Quodlib. 9. Art. 15.*

Respondeo dicendum, quod omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse veritas babeatur, periculose determinatur: quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad mortale. Præcipue autem periculosum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac quæstione accidit.

CXXXI.

Dicamus modo aliquid de re ipsa. Nolim heic in arenam deducere argumenta semper antiqua, & toties jam in utramque partem ventilata, quibus pleni sunt libri: mentem meam duntaxat aperiam. censeo enim, rei summam denique ad licitum in praxi usum opinionum æque probabilium esse reducendam, rejectis illis appendicibus *opinio magis probabilis, opinio minus probabilis; opinio notabiliter magis probabilis, opinio notabiliter minus probabilis*, quæ appendices non nisi ad tricas scholasticas & dissidia, præsertim apud rerum non intelligentes, in gravissimo conscientiae negotio faciendæ natæ factæque esse videntur. Quid enim obse-

obsecro interest, an duæ sententiæ invicem oppositæ, quando agitur duntaxat de licentia actionis, sint æque probabiles, vel an una earum paullo plus, altera paullo minus probabilitatis habeat, modo utraque vere, solide ac comparate probabilis sit, id est, gravi ac prudenti fundamento innixa, parique auctoritate firmata, ita ut in mutuo velut conflictu inconcussa stet, nec vinci aut enervari queat? Hæc enim æstimatio & crisis de probabilitatis gradibus est innumeris difficultatibus obnoxia, & in ordine communis providentiæ vix possibilis. atque hinc ut sapienter notant Medina, Suarez, Sanchez, Salas & alii, onus foret humanis humeris non ferendum, & cum perpetua animorum carnificina conjunctum. Nimirum eo immanis illa tempestas desæviit tot conviciorum, calumniarum, deteriorum, scomatum ac censurarum, quibus innocentem & a tot retro annis passim in scholis receptam doctrinam proscindere, multoque magis ejus patronos onerare non verentur, eo inquam res devenit, ut vani homines isti ad stateram examinare nos jubeant, quot granis, ut ita dicam, sit opus, ut justum probabilitatis pondus prodeat. Dein quam securitatem præstabunt conscientiæ, quod re-

ip[s]a

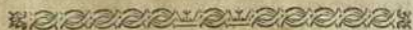
ipsa probabilior sit opinio, quam talem esse censent, nec sit æque vel minus probabilis opposita? Quam proclive est in negotio libertatis contra legem tuenda, ut quis probabilius credat id, quod libertati favet? quam difficile inter gradus probabilitatis, ut ita loquar, in linea ascendente ac descendente verum discrimen invenire? quam pronum spectata ingenii nostri mobilitate ac persuasionum tanta quantum gustuum varietate, ut quod hodie probabilius, cras minus probabile adpareat, & perendie fortassis æque probabile ac alterum? Et quis denique est, qui in ejusmodi rebus, in quibus mens humana certam se reddere nequit, blandiri sibi possit, ac certo secum statuere, adhibuisse se debitam ac sufficientem in discernendis gradibus, & æstimandis utriusque sententiæ momentis diligentiam? Quot non occurrunt opiniones in utramque partem probabiles in conficiendis, administrandis, & percipiendis Religionis nostræ Mysteriis, ubi de licentia, non de valore agitur? quot in beneficiis Ecclesiasticis conferendis & obtinendis? quot in materia voti, jejunii, SS. Ordinum? quot in usu matrimonii? quot in contractibus & humano commercio? in his omnibus nisi certus fores de majore probabilitate unius

unius partis præ altera, quod ut plurimum sperari vix potest, juxta Senatus Consultum Probabilioristarum horum aut suspendere necessum foret actiones has omnes, aut præcise id, quod tutius est, cum gravissimo sæpe incommodo ac damno eligere. Dissimulare nec possum, nec volo latens rursus artificium horum, quorum memini, Casuistarum. Eorum doctrina hæc est, *primo* quod debeamus sequi opinionem probabilioris in concursu minus probabilis. *Secundo*, quod inter opiniones æqualiter probabiles, si non una sit probabilior, teneamur sequi tutiorem. Jam quum, uti prius demonstra- vi, res difficillima sit, multisque fallaciis obnoxia, judicium ferre de majore vel minore probabilitate (nisi prorsus notabilis sit, de qua re statim sermo mihi erit) opiniones inter se pugnantes reducentur fere semper ad æque probabiles, atque ita secundum horum doctrinam fere semper & in omnibus dubiis oportebit sequi, quod tutius est. quippe si una opinio *notabiliter magis probabilis* sit, accedet ad classem probabilissimarum, quas sequi licere nemo dubitat: *si clare & notabiliter minus probabilis*, pertinere videtur ad classem tenuiter probabilium; certe immunis non est a periculo excidendi e

finibus veræ ac theologicæ probabilitatis, atque ideo licentiam sequendi negat propositio tertia ab Innocentio damnata. Ex his satis clare patet Adversariorum latens, de quo dixi, artificium, quo sub specioso Probabiliorismi titulo *Tutiorismum & Rigorismum* jam diu sepultum denuo suscitare ac in lucem protrahere adlaborant, id quod non obscure etiam illorum argumenta, responsa, & loquendi modus penitus insipientibus palam facere videntur. Dicamus ergo Scapham Schapham: dicamus, abscissis parergis: *Licitum esse* sequi opinionem vere, theologicæ & comparate probabilem, usque dum aliter S. Sedes definiat. Hoc certe minime tutum, minimeque probabile est, & contra obedientiam Pontificiis Mandatis debitam graviter peccandi periculo obnoxium, licere uti cavillis, censuris, dicteteriis, & quidem enormibus; ut nihil dicam jure naturæ ejusmodi esse prohibita, præsertim si cum dispendio famæ doctorem virorum, & integræ Communitatis sint conjuncta. An forte credunt, summam Sedem non esse penitus informatam de tota controversia hac, postquam integro jam seculo tot jam libri in utramque partem fuerunt in lucem publicam editi? Car ergo non relinquunt

rem summæ Sedis judicio, cujus est ferre sententiam, & quæ semper hucusque vigilans fuit tum condemnando propositiones singulares minus sobrias, tum prohibendo sub gravissimis pœnis censuras & convicia circa sententias adhuc inter Catholicos controversas? cur involant in jura & fulmina Vaticana, atque hæc, quum videant nihil hucusque se potuisse efficere, ipsi sua dextra in benignam sententiam torquent, cur in suis libris male factis ut abominandam doctrinam exhibent, suisque censuris configunt atque condemnant? non est hic Spiritus Dei, non Christi, qui tanquam verus Samaritanus oleum vino miscuit, ut vulnera faucii generis humani eo certius ac citius curentur. Totam hanc controversiam pluribus illustratam animadversionibus exhibeo in allo jam memorato libro *de Ingenua indole Probabilismi* edito an. 1759.

CAPUT IX.
CRITICE THEOLOGICA.

§. I.

Querela justæ.

CXXXII.

Totam Theologiæ Criticem in duas querelarum classes partiri visum est mihi, scilicet in eas, quæ non sine ratione ac fundamento Theologos quosdam premunt, tanti nominis famam nequaquam implentes; & hæ sunt justæ: tum in illas, quæ vel ex inscitia, & animi levitate, vel ex malitia & intolerabili quodam eruditionis fastu proficiscuntur; & hæ sunt injustæ. Ut a primis exordiar, sunt non pauci, qui vel alieno severe nimis de sacra scientia sentientium ductu sensuque, vel ingenii asperioris proprio quodam impetu aurium tenus se se immergunt Dialecticis artibus, quas *speculationes* vocamus, omnem eruditionem ab ipso statim Theologici studii limine dictatoria sane potestate proscribentes; perditum rati tempus, quodcumque hi-

storiz

istoriæ Ecclesiasticæ, Conciliorum notitiæ, ac sacræ antiquitatis æmulationi consecratur. Verum hi parum sobrie sentiunt & agunt. Nefas profecto est Theologo, passim rivulos sectari, & fontes ignorare, unde grandia sacræ doctrinæ flumina ortum duxere, Concilia inquam & Patrum antiquorum dogmata, utpote in quibus præcipuarum sane controversiarum, quæ hodie adhuc in scholis Theologicis agitantur, prima velut semina reperire licet, seu adversus hæreticorum impias machinationes in aciem prodire animus sit, seu sublimia religionis Christianæ mysteria, veramque Dei Ecclesiam, & fidei morumque doctrinam illustrare placeat. Non raro enim contingere solet, ut quo longius ab origine sua flumina provehantur, eo pluribus misceantur, sensimque inficiantur sordibus, dum contra pariter ex ipso fonte bibuntur aquæ. Quid juvat subtiles aranearum telas nectere ad muscas aliquot capiendas iis in rebus, quas gravissimis sententiis & publicis Conciliorum oraculis explanandas ac decidendas censuerunt antiqua Theologorum lumina? Quid juvat stipato agmine citare Patrum præclara dicta & dogmata, si nescias, ubi, quando, contra quos, quove sensu ea in medium protulerint? Non

minus ea, quam Ecclesiasticam dicimus, historia faciem Theologiæ præferat necesse est, ut intelligat, quæ diversis seculis, ac temporum intervallis tum circa fidem doctrina tum circa mores disciplina viguerit; quæ sententiæ Pontificum auctoritate firmatæ, quæ proscriptæ damnatæque; quibus præcipuæ scholæ mutuis inter se contentionibus collisæ fuerint: quis hæresum ortus, progressio, interitus: quibus armis eas debellaverit, deque illis triumpharit Ecclesia. Sane si per ordinem Concilia Oecumenica lustremus, præsertim quod extremis temporibus celebratum fuit, & omnium præcedentium gloriam rerum magnitudine, varietate, ac multitudine superavit, nempe Tridentinum, videbimus, quanta eruditione sapientiaque instructi ad ea ex Oriente ac Occidente se contulerint Viri; quam gravibus sententiis tum ex Scriptura sacra & Patribus, tum e prioribus Conciliis, & temporum antiquorum documentis propositas summi momenti controversias deciderint; quod facere neutiquam potuissent, si duntaxat argutias quasdam Theologicas, & natas recens in cerebro opiniones, distinctiones, ac subtilitatum cortices sine nucleo secum adtulissent, majestatis Theologiæ oblitæ: quamvis ubi opus erat,

erat, Dialecticæ gladium in vagina quietum esse non permiserint, sed fortiter vel adversus hæresum prava dogmata firinxerint, vel difficultatum nodos Gordios eo peruperint: solis tamen ideis Platonis, sacre Antiquitatis eruditione neglecta, Ario, Pelagio, Nestorio, Calvino &c. neutiquam formidandos se præbuisse. Gravissimum sane hac de re testimonium præbuit Gregorius IX. Pont. Max. nam, uti refert Raynaldus insignis Annalium Ecclesiasticorum scriptor (p), edoctus quod in Universitate Parisiensi hæc arguendi ac philosophandi ratio in Facultatem Theologicam plusquam par erat, nec sine dispendio majestatis Theologicæ, sanæque doctrinæ per quosdam Doctores irrepserit, severum ac grave mandatum ad eam misit, in quo *Theologiam ait Pontifex secundum approbatas Traditiones Sanctorum exponat Theologus, ne doctrinis variis & peregrinis abductus redigat caput in caudam, ne dum fidem conatur plus debito ratione adstruere naturali, illam reddat quodammodo inutilem & inanem; ut sine fermento mundanæ scientiæ doceat Theologicam puritatem, non adulterans Verbum Dei Philosophorum figmentis, & con-*

(p) Tom. 3. ad an. 1231.

*tentus terminis a Patribus institutis vel
 fidem adstruat, vel mores informet. Absit
 ergo de cætero, quod pulcherrima mulie-
 rum a præsumptoribus stibio peruncta ocu-
 los coloribus adulterinis furetur, & quæ
 suo sponso circumamicta varietatibus, &
 ornata monilibus præcedit splendida ut
 Regina, consutis Philosophorum semicin-
 tiis veste sordida induatur. Eadem quæ
 Pontificem Gregorium ad præceptum
 hoc verbis adeo ponderosis imponendum
 Parisiensibus caussa impulit, Petro Lom-
 bardo Episcopo Parisino anteriore seculo
 circa annum 1058. animum iniecit con-
 scribendi quatuor illos famosos sententia-
 rum libros. Dominabatur enim eo jam
 tempore in Scholis Theologicis sola fere
 ratio humana, atque Magistri ac cathe-
 dræ Moderatores subtilibus placitis &
 ratiocinationibus discipulorum aures &
 scripta impleverunt, ita ut ex iis, licet
 de eorum sensu & veritate inter se mi-
 nime convenirent, gravissimas de rebus
 divinis quæstiones explicarent, quæ ta-
 men humana ratione longe superiores
 erant. Hinc exortis non levibus, ut fie-
 ri solet, contentionibus non pauci, quem-
 admodum de antiquis Philosophis dicit
 Apostolus, *evanuerunt in suis cogitatio-
 nibus, & graviter aberrarunt, uti Gui-
 liel-**

lielmus Porretanus, Abailardus Roscellinus, alique, qui ævo illo deserta veræ fidei semita in varios hæresum errores se aliosque præcipites egerunt. In rebus vero minoris momenti tota pene de verbis erat controversia; quisque ut suam tueretur opinionem, novas vocum & rerum definitiones excogitabat, inducebat novas, inutiles, aniles, ludicras quæstiones, adversariorumque argumenta in contrariam partem adducta subtilitate quadam magis eludere, quam solvere nitebatur. Gravissimæ de Religione quæstiones jacebant neglectæ: Scriptura, Traditio, Romanorum Pontificum & Conciliorum Decreta, Patrum sententiæ, historia Ecclesiastica ignorabantur, vel si quid in eo genere proferebatur, ut plurimum erat apocryphum vel inani subtilitate depravatum: Criticæ, quæ postea tot errorum nebulas sua luce dissipavit, nullus erat usus. Quare Petrus Lombardus, ut sic aberrantes & evanescentes in suis cogitationibus ad viam veritatis reduceret, Theologicum opus illud ingenti animo adgressus est, in quo tot triticis eas opponeret auctoritates (nempe collectas Patrum sententias) quibus refragari nefas esset homini Catholico. Opus autem hoc tanto postmodum in

pretio haberi cœpit, ut ducenti quadraginta quatuor Theologi doctissimis illud Commentariis illustrare non dubitarint. Quare factum est, ut suppresso Rationis humanæ & Dialecticæ dominatu sensim pristinæ sedi in Theologia restitueretur sacra auctoritas, & exularet philosophandi subtilitas. Et utinam non identidem recrudesceret vulnus hoc. Avertat Deus ab Ecclesia sua necessitatem tam tristis experimenti, & faciat, ne egeamus unquam Viris in utraque palæstra & erudita & speculatrice versatissimis, neve orare cogamur Deum, ut sicut olim a Logica Augustini adhuc Manichæi, ita hodie a Theologia Sophistica nos liberet.

CXXXIII.

Verum dum Sophistica procul est amandanda, intelligere desiderabunt aliqui, quid de Theologia Dogmatica, hodie tam omnium ore celebrata, sentiendum sit. Circa hanc ut sine partium studio mentem meam aperiam, genuinos evitari oportere scopulos existimo. Sunt, apud quos nullo fere in pretio est Theologia Dogmatica, eamque aspernantur tanquam recens inventam, & quasi supposititium infantem a genuinæ Theologiæ uberibus abstrahendum esse arbitrantur.

tur. Sunt, qui plus quam par est illam extollunt, & superstitiosa quadam religione colunt, non sine insigni Theologiæ Scholasticæ contemptu, ac si hæc nihil erudito homine dignum contineret, & Reipublicæ Christianæ non solum inutilis, sed noxia quoque foret. Utrique meo quidem iudicio peccant, posteriores excedendo limites rectæ rationis, priores vero a tramite veritatis deficiendo. Sed antequam certi quid hoc in negotio statuatur, operæ pretium erit, utrique parti aures præbere. Itaque illi qui Theologiæ dogmaticæ adversantur, hæc ut plurimum utuntur ratiocinatione: Si rem ut est considerare velimus, nihil admodum deprehendere licebit in hac Theologia, quod non vel Positiva, vel Scholastica, vel Polemica, aut Moralis complectitur. Est enim Dogma Catholicum nil aliud, quam doctrina Ecclesiæ Catholicæ, quamque licite ac citra censuram Doctores profitentur. Hæc vel *imperata* dicitur, dum ea docet, quæ cunctis fidelibus credenda proposita sunt, ita ut si his contradicant aut ea repudient, in hæreticorum numerum referri mereantur: vel *libera* vocatur, quando agit de rebus ejusmodi, quæ neque sunt de fide, neque in utramque partem fidei doctri-

doctrinæ nocumentum aut præjudicium adferunt, ita ut de his in Ecclesia Catholica cuilibet libera sentiendi docendique sit facultas: vel *tolerata* nuncupatur, si nimirum circa ea versetur, quæ quantumcunque dubia, non tamen fidem attingunt, neque adhuc doctrinam continent ab Ecclesia Catholica proscriptam damnatamque ut hæreticam, licet non raro contingat, ut succedente majori lumine fidei posteriore aliquo tempore damnetur ac proscribatur, qualis erat illa de non valido hæreticorum baptismo tempore S. Cypriani. Palam ex his est, Theologicam dogmaticam, si res ipsa nomini respondeat, esse Theologiam dogmata seu doctrinas Ecclesiæ Catholicæ completentem, quæ si de moribus agant, *ad Moralem*, si de rebus fidei vel ad *Positivam*, ubi de legitimo S. Scripturæ sensu inter Catholicos, vel *ad Polemicam*, ubi Catholicos inter & hæreticos de ipsis fidei articulis disceptatur: si denique de rebus utrisque fidei ac morum, usitata in scholis methodo tractandis, ad *Theologiam Scholasticam* pertinent, cujus est intellectum circa res supra naturam positas solidis imbuere principiis, sententias Scripturæ, Patrum ac Conciliorum auctoritate firmare, & quæ in utramque partem
 obji-

objiciuntur, dissolvere. Quapropter Ma-
jores nostri universum, si fas est dicere,
Corpus Theologicum sapienti consilio,
ne multa nimis in unum coniecta cumu-
lum ordinem turbarent, (quo nihil in
docendo pulchrius, nihil in discendo uti-
lius) partiti sunt in diversas classes nimi-
rum in Theologiam *Speculativam*, *Positi-
vam*, *Polemicam*, & *Moralem*, extra quas
aliam non agnoscebant, nec admittebant,
utpote in istis jam comprehensam. Ces-
sent igitur novam nobis Theologiam, sci-
licet Dogmaticam obtrudere Novatores,
qui supra commune vulgus Doctorum sa-
pere volunt, credentes sibi solis sapien-
tiam familiariter loqui & adesse, velut
Numæ Pompilio Deam Ægeriam, dum
interea vatiniانو plusquam odio Theolo-
giam Scholasticam prosequuntur, eamque
contemptui habent, & haberi ab omni-
bus volunt, Liam lippis oculis deformem
cum Jacobo despicientes: dogmaticam
vero suam ad sidera usque adtollentes,
& tanquam formosissimam Rachelem uni-
ce depereuntes. Quid enim aliud agunt
isti, quam quod syllogismos & omnem
Dialecticam exosi nonnisi fragmenta hi-
storix Ecclesiasticæ undique corrasa, nu-
dasque Patrum sententias sine delectu,
sine acribia longo ordine producant, gra-
vissi-

vissimum fidei morumque negotium ad
 memoriæ exercitium redigentes, ratione
 neglecta. De his jam olim ante annos du-
 centos questus est insignis ille ac vetera-
 nus Theologus Melchior Canus (q). „ Mi-
 „ rari non desino, ait, morem ejiciendi
 „ humanas rationes, cum in Theologia
 „ differitur, in quibusdam etiam Catho-
 „ licorum Gymnasiis insertum esse haud
 „ parva certe jactura Ecclesiasticæ disci-
 „ plinæ, si illa consuetudo invalescat.
 „ Erunt enim ii, si res ita procedit, op-
 „ timi præstantissimique Theologi, qui
 „ plurima loca memoria tenuerint, &
 „ quod Jurisperitis objicitur, qui Elenchi
 „ fuerint librorum, & indices. „ *Tum*
 „ *paucis interjectis subjungit:* „ Talis sci-
 „ licet est Lutherana Theologia, in qua
 „ quoniam nullum acumen, nullum in-
 „ genii specimen est, optimo quisque
 „ splendidissimoque ingenio, quamlibet
 „ acie mentis & veri perspicacia polleat,
 „ quamlibet rerum & divinarum & hu-
 „ manarum ordinem ac connexionem te-
 „ neat, quamlibet causas, effecta, ante-
 „ cedentia, consequentia non animo so-
 „ lum perlustrarit, sed etiam comprehen-
 „ derit, nulla tamen apud istos habetur
 „ in pretio. „ Quid jam diceret Canus,

si

(q) L. 9. de Loc. Theol. c. 3.

si nostris insuper temporibus in arenam literariam prodeuntes alicubi conspiceret, qui post duos tresve syllogismos extra Formæ, ut vocant Scholæ, limites profiliunt, altum adsurgentes, & grandi supercilio, manibusque jam dextrorsum jam sinistrorsum jactatis oratorio quodam dicendi genere nil nisi textus quosdam e Patrum uno vel altero bene longos adferunt, citant, accumulunt, omnemque doctrinæ suæ supellectilem, quam prius memoriæ mandarunt, uno velut impetu effundunt, quibus postmodum ille, qui Defendentis partes gerit, & ipse velut ad concionem dicturus largissime reponit ea, quæ e Magistri sui scriptis memoriter tenet, sive faciant ad rem, sive non: seu concludant, seu non; parum refert, Disputatio cum plausu finitur. Quid diceret, si audiret ab aliis Dogmaticæ heroicis tres vel quinque positiones, ut plurimum ex Historia Ecclesiastica & Criticæ penetralibus depromtas pro decretoria universæ Theologiæ pugna publice exponi, magnis utrinque studiis & prolixis dissertationibus certari, antiquissimas quasque traditiones ac ritus Ecclesiæ in dubium vocari, in fine demum quid statuendum sit aut concludendum, splendide nesciri? Ecce! vivam imaginem Theologiae

logiæ hujus novæ ac recentis, seculo non tam ad soliditatem doctrinæ quam sciendi curiositatem nato introductæ. Ita illi, qui obliquis Theologiam hanc oculis aspicunt.

Non desunt tamen, qui causam illius defendendam totis viribus suscipiunt. Diu satis, ajunt, in scholis & cathedris sceptrum tenuit & regni habenas occupavit Theologia Scholastica, inanibus & nimium subtilibus Academiis quæstionibus implevit, & magnis clamoribus doctorum hominum aures fatigavit. Tempus advenit, quo fasces primaque subsellia etiam invita cedat Dogmaticæ. Ea vivimus secula, quæ ingenia non damnant ad incudem & transtra, sed libera esse cupiunt, sui que juris. Nimirum arctis circumscribere Dii limitibus vitam humanam, quam si fere totam speculandi artibus consecrare velis, parum eruditionis consequi te necessum erit. Hæc autem modo ubique civitate donata est, & qui hanc linguam non callet, peregrinus habetur, nec dignus, cui adsurgant literati & adplaudant. Vel solum Dogmaticæ nomen plus venerationis habet, quam integra Scholasticorum volumina. Qui Patrum sententias aliquot recitare; quæ priscis temporibus Ecclesiæ disciplina vigerit, explicare; quot
Con-

Concilia, quo tempore, contra quorum errores celebrata fuerint, digitis enumerare, & acutas crises inspergere noverit, tanquam eruditionis secretioris oraculum avidis auribus ab abstantium corona excipietur, quin & admiratione dignus habebitur. Compendium hoc viæ est, qua ad magni literatos inter nominis gloriam itur. Nova quidem hæc esse videtur doctrinæ Theologicæ species, sed antiquitatis induta pallio incedit, antiquitatem loquitur, antiquitatis monumenta in lucem profert, quibus mire demulcentur aures, non jam adueta Scholasticorum tricis, & argumentorum subtilitatibus. Quid de libris dicam? non jam probantur in illis antiquatæ scribendi formulæ: *probat*ur, *confirmatur*, *colliges*, *objicies*, *dices*, *retorqueo*, *distinguo* &c. nemo est, qui modo his subscribere velit. Longe jucundius est, per apertos Historiæ Ecclesiasticæ campos vagari, & latum dicendi genus adhibere, quam inter Dialecticæ cujusdam sacræ spinas & dumeta jacere. Alio usi sunt stylo Patres antiqui, pleni dogmatibus, quæ postea Scholastici in pistrinum coegere. Bibliothecas si placet inspicere, libros quorum dorso inscripta est *Dogmatica*, mundos reperies & ipso usu politos; quibus vero *Scholastica*, multo pulvere

BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. H h h for-

fordidos invenies. Hæc communi ætatis nostræ suffragio exulare jubetur, illa velut Palladium cœlo lapsum excipitur. Ita Dogmatica pro Domo sua perorat contra Theologiam Scholasticam.

CXXXIV.

Sed ni mea me fallat opinio, utraque pars conciliari poterit, si æquus iudex cuique det, quod suum est. Equidem veneror Theologiam dogmaticam, eamque sacræ doctrinæ Candidato utilissimam esse contendo: nec desunt etiam ultimis hisce seculis magnorum Virorum vestigia, quibus insistere gloriosum erit. Certe inter Eruditos eruditissimus Dionysius Petavius S. J. Theologus, Ludovicus Thomassinus, Congr. Orat. Presbyter, Honoratus Tournelius S. Facultatis Parisiensis Doctor & Socius Sorbonicus, Ludovicus du Mesnil, Universitatis Argentinensis, & Edmundus Simmonet Mussipontinæ Cancellarii, uterque Societatis Jesu, aliique egregiam orbi literato, & sacræ præsertim doctrinæ operam navarunt, Auctores optime de Theologia meriti, dum ejus vel universæ vel magnæ partis dogmata vastis voluminibus eruditione, doctrina & omnigenæ scientiæ adparatu instructissimis illustrarunt, nominis quod libris suis præfixerunt, digni-

gnitati sustinendæ pares, de quorum primo, nempe Petavio, in Præfatione sua ita loquitur Thomassinus ipse: *Magnum primum omnium & longe pulcherrimum opus aggressus est Dionysius Petavius, præstantissimæ & eruditissimæ Societatis Jesu lumen incomparabile, priscam illam & patritiam Ecclesiæ Theologiam mandare literis, & in paucos Theologicorum Dogmatum tomos congerere totam Sanctorum Patrum atque generalium Synodorum opulentiam. Tantæ molis operi excogitando, adoriundo, perpoliando, profligando unus par erat Petavius, eruditorum non sui tantum ævi, sed plurimum retro seculorum facile Princeps, & tum humanas tum sacras disciplinas omnes immensa quadam ingenii vi ita complexus, ut non facile quisquam harum prolixè hauriat singulas, quam ille exhaustit universas.* Jam vero si Theologiæ Dogmaticæ nomen ac institutum attentius consideremus, disciplina est, quæ fidei ac morum doctrinam tradit in S. Scripturæ ac SS. Patrum testimoniis, in Conciliorum & Pontificum decretis & definitionibus fundatam, atque argumentis a ratione petitis firmatam, veniente in subsidium historia Ecclesiastica. Aliam sane nec venerandæ Antiquitatis, nec Recentiorum vere doctorum ætas Theologiam

Dogmaticam vel agnoscit, vel profitetur. Ita profecto est. Quam vero rationem ac methodum in tradenda Theologia Scholastica observari credimus? Certe nisi Auctores Scriptoresque illius in libris publicam in lucem editis passim fallant ac mentiantur, in præcipuis Europæ Academiis Catholicis hæc est docendi methodus a Majoribus nostris sapientissime introducta & præscripta, quæ hodie etiamnum viget, scilicet ut præmissis quibusdam notatu dignis, exposito quæstionis præsentis statu, relatis diversis Auctorum Classicorum opinionibus statuatur conclusio: probetur breviter primo quidem adductis quibusdam selectioribus S. Scripturæ textibus secundum sensum fide dignorum Interpretum; tum allatis SS. Patrum sententiis, additis quoque si quæ occurrant, Conciliorum vel Ecclesiæ definitionibus: porro una alterave ratione solida stabilitur: denique ad argumenta in contrariam partem e Scriptura, Patribus, Conciliis ac ratione producta refutanda & dissolvenda proceditur. Atque hac, ut dixi, ratione ac methodo, qua sane ad docendum nihil aptius, nihil ad discendum accommodatius, fidei morumque dogmata tum ea, quæ ad Deum ejusque scientiam & voluntatem, ad Angelos, ad gratiam, ad actus fidei,

fidei, spei & charitatis, virtutesque morales & vitia, tum quæ ad Incarnati Verbi & Sacramentorum mysteria explicanda serviunt, palam exponuntur, iisque univèrsa Theologica disciplina in scholis bene moratis absolvitur. Quid modo deest Theologiæ Scholasticæ, quin sit Dogmatica, quum eidem tota ratio & definitio Dogmaticæ, tota tradendæ methodus, & ordo conveniat? nisi forte hoc illi vitio vertatur, quod non isto nomine ac titulo insignita incedat, contenta eo, quem a tot retro seculis a Patribus, a Conciliis, a Summis Pontificibus, a Majoribus suis cum totius orbis literati consensu accepit. Profitetur se nihilominus Theologia Scholastica, si non nomine, certe re ipsa Dogmaticam seu dogmata fidei ac morum explicantem; non tamen illam, quam nonnulli vanissimi homines cudunt in perniciem sacræ doctrinæ, omnem laborem in eo collocantes, ut desertis fidei ac morum principiis & Ecclesiæ traditionibus usuque fidelium per antiquiora secula circum volitent, captisque aliquot dubitationum muscis læti cum præda revertantur in Theologiam suam, multisque demonstrare conentur, nixi quibusdam obscuris auctoribus, aut chartis obsoletis, hæc & illa antiquis seculis in more posita non fuisse, nullam in iis istorum mentionem

fieri, nullum deprehendi vestigium: posterioribus primum seculis ejusmodi consuetudinem, ritum & observantiam in Ecclesia invaluisse, quamvis non raro de talibus rebus agatur, quæ proxime cum fide conjuncta sunt, ac sine illius injuria negari non possunt: atque eo rem vel incauti deducunt, vel perversi perducere satagunt, ut antiquissimas & sacerrimas Ecclesiæ ac fidelium traditiones non sine fidei integritatis periculo in dubium vocare consuescamus. Alii, quos non absque stomacho iustravi, magnum nomen Theologiæ Dogmaticæ fronti lucubrationum suarum inscribunt, & tanquam pretiosum corticem vendunt; sed si nucleum inspicias, post præmium & paucas aliquas paginas de locis theologicis, nonnulla eruditione conditas, ad inanes prorsus & jejunas quæstiones, ac multo pulvere scholastico sordescentes dilabuntur sine ordine, sine delectu, ita ut vix ulla nobilissimæ hujus scientiæ vestigia sit reperire. Verum hoc non Dogmaticæ vitium est, sed male illa contentum. Sic igitur in pretio, prout esse debet rerum intelligentibus, Dogmatica, sed sincera & genuina, qualem se quoque nunquam non apud æquos Judices profertur Scholastica, quæ in Academiis ut dixi Catholicis & bene moratis traditur; quam-

quamvis non tanta cum ubertate, sacrorumque testimoniorum e Scriptura, Patribus, Conciliis, & historia Ecclesiastica coacervatorum abundantia, uti in præstantium Authorum voluminibus reperimus. Aliud enim est libros scribere, aliud in scholis e cathedra docere, ad quod discrimen plurimi non attendunt. Ibi velut in vasto mari plenis incedere velis licet: heic plerumque tum ob rerum tractandarum copiam, tum ob temporis angustias, tum ob ingeniorum non æquali vigore præditorum tarditatem opus est sæpe vela contrahere. Neque enim omnis fert omnia tellus, nec omnibus omnia profunt. Plus proderit animarum cum tempore Pastori (immo necessarium est, ut gravissimo muneri suo faciat satis) si præcipua fidei morumque dogmata solide possit demonstrare, quam si e cathedra ad rudes & simplices oviculas longos ex historia Ecclesiastica & de antiquorum temporum moribus ac hæresum noticia &c. sermones instituat. Neutiquam tamen inficias eo, etiam in scholis publicis Ecclesiasticæ Historiæ locum esse concedendum, & data occasione circa hæreses, Concilia, controversarum quæstionum origines, fidei & Religionis nostræ Mysteria &c. hoc eruditionis genere velut sale, sed modico,

condiendos esse cibos, qui adponantur discipulis: tum quoque enitendum esse iis præsertim, qui ad Ecclesiasticas olim dignitates & officia publica adspirant, ut hoc sacrae doctrinae eimelium sibi comparent, quum in tali munere constituti non solum Ecclesiae Dei ac fidei munimentum, sed etiam ornamentum esse debeant. Unum adhuc silentio præterire nec possum nec volo, quo pulcherrimum ac firmissimum Theologiae Scholasticae cum Dogmatica foedus & consortium clarissime demonstrari potest. Indicta postremis Ecclesiae temporibus sacrosancta Synodo Tridentina, in qua sane nihil circa fidei, morum ac disciplinae Ecclesiasticae doctrinam prætermisum fuit, indicta inquam hac Synodo celeberrima vocati etiam ad eam, missique fuerunt Summi Pontificis ac Patrum consensu & voluntate ex omnibus Europæ Catholicæ provinciis & regnis Theologi Scholastici, viri præstantissimi, ac multis jam in Academica palæstra lauris & palmis insignes. Horum munus erat in eo orbis Catholici theatro, ut singulas fidei controversas quæstiones unitis viribus, maturoque consilio prius discuterent, antequam de iis ad sacrorum Judicium Senatuum delatis quidquam decideretur: quivis autem illorum ad firmandam suam sententiam, quam

quam quisque amplexus est, in medium proferre jussus est argumenta e Sacris Scripturis, ex Apostolicis Traditionibus, ex antiquioribus Conciliis, e sanctis Patribus, e Constitutionibus Pontificum, atque Ecclesiæ per seculorum Ordinem disciplina & consensu expromta, id quod summa fide ac industria, singularique eruditionis & scientiæ commendatione fecerunt, ita ut teste Orlandino (r) in Concilio isto, quum Theologorum unus (Jacobus Lainius S. J. is erat) feбри alternante laboraret, quo die hominem febris tenebat, tota synodus vacare consuesceret. tanta erat in præstantissimo isthoc doctissimorum virorum cœtu scholæ Theologorum veneratio, immo pene necessitas. Mirum profecto, si Theologia Scholastica omnis propemodum eruditionis & historiciæ notitiæ expers est, plena vero contentionum Dialecticarum & inutilium quæstionum: mirum inquam, quod gravissimum totius Ecclesiæ negotium, & præcipua fidei Christianæ dogmata discutiendi, ponderandi, explicandi, illustrandique cura Theologis Scholasticis commissa fuerit. Sed aliud æquius longe ac feliciter sapientissimorum Patrum & Pontificum de his erat judicium.

(r) *Hist. Societ. p. I. l. II. n. 36. & seqq.*

cium. non enim ignorabant, Theologum vere Scholasticum eundem esse quoque Dogmaticum. Unde etiam celeberrimus ille Theologus, Dominicus Sotus Ord. Præd. fortissimis argumentis eodem in Concilio evicit, ne S. Scripturæ prælectio cathedræ Theologicæ, quam *Speculativam* vocant, præferretur, uti refert Card. Sfortia Pallavinus (s).

§. II.

Querelæ injustæ.

CXXXV.

Hætenus de querelis justis: nunc ubi de injustis, quibus Theologia premi-
tur, differendi locus est, quinque hominum in eam insurgentium classes distinguo. *Prima* est heterodoxorum, qui uti Ecclesiæ Catholicæ, ita & Theologiæ hostes aperta fronte se profitentur. Nam armis a Theologia speculatrice ac litigiosa depromptis toties profligati eam diris omnibus devovent, & nobile hoc pugnandi vincendique genus mille calumniis, scomatibus, & dicitariis tum apud suos, tum quod dolendum, apud Orthodoxos quoque obscurare conantur, eo consilio,
ut

(s) *Hist. Conc. Trident. l. 7. c. 5. n. 3.*

ut eliminatis hisce fortissimis rei Catholice præsiidiis impune in religionis viscera grassari queant. Testis hac in re omni exceptione major esse potest Lutherus, qui non prius Ecclesiæ quam Theologiæ, cujus tamen Doctorem antea se professus est, bellum indixit. Hic in epistola, quam ad D. Jodocum Eisenacensem e cœnobio Erfurdensi dedit an. 1518. ita loquitur: *Ego simpliciter credo, quod impossibile sit, Ecclesiam reformari posse, nisi funditus Canones Decretales, Scholastica Theologia, Philosophia, Logica, uti nunc habentur, & eradicentur & alia studia instituantur, atque in ea sententia adeo procedo, ut quotidie Deum rogem, quatenus id statim faciat.* Wicleffus scholas nostras *Cainitica castra; lupanaria* idem Lutherus; *conventus idololatriæ* Calvinus, scholasticam vero Theologiam *negotium perambulans in tenebris* Kemnitius, *profanam & Parisiis natam, quæ Evangelium obscuravit, & fidem extinxit* adpellat Melancthon: Wittenbergenses in Saxonia insigne facinus, & ab orbe literato detestandum ediderunt, quod refert Surius *in Appendice ad Nauclerum.* quippe an. 1520. Scholasticæ Theologiæ libros, quotquot invenire poterant, ferebro inclusos instar funeris ad mediam urbis

bis plateam detulerunt sequentibus Ministris, & Officium Defunctorum per ludibrium canentibus, tandemque in ardentem iniecerunt rogam, sacram simul doctrinam in cineres daturi, ignorantes tamen, quot quamque præclari phœnices theologici ex his cineribus essent prodituri. Eadem hac in parte sentiendi nocendique libido fuit Jansenio Iprensi, qui dum quærit, unde origo corruptelæ in Theologiam introductæ? respondet hanc a D. Thoma aliisque Scholasticis manasse: & (t) Scholasticam Theologiam adpellat *Sapientiam verbi, qua evacuatur crux Christi*. En! quam præclaros sequantur duces Catholicorum nonnulli, qui cum lupis hæreticis ululantes sacram hanc doctrinam in scholis tradi solitam vilipendere, criminari, ac modis omnibus persequi non verentur. Horum perfidis conatibus jure merito licet opponere hominis ut ut A catholici Francisci Stancari testimonium, & quod Petro Lombardo Theologorum scholasticorum Antesignano elogium concinnat his verbis (u): *Plus valet unus Petrus Lombardus, quam centum Lutberi, ducenti Melanchtones, trecenti Bullin-*

(t) L. 9. de Hæres. Pelag. c. 23. (u) L. de Trinit. & mediat. apud Micæalium Syntagm. hist. Eccles. pag. 890.

Bullingeri, quadringenti Petri Martyres, & quingenti Calvinii, qui omnes si in mortario contunderentur, non exprimeretur una uncia veræ Theologiæ. Quin ipse Lutherus, licet teste Ullenbergio conquestus sit, sinceram Evangelii doctrinam in Ecclesia prorsus obscuratam Philosophiæ quadam eluvione, idque Theologorum Scholasticorum turba, vi tamen veritatis compulsus, & sibimet contradicere jam adæuetus in hæc verba erupit: Tolle Thomam, & sustulisti Ecclesiam.

Altera classis est hominum, nimis quam par est profanorum, qui rebus terrenis immerfi ad ea, quæ supra nos sunt, eluctari vel nolunt, vel non possunt. Naturæ arcana sedulo quidem rimantur, aerem ignemque in statera ponderant, intuentur quid incolæ Jovis lunæque agant, divinant multa, pauca demonstrant. Atque hoc studium curasque suas, quibus diu noctuque naturæ scrutandæ spoliandæque insudant, immensis extolunt encomiis: hanc solam disciplinam homine libero dignam prædicant, reliquas omnes spernunt. Quid Deus intelligat & velit, qua ratione Verbum caro factum fuerit, an Spiritus S. a Patre simul ac Filio procedat, quid & quomodo gratia divina in homine operetur, eumque justum faciat,
qua-

qualis sit præsentia Christi sub Evcharistiæ speciebus &c. aliasque de quibus disceptant Theologi, rerum supernarum veritates tanquam vanas, inutiles, & vix non supersticiosas grandi supercilio aspernantur. Non equidem horum studia & labores damno, quin & vehementer probo: subjecit enim Deus mundum disputationi hominum. Illud autem reprehensione dignum existimo, quod succenseant vel omnino insultare audeant iis, qui supra naturæ vires ingenio eluctantes divinarum rerum, fidei mysteriorum, aliorumque cœlestium arcanorum contemplationi se se impendunt, & Scripturæ oraculis, Patrum doctrina, Conciliorum decretis, Ecclesiæ placitis in consilium vocatis eruere conantur, quæ latent, ex iis quæ patent. Profecto si homine dignus labor est, minimarum rerum, elementorum, herbarum, animalium, quin & metallorum ac lapidum naturam indagare, ubi sæpe quo plura sciuntur, eo plura ignorantur: an Dei naturam & perfectiones, Angelorum indolem, gratiæ dotes, abdita mysteriorum cœlestium scrutari, & quantum humana mens adsequi potest, in medium proferre, an hoc crimini detur, vel perditum credatur tempus, quod rerum adeo tublimum notitiæ impenditur, dum in lucro

lucro ponitur illud, quod infimarum indagini & velut muscarum venationi, doctæque ignorantia tribuitur? De hac res divinas contemplante scientia Bethlemicæ specus incola D. Hieronymus, jam olim pronunciavit (x): *Quid hac voluptate jucundius? qui cibi, quæ mella sunt dulciora, quam Dei scire prudentiam, & in abdita ejus intrare, & sensum creatoris inspicere, & sermones Domini Dei tui, qui ab hujus mundi sapientibus deridetur, plenos docere sapientia spiritali?* Illustriore adhuc encomio illam extollit Diadoctus Photices Episcopus (y). *Omnia dona Dei, inquit, sunt valde bona, & omnium bonorum causa, sed nullum ita cor nostrum inflammat, & illud ad amandum bonitatem ejus excitat, ut donum Theologiae; cum enim sit fœtus matutinus gratiæ Dei, prima etiam dona largitur animæ. Primum enim facit, ut libenter ac jucunde omnes vitæ hujus amicitias contemnamus; ut qui pro cupiditatibus fluxis divitias verbi Dei majores quam dici potest, habeamus. Deinde mentem nostram igne naturam mutante collustrat: unde consortem ministrantium spirituum eam facit, & divina hæc pronuba voces aptat, quibus*

(x) *Epist. 115.* (y) *L. de perfect. Spirit. c. 67. tom. 5. Bibl. PP.*

bus similes Deo efficeremur, & Theologi sermones diserte canerentur. Omnium vero disertissimus est in commendanda Theologiæ, præsertim scholasticæ, disciplina Hypponenſis Præſul Auguſtinus (z) his verbis: Ea, (nimirum Theologia) fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Qua ſcientia non pollent fideles plurimi, quamvis polleant fide plurimum. Aliud eſt enim ſcire tantummodo, quod homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam, quæ non niſi æterna eſt: aliud autem ſcire, quemadmodum hoc ipſum & piis opituletur, & contra impios defendatur &c. Quapropter aſſerere non dubito, quanto anima corpus, cælum terram, gratia naturam intervallo ſuperat, tanto Theologicum ſtudium ſcientias quæſcunque naturales poſt ſe relinquere. Memor eſſe velim profanum hoc genus hominum illius, quod Poeta canit:

*Pronaque cum ſpectent animalia cætera
terram,*

*Os homini ſublime dedit, cælumque
tueri*

*Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vul-
tus.*

CXXXVI.

(z) *Lib. de Trinit.*

CXXXVI.

Ad tertiam classem accedo hominum cæteroquin eruditorum, & politorum, quos Grammaticos adpellare fas est. Hos offendere potissimum solet ea, quæ in scholis comparet Theologia, rustico ut ajunt cultu, multaque barbarie fœdata, omni sermonis latini nitore destituta, plenaque rugis inconditarum phrasium ac vocum, ut non tam nobilis cujusdam matronæ, quam vetulæ trivialis speciem præferat. Quid enim sibi volunt voces istæ: *essentia, subsistentia, incarnatio &c. realiter, formaliter, concretive &c.* quæ inter Scythas potius & in Ponto natæ videntur, quam in Latlo? Argumenta quæ adferunt hi scholæ Doctores, plerumque jejuna sunt & insipida: hæc obtrudunt nauseanti stomacho velut escas omni sale ac condimento carentes. Ita fit, ut insulso & plene barbaro dicendi genere imbuti severiorum disciplinarum in Academiis alumni fere omnem sermonis Latini elegantiam exuant, quam tanto in Gymnasiis studio, & per tot annos improbo labore sunt consecuti. His ut satisfaciam Grammaticorum querelis, illud prius examini subjiciendum, quid hac in re judicarent Patres antiqui: non enim eadem

BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Iii mens

mens fuit omnium. Juvat heic quædam præmittere, quorum jam in libro de Rhetorica circa eloquentiam sacram memini: Non pauci erant, qui quum de sermonis ac styli genere in explicandis rebus altissimis ac divinis adhibendo differerent, omnem ornatui ac dictionis munditie viam interclusam volebant: alii vero non tam ornatum quam nimium ejus studium, & verborum phaleras ac lenocinia procul amandari debere censuerunt. Quod tum maxime agebant Patres Antiquiores, quando pro sacris Literis pugnabant contra Gentiles, vitio vertentes Christianis incultum sermonem, quem in iis deprehendebant, quum libri Platonis, Aristotelis, Senecæ, Philonis aliorumque, quos ipsi circumferebant, copiose ac eleganter de rebus etiam summis ac divinis essent conscripti. Ita Celsum magno supercilio contemnentem sacros Codices, iisque anteponentem Græcorum scripta, ingenti eruditionis adparatu superbientia, refellit Origenes (a), multisque ostendit, de industria id factum a Scriptoribus Canonicis, ne in gratiam doctorum hominum duntaxat eos exarasse viderentur, nulla rudium & plebejorum habita ratione, ac si hos tanquam profanos humilis conditio a verbi

(a) *Lib. 6.*

bi divini intelligentia longissime remove-
ret, quum tamen illius fructus ad omnes
pertineat. Hinc (b) ait: *Sub tenui &
contempta locutione latentem esse arcano-
rum splendorem dogmatum, adeo ut quasi
thesaurum habeamus in vasis fictilibus, ut
luceat sublimitas virtutis dei: nec a nobis
hominibus esse credatur.* Ita Petrus Da-
mianus (c) *vivacitatem inquit sententia-
rum sermo ex industria cultus evacuat, &
dictorum vim splendor elaboratus enervat.*
Ita quoque Gregorius M. (d) *Mundi sa-
pientes cum veritate rerum careant, aliud
se esse quam sunt verborum compositioni-
bus quasi superductis coloribus mentiun-
tur. At contra doctrina sapientiæ &
prædicatione pulchra est, & pura veri-
tate conspicua: nec aliud se per fallaciam
prætendit exterius, & aliud reservat in-
terius: neque in dictis suis pulchra videri
appetit nitore sermonis, sed integritate
veritatis.* Brevius Augustinus eandem
sententiam complexus est, dum ait: *Mun-
danis scriptoribus tota cura de verbis
est: nostris de rebus.* Memorabile circa
rem hanc est factum, quod in Concilio
Nicæno I. contigit. Quum enim eloquen-
tissi-

(b) C. 1. *Philoc.* (c) *Opusc.* 6. c. 33.
(d) L. 18. *Moral.* c. 27.

tissimus sui temporis & doctissimus Triphilius Episcopus textum illum Marci (e): *Tolle grabbatum tuum* politiore nonnihil sermone produxisset, dicendo: *Tolle bumilem lectum tuum*, sanctissimus senecio, Cypri Episcopus Spiridion gravissimis his verbis eum reprehendit: *Tune melior es illo* (nimirum Christo) *qui dixit grabbatum, ut ejus verbis uti dedigneris?* Contra non desunt Patres alii ex antiquis, qui sacram doctrinam non volunt quidem esse Virginem superbe comtam, & ad superstitosæ cujusdam elegantiae speciem exornatam, sed modeste cultam, religiose nitidam, & majestate quadam fulgentem Matronam, unde Cyrillus palam & diserte ait (f): *Non enim elegantiam in dogmaticis sententiis repudiat, vel tanquam adulterinam rejicit Ecclesiastica nostra doctrina.* Hieronymus quoque (licet ipsi nimis quam par erat Ciceronianum fuisse caro steterit) quum Magnus, Orator Romanus, ex ipso quæxivisset, cur in Opusculis suis sæcularium literarum interdum poneret exempla, & candorem Ecclesiæ ethnicorum sordibus pollueret? ita respondit S. Doctor (g): „ Exemplo id „ se facere Moysis & Prophetarum, in „ quibus quædam assumpta sunt de gen- „ tilium

(e) C. 5. (f) L. 6. Joan. (g) In epist. ad Magnum.

„ tiliam libris : Salomonem in exordio
 „ Proverbiorum commonere, ut intel-
 „ ligamus sermones prudentiæ, versu-
 „ tiasque verborum, parabolas, & ob-
 „ scurum sermonem, dicta sapientum, &
 „ ænigmata, quæ proprie Dialecticorum
 „ & Philosophorum sunt. Deinde Paul-
 „ lum commemorat, qui non semel Poe-
 „ tarum abusus est versibus, ut Epimeni-
 „ dis, Menandri, & Arati. Demum Chri-
 „ stianorum Scriptorum atque Ecclesiæ
 „ Doctorum catalogum producit bene
 „ longum, qui omnes & eloquentissime
 „ dicunt, & in tantum Philosophorum
 „ doctrinis atque sententiis suos referci-
 „ unt libros, ut nescias, quid in illis pri-
 „ mum admirari debeas, eruditionem
 „ sæculi, an scientiam Scripturarum.,
 „ Huic affine testimonium est, quod præ-
 „ bet Lactantius (h), *Circumlinatur*, ait,
 „ *modo poculum cælesti melle sapientiæ, ut*
 „ *possint ab imprudentibus amara remedia*
 „ *sine offensione potari, dum illiciens pri-*
 „ *ma dulcedo acerbisatem saporis asperi sub*
 „ *prætextu suavitatis occultat.* Ita in utram-
 „ que partem pro tempore, morum, con-
 „ troversiarum diversitate ac conditione lo-
 „ quantur Patres. Ego ut mentem meam

hoc

(h) L. 4. de doctr. Christ. c. 11.

hoc in negotio aperiam, sic existimo: Grammaticæ ac eloquentiæ culturam ea temperie adhibendam esse ab illo, qui sacram profiteretur doctrinam, ut semper meminerit simul, se Theologum esse. Hinc de sacris arcanisque loquens rebus sermonis splendorem non affectet, neque profanæ ac elatæ cujusdam eloquentiæ cime-
 lia in Sancta Sanctorum inferat, ne hac ratione tam sublimis scientiæ majestatem levitatis nota & labe aspergat: nec tamen vel sordes amet, vel stoica severitate neglectum sermonis ubique sectandum sibi persuadeat, sed modesto simplici-
 que cultu quodam & ornatu utatur, plusque de sententiarum gravitate, quam de verborum acumine sit sollicitus: pro rerum quoque ac personarum, quibus loquimur, vel de quibus scribimus, varietate varian-
 dus est stylus. Hinc omnino discrimen fieri oportere censeo, & aliud sermonis genus adhibendum esse, quum in scholis e cathedra Theologicæ quæstiones tyro-
 nibus proponuntur: aliud quum hoc præfertim seculo libri aliæve lucubrationes doctæ in orbis literati theatrum producun-
 tur. Prius si fiat, scholastico rigori est aliquid indulgendum, nec defugienda sunt vocabula Doctorum & Patrum antiquo-
 rum consuetudine trita & quasi civitate
 dona-

donata, quum experientia doceat, & venatoribus & opificibus impune licere propriis sibi vocibus uti, quas *terminos technicos*, seu *artis* adpellant: posterius si contingat, ornatus quoque ac sententiarum & verborum delectus accedat oportet, quamdiu aliud necessitas vel manifesta utilitas non suadeat. Dicit ergo Theologus absque crimine ac pœna non solum *Essentiam*, *Existentiam*, *Relationem*, *Subsistentiam*, *Incarnationem*, & hujusmodi alia priscis usitata, verum etiam *Ens*, *Entitatem*, *Formalem rationem*, *Proprietatem personalem*, *Quidditatem*, & si quæ sunt similia, ita tamen, ut non nisi necessitate id suadente, ut dixi, agat, quæ tunc vel maxime locum habere videtur, quum aliæ voces aut sententiæ ad manus non sint, queis vel brevius vel clarius, vel elegantius, vel menti Patrum ac Doctorum conformius, aut æque significanter res vocibus illis ac sententiis subjectæ exprimi possunt ac declarari. Quippe ut præclare ait Augustinus, *melius est, ut nos reprehendant Grammatici, quam ut non intelligant populi.*

CXXXVII.

Quarta & Quinta classis est Criticorum & Novatorum. Ut de prima dicam aliquid, sunt Criticorum e numero alii, qui nobilissima hac scientia, quam vel non intelligunt, vel ea certe abutuntur, quasi Socratis pallio se involvunt, ac in publicum prodeuntes magni nominis famam aucupantur. Hi Patrum aliquot sententias, & excerptas ex historia Ecclesiastica controversias in utramque partem agitata, vel omnino ex auctoribus hæreticis haustas, quas isti in Theologiam Scholasticam evomunt, calumnias & criminationes fideliter memoriæ mandant, in hominum literatorum cœtibus producunt, ac itentidem repetunt, obvios quosque, viros etiam cæteroquin doctos velut ægmatibus suis Sphynges aggrediuntur, ac si forte Oedipum non inveniant, mire gloriantur, seque ipsos circumspiciunt quasi aureæ ætatis Theologos, & nobiliore metallo fusos sapientiæ Proceres: quod si vero in homines solida doctrina Theologica instructos incidant, ubi ratiocinando agendum est, ad unius alteriusve syllogismi insultum corrugant frontem, fluctuant, & pene in sicco merguntur. Non diffiteor, nobilissimam artem esse Criticam,
modo

modo non sutor procedat ultra crepidam. In primam statim regulam Critices impingunt hujusmodi, quæ statuit, non nisi maturo consilio, probe perspectis utrinque fundamentis, nova veteribus & vetera novis rite prius comparando, & quænam horum plus valeant, discutiendo ferendam crisin ac censuram; quod qui homines isti faciant, aut facere possint, supernarum rerum notitia levissime tincti, plurimis intenti, per libros crabronum instar mutatis continuo stationibus grassantes, sane non dispicio. Alii e Criticorum classe sunt, qui grandi supercilio, & sibi soli sapientes Theologiam Scholasticam reipublicæ parum utilem, si non omnino noxiam & sibi & aliis persuadere conantur; eam dialecticis litibus & rixis nunquam finiendis plenam, ut ajunt, averfantur cane pejus & angue; demum eruditionis omnis expertem, & solum rebus sublimibus ac reconditis speculandis aurium tenuis immerfam esse conqueruntur: & hi plerumque sunt ex eorum hominum grege, quos D. Paullus *animales* vocat, & de quibus pronunciare non dubitat (i): *Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, non potest*

(i) Cor. 2.

potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Cuperent hi nimirum, ut Theologia quæ in scholis traditur (idem iudicium ferunt censores isti de aliis scientiis) ad vanam quandam animi oblectationem, & sermonis eruditi condimentum seruiat, parum solliciti, ut semper præsto sint in Republica Christiana homines, qui solida rerum divinarum & ad mores fidelium informandos pertinentium doctrina in scholis imbuti tum Religionis nostræ dogmata doctè proponant, apte explicent, & in ovium sibi creditarum animis facta tecta conservent, tum adversus ingruentes undique hæresum insidias fortiter defendant ac tueantur. Agnoscant quæso Viri Catholici, quid agant, his præsertim periculosis temporibus: nimirum tacite cum hæreticis conspirant: qui lupos illos Æsopi imitantur; hi quum bellum ovibus inferre decrevissent, paullo ante vehementer iis suadebant, ut canes procul a se amandarent, tanquam animalia latratu suo ac morsibus quietem publicam turbantia, quo consilio non utique quietem ovibus, sed sibi oves in prædam quærebant. Philistæos quoque imitantur, qui devictis olim Gabaonitis sedulo cautum esse volebant, uti sacra testatur Scriptura (k), *ne*
faber

(k) 1. Reg. c. 13.

faber ferrarius inveniretur in omni terra Israel, ne forte facerent Hebræi gladium & lanceam, & inveniretur census in die prælii. Id ipsum profecto agunt Sectarii: canes a grege arcere student, ut amoto custode in Christi ovile impune possint sævire: gladios & lanceas e manibus Catholicorum extorquere conantur, ut inermes securius invadere ac opprimere queant: nempe Theologis & armis theologicis, fortissimo illo contra hostes præsidio Ecclesiam exuere adlaborant. Et quid Catholici ad hæc? Res deploranda! eo perventum est Criticorum ejusmodi diſteris & cavillationibus perpetuis, ut pauci, qui tamen ad officia & dignitates Ecclesiasticas eo meliores, quo pinguiores adspirant, in quibus constituti Ecclesiæ disciplinam, doctrinam, & fidem defendere deberent, seque murum pro Domo Dei opponere, ut inquam pauci Theologicis studiis sese impendant, & his operam dare vix non probro sibi ducant, contenti doctrinæ aliquid e Jure Canonico, eaque quæ potius Ecclesiastica historia, quam Theologia nominari meretur, disciplina delibasse. Ita fit, ut non raro negligentur, quæ non intelliguntur: damnentur quæ sana sunt, quæ infæta, absolvantur: & si Concilium aut Synodus ad opprimendam in cunis nascentem quamdam

dam hæresin celebranda foret, forte alibi *non inveniretur ensis in die prælii.*

Ad quintam quod adinet classem, scilicet Novatorum, hæc omnium maxime noxia est. Juvat rem hanc intime cognoscere. Ea est ingeniorum indoles, ac inditus a natura in utramque partem impetus, ut recens inventa summo plausu excipiant, & velut submissa cœlo Palladia adorent. At ubi continuo quasi usu detrita juventæ florem exuunt, & ad senectam vergunt, eorum tædio capta e vestigio ad nova invenienda prorumpant; id quod plerisque in artibus ac naturæ operibus, tum vel maxime in scientiis fieri experientia docet. Nec solum hac novandi cupiditate velut vento correpti in naturalis, sed etiam in Divinæ Theologicæque scientiæ oceano vellicant non pauci, & plus ultra velis remisque contendunt novi, si superis placet, Columbi & Americi. Quo non orbis eruditi adplausu & omnium admiratione excepta est Petri Lombardi celeberrimi illius sententiarum Magistri Theologia, qui primus vastissimam hanc scientiam per Græcorum Latinorumque Patrum volumina etiamnum veluti vagam intra limites coercuit, & antiquorum Patrum sententias, quatuor libris complexus Theologiæ Scholasticæ fundamentum

damenta jecit? Subinde hæc ipsa doctrina Angelici & Seraphici Doctorum divino plane ingenio, industria, calamo eam induerat formam ac decorem, quo etiamnum hodie vestita in summis Academia- rum saniorum cathedris comparet. Nihilominus turbulenta quædam ingenia protulit eruditum nimis præsens seculum, quæ vel priorum fastidio depravata, vel novandi studio familiari abrepta, diruto quantum per ipsos stat Scholasticæ Theologiæ muro, ipsis venerandæ antiquitatis ruderibus novum sacræ doctrinæ ædificium & systema superstruxere, quo & securius laterent, & certius nocerent. Speciosus profecto conatus, si non occultaretur sub eo doctrinam sanam & solidam evertendi animus, quum ratiocinationi ac disputationi parum vel nihil tribuant; falsa dogmata veteris disciplinæ pallio involuta pro veris temere venditent, antiquæ Ecclesiæ rigorem exulare jussa mansuetudine velut postliminio revocent, tanquam jugum non suis sed aliorum humeris imponendum: vetustissimas traditiones piasque fidelium consuetudines longo usu roboratas impugnent, & jam per multa secula civitate donatas doctrinas labefactare, immo penitus evertere conentur. Atque hæc ultima novorum Theologorum classis, tam frequens

quens his temporibus, quam Christianæ Republicæ nociva, summo studio vitanda est illi, qui tanti mensuram nominis implere cupit. Igitur omne hac in re punctum tulit, qui novit utile miscere dulci, scholasticas contentiones eruditionis studio temperare, geminasque sorores Scientiam & Sapientiam inviolabili nexu conjungere. Ita fiet, ut tandem vera & genuina Theologiæ imago prodeat cum maximo & discipulorum emolumento & doctorum plausu.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

LIBER XII.

L. Indicat Librum. N. Numerum Libri.

A.

Actiones humanae an possint esse indifferentes. L. 12. N. 83.

An detur obligatio omnes actiones referendi ad finem positive honestum.

L. 12. N. 83.

Adamus humani generis parens simul & doctor fuit. L. 12. N. 17.

Alexandri VII. declaratio circa festum Immaculae Conceptionis. L. 12. N. 121.

Angelorum existentia, divisio in choros, natura, & loquela. L. 12. N. 75.

Angelorum lapsus & peccatum. L. 12. N. 76.

Apostoli fuerunt Theologi, ut patet ex eorum epistolis. L. 12. N. 22.

Doctrina Theologica D. Paulli. L. 12. N. 22.

Disputatio Theologica D. Stephani. L. 12. N. 22.

Arius,

Index Rerum

- Arius, ejus imago, doctrina & errores.*
L. 12. n. 105.
Negat Dei filium esse ὁμοῦσιον seu Con-
substantialem Patri. L. 12. N. 105.
Condemnatur: ejus interitus. L. 12.
N. 105.
Tristis facies Ecclesiae tempore Arii.
L. 12. N. 106.
Arianorum & Semi-Arianorum fraudes &
simulatio. L. 12. N. 106.
Aristotelis judicium de Theologia Poetica
Veterum. L. 12. N. 15.
Aristotelis libelli aliquot Parisiis proscri-
buntur. L. 12. N. 42.
Athanasii gloriosum certamen adversus
Arianam haeresin. L. 12. N. 106.
Attritio: ejus indoles & virtus. L. 12.
N. 102.
Augustini locus celebris de filio Dei, quod
non sit minor Patre, contra Arianos.
L. 12. N. 106.
Plures libros scripsit contra Pelagianos,
quos debellavit. L. 12. N. 107.

B.

- Bajus (Michael) Jansenianæ sectæ funda-*
mentum ponit: ejus doctrina & errores.
L. 12. N. 118.
Adnitente Card. Toletio palinodiam ca-
nit. L. 12. N. 118.
Ban-

§ Verborum Lib. XII.

- Bannesii aliorumque conatus ad Molinae doctrinam supprimendam.* L. 12. N. 124.
Bastidæ disputatio de auxiliis gratiæ.
L. 12. N. 126.
Beatitudo seu ultimus finis in quo consistat. L. 12. N. 80.
Errores ethnicorum Philosophorum circa beatitudinem. L. 12. N. 80.
Beati an peccare possint. L. 12. N. 81.
Bellarmini doctrina de certitudine, quod Concilium aliquod sit legitimum. L. 12.
N. 33.
Bellarmini testimonium circa Concilii Tridentini Acta in negotio gratiæ. L. 12.
N. 126.
Belluga (Cardin.) memorabile factum ad promovendum cultum Immaculatæ Conceptionis. L. 12. N. 121.
Sub Benedicto XIV. Acta in causa Jansenistarum. L. 12. N. 119.
Benedicti XIII. Decretum pro Schola Thomistica in negotio gratiæ. L. 12. N. 126.
Benedictus XIV. Capellam Pontificiam decernit in honorem Immaculatæ conceptionis. L. 12. N. 121.
Bibiæ in vulgari lingua lectionem quomodo prohibeat Tridentinum. L. 12. N. 50.
Bibliotheca prima apud Christianos Cæsarea. L. 12. N. 23.
Bulla Unigenitus. L. 12. N. 119.
BIBLIOTH. DOMEST. LIB. XII. Kkk C.

Index Rerum

C.

- Calvini typus & doctrina.* L. 12. N. 116.
Turbæ in Gallia a Calvino excitatæ.
L. 12. N. 116.
- Calvinianæ sectæ soboles: Puritani, Armi-
niani, Gomaristæ &c.* L. 12. N. 116.
- Calvinianæ sectæ liberum exercitium e Gal-
lia proscriptum.* L. 12. N. 116.
- Canon Synagogæ continet libros tot, quot
litteras alphabetum hebraicum, viginti
duos.* L. 12. N. 48.
- Canon Ecclesiæ Romanæ continet libros se-
ptuaginta duos.* L. 12. N. 48.
- Librorum canonicorum genealogia.* L. 12.
N. 48.
- Canonici Libri Legales, Sapientiales, &
& Prophetici.* L. 12. N. 48.
- Canis (Melchioris) judicium de libertate
Theologica.* L. 12. N. 10.
- Canis doctrina de diligentia & cura in Con-
ciliis adhibenda.* L. 12. N. 33.
- Ejusdem judicium de Theologia, quæ ra-
tiocinationem excludit.* L. 12. N. 133.
- Caroli M. epistola ad Elipandum de consen-
su Episcoporum.* L. 12. N. 30.
- Catalogus sententiarum e libris S. Scri-
pturæ selectarum.* L. 12. N. 56.
- Catalogus rerum & factorum, quæ in S.
Scriptura narrantur, e variis ejusdem
libris selectorum.* L. 12. N. 58.
- Cen-

¶ Verborum Lib. XII.

- Censuram ferre in foro Theologico non est
fas privato: sed S. Sedis est.* L. 12. N. 9.
- Charitatis natura & objectum formale.*
L. 12. N. 96.
- Christus methodo scholastica seu subtili ar-
gumentatione sapius usus est.* L. 12. N. 21.
- Christus pro omnibus mortuus est.* L. 12. N. 79.
- Clemens VIII. legit librum Molinae, ac
notas addit.* L. 12. N. 125.
- Immoritur huic negotio.* L. 12. N. 125.
- Clementis XII. Breve pro schola & doctri-
na Societatis.* L. 12. N. 126.
- Communio an sub una vel sub utraque spe-
cie Laicis concedenda.* L. 12. N. 103.
- Conceptio Immaculata, seu exemptio B.
V. M. a peccato originali: an debitum
proximum contraxerit.* L. 12. N. 87.
- Ejusdem pia opinio jam a tempore Apo-
stolorum viguit.* L. 12. N. 120.
- de Conceptionis Immaculatae festo contro-
versia inter S. Bernardum, & Canoni-
cos Lugdunenses.* L. 12. N. 120.
- Controversia circa Immaculatam Conce-
ptionem inter scholam Thomisticam
& Scotisticam.* L. 12. N. 120.
- Conceptio Immaculata defenditur in Con-
cilio Basileensi.* L. 12. N. 120.
- Officium de Immaculata Conceptione a
Sixto IV. fuit institutum, & jussu
Pii V. editum.* L. 12. N. 120. & 121.

Index Rerum

- Constitutiones Pontificum circa controversiam de Immaculata Conceptione.* L. 12. N. 120.
- Conceptionem Immaculatam impugnantes censuris subjiciuntur.* L. 12. N. 121.
- Controversia de voto defendendi Immaculatam conceptionem.* L. 12. N. 121.
- Suscitata a Lamindo Britanio minus pia opinio refellitur.* L. 12. N. 121.
- Decretum Concilii Tridentini de peccato originali, in quo excipitur B. V. & Immaculata vocatur.* L. 12. N. 121.
- Concilium quid sit: ejus divisio in Universale & Particulare: Universalis in Oecumenicum, Reprobatum, & partim Approbatum, partim Reprobatum.* L. 12. N. 31.
- Particularis in Nationale, Provinciale, & Diæcesanum.* L. 12. N. 31.
- Conciliorum tam veteris quam novi testamenti origo.* L. 12. N. 31.
- Concilia primi celebrarunt Apostoli.* L. 12. N. 31.
- Conciliorum an in Ecclesia necessitas detur.* L. 12. N. 31.
- Concilia convocandi causa recensentur.* L. 12. N. 32.
- Tria requisita ad Concilium legitimum,*
1. *indictio & convocatio a Pontifice facta.* 2. *Patrum cura in definiendo.*
3. *Confirmatio Pontificis.* L. 12. N. 32.
- Con-

& Verborum Lib. XII.

- Concilii infallibilitas demonstratur.* L. 12. N. 33.
- Conciliorum XVIII. Oecumenicorum Synopsis.* L. 12. N. 34.
- Concilia Generalia, quæ non fuerunt Oecumenica.* L. 12. N. 34.
- Concilium an in morum decretis errare possit.* L. 12. N. 33.
- Concilia convocare non est humanum inventum.* L. 12. N. 33.
- Concilium Nicænum I. ejusque descriptio.* L. 12. N. 105.
- Viri præclarissimi, qui huic Concilio interfuerunt: eorum elogium.* L. 12. N. 105.
- Concilii Nicæni Symbolo addita fuit particula Filioque.* L. 12. N. 113.
- Concilii Chalcedonensis acta adversus Eutychetem ejusque assessores.* L. 12. N. 110.
- Concilium Florentinum, in quo rursus tentata fuit cum Græcis concordia: Articuli Concordiæ: Decretum unionis.* L. 12. N. 113.
- Ordo sedentium in Concilio.* L. 12. N. 113.
- Concilii Tridentini descriptio, ejusque fructus.* L. 12. N. 117.
- Concilii Tridentini existimatio de Theologis Scholasticis.* L. 12. N. 144.
- Concordantiæ Bibliorum Auctor.* L. 12. N. 59.
- Confessio Augustana.* L. 12. N. 115.

Index Rerum

- Constantinus proscibit S. Athanasium,*
L. 12. N. 106,
*Controversia inter S. Stephanum Papam &
Cyprianum de baptismo hæreticorum,*
L. 12. N. 27.
Controversia circa Pascha celebrandum.
L. 12. N. 27.
*Contentio inter D. Petrum, & Paulum
circa simulationem in conversatione cum
Gentilibus & Judæis.* L. 12. N. 120.
Cultores Theologiæ naturalis. L. 12. N. 15.
S. Cyrilli anathematisimi contra Nestorium.
L. 12. N. 109,

D.

- Dei perfectiones tum negantes tum affir-
mantes.* L. 12. N. 70,
Dei intellectus & Scientiæ. L. 12. N. 71,
Ejusdem voluntas, & decreta, L. 12. N. 72.
*Dialectica in forum Theologicum invec-
ta male audit apud aliquos SS. Patrum,*
L. 12. N. 41. & 42.
*Dialectica multi ad hæreses abusi sunt, uti
Arius Aetius, Eunominus & c.* L. 12. N. 42.
Dialectica non negligenda in Theologia,
L. 12. N. 10.
*Discrimen inter doctrinam Catholicam, &
mere Theologicam.* L. 12. N. 4.
*Dioscovi crudelitas in Flavianum in Syno-
do prædatoria Ephesina.* L. 12. N. 110.
Dispu.

¶ Verborum Lib. XII.

- Disputatio celebris Emmanuelis Calecæ cum
Nicephoro Gregora, Theologiæ ac Dia-
lecticæ hoste acerrimo.* L. 12. N. 45.
- de Disputandi more, qui apud aliquos inva-
luit, judicium Melch. Cani.* L. 12. N. 133.
- S. Dionysius Areopagita D. Petrum vocat
Theologorum decus & columen.* L. 12. N. 2.
- Divisio honorum Ecclesiasticorum, quo jure
facta sit.* L. 12. N. 97.
- Doctrina quælibet tribus nititur principiis,
vel opinione, vel fide, vel intellectu.*
L. 12. N. 3.
- Doctrina Catholica de duabus in Christo vo-
luntatibus.* L. 12. N. 111.
- Doctores Ecclesiæ quinam dicantur.* L. 12.
N. 38.
- Doctores Ecclesiæ quatuor revuntiati a Bo-
nifacio VIII. S. Gregorius M. S. Augu-
stinus. S. Ambrosius. S. Hieronymus.*
L. 12. N. 38.
- S. Thomas a Pio V. & S. Bonaventura
a Sixto V.* L. 12. N. 38.
- Doctores alii Ecclesiæ, non ita Solemniter
declarati.* L. 12. N. 38.
- Dogma Catholicum seu Imperatum: pure
theologicum; liberum & toleratum. Sin-
gularum exempla.* L. 12. N. 8.
- Dogma Catholicum quid sit.* L. 12. N. 133.
- Dominium Clericorum, & Religiosorum.*
L. 12. N. 97.

Index Rerum

- Dominum hominis in hominem.* L. 12. N. 98.
Dominium in feras. L. 12. N. 98.
De modis acquirendi dominium. L. 12.
N. 98.

E.

- Ecclesia est infallibilis in discernenda sana doctrina.* L. 12. N. 9.
Ecclesiae auctoritas, etymologia, & notæ veræ Ecclesiae. L. 12. N. 29. & 30.
Ecclesiae membra quinam sint, & qui non,
L. 12. N. 29.
Hæreses circa membra Ecclesiae. L. 12. N. 29.
Ecclesia per orbem dispersa an sit infallibilis. L. 12. N. 30.
Ecclesiae nascentis facies. L. 12. N. 60.
Ecclesiae infallibilitas. N. 12. N. 93.
Ecclesiae Catholicæ triumphus de Ariana hæresi. L. 12. N. 106.
Ecclesiae facies Seculo XVI. & mores corrupti. L. 12. N. 115.
Edictum Nannatense abolitum a Ludovico XIV. L. 12. N. 116.
Editiones S. Scripturæ, Hebraica, Græca, Latina, vernacula. L. 12. L. 50.
Eutychetis prava dogmata. L. 12. N. 110.

F.

- Ferreiræ (Bartholomæi) O. P. testimonium & elogium Molina libro & doctrinæ datum.* L. 12. N. 124.
Fides

¶ Verborum Lib. XII.

- Fides ex triplici fonte manat: ex Scriptura, ex Traditionibus, & ex Ecclesiæ definitione.* L. 12. N. 3.
Fidei ultima resolutio. L. 12. N. 93.
Argumenta credibilitatis pro Fide Catholica. L. 12. N. 93.
Fidei dotes: ejus certitudo. L. 12. N. 93.
Fides vera in quam Religione inveniatur. L. 12. N. 94.
Fidei necessitas. L. 12. N. 94.
Figuratæ dictiones S. Scripturæ, ejusque exempla. L. 12. N. 53.
S. Flaviani M. pugna illustris cum Eutybianis. L. 12. N. 110.
Formula Conciliorum: Hæc est fides Patrum. L. 12. N. 38.

G.

- Germania per sectam Lutheranam misere vastata.* L. 12. N. 115.
Glossæ interlinearis, & Glossæ ordinariæ Auctor. L. 12. N. 59.
Gnostici primorum temporum hæretici pessimi. L. 12. N. 60.
Gratiæ natura & divisio. L. 12. N. 88.
Gratiæ divinæ motio quomodo fiat. L. 12. N. 88.
Gratia efficax in quo consistat. L. 12. N. 90.
Circa gratiam efficacem doctrina scholæ Thomisticæ, Scotisticæ, ac Societatis. L. 12. N. 90.

Index Rerum

- Gratia sufficiens: an aliquibus negetur.* L. 12. N. 89.
Hæreses circa gratiam, & dogmata Catholica. L. 12. N. 89.
Gratia sanctificans. L. 12. N. 91.
Gratia vocationis. L. 12. N. 91.
Vera & genuina origo controversiæ de auxiliis Gratiæ. L. 12. N. 123.
Doctrina Societatis circa gratiam conformis menti S. Fundatoris Ignatii. L. 12. N. 123.
Græcorum Schisma: ejus origo & series sub Photio Patriarcha & successoribus. L. 12. N. 112.
Græci cum Ecclesia Latina reconciliantur in Concilio Lugdunensi. L. 12. N. 112.
Græcorum perfidia, & obstinatio in schismate. L. 12. N. 112.
Articuli, in quibus diffidebant Græci a Latinis. L. 12. N. 113.
Tentata rursus concordia in Concilio Florentino. L. 12. N. 113.
Græcorum iterata perfidia a Deo punita everfione Imperii. L. 12. N. 113.
S. Gregorius Nazianzenus quare Theologus fit adpellatus. L. 12. N. 2.
Gregorii IX. literæ ad universitatem Parisiensem contra nimium philosophandi usum in rebus theologicis. L. 12. N. 132.
H. He

& Verborum Lib. XII.

H.

- Hebraismi, seu varii modi loquendi apud
Hebræos usitati.* L. 12. N. 52.
- Hæreses Theologiæ studium promoverunt,*
L. 12. N. 23.
- Hæreticorum vana adpellatio ad Conci-
cilium universale.* L. 12. N. 30.
- Hæreticis Dei providentia semper oppo-
suit Patres, aliosque viros doctissimos,*
L. 12. N. 60.
- Hæreses Ecclesiam Catholicam infestantes
ordine seculorum recensentur.* L. 12. N. 60.
- Hæreticorum fraudes, qui dialecticam &
ratiocinandi methodum e Theologia pe-
nitus exclusam volunt.* L. 12. N. 45.
- Helsini officium de Immaculata Conceptione
cælitus præscriptum.* L. 12. N. 120.
- Historiæ Theologiæ prima elementa.* L. 12.
N. 13.
- Historia Theologiæ Naturalis, & Super-
naturalis.* L. 12. N. 14. & seq.
- Honorius Papa a Sergio & Monothelitis
deceptus.* L. 12. N. 111.
- de Honorii damnatione in Concilio Constan-
tinopolitano.* L. 12. N. 111.
- Hugonotarum cædes in Gallia.* L. 12. N. 16.
- Humanitatis Christi prærogativæ ac dotes,*
L. 12. N. 79.
- Ejusdem Sanctitas, in peccabilitas, &
libertas.* L. 12. N. 79.
- Huss

Index Rerum

- Hufs (Joannes) Wicleffi hæresim in Bohemia resuscitavit.* L. 12. N. 114.
Damnatur in Concilio Constantiensi, & cum Hieronymo Pragensi comburitur. L. 12. N. 114.
Huffitarum turbæ in Bohemia. L. 12. N. 114.

I.

- Jansenii (Cornelii) imago : ejus opus posthumum : Augustinus Jansenii.* L. 12. N. 118.
Jansenii protestatio sub vitæ finem. L. 12. N. 118.
Ejus liber damnatur ab Urbano VIII. L. 12. N. 119.
Turbæ inter Episcopos Gallicæ ob Jansenii doctrinam. L. 12. N. 119.
Jansenii causa agitur Romæ sub Innocentio X. damnantur quinque propositiones. L. 12. N. 119.
Janseniani varia quæerunt effugia. L. 12. N. 119.
Ignorantia vincibilis & invincibilis. L. 12. N. 82.
Incarnationis possibilitas & existentia. L. 12. N. 77.
Incarnationis necessitas, causa finalis & meritoria. L. 12. N. 78.
Infallibilitas Ecclesiæ demonstratur. L. 12. N. 29.
Infal-

Et Verborum Lib. XII.

Infallibilitas Concilii pluribus adstruitur.

L. 12. N. 33.

*Innocentius IX. urgetur frustra ad dam-
nandam sententiam benignam.*

L. 12.

N. 127.

de Indulgentiis promulgandis controversia.

L. 12. N. 115.

*S. Joannes Evangelista unde Theologi vo-
men acceperit.*

L. 12. N. 2.

*Joannis XXII. effatum de doctrina D.
Thomæ.*

L. 12. N. 25.

*Josephus Patriarcha Constantinopolitanus
comparet in Concilio Florentino, eoque
durante moritur.*

L. 12. N. 113.

S. Isidori doctrina Theologica.

L. 12. N. 24.

*Judex an condemnare possit reum, quem
scit esse innocentem.*

L. 12. N. 98.

*Justificationis negotium, & dispositiones
ad illam.*

L. 12. N. 91.

Justificatio formalis in quo consistat.

L. 12. N. 96.

L.

*Laynii S. J. celebris oratio pro Immacu-
lata Conceptione in Concilio Tridentino.*

L. 12. N. 121.

Lemos O. P. disputatio de auxiliis gratiæ.

L. 12. N. 126.

*Lex naturalis, Mosaica, Evangelica, bu-
mana tam civilis, quam Ecclesiastica.*

L. 12. N. 84.

Libe-

Index Rerum

- Liberius Papa deceptus ab Arianis.* L. 12.
N. 106.
- Libertas sentiendi in Theologicis, certos
tamen intra limites.* L. 12. N. 10.
- Liberum arbitrium quid rei sit.* L. 12.
N. 83.
- Hereses circa liberum arbitrium.* L. 12.
N. 83.
- Libertas indifferentiæ.* L. 12. N. 83.
- Librorum sacrorum brevis synopsis.* L. 12.
N. 47.
- Librorum Sacrorum tres classēs.* L. 12.
N. 48.
- Libri Authographi tam veteris quam novi
Testamenti qua lingua scripti fuerint.*
L. 12. N. 50.
- Libri varii Penitentiales variorum aucto-
rum.* L. 12. N. 64.
- Litbugia S. Jacobi.* L. 12. N. 120.
- Lombardi (Petri) Opus sententiarum,
ejusque elogium.* L. 12. N. 132.
- Lombardi opera in Acadēmia Parisiensi
Baccalaureatus, Licentiatus, & Docto-
ratus instituti fuerunt.* L. 12. N. 25.
- Lumen gloriæ quid sit.* L. 12. N. 81.
- Lutberi lamenta contra Theologiam.* L. 12.
N. 7.
- Ejusdem contra Traditiones Philippicæ.*
L. 12. N. 27.

Luthe-

¶ *Verborum Lib. XII.*

- Lutberi imago & indoles.* L. 12. N. 115.
Ejusdem doctrina & hæresis. L. 12.
N. 115.
Damnatur a Leone X. L. 12. N. 115.
Lutberi Patbmos. L. 12. N. 115.
*Lutberanae sectæ propagatores: Melancton,
Carolstadius, Bucerus &c.* L. 12. N. 115.

M.

- Marcellini Pontificis lapsus in idololatriam probabilius commentum esse ostenditur.* L. 12. N. 120.
Marciani Imperatoris lex circa Conciliorum decreta. L. 12. N. 33.
Medina (Bartholomæus) & Dominicus Soto fere primi doctrinam probabilismæ excoluerunt, quos secuti sunt plurimi & præcipui Thomistarum aliorumque. L. 12. N. 130.
Meyer (Levini) S. J. Historia de Auxiliis gratiæ. L. 12. N. 126.
Michael Palæologus Imp. comparet in Concilio Florentino in causa Græcorum. L. 12. N. 113.
Molina (Ludovici) S. J. liber de Concordia gratiæ & liberi arbitrii. L. 12. N. 122.
Editio libri ab Inquisitione Lusitanica comprobata. L. 12. N. 124.
Molinae doctrina accusatur apud Inquisitionem

Index Rerum

- nem Hispanicam, sed absolvitur & ad-
probatum.* L. 12. N. 124.
*Eidem adhaerent multi Ordines Religiosi
& Academia.* L. 12. N. 124.
*Molinæ ac Societatis doctrinæ lis intenta-
tur Romæ apud Pontificem Clementem
VIII.* L. 12. N. 125.
*Congregationes & disputationes coram
Pontifice de Auxiliis gratiæ.* L. 12.
N. 125.
Exitus totius causæ. L. 12. N. 126.
Monothelitarum hæresis, ejusque historia.
L. 12. N. 111.
Ecthesis Heraclii Imperatoris L. 12.
N. 111.
*Montaltii literæ Provinciales Parisiis com-
bustæ, Romæ condemnatæ.* L. 12. N. 128.
*Moses præ reliquis Theologiam professus est,
teste S. Scriptura.* L. 12. N. 18.

N.

- Naturæ triplex status : puræ, integræ,
ac lapsæ.* L. 12. N. 88.
Nestorii effigies : ejus hæresis & errores.
L. 12. N. 109.

O.

- Odium insigne hæreticorum adversus Theo-
logiam.* L. 12. N. 7.

Opi-

¶ *Verborum Lib. XII.*

- Opinio : an teneamur sequi probabilio-
rem, aut tutiorem partem.* L. 12. N. 83.
Exponitur sententia benigna. L. 12.
N. 83.

P.

- Paradigma de verborum ¶ sententiarum
S. Scripturæ methodica seu scholastica
expositione.* L. 12. N. 55.
*Paradigma de rerum ¶ factorum S. Scri-
pturæ methodica seu scholastica expo-
sitione.* L. 12. N. 57.
Parænesis ad hæreticos nostri temporis.
L. 12. N. 28.
*Patres Ecclesiæ tum Græcæ tum Latinæ,
qui Theologiam libris suis illustrarunt.*
L. 12. N. 13.
*Patres ¶ Theologi, qui contra hæreses
scripserunt.* L. 12. N. 23.
*Patrum Antiquorum veneratio maximã
semper viguit in Ecclesia.* L. 12. N. 38.
*Patres Ecclesiæ quinam dicantur : quanta
sit auctoritas eorum circa doctrinam fidei
¶ morum.* L. 12. N. 39.
*Patrum doctrina unanimi consensu asserta
est certa ¶ erroris expers.* L. 12. N. 40.
*Patres, qui contra Arianam hæresim scri-
pserunt.* L. 12. N. 106.
*Patrum encomia de jucunditate ac utilita-
te Theologiæ.* L. 12. N. 135.

Index Revum

- Patrum varia opinio de parvulis sine baptismo mortuis.* L. 12. N. 86.
- Paulli Apostoli in Areopago disputantis insigne exemplum.* L. 12. N. 45.
- Paullus V. prosequitur causam de Auxiliis gratiæ a Clemente VIII. inchoatam.* L. 12. N. 126.
- Absoluto examine utrique parti libertas conceditur ad sententiam suam tenendam ac propugnandam.* L. 12. N. 126.
- Peccati divisio in actuale, habituale, & originale.* L. 12. N. 85.
- Peccati malitia formalis in quo consistat.* L. 12. N. 85.
- Peccatum an sit malitiæ simpliciter infinitæ.* L. 12. N. 85.
- Peccatum originale, & bæreses circa illud.* L. 12. N. 86.
- Pelagii imago, doctrina, & errores.* L. 12. N. 107.
- Ejusdem in doctrina inconstantia & fraudes.* L. 12. N. 107.
- Pelagianæ bæresis synopsis e S. Augustino.* L. 12. N. 107.
- Concilia habita contra Pelagianos.* L. 12. N. 107.
- Persecutiones Ecclesiæ a tyrannis excitatæ, a Nerone &c.* L. 12. N. 60.
- S. Petrus fuit constitutus a Christo Pastor Universalis Ecclesiæ.* L. 12. N. 35.
- Petrus*

¶ Verborum Lib. XII.

Petrus in docendo Ecclesiam errare non potuit. L. 12. N. 35.

Oratio Christi efficax pro Petro, ne deficiat in fide. L. 12. N. 35.

Petri Successores legitimi errare non possunt in doctrina fidei & morum, quod e scriptura, Patribus & Conciliis ostenditur. L. 12. N. 36.

Petavii Theologiæ Dogmaticæ encomium. L. 12. N. 134.

Phariseorum vestitus. L. 12. N. 20.

Philosophorum, præsertim Platoniorum, argutiæ & sophismata Ecclesiæ nociva. L. 12. N. 42.

Platonis doctrinæ multi Patrum ad hæserunt. L. 12. N. 16.

Plato doctrinam suam e S. Literis depromississe visus est. L. 12. N. 16.

Plazzà (Benedictus) S. J. egregium opus edidit, cui titulus: Causa Immaculatae Conceptionis. L. 12. N. 121.

Polygottæ seu editiones S. Scripturæ in variis linguis: Complutensis, Antverpiensis, Parisiensis. L. 12. N. 50.

Pontificem in ferendo de fide & moribus iudicio infallibilem esse ostenditur. L. 12. N. 35.

Pontifex considerari potest ut Doctor privatus, & ut Rector publicus. L. 12. N. 35.

Index Rerum

- Pontifex quando e cathedra loqui censeatur.* L. 12. N. 35.
- Pontificis infallibilitas etiam extra Concilium.* L. 12. N. 37.
- Præscriptio, & requisita ad illam.* L. 12. N. 98.
- Principes Viri, qui armis & consiliis se opposuerunt sectæ Lutheranae ac Calvinianæ.* L. 12. N. 117.
- Probabilismus: controversiæ hujus origo: eam fere primi Jansenistæ suscitaverunt.* L. 12. N. 128.
- Nunquam fuisse damnatum ostenditur.* L. 12. N. 127.
- Gravia in illum convitiâ quorundam.* L. 12. N. 129.
- Probabilismi doctrina non est propria Societati, in qua varii contrariam sententiam docuerunt.* L. 12. N. 130.
- Male exoneratur invidia ab adversariis in Jesuitas.* L. 12. N. 130.
- Probabilem opinionem quando liceat sequi.* L. 12. N. 131.
- Detegitur latens tutiorismus.* L. 12. N. 131.
- Prophetae theologiam professi sunt, habueruntque discipulos, quos Scriptura Prophetarum filios nominat.* L. 12. N. 19.
- Propositionum variæ censuræ ab Ecclesia usitatæ: Quid propositio hæretica, erronea;*

¶ *Verborum Lib. XII.*

*nea, suspecta, temeraria, piarum aurium
offensiva &c.* L. 12. N. 9.

Prosperi elogium de Sede Romana. L. 12.
N. 37.

*Providentia, qua Deus semper de viris vi-
ta & doctrina conspicuis Ecclesiæ prospici-
cit.* L. 12. N. 38.

*Pulcheriæ Augustæ Virginis ope honor B.
V. defensio.* L. 12. N. 109.

Q.

*Querela hæreticorum falsa, quod tantam
auctoritatem tribuamus Conciliis, quan-
tam S. Scriptura.* L. 12. N. 33.

*Querela hominum profanorum adversus
Theologiam.* L. 12. N. 135.

*Querela inanes Grammaticorum adversus
Theologiam.* L. 12. N. 136.

*An sermo cultus, vel neglectus sit adbi-
bendus in Theologia: variæ Patrum
sententiæ conciliantur.* L. 12. N. 136.

*Querela ineptæ Criticorum & Novatorum
adversus Theologiam.* L. 12. N. 137.

*Quesnelli Novum Testamentum damnatur
a Clemente XI. per Bullam Unigenitus.*
L. 12. N. 119.

R.

*Rationis vis & potestas in rebus theologi-
cis.* L. 12. N. 41.

Index Rerum

- Rationis & Auctoritatis divortium male fit in theologia.* L. 12. N. 41.
Rationis & Ratiocinationis usum fuisse in theologicis ostenditur per singula eundo secula. L. 12. N. 43.
Rationis abusum duntaxat damnarunt Patres in theologico foro. L. 12. N. 45.
absque Ratiocinatione multa fidei dogmata explicari nequeunt. L. 12. N. 45.
Regulæ de discernenda doctrina mere Theologica L. 12. N. 4.
Regulæ tres ad sanam doctrinam in Theologicis tradendam. L. 12. N. 10.
Regulæ ad discernendas Traditiones. L. 12. N. 28.
Regulæ, quibus dignoscuntur decreta Conciliorum circa res fidei & morum. L. 12. N. 33.
Regulæ ad S. Scripturam cum fructu legendam. L. 12. N. 51.
Restitutio furto ablatorum: restitutio fructuum exstantium: an detur obligatio restituendi ante sententiam judicis. L. 12. N. 99.
Resurrectio corporum. L. 12. N. 81.
Revelationes novæ an dentur post Evangelicam legem. L. 12. N. 92.

S.

Sacramenti definitio & natura. L. 12. N. 100.

Sacra

¶ *Verborum Lib. XII.*

- Sacramenta Veteris & Novi Testamenti.*
L. 12. N. 100.
- Hæreses circa Sacramenta.* L. 12. N. 100.
- Sacramenta quomodo caussent gratiam.*
L. 12. N. 100.
- Discrimen inter Sacramenta.* L. 12.
N. 101.
- Sacramentorum Minister, ejus officium,
& intentio requisita.* L. 12. N. 101.
- Sacramentum Pœnitentiæ: ejus partes.*
L. 12. N. 102.
- Quando fuerit institutum.* L. 12. N. 102.
- An merita post pœnitentiam, & peccata
post lapsum reviviscant.* L. 12. N. 102.
- Sacramentum Eucharistiæ: ejus partes:
quomodo corpus & sanguis Christi po-
nantur in Eucharistia.* L. 12. N. 103.
- Sanhedrin, seu Synedrium, Concilium Ju-
dæorum.* L. 12. N. 33.
- Scholæ tres Theologicæ, quibus Heber, Mel-
chisedech, & Abraham præfuerunt.* L. 12.
N. 18.
- Scholæ Prophetarum in Naioth Rama-
thæ, in Bethel, Hierichunti, in Silo,
in Galgalis.* L. 12. N. 18.
- Schola Theologica celebris Alexandria
condita: ejusque Professores insignes.*
L. 12. N. 23.
- Schola Theologica erecta Cæsareæ.* L. 12.
N. 23.

Index Rerum

- Scientia media eruta e SS. Literis, & stabilita in scholis.* L. 12. N. 122.
- Scripturæ Sacræ auctoritas divina est: admittit tamen in consortium auctoritatem Ecclesiæ.* L. 12. N. 26.
- Tria oportet distinguere in S. Scriptura: res, verba, & stilum.* L. 12. N. 26.
- Scripturæ Sacræ an singula verba sint a Deo dictata, vel aliqua solum assistente ac dirigente Deo conscripta.* L. 12. N. 26.
- Scripturæ Sacræ sensus: spiritualis, tropologicus, allegoricus, & anagogicus.* L. 12. N. 26. & 49.
- Stilus varius librorum S. Scripturæ.* L. 12. N. 26.
- De argumentis e sensu literali & mystico depromptis.* L. 12. N. 26.
- Scripturam Sacram existere ostenditur contra Libertinos.* L. 12. N. 47.
- Scripturæ Sacræ libros aliquos semper impugnarunt hæretici.* L. 12. N. 48.
- Scripturam Sacram interpretandi suprema potestas est penes Ecclesiam, quæ utitur opera SS. Patrum.* L. 12. N. 49.
- Scripturam Sacram quinam Patrum præ reliquis optime exposuerint.* L. 12. N. 49.
- Scriptura Sacra passim tribuit Deo adfectiones humanas; in quo sensu?* L. 12. N. 53.
- Scripturæ Sacræ contradictiones apparentes &c. conciliantur cum veritate.* L. 12. N. 54
- Scri-

& Verborum Lib. XII.

- Scriptores Sacrorum Librorum ordine recensentur singuli.* L. 12. N. 46.
- Scriptores, qui commentati sunt in S. Scripturam, enumerantur triplici classe.*
L. 12. L. 59.
- Scriptores celebriores de Theologia Polemica, tum antiquioris, tum recentioris ævi.* L. 12. N. 63. & 117.
- Scriptores, qui Canones Pœnitentiales, & Summam Casuum Conscientiæ ediderunt.*
L. 12. N. 64.
- Scriptores recentiores de Theologia Morali.*
L. 12. N. 68.
- Scriptores Antiquiores & Recentiores, qui Theologiam Scholasticam vel universam, vel magnam illius partem in lucem dede-
runt.* L. 12. N. 104.
- Sectæ Judæorum: Pharisei, Sadducei, Esse-
ni, Herodiani.* L. 12. N. 20.
- Varia harum doctrinæ circa providen-
tiam Dei, immortalitatem animæ,
anastasin corporum, legum observatio-
nem &c.* L. 12. N. 20.
- Sedis Apostolicæ auctoritas.* L. 12. N. 34.
- Semipelagiani seu Massilienses: origo hujus
hæresis: varii eorum errores.* L. 12. N. 108.
- Hæresis hujus domitores Augustinus &
Prosper.* L. 12. N. 108.
- Semipelagianorum fraudibus olim multi viri
docti fuerunt decepti: nunc alii mala fide*

Index Rerum

- Semipelagianismi arguuntur.* L. 12. N. 108.
*Sensus literalis S. Scripturæ qua ratione de-
prebendi possit: adjumenta ad eum eruen-
dum.* L. 12. N. 52.
*Serri (Hiacynthi) O. P. historia de Auxi-
liis gratiæ.* L. 12. N. 126.
*Sixti V. insignis commendatio Theologiæ
Scholasticæ.* L. 12. N. 44.
*Speculationi nimium in Theologia dantes er-
vant.* L. 12. N. 132.
Spei natura & objectum formale. L. 12. N. 95.
Spiritus privatus est Spiritus malus. L. 12.
N. 93.
Spiritus S. processio. L. 12. N. 113.
*Spiridion Episcopus reprehendit Tripbillium
de affectato cultu sermonis in rebus fidei.*
L. 12. N. 136.
*Societatis doctrina circa gratiam conformis
est menti S. Fundatoris Ignatii.* L. 12.
N. 123.
Sopbronius Monothelitis strenue se opponit.
L. 12. N. 111.
*Stancari Acatbolici testimonium bonorifi-
centissimum, quod Petro Lombardo præ-
buit.* L. 12. N. 135.
Symbolum S. Athanasii. L. 12. N. 106.
*Synagogæ Judæorum Hierosolymis ultra
trecentas.* L. 12. N. 19.
*Synagoga maxima centum & viginti Pa-
trum sub Esdra.* L. 12. N. 19.
Metbo-

¶ *Verborum Lib. XII.*

- Methodus docendi & discendi in Synagogis.* L. 12. N. 19.
Synichii calumniæ adversus probabilismum, & doctrinam Jesuiticam. L. 12. N. 128.
Synopsis Theologiæ a Christo traditæ. L. 12. N. 21.
Synopsis materiæ, quæ in Theologia Polemica tractantur. L. 12. N. 61.
Synopsis Chronologica sacrorum librorum. L. 12. N. 47.
Synopsis Theologiæ Moralis. L. 12. N. 65.
Synopsis Theologiæ Positivæ. L. 12. N. 46. & seqq.
Synopsis Theologiæ Scholasticæ. L. 12. N. 69. & seqq.

T.

- Theologia vastissima scientia est, ad quam pertinet notitia S. Scripturæ, Conciliorum, Canonum, Patrum & historiæ Ecclesiasticæ.* L. 12. N. 1.
Theologiæ etymologia. L. 12. N. 2.
Theologia quid late, quid stricte accepta sit. L. 12. N. 2.
Theologiæ fundamentum ac principium. L. 12. N. 3.
Theologia eminent inter omnes scientias: ejus objectum & modus. L. 12. N. 5.
Theologiæ Symbolum Aquila. L. 12. N. 5.
Ejus necessitas. L. 12. N. 6.
Theo-

Index Rerum

- Theologia est revelationum & veritatum
supernaturalium custos.* L. 12. N. 6.
*Est necessaria ad gignendam, nutriendam,
& defendendam fidem, quod exemplis
illustratur.* L. 12. N. 6.
*Est necessaria toti Ecclesiae, quamvis non
singulis membris.* L. 12. N. 6.
Theologiae utilitas. L. 12. N. 7.
Theologia vetus, & recentior. L. 12. N. 7.
*Theologi deo providente nunquam defuerunt
nec in lege naturae, nec in Mosaica, nec
in lege gratiae.* L. 12. N. 7.
Theologiae multiplex divisio. L. 12. N. 11.
Theologiae multiplicis brevissima synopsis.
L. 12. N. 12.
*Theologia tum naturalis tum supernatura-
lis Adamo fuit infusa a Deo.* L. 12. N. 13.
*Theologia propagata per posteros Adami,
Setbum, Enochum, & Noemum.* L. 12.
N. 13.
*Theologia per idololatriam vix non extin-
cta ab Abrahamo, & Mose resuscitatur
in populo Dei.* L. 12. N. 13.
*Theologiam Christus Dominus verbo &
exemplo docuit, & per Apostolos late
diffudit.* L. 12. N. 13.
*Theologia per Petrum Lombardum, & D.
Thomam in methodum certam redacta
fuit.* L. 12. N. 13.
*Theologia naturalis mundo nascenti coeva:
triplex*

¶ *Verborum Lib. XII.*

- triplex illius classis: Poetica, Physica & politica.* L. 12. N. 14. 15. & 16.
- Theologia supernaturalis.* L. 12. N. 17.
- Profana in posteris Cain, seu filiis hominum, sacra in posteris Seth, seu filiis Dei.* L. 12. N. 17.
- Theologia in Noëmo & posteris servata.* L. 12. N. 17.
- Latius dominari cæpit sub Abrahamo & Mose.* L. 12. N. 18.
- Theologiæ incrementum constitutis Scribis, & Legisperitis apud Judæos.* L. 12. N. 19.
- Theologiæ supernaturalis Auctor & Conditor Christus.* L. 12. N. 21.
- Theologiæ Scholasticæ methodus introducta in Oriente & Occidente.* L. 12. N. 24.
- Theologia quando ad summum apicem pervenerit.* L. 12. N. 25.
- Theologi celebriores.* L. 12. N. 25.
- Theologiæ duæ columnæ ac bases: auctoritas & ratio.* L. 12. N. 26.
- Theologia positiva solis fidei principiis innititur.* L. 12. N. 46.
- Cura Concilii Tridentini de Theologia positiva publicis in scholis tradenda.* L. 12. N. 46.
- Theologiæ positivæ divisio in Oeconomicam, Canonicam seu Præceptivam, & Methodicam.* L. 12. N. 46.
- Theo-*

Index Rerum

- Theologia Polemica: materiae, quae in ea tractantur.* L. 12. N. 61. & seqq.
- Theologiae Moralis origo.* L. 12. N. 64.
- Doctrinae morum, & conscientiarum regimen penes quos fuerit, & sit.* L. 12. N. 64.
- Theologia moralis: materiae, quae in ea tractantur.* L. 12. N. 65.
- Theologiae Scholasticae origo & nomen.* L. 12. N. 69.
- Theologia Scholastica est vere Theologia Evangelica: Materiae, quae in illa tractantur.* L. 12. N. 70. & seqq.
- Theologia historica, seu Controversia celebriores Theologorum partim cum haereticis, partim inter se ipsos.* L. 12. N. 105. & seqq.
- Theologia Dogmatica: Dissertatio in utramque partem.* L. 12. N. 133.
- Theologia Scholastica & Dogmatica inter se conciliantur.* L. 12. N. 134.
- Theologiae neglectus in Ecclesiasticis reprehenditur.* L. 12. N. 137.
- Theodosius Imp. favet Nestorianis.* L. 12. N. 109.
- D. Thomas Theologiam ad supremum dignitatis gradum extulit.* L. 12. N. 25.
- Traditionis auctoritas in Ecclesia.* L. 12. N. 27.
- Traditiones negare omnium fere haereticorum mos fuit.* L. 12. N. 27.
- Tra-

& Verborum Lib. XII.

Traditionis definitio, & divisio in Divi-
nam, Apostolicam, & Ecclesiasticam.

L. 12. N. 27.

Ecclesiastica dividitur in universalem &
singularem: in perpetuam, tempora-
riam, & necessariam.

L. 12. N. 27.

Traditiones fuerunt observatae tum in lege
naturae, tum in lege scripta, tum in
lege gratiae.

L. 12. N. 27.

Transsubstantiatio, in quo consistat.

L. 12.
N. 103.

Trenodia S. Andreae Cretenfis.

L. 12. N. 120.

Trinitas, & haereses circa illam exortae.

L. 12. N. 73.

Personae divinae: earum distinctio: Pro-
cessiones, Relationes, ac Notiones.

L. 12. N. 74.

Typicus S. Sabae.

L. 12. N. 120.

V.

Verba haec: Sancta Maria, Mater Dei,
addita salutationi Angelicae in Concilio
Ephesino contra Nestorianos.

L. 12. N. 109.

Viri praestantes, qui Lutheranae ac Calvi-
vianae haeresi se opposuerunt.

L. 12. N. 117.

Virtus Theologica quid sit.

L. 12. N. 92.

Visio Dei an alicui in hac vita mortali ob-
tigerit.

L. 12. N. 81.

ad Visionem Dei an statim post mortem ani-
mae justorum admittantur.

L. 12. N. 81.

Visio

Index Rerum & Verb. Lib. XII.

- Visio beatifica an sit in omnibus æqualis.*
L. 12. N. 81.
Unio hypostatica, & communicatio idiomatum.
L. 12. N. 77.
Voluntarium & liberum. L. 12. N. 82.
Usura, ubi de mutuo. L. 12. N. 99.
Vulgata editio S. Scripturæ sola est authentica.
L. 12. N. 50.

W.

- Wendrocbii calumnie adversus probabilissimum, & doctrinam moralem Jesuiticam.*
L. 12. N. 128.
Wicleffus, ejusque prava dogmata in Anglia.
L. 12. N. 114.
Damnatur in Concilio Constantiensi; ejus cadaver combustum. L. 12. N. 114.
Wilhelmus Cantuariensis Episcopus Wicleffo strenue se opponit. L. 12. N. 114.
Wittenbergensium petulans facinus circa libros Theologicos. L. 12. N. 7.

